GILGIT MANUSCRIPTS

Vol. II

PART III

EDITED BY

NALINAKSHA DUTT, PH.D. (CAL.), D.LITT. (LOND.)

Professor of Pali, Calcutta University

with the assistance of

VIDYAVARIDHI PANDIT SHIV NATH SHASTRI,

SAHITYACARYA, D.O.C.

CALCUTTA

1954

Printed and published by
SRI J. C. SARKHEL, AT THE CALCUTTA ORIENTAL PRESS LTD.
9, Panchanan Ghose Lane, Calcutta.

INTRODUCTORY NOTE

The *Samādhirājasūtra* has at last been brought to completion by the publication of this part. In the summaries of chapters, attention of the readers has been drawn to the philosophical views expressed in the text and to the duties prescribed for the Bodhisattvas. The great importance of the text was recognised by Candrakīrtti (6th cent.) and Śāntideva (7th cent.). Both of them quoted many passages[1] of the text in support of their contentions. Śāntideva in his *Sikṣāsamuccaya* utilised the extracts for the ethical teachings of Mahāyāna Buddhism while Candrakīrtti drew support for the thesis of Nāgārjuna from the highly philosophical verses. This text evidently contains the cream of both ethical and philosophical teachings of Mahāyāna Buddhism of the first or second century A.D. (vide Part I, p. iv). Śāntideva's quotations reveal that he used an earlier copy of Ms. B.[2]

39, *Ramananda Chatterjee Street,*
Calcutta.
15. 9. 54.

NALINAKSHA DUTT

1 The passages are as follows :

Samādhirājasūtra	=	Mādhyamikavṛtti
Page		Page
78	=	44, 276
91	=	277, 367
95	=	143
99, 214-5, 360	=	108, 427
101	=	178
103	=	135
105	=	128
135	=	331
214	=	473
360-2	=	200, 549
371	=	235, 354
618, 627	=	289

Samādhirājasūtra	=	Śikṣāsamuccaya
Page		Page
58-59	=	193
105	=	189
108-9	=	194
111	=	137
269	=	177
319-20	=	100
320	=	354
324	=	291
338	=	121
396-7	=	242
452	=	157
484	=	134
488	=	166
494	=	117
591	=	116

2 It will be apparent on a comparison of Śāntideva's quotations with the readings of Ms. B appearing in the present text.

CONTENTS

RÉSUMÉ

CHAPTER XXXIII

Kṣemadatta-parivarta

Long ago appeared Buddha Ghoṣadatta, who was omniscient and endowed with all the attainments of a Perfect Being. He guided countless beings to *Arhathood* and ultimately to *Parinirvāṇa* by eradication of all impurities, and also many to the non-returning (*avaivartika*) stage leading to full Enlightenment (*sambodhi*).

At that time the reigning king was Śrīghoṣa, who erected 84,000 crores of stūpas on the relic-chambers of the past Tathāgatas and made adequate provision for their worship. He arranged a synod of countless Bodhisattvas who were all pastmasters in meditation, *dharma*-reciters, *dhāraṇī*-holders and preachers of pure dharmas. In that synod was one Kṣemadatta, a very young Bodhisattva, who had been ordained (*upasampadā*) just one year. King Śrīghoṣa entreated the members of the synod to recite the six *pāramitās*, *Bodhisattvapiṭaka*, *Mahādhāraṇīs* and other instructions relating to expedients (*upāyakauśalya*), self-control, non-attachment, and so forth.

At night the king with the members of the royal family and his officers and people worshipped the Tathāgata-caityas with grand ceremonies. Then they all listened to the religious discourses. On seeing the king's gorgeous form of worship with dazzling lights and sounds of various musical instruments, Kṣemadatta Bodhisattva made up his mind to perform the worship of *caityas* in a more splendid manner in order to engender a better and stronger faith in the minds of the people. He thereupon wrapped his right hand with his robe, soaked it in oil and then standing before the *caitya* set fire to it. He did not distort his face, and the light emanating from his burning hand was so bright that it put into shade all the illuminations of the king. To signify his incomparable vow and sacrifice the earth quaked

and the whole universe became illuminated. He then explained to the awestruck assemblage of men and gods the real meaning of the meditation leading to the realisation of sameness of all objects.

King Śrīghoṣa, who had taken the *uposatha* of eight precepts, flung himself down from the upper floor of his palace to have a look at the Bodhisattva and to express his admiration at his glorious performance. The king along with the assembled people was however very much moved on seeing the burning hands of Kṣemadatta and could not stop shedding tears. He then uttered a few verses, in which he exclaimed that the assemblage of beings were all weeping to find that a learned and wise *dharma*-preacher like Kṣemadatta should be deprived of one of his limbs. He continued saying that the rays that shot forth from the burning hands illuminated the ten corners of the world; the earth quaked while the mind of Kṣemadatta remained unperturbed and reached a higher state. The king was amazed at the depth of his wisdom and at his mental placidity, energy and noble intention. Even when his hands were in flames, his mind remained steady, and he continued preaching the *dharma*. He was like the full-moon in the sky or the Sumeru mountain of the world. Though the king wished to make similar sacrifices, he was however pained to see a saint lose one of his limbs.

Then Kṣemadatta consoled the king saying that the loss of a physical limb was not limblessness; it was the non-observance of moral precepts that should be regarded as limblessness. In his several previous existences he had worshipped Buddhas with his impure body and now he was dedicating everything worldly to the Buddhas. The real worship of Buddhas consisted in realisation of the non-substantiality of all phenomenal objects. He then performed an act of truth by declaring that let the earth quake if it be a fact that he was going to attain Buddhahood. Then and there the earth quaked to the amazement of men and gods, who thereupon developed the *Bodhicitta* and took up the practices for its fulfilment.

He then performed the second act of truth by saying that let his hands become as they were before if it be a fact that the hands had

no real existence. He then performed the third act of truth by declaring that let the burning fire be extinguished then and there if it be a fact that there was in reality no such individual (*dharma*) as Kṣemadatta to be found in the ten corners of the world, and that the words even had no more existence than echoes. By the power of his omniscience disappeared the worldly troubles of all beings who then developed mental concentration and by the power of his non-returning stage of perfection all attained quietude.

After the utterance of the above mentioned statements, the fire ceased to burn and Kṣemadatta's arms reappeared and his body became endowed with all the signs of great men. Divine flowers were showered upon him and sweet musical songs were sung by the Apsarasas. The Buddhas, while dwelling in their own spheres, watched this splendid achievement of Kṣemadatta for attaining *Buddhajñana* and communicated the same to their disciples.

Buddha Śākyasiṃha, while dwelling at Gṛdhrakūṭa, announced to his disciples that he was Kṣemadatta in one of his previous existences and Bodhisattva Ajita (Maitreya) was the king Śrīghoṣa. He further declared that the ladies, who saw Kṣemadatta, earned merit by which they would no longer be born as females and would in the long run attain Buddhahood. In conclusion he admonished his disciples to avoid developing attachment for one's own body.

CHAPTER XXXIV

Jñānāvatī-parivarta

Bhagavān tells Candraprabha Kumāra that a person, aspiring to attain Buddhahood, should offer to the seekers religious instructions (*dharmadāna*) as also worldly objects (*āmiṣadāna*). He then should dedicate (*pariṇāmanā*) the merits so acquired for

(a) acquiring proficiency in the expedients (*upāyakauśalya*) resorted to by Buddhas;

(b) obtaining help of those spiritual advisers who are proficient in the expedients;

(c) possessing worldly objects which can be utilised for the benefit of beings of this world;

(d) rebirth as a worldly being in order to be able to confer benefits on fellow beings by material gifts and religious instructions.

A Bodhisattva, whether a recluse or a householder, aspiring for Buddhahood, should sincerely (*aśāṭhyena*) render service to the wise, learned and meritorious Bodhisattvas, and should even offer his own flesh and blood, if it be so necessary, to cure the ailment of another Bodhisattva. To illustrate this an example of sacrifice of flesh and blood is related next.

Long ago appeared the Tathāgata called Acintyapraṇidhānaviśeṣa-samudgatarāja. On the day he attained Buddhahood, he created countless Buddhas for imparting training to the worldly beings. He established many persons in *Arhathood*, and many Bodhisattvas in the non-returning (from Buddhahood) stage and then entered into *parinirvāṇa*. His teaching lasted for several koṭis of years. About the time of the disappearance of his teaching, many Bhikṣus appeared with views leading to greed, grasping etc. (*upālambha-dṛṣṭi*). They were after acquisition of gain and fame and did not approve of texts like the present (i.e. Mahāyānic) Sūtrānta and wanted even to take the life of the reciters of the Sūtrāntas.

At that time, the sovereign of Jambudvīpa was Jñānabala, who had taken the vow (for Buddhahood) in a previous existence of his. He had a spiritual preceptor, a bhikṣu, called Bhūtamati, who was proficient in meditational practices and was a wellwisher of the royal family. As a devoted disciple the king used to listen with interest to his discourses and discuss with him religious topics with ability.

The bhikṣu had the power to know the conduct, intention, aspiration and mental energy of beings. He was expert in discriminating the truth from untruth and in ascertaining what is good. He had a good power of speaking, a smiling face and was sociable and compassionate. He could defeat his opponents in controversies.

The king had a very charming daughter of sixteen years of age called Jñānāvatī who made the bhikṣu her spiritual preceptor (*ācārya*). At that time a very serious type of carbuncle (*visarpa*) appeared on the thigh of the bhikṣu. It was almost beyond cure and the physicians also declared the case as hopeless. The king and the members of the royal family all began to shed tears at the sad news of the incurability of the disease. Then a god, who was formerly a relative of king Jñānabala, communicated to the king in a dream that the carbuncle was curable if it could be smeared by human blood taken from the body of a person of immaculate purity and if the bhikṣu could be nourished with the well cooked flesh of the same body. The king told the female members of his family about the dream but none came forward to make the desired offer. The king's daughter Jñānāvatī had an exactly similar dream and she became exhilarated and made up her mind to offer her own flesh and blood as she was young and pure in her speech, action and thought. Then she took a sharp knife and cut off a piece of flesh from her thigh, and with the blood she smeared the carbuncle, and after cooking the piece of flesh with her own hand she offered the same to the bhikṣu.

The bhikṣu unknowingly and without any apprehension ate the cooked flesh and was completely cured of his disease and regained his normal health. He then delivered religious discourses, on hearing which thousands of beings developed the aspiration for the attainment of Bodhi.

Then the king enquired of his daughter (in verses) how she procured such flesh and blood—was it by killing any person or from a dead body? The daughter replied that she had a dream as related above and divulged the same to her elders, mothers and female servants and she did not find anyone coming forward to make the offer. As the bhikṣu was dear to her and as she had no attachment for her own body and also for the sake of attaining Bodhi, she took a sharp knife, cut the piece of flesh from her thigh, cooked it and served it to the bhikṣu, and with the blood she smeared the carbuncle. By this act the bhiksu was cured and she accumulated immense merits.

The king then enquired whether or not she had excruciating pain in cutting the flesh from her own body. The wise and learned daughter pointed out to the king the effects of *karma* in a person's life. She said that there were beings who after going to hell for evil deeds lost their flesh and blood and then some regained them and so how much more it was possible for a person, having good intention, to regain flesh and blood.

Besides this fact she said that she knew that the *Dharmakāya* (real body) could not have any abscess or wound and so she did not feel any pain when the flesh was cut. She said further that a wise bhikṣu like his spiritual teacher appeared very rarely in Jambudvīpa and that he had such a noble mien that people did not get satisfaction by looking at him repeatedly like one looking at pure gold. Like pure water quenching thirst of the thirsty, his teaching gave satisfaction to his listeners. By saving his life she felt that she had performed an excellent deed and that, as a result of this act, she would realise the highest truth. The bhikṣu being a *dharma*-preacher was like the white sandal wood giving out sweet smell in the ten directions and was like the shining Mount Sumeru to be seen by the people all around.

Just as a falling stūpa should be repaired by a pious person in order that people might adore it so the bhikṣu who was a *dharmastūpa* had been cured of his disease by her flesh and blood, and this act would serve as a light to Jambudvīpa. If the *dharma*-preacher had died, the word 'Samādhi' would have disappeared from Jambudvīpa. By his becoming free from ailment, the Samādhi was going to stay, and he, as a physician for eradicating attachment, hatred and delusion, would be able to open the eyes of the ignorant of this world. He had a very noble mind and was immaculately pure in his conduct, very learned and hence could not be defeated by his opponents. As for herself she would never go to hell and this was her last existence as a female.

As the gift of a toe is much more meritorious than the gift of a thousand worlds full of jewels so the girl acquired immense merits by her gift of flesh and blood.

Now follows the account of her subsequent existences (vide p. 483 fn).

In her subsequent existences she met many Buddhas, received ordination from them and also preached this *Samādhi* (i.e. *Samādhirāja* =realisation of śūnyatā). At the time of Dīpaprabha Tathāgata, her femininity ended and she became in her later existences a bhikṣu, a *dharma*-preacher.

Her father Jñānabala was Bodhisattva Maitreya, the *dharma*-preaching bhikṣu was Dīpaṅkara Buddha while the daughter was Gautama Buddha. Those who shed tears at the illness of the *dharma*-preaching bhikṣu reached the non-returning stage and they were never to suffer from any diseases of eyes, ears, head, nose, tongue or teeth. They would possess refulgent bodies endowed with the thirtytwo signs. Those who rendered service to the bhikṣu would receive ordination and preserve the sayings of Buddhas even when this *Buddhabodhi* would disappear and preach them later for the benefit of many. They would visualize Buddha Akṣobhya and enjoy pure bliss.

Hence, after listening to this account of Gautama Buddha's previous existence, it is expected that people would worship Buddhas, render service to monks with a pure heart after shedding anger and hatred. The people were enjoined not to be blind to these instructions and thereby suffer in hells. Neither observance of moral precepts nor learning nor meditation nor forest life not even Buddha-worship could save a person who was given to causing injury to others.

CHAPTER XXXV

Supuṣpacandraparivarta

Āyuṣmān Ānanda approached Bhagavān and respectfully sought his permission to ask him one or two questions. On being permitted to do so, he asked, why does a Bodhisattva while performing Bodhisattva practices (*Bodhisattva-cārikān*) should lose his hands, feet and other limbs, and undergo many other kinds of suffer-

ings although he does not retrogress from the attainment of Bodhi? Bhagavān replied that Ānanda was aware of the sufferings undergone by him (Śākya Gautama) as a Bodhisattva, hence he should have known the answer to his query. However he would explain to him the reason of a Bodhisattva's sufferings by an illustration.

Bhagavān put this problem to Ānanda: "Suppose a man's whole body is in flames, and while so burning he is asked by his friends to enjoy the five pleasures of his senses, will he comply with the request of his friends. Ānanda replied "No, it could not be so". But Bhagavān said that the fact is otherwise; the man (i.e. a worldly being) immersed in his mental constructions would still enjoy the five pleasures of his senses, even without extinguishing the flames but not a Tathāgata, while performing Bodhisattva practices in his previous existences, for he could not have any mental peace or pleasure on seeing all around him the sufferings of beings in hells. Bhagavān told Ānanda that there were some Bodhisattvas, who, on account of their absolute perfection in the observance of moral precepts, never suffered loss of any limb, nor underwent any great suffering but attained *sambodhi* within a short time.

Then Bhagavān (i.e. Śākya Gautama) gives an account of one of his previous existences :—

Long ago there appeared the Tathāgata called Ratnapadmacandraviśuddhābhyudgatarāja, who lived for quite a long time. He established several thousands of beings in the non-returning (*avaivartika*) dharmas. Five hundred years after his *parinirvāṇa* his excellent teaching was on the point of disappearance when his Sūtrāntas like the present text were being criticised, disparaged and abandoned by a large number of people. At that time there were excessive rain or drought, famine and other natural disasters accompanied by the appearance of wrong and heretical views and growth of popularity of the Tīrthikas. The seven thousand Bodhisattvas, who were then living, being driven out of the towns and cities, went to a forest called Samantabhadra. There was among them a *dharma*-preacher called Supuṣpacandra, who imparted the *Dhāraṇīs* to the Bodhisattvas. One

day Supuṣpacandra, by means of his divine eyes, found out that many persons, who had accumulated merits for attaining Bodhi, were dwelling in the towns and cities and that they would attain the goal if they were taught the *Dhāraṇīs*, otherwise they would retrogress from the goal of *sambodhi*. He thereupon apprised the other Bodhisattvas of his intention to go to the towns and cities to deliver discourses to these persons. He was, however, requested to refrain from doing so by his fellow brethren, who apprehended that he would be killed by the self-conceited monks and nuns, the disparagers of the noble teaching. Besides this danger, he possessed such a noble mien and handsome appearance which might make even a prince jealous of his physical beauty, and out of jealousy his life might be taken. He replied that if he had been so anxious in protecting his body, he would not then have been protected by the teachings of Buddhas. He then gave vent to his thoughts in verses.

Supuṣpacandra said that by adhering to the notion of self, it was not possible to uphold the teachings of Buddhas. The Bodhi was a large canopy worth spreading in evil days. A Bodhisattva, who after getting rid of the notion of self, should teach those who believed in the existence of self (*pudgalavādin*) to give up attachment for forms (*rupāṇi*), sound, taste, smell and touch. He could then claim to be regarded as the upholder of Buddhas' teachings. Then again a Bodhisattva, who imparted training to the people when Buddhas' teachings were in a decaying state, earned much more merits than those acquired by worshipping Buddhas with food, drink, umbrella, flags, festoons and lamps. It should be remembered that worship of Jinas is no worship if a Bodhisattva did not propagate their teachings.

Supuṣpacandra then tendered advice to his comrades in these words: "Strive for your own salvation, and look after your own self, be observant of disciplinary rules and of moral precepts because strict observance of moral precepts has been praised by Buddhas. It is the duty of those who had worshipped Buddhas to rescue those who have been striving to attain Bodhi and to save sinful beings destined to hells and this would be counted as their performance of moral duties".

enjoined his comrades to offer gifts of *dharma*, to practise for-rance (*kṣānti*), to cultivate gentleness (*mārdavaṃ*), to practise ditation in the forests, to avoid quarrels and to lead a holy and et life, and as for himself he would go to the city to save the ple there.

With tearful eyes his comrades entreated him to refrain from ng to the city and to remain in the forest and enjoy the sight of utiful trees and their sweet odour. They reminded him that ny of the past Buddhas had dwelt on the hill tops and in forests attain the highest Bodhi and solicited him to tread in their foot-ps. For his exquisitely handsome physique they apprehended that jealousy of kings would be roused and this might lead them take his life. But Supuṣpacandra was adamant in his olve and replied that the past Buddhas, immaculately pure as they re, did also dedicate themselves to the service of the people in ler to attain Bodhi and so by going to the city he would be really lowing their footsteps. Failing to dissuade him from undertaking duty of saving the people, his comrades circumambulated and uted him. Some of them began to heave deep sighs and weep th choked voice while others fell in a swoon but there was no ange in the determination of Supuṣpacandra, who took his bowl d robes and departed like a lion to save the people of the city.

On his way to the city, Supuṣpacandra preached the teachings of iddhas and established many in the non-returning (*avaivartika*) stage. last he reached the border of the royal city, Ratnāvatī, and spent e night at the foot of a Plakṣaśāla tree. At dawn he entered into e city and delivered religious discourses establishing many in the n-returning stage. He did not take any food in the day and spent e night without sleep near a *stūpa*. In this way he spent without od six days and six nights preaching in the morning and passing ghts without sleep at the Nakhastūpa. On the fifth day he imparted structions to the female members of the royal household and on the xth to the princes. On the seventh day, he saw the king proceeding the royal garden in a lavishly decorated chariot fitted with jewelled

ropes pulled by eight hundred beautiful girls. The chariot was followed by a large retinue of Kṣatriyas, Brāhmaṇas and Gṛhapatis as also five hundred daughters of the royal household. At the very sight of the *dharma*-preacher, the daughters reached the non-returning (*avaivartika*) stage. They put away their ornaments and jewelleries, removed their shoes and saluted the bhikṣu with these words:

"When the bhikṣu entered into the city there was light every where as if the Sun was shining and all people became religious minded and all mental impurities like attachment, hatred, delusion and envy seemed to have disappeared. Like the stars clustering round the Moon, all men including the princes stood around the bhikṣu instead of the king and the bhikṣu looked like a Śāla tree in flowers, or like a golden image made by an expert artist, or like the thousand eyed Indra the king of gods seated on the Sumeru mountain, or like the thousand rayed Sun shining in the sky and driving away darkness. This magnificence of the bhikṣu was all due to his endless gifts, perfection in observance of moral precepts and acquisition of forbearance, energy, meditations and knowledge. He was the true son of Buddhas, past, present and future. Let not any evil befall him who was so splendid in voice and appearance, surpassing those of kings. Lastly they prayed that they might not have any more rebirth as females so that they might become bhikṣus like the *dharma*-preacher. They continued eulogising the bhikṣu saying that just as a Cakravartin looked upon the people of the four continents (*dvīpas*) as his sons and loved all Śresṭhis, Kṣatriyas, Brāhmaṇas, Gṛhapatis, petty rulers etc., so the bhikṣu loved all beings and that in a much greater degree. The bhikṣu was a pastmaster in *Dhāraṇīs*, and all *dharmas*, e.g., *balas*, *bodhyaṅgas*, *indriyas*[1] and in preaching the eightfold path. He is like the Moon at night amidst stars or like the Sun illuminating the whole world.

Let us all salute the Buddhas, the recounting of whose merits could not be exhausted in hundreds of aeons not even those of a hair

1 See Appendix.

of his body. Neither śramaṇas nor brāhmaṇas not even gods and nāgas could do justice to the recounting of merits of the omniscient, who rolled the wheel of law. Let us now salute the son of such a Buddha". With these words they covered the bhikṣu with their crowns and jewels and commenced performing the duties leading to the attainment of Bodhi.

On observing the conduct of the ladies and their great regard for the bhikṣu, king Śūradatta thought that they were being led astray. Further on finding that the appearance of the bhikṣu surpassed that of his, he got terrified and enraged. When the bhikṣu was passing by the royal road, the king suspected that he was looking at his harem with lustful eyes. He wanted to kill him and was thinking as to who would fulfil his intention. He ordered his sons to take his life but they declined. He then found himself helpless and so he called his hangman Nandika, who was extremely cruel and rough, and promised him a handsome reward if he would kill the bhikṣu. The hangman took a sharp sword, cut asunder his limbs one by one and then extracted his eyes in accordance with the king's instructions. The people of the royal city began to wail and repent for this heinous act of the king.

A week after this event the king went to his pleasure garden but he could not find any enjoyment. When returning from the garden, he saw the dead body of the bhikṣu lying fresh without the least decomposition. He then realised that the bhikṣu must have reached the non-returning stage—this inference of his was confirmed by thousand voices emanating from the gods. He became deadly afraid of his evil deed and became very repentant. He expressed his sorrow in verses stating that he felt accursed for the heinous act of his and that to atone for it he would give up his gold and jewels as also his kingdom, and cut himself asunder by a sharp sword.

He then gave vent to his feelings by recounting the events from the visit of the bhikṣu to the city till his death at the hands of his hangman. He said that when the saintly bhikṣu Supuṣpacandra endowed with the thirtytwo signs of a great man entered into his

city, light shot forth from his body like the full Moon emitting rays but he remained immersed in worldly pleasures and went out to his pleasure garden with the female members of his household to amuse himself. The female members however saluted and eulogized the bhikṣu in appropriate verses and cast off their garlands and ornaments out of veneration for the bhikṣu. This roused so much envy and anger in his mind that he asked his sons to kill the bhikṣu but the sons were all virtuous and respectful towards the bhikṣu and they not only refused to carry out his order but beseeched him to withdraw the order. They regarded the saintly bhikṣu as their father and by killing him they said that they would surely go to the Avīci hell. He then commanded the hangman Nandika to kill the bhikṣu who was then cut to pieces by him like one tearing a garland of flowers.

The king now realised that his comrades dwelling in the forest Samantabhadra would feel helpless like an only son losing his mother. He prayed to the dead bhikṣu to rise up and once more enter into the city which had now been cleared up and decorated, and render service to the people by preaching the excellent teaching which was going to disappear. At this stage he should not have let himself be killed and he should not have disappointed his comrades who were all wailing and expecting him back. A great saint, who had gone beyond existences of the three worlds and who had wiped out from his mind all hatred, fell on the earth like a great waterfall. His own evil mindedness was responsible for it and also for causing pain and sorrow in the minds of all beings. For this heinous act he was destined to go to the Avīci hell and would remain far far away from Buddhas, and no son or relative or sycophant or servant could save him from the hell. He now sought refuge in the Buddhas of the past, present and future.

The gods on seeing the dismembered body of the bhikṣu was pained and communicated the heart-rending news to the Bodhisattvas dwelling in the forest. Then they recounted his merits saying that the bhikṣu had world wide fame as a *dharma*-preacher. He had made gifts, observed precepts, practised forbearance for countless aeons. He had been energetic, proficient in meditations, acquired knowledge and

destroyed all impurities. Disregarding his own life he came to the city to propagate the teachings of Buddhas and was ultimately killed.

The Bodhisattvas of Samantabhadra came to the city and finding the dismembered body of the bkikṣu wailed with a piteous voice and many fell in a swoon. They asked the king as to what mischief had been done to him by one who was perfectly disciplined, self-controlled, a pastmaster of *Dhāraṇīs*. The saint could remember his former births and deliver discourses in a melodious voice. He had realised substancelessness, signlessness and desirelessness (*śūnyatā, animitta* and *apraṇihita*)[1] and possessed a loving heart. He was almost a Buddha with purified eyes.

Then they turned to the king and said that desires were lowly and hindered existences in heaven. By indulging in desires, one became deaf, blind, foolish and a murderer of parents and pious men, and now the king was going to lose his royal glory and suffer hellish sufferings. It was due to desire that the king killed the wise bhikṣu. Hence one who aspired for Bodhi must give up evil acts, attachment to the sense faculties, look upon his body and limbs as mere chaff, should make gifts, observe precepts, practise forbearance, acquire energy, attain perfection in meditations and knowledge, and look upon the whole world including the Jinas with loving eyes. It was by these practices that one could attain the excellent Bodhi.

Those, who had attained Bodhi, gave up elephants, horses, chariots, palanquins along with their embellishments, their kingdom, wealth, wives, sons and daughters and even their own heads. They offered worship to Buddhas with ample flowers, scents, flags, festoons and songs. But at the same time they regarded the world as non-existent and never developed any attachment for the three worlds (*dhātus*) as they had discarded the notion of a self or of a being. They were perfect *brahmacārins* and established in *Dhāraṇīs*. They did not harbour any thought regarding objects or absence of objects, excellence or non-excellence, happiness or unhappiness, existence or non-existence,

1 See Appendix, sv. *Vimokṣamukhāni*.

male or female, village or city, province or country, attachment or non-attachment, hatred or non-hatred, delusion or non-delusion. They formed no conception about the attainment of *indriyas*, *balas*, *bodhyaṅgas* and *dhyānas*[1]. They were absolutely free from attachment, hatred and delusion and never sought heavenly existences. They were proficient in others' teachings and knew how to controvert them and still they were like an oil pot not sticking to the contents. They knew that affection bred attachment, and hatred bred enmity and so they eschewed both, and sought Bodhi. They were established in the Dharma essence and had no concern with the ins and outs of objects. By avoidance of these notions and by perfection in precepts, they attained Bodhi.

Bhagavān said that he was king Śūradatta in one of his previous existences and repeated again the whole episode from his first meeting with Supuṣpacandra till the latter's death at the hands of Vasunandin.

The king then with the help of the ladies of the royal household, his sons, daughters and ministers collected scented wood to prepare a suitable pyre for cremating the dead body of Puṣpacandra. He erected a *stūpa* on the spot and worshipped it with great magnificence. He visited the *stūpa* thrice daily and confessed his sins there.

He had to be born several times to atone and suffer for his evil acts. He then observed the moral precepts with *uposathas* for a long time and still he could not escape from rebirth in the hells where he had to suffer for aeons and then as a human being he had to suffer loss of limbs and organs of sense. At last he took the vow of attaining Bodhi and for its sake sacrificed his head, hands, and other limbs and still he had to be born many times to get rid of the effects of his past evil deeds.

Then follow the identifications, viz., that king Śūradatta became Gautama Buddha; his sons became the last guardians of the Dharma; Supuṣpacandra became Padmottara Buddha, and Vasunandin became

1 See Appendix.

Śāntiraja Buddha and all the female members of the royal household became Buddhas with ten powers.

The chapter is ended with the instruction that the Bodhisattvas who have acquired the *Dhāraṇīs* and worshipped Buddhas would never go to hell and those who wanted to become Buddhas must observe the precepts carefully, acquire the *Dhāraṇīs* and preach the *Dharma*.

CHAPTER XXXI

Śīlaskandhanirdeśa-parivarta

Bhagavān tells Candraprabhakumāra that a Bodhisattva should perfect himself in all preceptual duties (*śīlaskandha*) and look upon all other Bodhisattvas as his dear and revered teachers in order to attain *sambodhi* without much difficulty (*sukhena*).

He further says that a Bodhisattva well established in *śīlaskandha* wanders over this earth with a philanthrophic heart and ultimately goes to the Buddhakṣetra called Abhirati where he attains perfection in forbearance (*kṣānti*) and becomes a *Dharmarāja*, a master of *dharmas*, free from ill-will and friendly to all and visualizes the Buddhas.

A Bodhisattva is advised to serve sincerely the well-disciplined monks. He will then attain the excellent Samādhi, the merits of acquisition of which surpass those acquired by gifts of countless worlds full of jewels including the seven jewels (of a Cakravartin). This Samādhi is, in fact, a great storehouse of all merits and knowledge and is like a sea full of jewels.

By preaching this Samādhi a Bodhisattva, who is an embodiment of all excellent dharmas, attains Buddhahood. By learning and preserving this Samādhi he acquires so much merits and knowledge that he becomes unsurpassable except by the Supreme Buddha, the leader of the world. By propagating this Sūtra, he performs the real worship of countless Buddhas. No one should entertain any doubt about the merits of learning, preserving and propagating this Samādhi, as the Tathāgatas can never make a false statement.

Bhagavān said that by means of this Samādhi, he himself got rid of the notion of self. As a text dealing with this Samādhi, it is the quintessence of all Sūtras, likewise of all good deeds. It may be possible to count the atoms composing the worlds or the breaths of a living being, or grains of sand in a sea, or drops of water in lakes by the one hundredth part of a hair-tip, or the number of beings that were born in this world so far, or the sounds given out by all beings but it is not possible to measure the length or count the words of this Sūtra (Sūtrānta) which is being preached ceaselessly.

A learned and wise Bodhisattva is expected to comprehend both etymological and actual import of the text and also to acquire proficiency in its intonation for the purpose of preaching the Sūtrānta. He should frequent the assemblies of men to propagate it and develop the capacity to give suitable answers to. questions that might be put to him. He would be able to realise the highest truth by studying the Sūtrānta but he must not have any attachment either for the Sūtrānta or for his audience.

With such proficiency in the Sūtrānta a Bodhisattva remains unperturbed and at the same time can render service to the beings of the world. As he remains always immersed in the meditation of non-substantiality as explained in this Sūtra, he cannot be shaken by a disputant as Mount Meru stands unmoved by wind. By learning and preaching this Samādhi and acquiring perfection in it, a Bodhisattva comprehends *Śūnyatā* thoroughly, and no trace of doubt is left in his mind regarding the teachings of Buddhas. For him the acquisition of *balas, bodhyaṅgas, pratisaṃvidas, ṛddhis, abhijñās*[1], visualization of countless Buddhas and listening to their discourses on this Samādhi is not at all difficult. The merits derived by a Bodhisattva who finds pleasure in the realisation of *Śūnyatā* (by means of this Samādhi) and salutes Buddhas with folded hands far surpass those acquired by the gift of all the valuables of the world. Likewise the highest knowledge can be acquired by a Bodhisattva in a

1 See Appendix.

much shorter time by means of this Samādhi than by making gifts to Buddhas. The place of rest and other attainments obtained through this Samādhi far exceed in value all the valuables contained in the countless worlds and he becomes invincible against all attacks. Realisation of this Samādhi is regarded by the wise as much more valuable than possessing a kingdom.

The Bodhisattvas preserve the teachings of the omniscient and protect them in evil days. They are the treasurers of the Allwise and preach the *dharma* for the good of all beings. They are all observant of the preceptual duties and are the sprouts of the tree of *dharma*. They don yellow robes and find pleasure in renunciation. They are well disciplined, maintain a tranquil state of mind, keep awake the beings of the world and lead them to Bodhi. They keep an open hand in making gifts and find great pleasure in giving away material objects to the poor and the needy. They beat the drum of law and remove the doubts of all. They have not only learnt the Sūtras but also deliver them to the assemblies of men. They are all very wise and learned and are aware of both *dharma* and *adharma*, possess incomparable wisdom and become the ruler of the *dharmarājya*. They have great regard for the *dharma* and raise its banner. On account of their perfection in the four *brahmavihāras*,[1] they preach the eightfold path to the misguided and take them across the stream of existence in their boats of *dharma*. As boatmen they protect themselves with the armour of *bodhyaṅgas*, *balas* and *indriyas*.[1] They are physicians for distributing to the sick the medicines of *dharma*. They are great disputants, able to defeat all opponents in controversies, and serve as guides and leaders for rescuing beings from the net of Māra in order to put them in the right path. They are eyes and refuge of the frightened beings. They acquire proficiency in all worldly arts and crafts in order to be of service to the people. They are never satiated with perfecting themselves in precepts, forbearance and meditation, not also with preaching the *dharma* to

1 See Appendix.

others. They remove the doubts of those who approach them regarding the excellent *dharma*, and possess the power to know others' mind and conduct, and impart suitable teachings to them. As the footmarks of birds in air cannot be seen so their mind cannot be known by Māra and they have vanquished Māra and attained the excellent Bodhi. They are pastmasters in miraculous powers and go about in all the worlds but never develop any clinging for them. No one can do justice to their merits by describing them for aeons.

CHAPTER XXXVII

Yaśaḥprabhaparivarta

A Bodhisattva aspiring to obtain all the extraordinary *dharmas* as also to attain the highest knowledge should listen to, meditate on, learn and preach, the Samādhi leading to the realisation of sameness of all objects. He should also develop the quality of forbearance (*kṣānti*), keep himself engaged in seeking spiritual instructions and in worshipping Buddhas. He should give particular attention to three duties, viz., (a) removal of impurities (*kleśas*), (b) acquisition of merits and (c) securing firm foundation in the roots of good actions. In this connection Bhagavān related to Candraprabha Kumāra an event of one of his previous existences in verses.

Long ago there was a Buddha called Gaṇeśvara with a large following, all pure and established in the eight *vimokṣas*.[1] The people of that time were all happy and prosperous, lovely and handsome, and were endowed with all the joys and pleasures of denizens of heaven. They were also virtuous and given to the practice of forbearance (*kṣānti*). The king of the time and the land was Varapuṣpa, who had several sons, all wise and meritorious. The princes gave away gardens full of fruits and flowers to the All-compassionate and lavishly covered by cloths the places used for walking by saints and supplied the monks with all their requisites. The king also performed good deeds. Surrounded by a large retinue he used to approach

1 See Appendix.

the Buddha for worship with garlands, flags, festoons etc. He was liked by the monks and the Teacher, who imparted to him the teaching of the highest Samādhi, the gist of which is as follows :—

"Existence and non-existence are mere imagination and everything is false like a mirage. All objects are momentary like the appearance of lightning in the sky and are without any substance whether in the past, present or future. All are pure and colourless as the sky and as substanceless as sound. They are dissociated from mind and are beyond description by words. There are neither letters to describe them nor are they affected in any way by non-description. They are again decayless being always quiescent. Those who can comprehend this fact know the Truth. The words uttered by Buddhas have neither origin nor decay and are substanceless and the wise men do not form any conception about them. Their mind is not affected by the utterance of words which appear to them as nothing more than mere echoes. The characteristics attributed to sound are applicable to all objects, which are in fact devoid of any characteristics, remain as isolated as the sky and are never combined or separated and so they are not distinguished by the wise as constituted or unconstituted. Those who possess the right view know that all objects are unconstituted and so their minds are never touched by attachment, hatred or delusion. They are aware that echoes are produced in rocks and caves and are dependent on cause and condition, so are all constituted objects. The saints take to words as a means of expediency to explain the Samādhi to the unenlightened. All are thought-constructions, and hence their beginning and end are not perceived. There are so called acts described as good and bad but they are really no acts as these are without any substance. The Jinas speak of the constituted and the unconstituted as merely conventional truths. It is commonly stated that one reaps the fruits of his *karma* though in fact there is no transference of *karmaic* effects. The truth is that all existences are chaff-like and non-existent like a mirage, still a person though in reality non-existent, should observe moral precepts."

the Buddha for worship with garlands, flags, festoons etc. He was liked by the monks and the Teacher, who imparted to him the teaching of the highest Samādhi, the gist of which is as follows:—

"Existence and non-existence are mere imagination and everything is false like a mirage. All objects are momentary like the appearance of lightning in the sky and are without any substance whether in the past, present or future. All are pure and colourless as the sky and as substanceless as sound. They are dissociated from mind and are beyond description by words. There are neither letters to describe them nor are they affected in any way by non-description. They are again decayless being always quiescent. Those who can comprehend this fact know the Truth. The words uttered by Buddhas have neither origin nor decay and are substanceless and the wise men do not form any conception about them. Their mind is not affected by the utterance of words which appear to them as nothing more than mere echoes. The characteristics attributed to sound are applicable to all objects, which are in fact devoid of any characteristics, remain as isolated as the sky and are never combined or separated and so they are not distinguished by the wise as constituted or unconstituted. Those who possess the right view know that all objects are unconstituted and so their minds are never touched by attachment, hatred or delusion. They are aware that echoes are produced in rocks and caves and are dependent on cause and condition, so are all constituted objects. The saints take to words as a means of expediency to explain the Samādhi to the unenlightened. All are thought-constructions, and hence their beginning and end are not perceived. There are so called acts described as good and bad but they are really no acts as these are without any substance. The Jinas speak of the constituted and the unconstituted as merely conventional truths. It is commonly stated that one reaps the fruits of his *karma* though in fact there is no transference of *karmaic* effects. The truth is that all existences are chaff-like and non-existent like a mirage, still a person though in reality non-existent, should observe moral precepts."

The king listened to all these instructions while the princes highly appreciated them. All those present saluted the Buddha and realised the truth that phenomenal objects were without origin and decay. The king realised this truth, gave up his kingdom and became a recluse. The princes also retired from the worldly life. After preaching the truth for several centuries the Buddha attained *parinirvāṇa*.

At that time there was a monk, who was the spiritual preceptor of the royal family. He preached the Samādhi in an excellent voice and attractive manner. His name was Yaśaḥprabha. His excellent merits, appearance, morality and power of meditation roused the envy of other monks. He became very popular and was the recipient of endless gifts. He was friendly to all and said that he was exerting for Bodhi mainly for those who bore hatred towards him. For eight years he had been preaching the *śūnyatā* doctrine. He was looked after by the prince who kept the monks unfriendly to him under control. He however was not moved by evil words and unhesitatingly rendered good service to many beings. He was endowed with the power of forbearance and suffused with love everybody including his enemies. This Yaśaḥprabha was none else but Śākyamuni in one of his previous existences and the prince who protected Yaśaḥprabha was Puṇyamati Bodhisattva. In several existences both of them were good friends and the latter (Puṇyamati) was to become in due course Maitraka Buddha. The king Varapuṣpa became Padmottara Buddha.

There were at that time many wicked monks who spoke ill of the teaching and were given to acquisition of gain and fame. Some of them hailed from low families and took ordination just to decry the excellent teaching. They were in the hands of Māra and were all deluded men who did not like the teaching of *śūnyatā*.

They had also many lay followers who also decried Bodhi. There were also many other monks who lived in the forest and led the pure life of *brahmacārins*. They cultivated *śūnyatā* and worshipped the Jinas, Cetiyas, erected *stūpas* and images of Buddhas. They practised self-abnegation, observance of moral precepts, forbearance, amity and meditations. They acquired pure knowledge, and suppressed

attachment, hatred and delusion. They were instructed to realise the body and its constituents as substancless, to avoid wrong views like belief in a self or soul, to keep away greed, to remain unaffected by loss of food, praise or blame. By acting according to these instructions they would always remain in the eyes of Jinas and go ultimately to Sukhāvatī. They were advised to maintain equanimity and avoid displeasure towards anybody, to speak always of the merits of Buddhas so that people might develop faith in the teaching. They were enjoined to be respectful to the spiritual preceptor as also to their own parents, to avoid social contacts, to seek solitude, to be of good conduct and to engage themselves in doing good to himself as well as to others, to practise the four *brahmavihāras*, to keep away from the wicked guides, to avoid seeking Śrāvakabhūmis, to speak the truth and to eschew false or harsh words.

They were asked to remain unmindful of their own physique, to avoid praise of one's ownself or disparagement of others, to keep themselves unconcerned with the deeds of others, to acquire the three *Vimokṣas*[1], to realise the causal nexus and to get rid of the notions of the two extremes of eternality and non-eternality, to discard attachment, hatred and delusion and to do away with all the notions of good and evil. They were required to follow the instructions of the Jinas in order to destroy Māra.

CHAPTER XXXVIII

Kāya-vāṅ-manaḥ-saṃvaraparivarta

Bhagavān instructed Candraprabha Kumāra to practise physical restraint (*kāyasaṃvara*), by which, he said, a person could acquire many benefits, such as, dissociation from worldly objects, ten powers of the Tathāgatas, eighteen *dharmas* leading to Buddhahood, three *vimokṣas*, four *brahmavihāras*, four kinds of analytical knowledge, the thirtyseven *bodhipakṣīya dharmas* etc.[2] and refrain from evil acts

1 See Appendix. 2 See Appendix.

such as killing, stealing, false or harsh words, hatred and greed. Then he related an event of one of his previous existences.

Long ago there was a Buddha called Jñānaprabhāsa, who had a large number of disciples, all Bodhisattvas and perfect Arhats. He was approached by the then ruler of the country, King Viśeṣacintī, for instructions. The Buddha delivered to him discourses in verses on the merits of physical restraint. These are as follows:

Physical restraint is as pure and bright as the sky and its merits cannot be expressed in words and at the same time it should be realised that this physical restraint does not in reality exist and is like the sky free from all characteristics. A person who realises this nature of physical restraint cannot be interested in any worldly object and likewise a person having worldly attachments cannot have physical restraint. He, who realises that physical restraint is absolute purity and is the same as *arhathood*, will not be born again. This truth is not known to the non-Buddhists.

Physical restraint in the above mentioned sense can be known only by those who are frightened of existence in the three worlds and do not seek wealth and material possessions. It can be firmly acquired by those who have comprehended the following facts:—

(a) By words its usefulness cannot be expressed though attempts are made to do so and the Buddhas took recourse to the same in order to explain its usefulness for saving beings from wrong deeds.

(b) The real nature of the aim and object of exposition of the physical restraint.

(c) The Truth has no characteristics and the phenomenal objects are substanceless.

(d) There must be no clinging to the existence and non-existence of objects.

(f) All objects of the world are essentially without any self, pure and refulgent.

(g) The five constituents of a being are void of any self and are really non-existent.

Those, who have no physical restraint, cling to the characteristics of objects and find enjoyment in worldly matters, while those, who have perfected themselves in physical restraint and have realised the end of existence or the Truth, can never have any attachment for any thing worldly and he remains unshakeable like the great Sumeru mountain unshaken by ants. It may be possible to paint the sky with colours, or to catch the sky or echo by hand, or to float a stone in water but it is not possible for *koṭis* of Māras to shake by attachment and hatred a person established in the Truth. It may be possible to pack up all sounds in a box or to collect rays of the Sun, the sounds of clouds or of a lightning, or to catch air by a net, or to see the footmarks of a bird in the sky, still it is not possible to locate the mind of a person, established in physical restraint. Neither fire nor weapon can injure a person who is established in this meditation and has no envy, fear or grief. Neither thieves nor poisonous snakes can frighten him as he has no belief in a self.

A Bodhisattva by having physical restraint acquires knowledge without clinging to it as well as the signs of great men and all the *dharmas* preached by Buddhas. He becomes a Caitya to be worshipped and obtains the ten *balas*, the eighteen *āveṇika dharmas*, seven *bodhyaṅgas*, *pratisaṃvidas*, *ṛddhipādas*, four *brahmavihāras*, three *vimokṣas*, *smṛtyupasthānas*, *samyakprahāṇas*, five *indriyas*, five *balas*, eightfold path and all other Buddha*dharmas*[1].

On listening to the above merits of physical restraint, the prince became very pleased, took ordination and practised *brahmacarya* and the four *brahmavihāras* for a long time. He became ultimately a *dharma*-preacher, learned, eloquent and perfect in moral precepts.

The king Viśeṣacintī was Gautama Buddha in one of his previous existences.

A Bodhisattva should therefore cultivate physical restraint because by perfection in it he can avoid future existence in an unhappy state or any danger to his life, and can obtain immense miraculous powers.

1 See Appendix.

He can perform miracles like walking on water, diving in earth and so forth. He can obtain the five higher supernatural powers, viz., divine power of hearing, knowing others' thoughts, remembering former existences, observing the future career of beings after death and rebirth, and divine power of seeing. Lastly by a moment's thought he can know everything.

The above meritorious acquisitions are repeated in the verses.

Vāk-saṃvara

A Bodhisattva should also acquire restraint in speech (*vāk-saṃvara*) by refraining from speaking falsehood, harsh and frivolous talks, and utterance of anything untrue to his parents and teacher, and any other form of evil talks. He should realise at the same time that words are as non-existent as echoes, dream, etc. and are substanceless, caused and conditioned, always quiescent, and no conception should be made about them and hence he does not cling to them. One who is restrained in speech is not afraid of hells and acquires all Buddha*dharmas*. He obtains the knowledge of remaining dissociated from all objects, as also the signs of great men, *balas*, *brahmavihāras*, *pratisaṃvidas*, *smṛtyupasthānas*, etc.[1]

In verses the above merits are repeated.

Manaḥ-saṃvara

A Bodhisattva should also be restrained in his thoughts (*manaḥsaṃvara*). A person having mental restraint enters into *Vajropamasamādhi* and emanates rays like those of a burning fire. He obtains excellent voice, signs of great men, ten *balas*, four *vaiśāradyas* etc. in short, all Buddha*dharmas*. He eradicates his wrong views, greed, hatred and slothfulness. He never gives up *Bodhicitta* and refrains from all evil thoughts. At the same time he realises that his mind has no more reality than a mere dream or mirage. It has no substance and no

1 See Appendix.

conception should be formed about it. He escapes from future existences in evil states,

The above merits are repeated in verses with certain additions, which are are as follows:—

Let those, who seek perfection quickly, listen to Buddhas' instructions on mental restraint. By perfection in mental restraint a person obtains the inconceivable *dharmas* attainable by the Jinas, mental emancipation, and other attainments as mentioned above. He gets rid of wrong views, deceitfulness towards the elders, attachment, delusion and all other evils. He easily comprehends impermanence, non-substantiality, soullessness, causal origin of objects, which, in fact, neither appear nor disappear. The real mental restraint consists in not forming any conception about phenomenal objects and even about the highest truth or Nirvāṇa.[1]

CHAPTER XXXIX

This chapter deals with the concepts enumerated in Part I of the text (vide pp. 16 ff) in a catechetical method in the style of the Pali Abhidhammapiṭaka. It opens, e.g., with the question "what is purity in deeds?" The answer given is that "it produces non-attachment to the three worlds, which have no more existence than that of a dream." The second question is "what is going beyond the supporting elements

1 In the mss., there is apparently some confusion in the division of the chapters (vide p. 627 fn. 5). The object of this chapter is similar to that of the next chapter (39), viz., to comment upon the three terms *kāya-saṃvara*, *vāk-saṃvara* and *manaḥsaṃvara*. These three terms are mentioned in Part I, p. 15 just before the other terms taken up for comment in chapter 38. It seems that these two chapters (38 & 39) were originally intended as an Appendix to the main text for giving in detail the meaning of the various concepts and the division into two or four chapters was an afterthought of a much later date. Even the concluding chapter (XL) is more or less a repetition of the contents of chapter I (last portion) and hence it is likely that this also formed a part of the Appendix.

(*ālambana*)." The answer given is that "it is the rejection of the five constituents of being including the organs of sense and their objects by realising that they are similar to a mirage." In this style several terms that are commonly found in the Mahāyāna texts have been commented upon but always with the underlying intention to establish that the world of object and ideas has no existence and that the highest truth is inexpressible and inconceivable. The comments however throw a flood of light on the obscure concepts and hence form a valuable addition to the text.

CHAPTER XL

This is the concluding chapter eulogizing the present text and adducing reasons for describing it as a *Vaipulyasūtra*.[1] Then follows an account of the supernatural events that took place at the end of the delivery of the *Sūtra* and the announcement that countless beings attained perfection of knowledge by means of this *Sūtra*. It is a slightly different reproduction of the last portion of Chapter I (vide p. 23-24).

1 Prof. Bendall in his *Śikṣāsamuccaya* (p. 354) read *Vaitulya* for *Vaipulya* though the Tibetan rendering given by him does not support it. He incidentally referred to the Vetullavāda of the *Kathāvatthu*. Similarly a few other scholars read in a Kashgar ms. of the *Saddharmapuṇḍarīkasūtra* 'Vaitulya' for 'Vaipulya.' But the Gilgit Mss. have 'Vaipulya' hence the speculatious about Vetullavādins and their piṭakas appear to be baseless (vide the present text pp. 320, 646).

त्रयस्त्रिंश-परिवर्तः

अथ खलु भगवान् पुनरेव[1] चन्द्रप्रभं कुमारभूतमामन्त्रयत स्म[2]। भूतपूर्वं कुमारातीतेऽध्वन्यसंख्ये[ये] कल्पे असंख्येयतरे विपुले अप्रमाणे अचिन्त्ये अपरिमिते यदासीत्तेन कालेन तेन समयेन घोषदत्तो नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धो लोक उ[द]पादि विद्याचरणसम्पन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुष-दम्यसारथिः शास्ता देवानां च[3] मनुष्याणां [च] बुद्धो भगवान्। स

1 A & B तत्र भगवान् पुनरपि

2 A, B & Tib. 185b, l. 4-186a add:—तस्मात्तर्हि कुमार बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनेमं समाधिमाकांक्षता क्षिप्रं चानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबोधुकामेनानिमित्त-विहारिणा तिष्ठतां वा तथागतानां परिनिर्वृतानां वा चैत्येषूदारपूजाभिसंस्कारयुक्तेन भवितव्यम्। तेन कुमार बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वसत्त्वारंवणचित्तोत्पादेनेमं समाधिमाकांक्षता क्षिप्रं चानुत्तरां सम्यक्संबो[धिमभिसंबो]धुकामेनानिमित्तविहारिणा कर्मविपाकाप्रतिकांक्षिणा स्वकायजीवितेनापि तिष्ठतां वा परिनिर्वृतानां तथागतानां चैत्येषूदारपूजाभिसंस्कारः करणीयः। अयं च सर्वधर्मस्वभावविपंचितसमाधिर्वर्णनामनोरमेण स्वरेण विशिष्टया वाचानुप्रबद्धैः पदव्यंजनैः महाकरुणारम्बणेन चित्ताभिसंस्कारेण परेभ्यो विस्तरेण सम्प्रकाश-यितव्यः प्रवर्तयितव्यः उद्देष्टव्यः स्वाध्यातव्यः। तत् कस्य हेतोः। सर्वधर्माणां हि कुमार मूलप्रतिष्ठानोऽयं सर्वधर्मस्वभावसमताविपंचितः समाधिराजः। यदा च कुमार बोधिसत्त्वो महासत्त्वो महाकरुणोपायोपस्तब्धवीर्यस्तिष्ठतां परिनिर्वृतानां वा तथागतानां चैत्येषूदारपूजा-भिसंस्काराभियुक्तो भवतीमं च सर्वधर्मस्वभावसमताविपंचितं समाधिराजं परेभ्यो विस्तरेण संप्रकाशयन्ति तदायं कुमार बोधिसत्त्वो महासत्त्वः शून्यतानिमित्ताप्रणिहितेषु विमोक्षमुखेषु प्रतिष्ठते प्रतिष्ठितः सन् न कंचिद्धर्ममुपलभते। अनुपलम्भसमाधियोगे च स्थितो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सर्वप्रणिधाने तु चावस्थितो हि कुमार बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सर्व-प्रणिधानं चात्मनः सर्वसत्त्वानां च परिपूरयति क्षिप्रं चेमां समाधिं प्रतिलभते। क्षिप्रं चानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यते। तदनेनापि कुमार पर्यायेणैव वेदितव्यम्।

3 A देवमनु०

खलु पुनः कुमार घोषदत्तस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धः अप्रमेयान-[1]चिन्त्यानपरिमाणानसंख्येयान् सत्त्वानास्रव[क्षया]यार्हत्त्वे[2] प्रतिष्ठाप्य परिनिर्वाप्याप्रमेयानसंख्येयांश्च सत्त्वाननुत्तरायां सम्यक्[3]संबोधाववविनिवर्तनीयत्वे प्रतिष्ठाप्य परिनिर्वृतोऽभूत्। तेन च कुमार कालेन तेन समयेन[4] राजाभूच्छ्रीघोषो नाम। [स[5]] तस्य तथागतस्य[6] पूजार्थं तथागतधातुगर्भाणि[7] चतुरशीतिस्तूपकोटिसहस्राणि[8] कारयामास। एकैकस्मिंश्च[9] स्तूपे चतुरशीतिचतुरशीतिदी[पा]व्यकोटीनियुतशतसहस्राणि प्रतिष्ठापयामास। एवं वाद्यानां तूर्याणां पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचीवरच्छत्रध्वजपताकानामेकैकत्र [च] स्तूपे चतुरशीतिचतुरशीतिकोटिसहस्राणि[10] प्रतिष्ठापयामास[11]। इति हि कुमार स राजा श्रीघोषस्तथागतशरीराणां[12] पूजां कृत्वा [चतुर][13]शीत्या बोधिसत्त्वकोटीनियुत[शत]सहस्राणां महान्तं बोधिसत्त्वसन्निपातं कारयित्वा तेषां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां[14] सर्वसुखोपधानेन

1 A & B drop ०चिन्त्यानपरिमाणान०
2 A ०श्रवक्षयायार्हत्त्वे प्रतिष्ठापयति स्म ; B ०श्रवक्षयोयार्हत्वे प्रतिष्ठापयति।
3 C ०बोधौ च विनिवर्त्त०
4 A & B add जम्बूद्वीपे
5 B drops स
6 A adds परिनिर्वृतस्य ; B श्रीघोषदत्तो नाम तथागतस्य परिनिर्वृतस्य
7 C ०गर्भाणां
8 A & B ०टीनियुतशतसह०
9 B ०स्मिंश्च स्तूपेषु चतुरशीतिं दीपार्घ०
10 A ०टीनियुतशतसह० ; B ०शीतिं कोटिनियुतशतसह०
11 A ०ष्ठापयति स्म
12 A ०गतधातुगर्भाणां स्तूपानां ; B श्रीघोषदत्तस्तथागते धातुगर्भाणां स्तूपानां
13 B drops चतुर
14 A & B drop महासत्त्वानां

पूजायामुद्युक्तोऽभूत्। सर्वे च ते बोधिसत्त्वा महासत्त्वा[1] धर्मभाणका अभूवन्। अनाच्छेद्यप्रतिभानाः समाधिप्रतिलब्धाः असङ्गधारणीप्रतिलब्धा भूतगुणधर्मदेशकाः परिशुद्धधर्मदेशका बोधिसत्त्ववशिपारमिप्राप्ताः[2]। तेन च कुमार कालेन तेन समयेन तत्रैव पर्षदि क्षेमदत्तो नाम बोधिसत्त्वो महासत्त्वोऽभूच्छिशुदहरः कृष्णकेशः[3]। प्रथमयौवनसमन्वागते भद्रके वयसि वर्तमानः अविक्रीडितावी कामेषु कौमार[4]ब्रह्मचारी एकवर्ष उपसंपदा। तेन च कुमार कालेन तेन च समयेन राजा श्रीघोषस्तं महान्तं बोधिसत्त्वमहासत्त्व[5]गणमध्येषते स्म यदुत षट्पारमितासंगीतौ[6]। बोधिसत्त्वपिटकमहाधारण्युपायकौशल्यवशिविनयासङ्गाभिनिर्हारार्थं तान्[7] बोधिसत्त्वान्[8] महासत्त्वानध्येष्य रात्रौ सन्निषण्णायां[9] तथागतचैत्यस्य[10] पुरतः तत्रानेकानि दीपार्घ्यकोटीनियुतशतसहस्राणि प्रज्वालितानि[11] सिक्तसंमृष्टशोधितश्च मण्डलमात्रः कृतोऽभूत्। पुष्पाभिकीर्णो नानाविचित्रशयनासनप्रज्ञप्तः। राजापि श्रीघोषः सान्तःपुरग्रामनगरजनपद-

1 A & B drop महासत्त्वा

2 B ०वसिपरमारमिताप्राप्ताः

3 A & C क्रृ‍ष्ण ; B कृष्णकेसः ; Tib. 187b, l. 6 : སྐྲ་ནག་པ །

4 A & B ०तावि कामेषु कुमार

5 A & B drop महासत्त्व

6 B ०गीतो

7 A समतां ; B ०संगानिर्हारार्थं समतां

8 A & B बोधिसत्त्वानधेष्य

9 C रात्रौ सन्निषद्यायां तथा०

10 A & Tib. 188a, l. 3 : ०गतधातुगर्भाणां चैत्यानां पुरतः ; B ०गतधातुगर्भाणां चैना पुरतः

11 A & C प्रज्वलितानि

पारिषद्यः[1] सपौरो निष्क्रान्तः। वाद्यतूर्यताडावचरपुष्पधूप-गन्धमाल्यविलेपनचूर्णचीवरच्छत्रध्वजपताकाभिः परिगृहीताभिस्तथागतचैत्यस्य[2] पूजां कृत्वा सार्धमन्तःपुरेण प्रासादतलमभि-[3]रूढोऽभूद्धर्मश्रवणाय। महती च देवमानुषिका परिषत्[4] सन्निपतिता धर्मश्रवणार्थिका। अद्राक्षीत्[5] क्षेमदत्तो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तानि च महान्ति दीपार्घ्यकोटी[नियुत]शतसहस्राणि [6]संप्रज्वलितानि। अवभासेनैव स्फुटमभूत्[7]। सदेव[8]मानुषिकां च जनतां धर्मश्रवणाय सन्निपतितां विदित्वा तस्यैतदभूत्। अहमपि महायानसंप्रस्थितो यत्त्वहमिमं समाधिमाकांक्षंस्तथागतपूजां कुर्याम्। यथारूपया पूजया[9] सदेवमानुषासुरलोकश्चित्री[10]-कारप्राप्तो भवेदात्तमनाः [11]प्रमुदितः प्रीतिसौमनस्यजातो भवेद्धर्मालोकप्राप्त[12] इमां च सर्वां तथागतपूजामभिभवेयं येयं श्रीघोषेण राज्ञा कृता। राजा च[13] श्रीघोषश्चित्रीकारप्राप्तो भवेदात्तमनाः प्रमुदितः प्रीतिसौमनस्यजातः सान्तःपुरपरिवारः।

अथ खलु क्षेमदत्तो[14] बोधिसत्त्व एवंचित्तः प्रीतिसौमनस्य-

1 A श्रीघोषः शान्तःपुरः सनागरजानप[दपा]र्षद्यः; C श्रीघोषः सार्धमन्तःपुर॰
2 A ॰गतधातुगर्भाणां चैत्यानां; B ॰तानिस्तथागतधातुगर्भाणां चैत्यानां
3 A & B ॰तलमारूढो॰
4 A पर्षत्
5 A & B add कुमार
6 A सम्यक्
7 A ॰तानि अनुचरोसौ नैक स्फुटीऽभूत्; C अवभाषैर्णैनैव; B स्फुटीऽभूत्
8 B drops सदेव
9 A & B तथागतपूजया
10 A & C ॰सुरोल्लोक॰
11 B adds मानुषिकाञ्जनतां धर्मश्रवणाय सन्निपतिता विदित्वा तस्यैतदभूदहमपि महायानसंप्रस्थितः। यन्वहमिमं स
12 A & B ॰प्राप्तश्च
13 A राजापि, B drops च
14 A & B ॰दत्तो महासत्त्वः

जातस्तं महान्तं जनकायं सन्निपतितं विदित्वा धर्मश्रवणिकानां[1] रात्रौ सन्निषण्णायां तथागतचैत्यस्य पुरतः स्थित्वा दक्षिणं बाहुं चीवरपरिवेष्टितं कृत्वा[2] तैलप्लुतं कृत्वा[3]दीपयामास। अथ [खलु] क्षेमदत्तस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्या[4]ध्याशयेनानुत्तरां सम्यक् संबोधिं[5] पर्येषमाणस्य तथा प्रदीप्ते दक्षिणे पाणौ[6] नाभू[त्] चित्तस्य मुखवर्णस्य[7] वान्यथात्वम्। अथ खलु कुमार समनन्तर[8]प्रदीप्ते[9] क्षेमदत्तस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य पाणौ[10] संप्रज्वलिते [11]संज्योतीभूते एकज्वालाप्राप्ते[12] अथ खलु तस्यां वेलायां महापृथिवीचालः प्रादुरभूत्। तस्य पाणौ[13] दीप्यमानस्य[14] प्रभया [15]तान्यनेकानि दीपार्घ्यकोटी-नयुत[16]शतसहस्राणि ध्यामीकृतान्यभवन्[17]। सर्वासु च दिक्षु महा-[18]नवभासोऽभूत्। येनावभासेन[19] सर्वा दिशोऽवभासिताः समन्तात् स्फुटा अभूवन्। स प्रीतिसौमनस्यजात इमं सर्वधर्मस्वभाव[20]-

1 A & B धार्मश्रावणिका
2 A & B add तैलप्लुतमकार्षीत्; cf. *Saddharmapuṇḍarīka* (A S), p. 275.
3 A & B प्रदी०
4 A & B add प्रतिपन्नस्याध्याशयेनानु०
5 A & B add ०बोधिमभिसंप्रस्थितस्य
6 A & B दक्षिणबाहो
7 B drops वर्णस्य
8 A समन्त०
9 B adds च
10 A दक्षिणबाहौ; B दक्षिणे बाहौ
11 A & B सज्योतो०
12 A एकज्वालीभूते; B एकज्वाली०
13 A बाहौ; B बाहो०
14 A & B add तया
15 A प्रभयान्य०
16 A ०नियुत०
17 B ध्यामीकृत्वातान्यभूवन्
18 A महावभा०
19 C येनानव०
20 A drops ०स्वभाव०

समताविपंचितं समाधिं[1] वल्गुना मनोरमेण स्वरेण विशिष्टया वाचानुप्रबद्धैः[2] पदव्यञ्जनैर्विस्तरेण सर्वपर्षदं विज्ञापयन् संप्रकाशयति स्म। तत्र[3] द्वादशसहस्राणि त्रयस्त्रिंशत्कायिकानां देवानां सन्निपतितानि धर्मश्रवणाय। ते प्रीतिसौमनस्यजाता विविधां दिव्यां पूजामकार्षुः। अप्सरोगणाश्च दिव्याः संगीतीः प्रयोजयामासुः। अद्राक्षीद् राजा श्रीघोषः उपरिष्टात् [4]प्रासादतलगतः स्वजन[5]-पुरस्कृतः अन्तःपुरमध्यगतोऽष्टाङ्गपोषधसमादत्तः क्षेमदत्तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वं बाहुना[6]वभासयन्तं सर्वाः प्रभा अभिभूय दिव्यया प्रभया अतिक्रान्तमानुषिकयावभासितम्[7]। दृष्ट्वा च पुनरस्यैतदभूदभिज्ञाप्राप्तो[8] वतायं क्षेमदत्तो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भविष्यतीति। स[9] तीव्रं प्रेम च प्रसादं च गौरवं च चोपस्थाप्य[10] सपरिवारो महाकुशलमूलपुण्यस्कन्धोपस्तब्धः सार्धमशीत्यान्तःपुरिकाभिस्ततः प्रासा[दतलादा]त्मानमुत्प्राक्षिपत्। यदुत[11] क्षेमदत्तस्य बोधि-

1 Tib. 189a, l. 7: ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རང་བཞིན་མཉམ་པ་ཉིད་རྣམ་པར་སྤྲོས་པའི་ཏིང་ངེ་འཛིན། 2 C ०प्रवृद्धैः

3 A & B तत्र त्रयस्त्रिंशत् कायिकानां देवानां द्वादश०

4 A उपरिप्रा० 5 A & B ०स्वजनपरिवृतः

6 A ०सत्त्वं सुबाहुना० ; B बहुना अ० ; C बहूनामवभा० ; Tib. 189b. l. 4: བདེ་བས་བྱིན་གྱི་ལག་པ་འབར་པར་བྱས་ཏེ།

7 A & B ०भासयन्तं 8 A & B ०दभून्महाभिज्ञ०

9 B drops स ; A & C ष्यतीति क्षेमदत्तो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः

10 B ०प्य सगौरवो ; A omits चोपस्थाप्य सपरिवारो ; C वोपस्थाप्य

11 A drops यदुत ; C यद्युत

सत्त्वस्य[1] दर्शनाय प्रीतिसंमोदनाय। स गौरवनिर्जातेन कुशलमूलेन दृष्ट एव धर्मे सपरिवारो देवनागयक्षगन्धर्वासुरगरुडकिन्नरमहोरगपरिग्रहं प्रतिलभते[2]। स देवनागयक्षगन्धर्वासुरगरुडकिन्नरमहोरगपरिगृहीतः पुनरेव राजा श्रीघोषः सपरिवारः परिपूर्णाद्धस्तशतसहस्रिकात् प्रासादात् पतितः[3]। न चास्य कायविहेठश्चित्तविहेठो वा अवलीनता वाभूत्[4]।

अथ खलु राजा श्रीघोषः उभौ बाहू प्रगृह्य [5]महता जनकायेन सार्धं महान्तं निर्नाद-निर्घोषमाक्रन्दं चाकार्षीत् यदुत क्षेमदत्तस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य बाहुं दह्यमानं दृष्ट्वा[6] संप्रज्वलितम्। स राजा तेन महता जनकायेन[7] सार्धं प्रारोदीदश्रूणि प्रवर्तयमानः[8]।

अथ खलु क्षेमदत्तो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः स[9] राजानं श्रीघोषमामन्त्रयते[10] स्म। किं पुनस्त्वं महाराजानेन महता जनकायेन सार्धं[11] महान्तं निर्नादनिर्घोष[मा]क्रन्दं कुर्वन् रोदिषि

1 A & B क्षेमदत्तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वं 2 A प्रत्यलभते; B प्रत्यलभतः

3 A B & Tib. 190a, l. 7: ཁྲུ་སྟོང་ཕྲག་བརྒྱར་ཚང་བའི་ཁང་བའི་སྟེང་ནས་མཆོངས་ན།

4 A काये विहेठ वावलीनचित्ततां वाभूत्; B ०लीनचित्तता वा अभूत्

5 A & B उत्क्षिप्य

6 A दृष्ट्वा प्रज्वलितम्। अथ खलु स; B अथ 7 B महाजन०

8 A & B प्रवर्तयमानः क्षेमदत्तस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य पुरतः स्थितोऽभूत्। अब्राक्षीत् कुमार क्षेमदत्तो

9 A drops स 10 A & B श्रीघोषं दृष्ट्वा चामन्त्रयति

11 A adds मम पुरतः स्थित्वा; B महाजनकायेन सार्द्धमयं पुरुषः स्थित्वा

अश्रूणि च प्रवर्तयसि। अथ खलु[1] राजा श्रीघोषः क्षेमदत्तं बोधिसत्त्वं गाथाभिगीतेन प्राभाषत[2]।

क्षेमदत्तं महाप्राज्ञं पण्डितं धर्मभाणकम्।
अङ्गहीनं विदित्वैनं[3] जनो[ऽय ते]न रोदिति ॥१॥
एतादृशं रूपमिदं तेजोराशिसमुद्गतम्।
बाहुहीनं विदित्वा हि भूयोऽहमपि[4] दुःखितः ॥२॥
यस्त्वया[5] दीपितो बाहुः प्रभा मुक्ता दिशो दश।
इमे जिह्मीकृता दीपा दिव्यया त्वत्प्रभूतया[6] ॥३॥
प्रकम्पितेयं पृथिवी[7] चित्तं ते न च लीयते।
तत उत्पादितं चित्तं नैषो अवरकोविदः[8] ॥४॥
हस्तशतसहस्रातः प्रासादात् पतितो ह्यहम्।
सार्धमन्तःपुरेणेह न च मे कायु हिंसितः[9] ॥५॥
साधु ते ज्ञानमाश्चर्यं साधु चित्तमनुत्तरम्।
साधु वीर्यं [च] स्वारब्धं[10] साधु चाध्याशयो महान् ॥६॥
यस्य हस्तौ विदह्यन्ते[11] न जात्वस्तीह इञ्जना[12]।
प्रीतिप्रामोद्यजातश्च भूयो धर्मं प्रभाषसे ॥७॥

1 A & B प्रवर्तयसि एवमुक्ते
2 A & B प्रत्यभाषत
3 A & B ०वं; Tib. 190b, l. 3: འདི་དག།
4 B विदित्वा भूयो हिमपि
5 B यच्चन्त्वया
6 Tib. 190b, l. 3: ཁྱོད་ལས་བྱུང་བ།
7 A धरणी
8 B चित्तन्तेषां अवरकोविदुः
9 C हिंसतिः
10 B ०वीर्यं सुआलब्धं
11 A बाह्रौ विदहति; B यस्य बाहो विदहन्ते
12 A इजना; C इञ्जन

पूर्णमास्यां यथा चन्द्रः सूर्यो वासौ नभस्तले[1] ।
सुमेरुगिरिराजो वा एवं शोभसि मारिष[2] ॥८॥
अहं पि एवं प्रणिधिं [परि]पूरेय[3] पण्डितः ।
काये प्रेमं जहित्वाहं[4] कुर्यामर्थं च प्राणिनाम् ॥९॥
धर्मप्रेम्णा च हृष्यामि प्रीतिर्मेऽत्र अचिन्तिया ।
यत् पुनो [5]अङ्गहीनोऽसि तेन मे दुःखमुत्तमम् ॥१०॥
क्षेमदत्तो हि[6] राजानं देवनागेहि पूजितः ।
अनन्त-प्रतिभानेन इमा[7] गाथा अभाषत ॥११॥
नैवं स्यादङ्गहीनोऽसौ यस्य बाहुर्न विद्यते ।
स तु देवाङ्गहीनः स्याद् यस्य शीलं न विद्यते ॥१२॥
अनेन पूतिकायेन[8] पूजिता मे तथागताः ।
अचिन्तिया दक्षिणीयाः सर्वलोकस्य चेतियाः ॥१३॥
अनन्ता यास्त्रिसाहस्रा रत्नानां परिपूरिताः[9] ।
प्रदद्याल्लोकनाथेभ्यो बुद्धज्ञानगवेषकः ॥१४॥
अस्त्येषा लौकिकी पूजा अन्या पूजा[10] अचिन्तिया ।
ये धर्माञ्छून्यान् जानन्ति त्यजन्ते कायजीवितम् ॥१५॥

1 B ०स्तला
2 A एवं मार्ष प्रशोभसि ; B ०सि मार्ष
3 B अहमपि एवं प्रणिधिम् परिपूरय
4 C काम प्रेम
5 A यत् पुनरङ्ग०
6 A & B ०ऽपि
7 C इह
8 A पूटिकायेन
9 A & B अनन्तान् यत्रिसाहस्रान् रत्नानां परिपूरितान्
10 B drops अन्या पूजा

सत्यवाक्यं[1] करिष्यामि महाराज शृणोहि मे ।
या चेयं जनता सर्वा इमां गाथां[2] विजानथ ॥१६॥
येन[3] सत्येन बुद्धोऽहं भेष्ये लोकस्य चेतियः ।
तेन सत्येन धरणी षड्विकारं प्रकम्पतु[4] ॥१७॥
भाषिता व इयं[5] वाचा धरणी च प्रकम्पिता ।
आश्चर्यमद्भुत[6]प्राप्ता देवकोट्यः प्रहर्षिताः ॥१८॥
हर्षिता देवमनुजा बोधिचित्तमुपादयुः[7] ।
प्रस्थिता अग्रयानस्मिन्नप्रमेया[8]अचिन्तियाः ॥१९॥
यात्तकानां[9] कृतो अर्थः क्षेमदत्तेन भिक्षुणा ।
बुद्धानां वर्तते ज्ञानं[10] यत्राक्षयमचिन्तियम् ॥२०॥
येन सत्येन धर्मोऽसौ बाहुर्नाम न विद्यते ।
तेन सत्येन मे बाहुर्भोति क्षिप्रं यथा पुरा ॥२१॥
येन सत्येन धर्मोऽसौ क्षेमदत्तो न विद्यते ।
दिशो दश गवेषद्भिः शून्यत्वान्नोपलभ्यते[11] ॥२२॥
योऽपि निश्चरते शब्दस्तं पि[12] शून्यं विजानथ ।
प्रतिश्रुत्कोपमः शब्दो धर्मानेवं[13] विजानथ ॥२३॥

1 C अन्यथा किं करिष्यामि
2 C जनतां सर्वामिमां गाथा
3 A ये च
4 A प्रकम्पितु ; B धारणी षड्विकारं प्रकंपितु
5 A च इयं ; B भाषिता च इम
6 B ०मद्भुतं
7 A ०त्तमुत्पादयः ; B ०त्तमुत्पादियः
8 A प्रतिस्थिता अग्रयाने अप्रमेया अ० ; B प्रतिष्ठिताग्रयानस्मिन्नप्रमेया अ० ; C ०प्रमेयान
9 B यान्नकानां
10 B ०ज्ञानन्मत्ताक्षय०
11 B शून्यन्तान्नोप०
12 B सब्दस्तेपि
13 A धर्मानेमं ; B धर्मो नेव

सदा[1] विशारदो भोति शून्यतायां[2] गतिंगतः ।
तस्य सत्येन वाक्येन सर्वलोको न दह्यते[3] ॥२४॥
यावन्तस्त्रिभवे सत्त्वा ये देवा ये च मानुषाः[4] ।
सर्वज्ञतायास्तेजेन[5] सर्वे भोन्ति[6] समाहिताः ॥२५॥
[7]यावन्त्युपद्रवाः केचिद् ये दिव्या ये च मानुषाः ।
अवैवर्तिकतेजेन सर्वे ते भोन्ति[6] निर्वृताः[8] ॥२६॥
भाषिताश्च इमा[9] गाथा बाहुश्च पुनरुत्थितः[10] ।
क्षेमदत्तस्य कायश्च[11] लक्षणेहि विचित्रितः ॥२७॥
देवकोटीसहस्राणि अन्तरिक्षे स्थितानि च ।
[12]मन्दारपुष्पैस्तं भिक्षुमोकिरन्ति[13] च तत्क्षणम् ॥२८॥
अमानुष्येहि पुष्पेहि जम्बुद्वीपो ह्ययं स्फुटः[14] ।
अप्सरःकोटिनियुतैः संगीत्यः[15] संप्रयोजिताः ॥२९॥
इमं नादं नदन्तस्य[16] क्षेमदत्तस्य तत्क्षणम् ।
बुद्धकोटीसहस्राणि पश्यन्तीदं विकुर्वितम् ॥३०॥

1 B यद्वा
2 A शून्यताया
3 C दह्यति
4 A मानवाः
5 Tib. 192a, l. 3: གཟི་བརྗིད་ཀྱིས། ।
6 A & B भोन्तु
7 Tib, 192a, l. 3: འཚོ་བར་གྱུར་པ་ཅི་ཡོད་པ། ।
8 B निवृताः
9 B इमां
10 Tib. 192a, l. 4: སླར་སྐྱེས་དེ། ।
11 B ॰यस्य
12 A & B मन्दारव॰ ; Tib. मन्दार
13 A भिक्षु माकि॰
14 A स्फुट ; B जम्बुद्वीहयं स्फुटाः
15 B drops संगीत्यः
16 A इदं नादनदंस्तस्य ; B ईदन्नादन्नदत्तस्य

स्वकस्वकेषु क्षेत्रेषु आरोचेत् सुमहायशाः ।
भिक्षूणां भिक्षुणीनाञ्च उपासक उपासिकाम्[1] ॥३१॥
क्षेमदत्तो[2] ह्यसौ भिक्षुः पण्डितः सुमहाबलः ।
येनासौ दीपितो बाहुबुद्धानस्य कारणात् ॥३२॥
तेन क्षेत्र[3]सहस्राणि यथा गङ्गाय वालिकाः[4] ।
ओभासिताः प्र[दीपेन कल्पोदाह इव स्थिते[5] ॥३३॥
पुष्पचन्दनचूर्णैश्च सर्वक्षेत्राः स्फुटा अभूत् ।
या]वद्भूमिमुपादाय जानुमात्रमभूत् स्फुटम्[6] ॥३४॥
सर्वरत्नैः सर्वपुष्पैर्बुद्धक्षेत्रमभूत् स्फुटम् ।
क्षेमदत्तस्य पूजायै नागा वर्षन्ति मौक्तिकम् ॥३५॥
सर्वरत्नामयैर्व्यूहैरिदं क्षेत्रमलङ्कृतम् ।
संस्तृतं रत्नमुक्ताभिः[7] क्षेमदत्तस्य पूजया ॥३६॥
देवा नागाश्च यक्षाश्च किन्नराप्सरमहोरगाः[8] ।
प्रस्थिता अग्रबोधीये यथा गङ्गाय वालिकाः[9] ॥३७॥
शाक्यसिंहोऽपि संबुद्धो गृध्रकूटस्मि पर्वते ।
पुरतो भिक्षुसङ्घस्य सिंहनादं नदी जिनः ॥३८॥

1 B ०कान्
2 A ०दत्त
3 A दत्त
4 A ०वालुकाः
5 B ओभाषिताः प्रदीपेन कल्पोदाह इवा स्थित ॥
6 A पुष्पैश्चन्दनचुर्णैश्च सर्वत्तेत्राः स्फुटा अभूत् ।
याव भूमिमुपादाय जानुमात्रमभूत् स्फुटम् ॥
B पुष्पिचन्दन चुर्णैश्च सर्वत्तेत्रा स्फुटाभूत् ।
यावद्भूमिमुपादाय जानुमात्रभूत् स्फुट ॥
7 B संस्कृतं रत्न० ; C मुक्तानिः
8 B किन्नराश्च स महोरगाः
9 A ०लुकाः

क्षेमदत्तोऽहमभवं श्रीघोषो[1]ऽप्यजितोऽभवत्[2] ।
कल्पकोटीसहस्राणि चरन् संबोधिचारिकाम्[3] ॥३९॥
सह दर्शनेन भिक्षुस्य[4] क्षेमदत्तस्य[5] तत्क्षणम् ।
अचिन्त्याभिस्तदा स्त्रीभिः स्त्रीभावो विनिवर्तितः[6] ॥४०॥
व्याकृतास्ते नरेन्द्रेण नास्ति तेषां विनि[व]र्तना ।
स्वयंभुवो भविष्यन्ति सर्वे लोकविनायकाः[7] ॥४१॥
श्रुत्वा सूत्रमिदं विद्वान् [8]संलेखगुणदर्शनम्[9] ।
काये प्रेम न कुर्वीत इह धर्मे सुशिक्षितः ॥४२॥

[इति श्रीसमाधिराजे क्षेमदत्तपरिवर्तो नाम
त्रयस्त्रिंशतिमः[10] ॥३३॥]

1 A ०षो स 2 A & C जिनो भवेत
3 B drops ०काम्
4 A दर्शनेन भिक्षोस्तु ; C सह स्पर्शनेन भि० 5 B drops क्षेमदत्तस्य
6 A अनन्ताभिस्तदा स्त्रीभिः स्त्रीणां भावो विवर्त्तितः ; B अनन्ताभिस्तदा स्त्रीभिः स्त्रीभावो विवर्त्तिकः ; Tib. also अनन्त ।
7 A सर्वलोकस्य नायकाः
8 C संखेच ; Tib. 193a, l- 1 : སྦྱངས་པའི་ཡོན་ཏན་བསྟན་པ་ཡི །
9 B विद्वान् संलेखगुणदर्शकं
10 B इति । क्षेमदत्तपरिवर्तो नाम त्रयोत्रि

चतुस्त्रिंशपरिवर्तः

[तत्र भगवान् पुनरपि चन्द्रप्रभं कुमारभूतमामन्त्रयते स्म।] तस्मात्तर्हि कुमार बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन इमं समाधिमाकाङ्क्षता क्षिप्रमनुत्तरां[1] सम्यक् संबोधिमभिसंबोद्धु[2]कामेन कुशलमूले[3] प्रतिष्ठिते[4] धर्मदानेन वा आमिषदानेन वा [योगः करणीयः]। तेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन तद्दानं चतसृभिः परिणामनाभिः परिणामयितव्यम्। [5]कतमाभिश्चतसृभिः। यदुत[6] यैरुपायकौशल्यैस्तै[7]र्बुद्धैर्भगवद्भिरनुत्तरा सम्यक् संबोधिरभिसंबुद्धा तेषामुपायकौशल्यानां प्रतिलम्भायेदं दानकुशलमूलमवरोपयामि। अयं प्रथमः परिणामः[8]। येभ्यः कल्याणमित्रेभ्योऽन्तिकात्तान्युपायकौशल्यानि शृणुयाम् गृह्णीयां [9]पर्यवाप्नुयां धारयेयं [10]तैरनुत्तरा सम्यक् संबोधिरभिसंबुध्यते। तैर्यैः कल्याणमित्रै[ः सार्धं] समवधानं भवेदेव[मे]तद्दानकुशलमूलमवरोपयामि। अयं द्वितीयः परिणामः। ये भोग[11]प्रतिलाभाः[12]

1 A & B क्षिप्रं चानु॰ 2 C ॰संबुद्ध॰ 3 B ॰लेन
4 A प्रत्युपस्थितेन ; B & Tib. प्रत्युपस्थिते
5 B कतमानि 6 C यदुत रूपाय॰
7 A drops स्तै 8 B drops परिणामः
9 A पर्यु॰ 10 A & B यै॰ ; Tib. 193b, l. 2
11 A भोगाः 12 B ॰लाभाः ; C प्रतिलाभः

सर्वलोकोपजीव्या[1] भवेयुस्तैर्मे भोगप्रतिलाभैः समवधानं भवेदेव-मिदं[2] कुशलमूलमवरोपयामि। अयं तृतीयः परिणामः। य आत्मभावप्रतिलाभः[3] द्वाभ्यामनुग्रहाभ्यां सत्त्वाननुगृह्णीयादा-मिषानुग्रहेण[4] च [धर्मानुग्रहेण च] तस्य[5] मे [6]आत्मभावस्य प्रतिलम्भो भवेदेवमिदं[7] कुशलमूलमवरोपयामि। अयं चतुर्थः परिणामः। आभिः कुमार चतसृभिः परिणामनाभिर्बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन तानि कुशलमूलानि[8] परिणामयितव्यानि।

पुनरपरं कुमार बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनेमं समाधि-माकाङ्क्षता गृहिणा वा प्रव्रजितेन वा क्षिप्रं चानुत्तरां सम्यक् संबोधिमभिसंबोद्धुकामे[न[9]] शीलवन्तो [गुणवन्तः प्रज्ञा-वन्तो[10] बोधिसत्त्वा] महासत्त्वाः सेवितव्या भजितव्याः पर्युपा-सितव्या अशाठ्येन[11]। योऽस्य समाधे[र्धा]रको[12] भिक्षु-र्बोधिसत्त्वो महासत्त्वो भवेत् स च स्यादाबाधिको वाढग्लान-स्तेन स्वमांसशोणितेनापि स भिक्षुस्तस्मादाबाधाद् व्युत्थापयितु-मुत्सोढव्यः[13]। अध्याशयसम्पन्नेन कुमार बोधिसत्त्वेन महा-सत्त्वेनेमं समाधिमाकाङ्क्षता क्षिप्रं चानुत्तरां सम्यक्संबोधि-

1 B जीवव्या
2 A & B भवेदेवमेतद्दान०
3 A ०लम्भः
4 A & B ०याद् यदुतामिषानुग्र
5 A अस्य ; B धमा तस्य
6 A धर्मानु०
7 A & B ०देवमेतद्दान०
8 B कुशलमूलपरि०
9 B ०संबोधिकामेन
10 B drops गुणवन्तः प्रज्ञावन्तो
11 A adds तत्रेदं मे शाठ्यं ; B पर्युपासितव्या अर्थसाध्य न तत्रैदमसाध्यं
12 B समाध्ये धार०
13 B ०सोढव्यः

मभिसंबोद्धुकामेनाविकम्पमानेन[1] विशारदेन स्वकं मांसशोणितमपि परित्यज्य धर्मभाणको भिक्षुराबाधाद् व्युत्थापयितव्यः। तदनेनापि ते[2] कुमार पर्यायेणैवं वेदितव्यम्।

भूतपूर्वं कुमारातीतेऽध्वन्यसंख्येये कल्पे असंख्येयतरे विपुले अप्रमाणे[3] यदासीत्तेन कालेन तेन समयेनाचिन्त्यप्रणिधानविशेषसमुद्गतराजो नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्संबुद्धो लोक उदपादि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान्। स खलु पुनः कुमार अचिन्त्यप्रणिधानविशेषसमुद्गतराजस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धो यस्मिन्नेव दिवसेऽनुत्तरां सम्यक् संबोधिमभिसंबुद्धस्तत्रैव दिवसे परिहृते [4]अप्रमेयानसंख्येयान् बुद्धनिर्मितान् निर्माय अपरिमाणानाञ्च सत्त्वानां विनयं[5] कृत्वास्रवक्षयायार्हत्त्वे प्रतिष्ठाप्यापरिमाणांश्च सत्त्वाननुत्तरायां सम्यक् संबोधावविनिवर्तनीयत्वे[6] प्रतिष्ठाप्य तत्रैव दिवसे [7]परिनिर्वृतोऽभूत्। तस्य खलु पुनर्भगवतः परिनिर्वृतस्य चतुरशीतिवर्षकोटीनयुत[8]शतसहस्राणि सद्धर्मोऽतिष्ठत्। तस्य च[9] भगवतोऽचिन्त्य-

1 A ०कल्पमानेन
2 A drops ते कुमार ; B drops ते
3 A अचिन्त्ये अपरिमिते यदा ; B ०न्यसंख्येयै कल्पै असंख्येयतरैर्विपुलै अप्रमाणै अचिन्त्यै अपरिमिते यदा
4 A अपरिमितान० ; B अपरिमाने
5 B ०परिमानानां विनयं
6 B ०बोधावविनिवर्तनीयार्हत्त्वे
7 A दिवसपरिणामेन ; B तेनैव च दिवसपरिणामेन परि० ; C तेनैव दिवस
8 A & B ०नियुत०
9 A & B add कुमार

प्रणिधानविशेषसमुद्गतराजस्य[1] तथागतस्य[2] शासनान्तर्धान-कालसमये पश्चिमायां पञ्चाशत्यां वर्तमानायां बह्वो भिक्षवः प्रादुर्भूता उपलम्भदृष्टयः। तेषामेवंरूपाः सूत्रान्ता न रोचन्ते न चाधिमुच्यन्ते[3] प्रतिबाधन्ते प्रतिक्षिपन्ति। ईदृशानां च सूत्रान्त-धारकाणां भिक्षूणां पीड़ां [कुर्वन्तो यावज्जीविताद् व्यवरोपण]-मकार्षुः। [4]तैर्लाभसत्काराध्यवसितैरीदृशसूत्रान्तधारकाणां भिक्षूणां सहस्रं जीविताद्[5] व्यवरोपितमभूत्। तेन [च] पुनः कुमार कालेन तेन समयेन राजाभूद् ज्ञानबलो नाम जम्बुद्वीपेश्वरः सद्धर्मपरिग्राहकः पूर्वप्रणिधानसम्पन्नः[6]। तेन खलु पुनः कुमार कालेन तेन समयेन इह जम्बुद्वीपे एको भिक्षुर्धर्मभाणकोऽभूत्। तस्य समाधेर्धारको भूतमतिर्नाम्ना[7]। तस्य राज्ञः कुलप्रवेशकः कल्याणमित्रो[8] हितैषी अनुकम्पकः अर्थकामः। स चास्य राजा अतृप्तो दर्शनेनाभीक्ष्णप्रतिकांक्षी चाभूद्दर्शनेन धर्मसंकथनोप[9]-संक्रमण-पर्युपासन-परिपृच्छा-ग्रहण-[धारण-]वाचन-विज्ञापन-समर्थः। स खलु पुनर्धर्मभाणको भिक्षुः सत्त्वानामीर्याचर्याधिमुक्ति-धातुवासनाकुशलोऽभूत्। सत्त्वानामिन्द्रियबलवीर्यविमात्रता-ज्ञानधातुवासनाकुशलः सत्यसंधिकुशलः[10] विसंधिप्रतिवच[न]-

1 B समुद्गतराज्ञा   2 A & B ०स्यार्हतः सम्यक् संबुद्धस्य

3 A सूत्रान्ता नारोचन्ते नाधिमुच्यते प्रतिबाधन्ते ; C प्रतिबाधन्ति

4 B तैलभिसद्धराध्यवसितैरीदृशं   5 A & B सहस्राणां जीवि०

6 B ०प्रणिधानसमुत्पन्नः

7 B समाधिधारकः भूतमतिनाम्ना   8 A & B ०मित्रं

9 C ०दर्शनधर्मविकथनोप०   10 B कुशलसत्यकुशलः

कुशलः अर्थविनिश्चयकुशलः गम्भीरप्रतिभानः सत्त्वानां विनयविधिज्ञः पूर्वाभिलापी[1] स्मितमुखः अपगतभ्रकुटिमुखो महद्गत[2]चित्तविहारी महाकरुणाभियुक्तः अनभिभूतः सर्वपरप्रवादिभिः। तेन च कुमार कालेन तेन च समयेन राज्ञो ज्ञानबलस्य दुहिता दारिकाऽभूत्। षोडशवर्षा जात्या अभिरूपा प्रासादिका दर्शनीया परमया [3]शुभवर्णपुष्कलतया समन्वागता ज्ञानवती[4] नाम। तस्याः [5]स भूतमतिर्भिक्षुराचार्योऽभूत् कुशलेषु धर्मेषु सन्दर्शकः समुत्तेजकः संप्रहर्षकः[6] समादापकः। तेन च कुमार कालेन तेन समयेन तस्य धर्मभाणकस्य भिक्षोर्महाकृष्णवैसर्प[7] ऊरौ प्रादुरभूत्[8] दुश्चिकित्स्यो दुर्लभभैषज्यः। स वैद्यैः[9] ग्लानः प्रतिक्षिप्तोऽभूत्। अथ खलु राजा[10] सान्तःपुरः सपुत्रः सदुहितृपरिवारः[11] तं भिक्षुं ग्लानं विदित्वा प्रारोदीदश्रूणि प्रवर्तयति [स्म] सार्धमशीत्या स्त्रीसहस्रैः सार्धं[12] पौरैर्नागरैः सार्धं राष्ट्रेण नैगमजानपदैर्गणक[13]महामात्रैः[14] सार्धममात्यदौवारिक-पारिषद्यैः[15]। ते सर्वे तं भिक्षुं ग्लानं विदित्वा[16] प्रारो[17]-

1 A पूर्वालापी
2 B महंगत०
3 A परमशुभवर्णपुष्कर०
4 B ज्ञानावती
5 A ०मतिनाम० ; B सुभूतमतिनाम
6 B भिक्षुराचारोभूत्। कुशलेषु संदसकः प्रहर्षकः
7 A महान् कृष्णाविसर्प्यः ; B विषयः उरौ
8 B ०भूतं
9 C वैद्यः
10 A & B add ज्ञानबलः
11 A ०पुरपुत्रदुहितृपरि०
12 A drops सार्धं
13 A ०पदेन गण०
14 A ०त्यैः
15 A ०पार्षद्यैः
16 A & B दृष्ट्वा
17 For प्रारुदन्तः

दन्तः अश्रूणि प्रवर्तयामासुः[1]। मा खल्वयं भिक्षुः[2] कालं कुर्यादिति। तेन च कुमार कालेन तेन समयेन राज्ञो ज्ञानबलस्यान्यतरा देवता पुराणसालोहिताभूदनुबद्धा[3]। सा तस्य राज्ञः [4]स्वप्नान्तर्गतस्योपदर्शयति स्म। स चेत् महाराज एतस्य भिक्षोर्नवकेनासंक्लिष्टेन मानुष्येण[5] रुधिरेणैष कृष्णवैसर्प[6] आलिप्येत नवकं[7] चासंक्लिष्टं मानुषं मांसं[8] नानारस-संप्रयुक्तं भोजनं[9] दीयेत एवमेष भिक्षुरस्मादाबाधाद् व्युत्तिष्ठेत। अथ खलु राजा ज्ञानबलस्तस्या रात्र्या अत्ययेन ततः स्वप्नान्तरात् प्रतिविबुद्धोऽन्तःपुरमध्यगतः इमां स्वप्नप्रकृतिमन्तःपुरायारोचयामास। एवंरूपः स्वप्नो मया दृष्ट इति हि कुमार ततस्त्वागारात्ततश्च[10] राजकुलान्न काचित् स्त्री उत्सहते तस्य हि भिक्षोस्तद्भैषज्यं दातुम्। ज्ञानवत्यपि[11] राजदुहिता इममीदृशमेव स्वप्नमद्राक्षीत्। दृष्ट्वा च पुनः प्रतिविबुद्धा[12] अन्तःपुरमध्ये इमामेव स्वप्नप्रकृतिं मातृणां परिवारस्य चारोचयति [स्म][13]। न [च][14] काचिदुत्सहते [स्त्री] तस्य[15] भिक्षोरेतद् भैषज्यं[16] दातुम्। अथ खलु ज्ञानवती[17] राजदुहिता तुष्टा उदग्रा आत्तमनस्का

1 A & B add एवं चाहुः
2 B भिक्षवः
3 A & B सारोहिताभूत् पृष्ठतोऽनुबद्धा
4 A & B °न्तरगत
5 A & B मानुष°
6 A & B °विसर्पं
7 B नवश्चासं°
8 A मानुषमांसं
9 A भोजने
10 A ततः आगारात्तत
11 A & B ज्ञानावत्यपि च
12 A प्रतिबुद्धा
13 B drops स्म
14 A drops च
15 B °दुत्सहते न तस्य
16 A भिक्षोस्तद् भै°
17 B ज्ञानावती

प्रमुदिता प्रीतिसौमनस्यजाता एवं व्यवसायमकार्षीत् यन्न्वहमेतद् भैषज्यं स्वकाच्छरीराद् यथोपदिष्टं नवं[1] रुधिरं नवं च मांसं[2] दद्यामहमेवेह राजकुले सर्वदहरा च सर्वतरुणी च असंक्लिष्ट-कायवाङ्मनस्कर्मा च[3] असंक्लिष्टं [4]ज्ञानमेषामि। असंक्लिष्टस्य धर्मभाणकस्य स्वशरीराद् रुधिरं च मांसं[5] चोपनामयिष्यामि। अप्येव नामैष भिक्षुरस्मादाबाधाद्[6] व्युत्तिष्ठेत। अथ खलु सा[7] ज्ञानवती[8] राजदुहिता स्वकमावासं गत्वा तीक्ष्णं शस्त्रं गृहीत्वा धर्मान्तर्गतेन[9] मानसेन स्वकमूरुमांसं छित्त्वा नानारस-संप्रयुक्तं प्रणीतमभिसंस्कृत्य लोहितं च प्रगृह्य[10] तं चाचार्यं प्रवेश्य राज्ञो ज्ञानबलस्य पुरतो निषद्य लोहितेन तं विसर्पमाले-पयित्वा[11] तेन च स्वभिसंस्कृतेन भोजनेन सन्तर्पयति[12]। अथ खलु स[13] भिक्षुरजानन्नपरिबुध्यमानः अपरिशङ्कमानस्तद्भक्तं परिभुक्तवान्। समनन्तरपरिभुक्ते च तस्मिन्नाहारे तस्य[14]

1 A नवकं ; B नवकन्

2 A ०रं मांसं ; B ०रन्नकञ्च

3 A ०र्मान्ता च ; B अक्लिष्टकायवाङ्मनस्कर्मान्ता च

4 A ०ष्टज्ञान०

5 A & B रुधिरमांसं

6 B रास्मादाबा०

7 B drops सा

8 A B & C ज्ञानावती

9 A & B धर्मान्तरगतेन

10 A & B परिगृह्य

11 A तं कृष्णाविसर्प्यमाले० ; B ०तेन कृष्णाविसर्पमाले०

12 A ०नेन तं भिक्षुं संभोजयति स्म। संतर्पयति स्म। संप्रचारयति स्म। B ०नेन तं भिक्षु संभोयति सन्तर्पयति संप्रचारयति।

13 A & B drop स

14 B ०भुंक्ते न च तस्मिन्नाहारेषु अथ तस्य ; A & C आहारे अथ तस्य

भिक्षोः सर्वास्ता वेदनाः[1] प्रतिप्रस्रब्धाः सर्वश्च व्याधिरपगतः। तेन विगतपरिदाहेन सर्वसुखसमर्पितेन तथा तथा धर्मो देशितो यथा ततोऽन्तःपुराचतश्च [2]नगरजनपदराष्ट्रसन्निपाताद् द्वादशानां प्राणिसहस्राणाम् अनुत्तरायां सम्यक् संबोधौ चित्तान्युत्पन्नानि।

अथ खलु राजा ज्ञानबलः स्वकां दुहितरं गाथाभिरध्यभाषत।

कुतस्त्वया शोणितु लब्धु दारिके
कुतो इदं आहृतु मांस मानुषम्।
आहारु यः साधितु अद्य धीते[3]
येनो[4] सुखीयं कृतु धर्मभाणकम्[5] ॥१॥
हतो ह्ययं वाथ मृतोऽथ लब्धो[6]
यत् साधितं नानरसेहि व्यञ्जनम्।
कुतश्च ते शोणितु लब्धु दारिके
येनो अयं मोचितु व्याधि पापकः ॥२॥
पितुः श्रुणित्वा वचनं च दारिका[7]
ज्ञानावती कस्य इदं ब्रवीति।
अलीनचित्ता च गिरं[8] प्रभाषते
श्रृणुष्व ताता यदहं ब्रवीमि ते ॥३॥

1 A भिक्षोस्ता वेदनाः सर्वाः ; B सर्वा वेदनाः
2 B नागर॰
3 B यः सापीतु आद्य ; C यत् साधितु तेद्यधीवे ; Cf. Tib. 197, l. 4.
4 A ना
5 A & C ॰कः
6 B हतो अयम्वाथ मृतोवलब्धो
7 A & B ॰नं स दारिका
8 B गीरं

दृष्टस्तात[1] मया स्वप्नो देवताया[2] निदर्शितः ।
शृणुष्व मे भूमिपते[3] भूतमर्थं विजानथ ॥४॥
सा देवता ममावोचन्मानुषं मांस शोणितम् ।
यो दद्यादस्य भिक्षुस्य व्याधेर्मुच्येत् स पापकात्[4] ॥५॥
मया चोत्थाय शय्यातः प्रविश्यान्तःपुरं नृप[5] ।
स्वप्नस्तदायमाख्यातो ज्येष्ठिकानां हि मातृणाम्[6] ॥६॥
चेटिकानां[7] मयाख्यातं का शक्ता कर्तुमीदृशम्[8] ।
मानुषं शोणितं मांसं रससिद्धं सुसंस्कृतम् ॥७॥
भोजनं च प्रदातव्यं शोणितेन च लेपनम्[9] ।
कृष्णवैसर्पतो एष[10] कथं भिक्षुर्विमुच्यते[11] ॥८॥
यदि क्रिया न क्रियते क्षिप्रमेतेन व्याधिना ।
कालं कुर्यादयं भिक्षुर्भैषज्येन विनेति वा[12] ॥९॥
विभवे को न सत्त्वस्त्याजयेत्[13] स्वमांसशोणितम् ।
इमं दृष्ट्वा[14] न को विद्वान् कु[र्या]त कायस्मि निश्रयम् ॥१०॥
अन्तःपुरस्यो प्रतिवेदयाम्यहं
न एक नारीपि भणाति दास्ये ।

1 B दृष्टा तात
2 A देवतया
3 A महीनाथ
4 A & B ०र्मुच्येत ; C पातकात्
5 A नृपा
6 A मातृणाम्
7 B चेतिकानां
8 B ०मीदृसीं
9 C शोणितलेपनेन च
10 A कृष्यवैसर्पतो ह्येष
11 A ०र्विमोच्यते ; B भिक्षुविमुच्चियात्
12 A & B विनेति न ; C विनेन
13 Mss. स्याद् यः ; Tib. 197b, l. 4: རང་གི་ཤ་དང་ཁྲག་གཏོང་བ །
14 A & B ०ष्ट्वा ततो विद्वान् कुर्यात् कायस्य

प्रियश्च मे भिक्षुः प्रियश्च आत्मा
बोध्यर्थु[1] त्यक्तं मय मांसशोणितम् ॥११॥
तेषां न कायेस्मि[2] च भक्ति[3] निश्रिता
प्रेमापि नैवात्मनि चाणुमात्रम् ।
त्यक्त्वापि चात्मानु न भोति दुर्मनाः
ये बोधि प्रार्थेन्ति शिवामशोकाम् ॥१२॥
अन्तःपुरं ततः श्रुत्वा सर्वं तद्विस्मितं[4] अभूत् ।
न चाशोत्सहते काचिदेनां[5]योजयितुं क्रियाम् ॥१३॥
ततो मे नामितं चित्तं भिक्षोर्दास्यामि[6] भोजनम् ।
स्वानि मांसान्यहं च्छित्त्वा शोणितेन च लेपनम् ॥१४॥
स्वकमूरुं मया [7]छित्त्वा गृहीतं मांसशोणितम् ।
मांसपेशी मया पक्वा[8] नानारससुसंस्कृता[9] ॥१५॥
भिक्षोस्तस्यातुरस्याहं[10] दास्यामि पितुरग्रतः ।
भोजनं मानुषं मांसं शोणितेन च लेपनम् ॥१६॥
शृणोति[11] मह्यं वचनं नराधिपा
मनुष्यमांसस्मि अविद्यमाने[12] ।

1 A बोध्यथि *

2 A & B कायेपि ; Tib. 197b, l. 6: དེ་དག་ལ་མོས་ཤིང་ཞེན་པ་མེད

3 A & B चानुमात्रकम्

4 A सर्वं तंस्तिमितं ; B सर्वे तु स्तिमित

5 B कोन्चि देवतां

6 B & C भिच्चोदा०

7 B मय चित्त्वा गृहीतमास०

8 A त्यक्त्वा ; B मया पच्चा

9 B सुसंस्कृतं

10 B ०स्यातुरस्याहं ; C स्यातुरस्याहं ; Tib. 198a, l. 2: དགེ་སློང་ནད་པ་དེ་ལ་ནི །

11 C शृणोमि

12 B अद्याने

छित्त्वा स्वमांसानि[1] मयोरुतो नृपा[2]
साधेत्व दत्तानिम[3] धर्मभाणके ॥१७॥
एषो मयानुत्तरबोधि अर्थे
स्वकात्तु कायात्तु कृतो महार्थः ।
भिक्षुश्च मुक्तः कृतु निर्विकारो
मया च पुण्यं कृतमप्रमेयम्[4] ॥१८॥
राजाप्यवोचद्दुहितां कथं ते
च्छिद्यन्ति[5] कायात्तु स्वकात्तु मांसे[6] ।
भैषज्ययोगे क्रियमाणि दारिके
मा ते अभूद् दुःखशरीरवेदना ॥१९॥
स राजधीता मतिमान् विशारदा
तमालपी राज शृणु नराधिपा ।
श्रुत्वा च तव प्रतिपद्य योनिशो
अचिन्तियः कर्मविपाकु[7] तादृशः ॥२०॥
पापेन कर्मेण कृतेन ताता
निरयेऽपि सत्त्वा प्रपतन्ति[8] दारुणे ।

1 A & B छित्त्वात्म॰ 2 A नृप ; B नृवा
3 A सो वैथ दत्त्वानिमि ; B सा बन्ध दत्तानिमि
4 A & B ॰मप्रमाणं 5 A छिद्यन्तु 6 B स्वकानुमां॰
7 B विपाक ; Tib. 198a, l, 7:
ལས་ཀྱི་རྣམ་སྨིན་བསམ་ཡས་དེ་འདྲ་བས། །
དེ་དག་གསན་ནས་ཚུལ་བཞིན་མཁྱེན་པར་མཛོད། །
8 B निरये सत्त्वा प्रपतन्ति ; C प्रपचन्ति

निर्मांस भूत्वा च समांस भोन्ति
पश्येतु कर्माण फलं[1] अचिन्तियम् ॥२१॥
पापेन कर्मेण निर्मांसशोणिताः
क्षणेन चो भोन्ति समांसशोणिताः[2] ।
किं वा पुना तत् कुशलेन कर्मणा
अधिमुक्तितो जायति मांसशोणितम् ॥२२॥
छिद्यन्ति मांसे न ममासि वेदना
आहारि मे शोणितु नास्ति इञ्जना ।
न धर्मकायस्य व्रणो न च्छिद्रं[3]
यदि सर्वु च्छिद्येयु[4] मम स्वमांसम् ॥२३॥
प्रीतिं मया धर्मि[5] परां जनित्वा
छित्त्वा प्रदत्तं स्वकमूरुमांसम् ।
न चो ममा तात व्रणे न दुःखं
जानामि कायो यथ पूर्वमासीत् ॥२४॥
औदुम्बरं पुष्पु यथैव [ताता]
बहुकल्पकोटीषु कदाचि[6] दृश्यते ।
एमेव[7] एतादृश धर्मभाणको[8]
कदाचि दृश्यन्तिह[9] जम्बुद्वीपे ॥२५॥

1 B कर्मणि फल अचि॰ ; C कर्मानु फलं
2 C स्वमांसशोणिताम्
3 B छिद्यं
4 B छिद्येषु
5 A धर्मं॰
6 B कदा
7 B एवमेव
8 B ॰भाणका
9 A दृश्येदिह ; B दृश्यन्ति ज॰

यथैव जाम्बूनद निष्कु[1] भासते
पश्यन्त सत्त्वा न वितृप्तिमेन्ति[2] ।
एमेव एतादृश[3] धर्मभाणकान्
दृष्ट्वा न तृप्यन्तिह देवमानुषाः ॥२६॥
पीत्वा यथाच्छं सलिलं जनस्य
तृषाभिभूतस्य तृषा विगच्छति ।
एमेव एते विदु धर्मभाणका
धर्मामृतैस्तृष्णु विनेन्ति[4] प्राणिनाम् ॥२७॥
सुत्यक्तमेतन्मय मांसशोणितं
यद्वत्तु भिक्षुस्य गिलानकस्य ।
विसर्पु शान्तश्च[5] स धर्मभाणके
कृतं मया गौरवु बुद्धवर्णितम् ॥२८॥
चारित्रवन्तस्य बहुश्रुतस्य
इमं समाधी वरधारकस्य ।
यन्मे तु त्यक्तं स्वकमात्ममांस[6]-
मेतेष धर्माण भवेय्य लाभिनी[7] ॥२९॥

1 A & B निष्क
2 A ०तृप्तमेति ; B तृप्तमेन्ति
3 A तादृश
4 B विनोन्ति
5 B विसर्प्यसान्तश्च
6 Tib. 199a, l. 2: འདི་ལྟར་བདག་གིས་རང་གི་ཤ་བཏང་བས །
7 A भवेय ला० ; B भवेय लाभी

यथैव गन्धः सुरभी मनोरमः
कालानुसारी शुभ[1]चन्दनस्य ।
प्रवाति गन्धो दशसु दिशासु
एमेव गन्धोपम धर्मभाणकाः ॥३०॥

यथैव मेरुर्दिशतासु दृश्यते
समन्त प्रासादिकु दर्शनीयः ।
अवभासयन्तो दिशतासु रोचते
तथैव मेरूपम धर्मभाणकाः ॥३१॥

यथैव स्तूपं पतमानु[2] कश्चिद्
व्युत्थापयेत् संस्करि पण्डितो नरः ।
यस्तत्र स्तूपे[ऽ]पि प्रसादु कुर्याद्[3]
व्युत्थापितो [येन] स तस्य हेतुः ॥३२॥

[4]एमेवयं धर्मस्तूपो गिलानको[5]
विमोचितो[6] लोहितलेपनेन ।
स्वकेन मांसेन [च] धर्मगौरवाद्
दीपो मया दीपितु जम्बुद्वीपे ॥३३॥

एषोऽकरिष्यद्[7] यदि भिक्षु कालं
समाधिशब्दोऽपिह[8] जम्बुद्वीपे ।

1 A & B हरि० ; Tib. 199a, l.3: ཙན་དན་དམར་པོ།

2 A पतमो न ; B स्तूप पतमानु ; C पतमांनु

3 B प्रवाति मादु कुर्य्याद्

4 C इमे०

5 B ०स्तूपोसिला०

6 A विलापितो

7 A ०ष्येद्

8 A & B हि

निरुन्धु सत्त्वान[1] सदाभविष्य[त्][2]
चिकित्सितेऽस्मिन् स समाधिलब्धः[3] ॥३४॥
सर्वस्य लोकस्य [परि]त्राणु [4]भिक्षु-
रन्धस्य लोकस्य च [5]चक्षुदायकः ।
रागस्य दोषस्य मोहस्य चैव
चिकित्सकोऽयं मम[6] वैद्यराजः ॥३५॥
महद्गते चित्ति सदा प्रतिष्ठितः
प्रमाणु चर्याय[7] न तस्य लभ्यते ।
[8]सुविनिश्चितार्थेषु पदेषु शिक्षितो
अनाभिभूतश्च परप्रवादिभिः ॥३६॥
न मह्य भूयो[9] विनिपाततो भयं
स्त्रीत्वं पुनर्मे न च भूयु[10] भेष्यति ।

1 A & C निरुद्धसत्त्वन
2 B भविष्येच्चिकित्०
3 A & C ०स्मिन्न समाधि० ; Tib. 199a, l. 7:

དགེ་སློང་འདི་ནི་འཆི་བའི་དུས་བགྱིས་ན །
ཛ་སྦྱུའི་གླིང་དུ་ཏིང་འཛིན་སླ་ཡང་ནི །
སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་རྟག་ཏུ་ནུབ་པར་འགྱུར །
འདི་གསོས་པས་ནི་ཏིང་འཛིན་རྣམས་ཀུང་འཐོབ །

4 B पुत्राणु
5 A लोकस्य सु० ; C यु
6 A मह ; B मह्य०
7 B चर्य्यार्य
8 A सुनिश्चि०
9 A भूमौ ; B न मह्यभूमौ
10 A & B ०र्मे न कदाचि

सहस्रकल्पान च[1] कोटियो भुयो[2]
कृत्वा परं गौरवु धर्मभाणके[3] ॥३७॥
यो बुद्धक्षेत्रान् यथ गङ्गबालिकाः[4]
रतनान पूर्णान् ददि[5] नायकानाम् ।
यश्चैव पादांगुलिमेक दद्या-
दिदं त[तः] पुण्यु विशिष्यते[6] परम् ॥३८॥
सा दारिका कालमितश्च[7] कृत्वा
[अद्रा]क्षि बुद्धान सहस्रकोटयः[8] ।
सर्वेष चो शासनि प्रव्रजित्वा
इमं वरं शान्तु समाधि [दे]शयी ॥३९॥
सर्वेष तेषां द्विपदोत्तमानां
परिनिर्वृतानां चरमिस्मि[9] काले ।
प्रव्रज्य लाभिन्यभु[10] नित्यकाल-
मसंकिलिष्टाः सुगतान पुत्रकाः[11] ॥४०॥

1 B drops च

2 A & B कोटि भूयो ; C भ्यूयोः

3 A & B & Tib. 199b, l. 4 add :—तत्र भगवान् पुनरपि चन्द्रप्रभं कुमारभूतमामन्त्रयते स्म । तस्मात्तर्हि कुमारेमां परमां दुष्कराश्चर्याद्भुतां बोधिसत्त्वधर्मान् श्रुत्वा त्वया आबाधिकाः धर्मभाणकाः परमदुर्लभभैषज्योपस्थायकपरमाः स्वमांसशोणितेनोपस्थातव्याः । अन्तश एकांगुलिप्रदानेनापि ते कुमार जंगमा धर्मस्तूपा अशाठ्येनोपस्थातव्याः । अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायां चन्द्रप्रभस्य कुमारभूतस्यैममेव पूर्वयोगकथानिदर्शनं भूयस्या मात्रया गाथाभिगीतेन विस्तरेण सम्प्रकाशयति स्म ।

4 A ० वालुका ; B ०कान्

5 C पूर्णा ददि

6 A भविष्यते ; B पुरायुष्यते

7 B कालिमितश्च

8 B बुद्धान शतसहस्रकोटियः

9 A & B चरिमस्मि

10 B लाभिन्यहु नित्य

11 A सुगतसु पुत्रिका ; B सुगतस्य निका

दीपप्रभस्याथ[1] तथागतस्य
चरित्व सा शासनि ब्रह्मचर्यम् ।
स्त्रीभावु तस्मिन्[2] विनिवर्तयित्वा
अभूसि भिक्षुस्तद धर्मभाणकः[3] ॥४१॥

मैत्रेय ज्ञानम्बलु[4] सो नरेन्द्रः
सद्धर्मपरिग्राहकु नित्यकालम् ।
दीपङ्करोऽसौ अभूद्धर्मभाणको[5]
अहं च आसं तद[6] राजधीता[7] ॥४२॥

स्वकेन मांसेन च शोणितेन चो
उपस्थितो मे तद धर्मभाणकः ।
शाठ्यं च[8] सर्वं परिवर्जयित्वा[9]
इमं समाधिं प्रतिकांक्षता तदा[10] ॥४३॥

येभी[11] तदा रोदितु भिक्षु दृष्ट्वा
गिला[न]कं पीडितु वेदनाभिः ।

1 B दीपप्रभावस्याथ 2 A तस्मि ; C तस्मान्
3 A अभूत् सु भिक्षुर्विदु ; B अभूत भिक्षु विदु धर्मभाणकम्
4 A & C मैत्रैयु ज्ञानधनु 5 B अत्भुतधर्म० 6 A आसंस्तद
7 A & B & Tib. 200a, l. 5 add :—
सा देवता आसि पुराण [सा]लोहित नरेन्द्र ज्ञानाबल पृष्ठतोऽनुगा ।
स्वप्नान्तर बोधितु याय राजा अक्षोभ्यु साभूच्चरमाणु चारिकाम् ॥
8 B साध्यञ्च 9 B ०त्वात्
10 A & B मया ; B adds पुनरपि
चन्द्रप्रभकुमार आसी पुराणलोहिता नरेन्द्र श्रीराजः स्थिपृतान् ।
स्वप्नान्तरे बोधितु याय राजः अक्षोभ्य सोभूच्चरमाणु चारिकाम् ॥
11 B येही

अविवर्तिकास्ते सद सर्वि[1] भूवन्
न जातु जाता[2] विनिपातभूमिम् ॥४४॥
नाभूसि तेषां सद अक्षिरोगो
न शीर्षरोगो[3] न च कर्णरोगः।
न घ्राणरोगो[4] न च जिह्वरोगो
न च दन्तशूलं[5] न कदाचिदासीत् ॥४५॥
समन्त प्रासादिकु भोन्ति नित्यं
शिरीय तेजेन ज्वलन्तकायाः।
द्वात्रिंशकेतुशतपुण्यलक्षणा
उपस्थितो[6] यैस्तद भिक्षु ग्लानकः ॥४६॥
मह्यं च ते[7] शासनि प्रव्रजित्वा
प्रलुज्य[8]मानानिमु बुद्धबोधिम्।
धारित्व ते गंजु तथागतानां
द्रक्ष्यन्ति बुद्धान सहस्रकोटियो[9] ॥४७॥
सुसंगृहीत्वानिम बुद्धबोधिं
धारेत्व नित्यं च हि[10] गौरवेण।

1 B तद सर्वे
2 B & C याता
3 A drops न शीर्षरोगो
4 A adds न कायरोगो
5 C चितशूलं
6 A लक्षणामुपस्थितो वै
7 B मातश्च ते
8 B & C प्रलुभ्यमा० ; Tib. 200b, l. 3 རབ་ཏུ་འཛིན་ཏུས།
9 A ०कोटयः ; B ०कोटियः
10 A धारित्व नित्यं हि च ; B धारयित्व नित्यञ्च हि

ते अर्थु कृत्वा विपुलं प्रजानां
द्रक्ष्यन्ति अक्षोभ्य नराणमुत्तमम् ॥४८॥
श्रुत्वा च ते चर्य निरुत्तरामिमां
लप्स्यन्ति प्रीतिश्चरियां निरामिषाम् ।
श्रुत्वा च ते आत्मन पूर्व चर्यां
काहिंति बुद्धान उदार पूजाम् ॥४९॥
दृष्ट्वा च भिक्षून् विदु शीलवन्तो
अशाठियेनो[1] सद सेवितव्याः ।
अखिलं च दोषं च विवर्जयित्वा
सेवेत भिक्षुं तद धर्मभाणकाः[2] ॥५०॥
आघातु[3] क्रोधं च विवर्जयित्वा
पूजेथ पुत्रान्मम धर्मशासने[4] ।
मा अन्धभूता[5] बहुकल्पकोटियो
विनिपातप्राप्ताश्च भवेत दुःखिताः ॥५१॥
न शीलु त्रायेत श्रुतं च तस्य
न ध्यानु त्रायेन्न अरण्यवासः ।
तदा नु त्रायेन्न [च] बुद्धपूजा
व्यापादु कृत्वान परस्परेण ॥५२॥

[इति श्रीसमाधिराजे ज्ञानावतीपरिवर्तश्चतु-
स्त्रिंशतितमः] ॥ ३४॥

1 C निःशाठ्ययेनो
2 B भिक्षु विदु धर्मभाणकाः
3 A आघात ; B आघातश्च
4 A & B & Tib. धर्मपालान्
5 C अन्धभूतान्

पञ्चत्रिंश-परिवर्तः

अथ खल्वायुष्मानानन्द उत्थायासनादेकांसमुत्तरासंगं कृत्वा दक्षिणं जानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाञ्जलिं प्रणम्य भगवन्तमेतदवोचत्। पृच्छेयमहं भगवन्तं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं कश्चिदेव प्रदेशं[1] स चेन्मे भगवानवकाशं कुर्यात्[2] प्रष्टव्यप्रश्नव्याकरणाय[3]। एवमुक्ते भगवानायुष्मन्तमानन्दमेतदवोचत्। तेन ह्यानन्द स्वके आसने निषद्य पृच्छ त्वं तथागतमर्हन्तं सम्यक्संबुद्धं यद्[4] यदेवाकांक्षसि अहं ते[5] तस्य तस्य[6] प्रश्न[स्य][7] व्याकरणेन चित्तमाराधयिष्ये। एवमुक्ते[8] आयुष्मान् आनन्दो भगवन्तमेतदवोचत्। कृतावकाशोऽस्मि भगवन् कृतावकाशोऽस्मि सुगत प्रश्नव्याकरणाय[9]। अथ खल्वायुष्मानानन्दो[10] भगवतः पुरतः आसने निषद्य [11]भगवन्तमेतदवोचत्। को नु[12] भगवन् हेतुः कः प्रत्ययो यदिहैकत्या बोधिसत्त्वा[13] बोधिसत्त्वचारिकां

1 B ०देवसं
2 A दद्यात्
3 C पृष्टः प्रश्नव्याकरणेन
4 B यच्च ये वा कांन्तस्यर्हन्ते
5 B & C add तं तमेव प्रश्नं पृच्छ
6 A & B तस्यैव
7 B पृष्टस्य
8 B एवमुक्तो
9 A ०णास्य
10 A & B add भगवतोऽनुज्ञाते
11 A निषद्य प्राञ्जलिको भग० ; B निषद्य स प्राञ्जलिको भग०
12 A drops नु
13 A adds महासत्त्वा अनन्तां ; B यदि है कल्प बोधिसत्त्वा महासत्त्वा अनन्त

चरमाणा हस्तच्छेदान् पादच्छेदान् कर्णच्छेदानक्ष्युत्पाटनानि[1] अङ्गोत्तमाङ्गच्छेदान् निगच्छन्ति प्रत्यङ्गच्छेदान् च[2]। विविधानि [दुःखानि] प्रत्यनुभवन्ति। नो च[3] हीयन्ते न [च] परिक्षीयन्तेऽनुत्तरायाः सम्यक्संबोधेः। [एवमुक्ते भगवानायुष्मन्तमानन्दमेतदवोचत्। स च त्वमानन्द जानीया यानि मे दुःखानि प्रत्यनुभूतानि इमामनुत्तरां सम्यक् संबोधिं] समुदानयितुम्[4]। एतदपि[5] ते च प्रतिभायात्। किं पुनर्यत्तथागतं[6] [7]परिप्रष्टव्यं मन्यथा[8]। तद् यथापि नामानन्द इह कश्चिदेव पुरुषः अधस्तात् पादतलमुपादाय यावन्मूर्धकादीप्तो भवेत् प्रज्वलितः[9] एकज्वालीभूतस्तं कश्चिदेव पुरुष उपसंक्रम्य एवं वदेत्। एहि त्वं भोः पुरुष [अ]निर्वापितेनात्मभावेन[10] पञ्चभिः कामगुणैः समर्पितः समन्वङ्गीभूतः[11] क्रीडस्व रमस्व परिचारयस्वेति। तत् किं मन्यसे आनन्द। अपि तु स पुरुषः अनिर्वापितेनात्मभावेन पञ्चभिः कामगुणैः समर्पितः समन्वङ्गीभूतः क्रीडेत रमेत[12] परिचारयेत[13]। [आनन्द] आह। नो हीदं

1 A & B कर्णनासाच्छेदांश्चक्षुत्पाटनानि शीर्षच्छेदान्

2 A निगच्छन्ति अन्यानि च; B अन्यानि च

3 B drops च

4 Tib. 201b, l. 6: ཡང་དག་པར་སྒྲུབ་པ་ན། समादापेतुम्।

5 A & B ०दपि ते आनन्द प्रति०

6 C पुनर्यत्त तथा०

7 A प्रतिस्पृष्टव्य०

8 Tib. 202b, l. 7: ཡོངས་སུ་འདྲི་བར་ཞེས། for मन्यसे

9 A & B संप्रज्वलिते भवेत्

10 B ०भावतः

11 A & B समंगीभूतः

12 B क्रीडते रमते

13 B ०यति

भगवन् । भगवानाह । [1]क्रीडेतानन्द स पुरुषो रमेत परिचारयेत परिकल्पमुपादायानिर्वापिते[ना][2]त्मभावेन पञ्चभिः कामगुणैः समर्पितः समन्वंगीभूतः। न त्वेव तथागतस्य पूर्वं बोधिसत्त्वचारिकां चरमाणस्य सत्त्वांस्त्रिभिरपायैर्दुःखितान् दृष्ट्वा दरिद्रान्नाभूत्[3] सुखं वा सौमनस्यं वा चित्तप्रहर्षो वा । ये आनन्द बोधिसत्त्वा [महासत्त्वाः] पूर्वं बोधिसत्त्वचारिकां[4] चरमाणा अखण्डशीला भवन्ति[5] अच्छिद्रशीलाः अकल्माषशीला[6] अशबलशीलाः अपरामृष्टशीलाः अचलितशीलाः[7] अलुडितशीला अकोप्यशीलाः नोत्तानशीलाः [न] [8]परदर्शनशीलाः न विसंवादनशीलाः ऋजुशीलाः यथाप्रतिज्ञाशीलाः [9]सत्त्वानुग्रहशीलाः। एवंरूपेण शीलेन समन्वागता भवन्ति । ते आनन्द बोधिसत्त्वा महासत्त्वा अनन्तां बोधिसत्त्वचारिकां चरमाणा न हस्तच्छेदेन परिहाणिं निगच्छन्ति । न पादच्छेदेन परिहाणिं निगच्छन्ति । न कर्णनासाच्छेदेन परिहाणिं निगच्छन्ति । न नेत्रोत्पाटनशीर्षच्छेदेन परिहाणिं निगच्छन्ति[10] । नाङ्गप्रत्यङ्गच्छेदेन परिहाणिं निगच्छन्ति । न च विविधानि दुःखानि प्रत्यनुभवन्ति। क्षिप्रं चानुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यन्ते[11] ।

1 B क्रीड़त आ०
2 B ०निर्वातेना०
3 C दरिद्रानभूत्
4 A & B ०सत्त्वचर्यां
5 A drops भवन्ति ; B ०णा अथ खण्डशीला भवति
6 A drops अकल्माषशीला
7 B adds अखण्डितशीला
8 A नापरये ; B न पर०
9 A सत्त्वा अनु०
10 A & B add तदनेनापि ते आनन्द पर्यायेणैवं वेदितव्यं ।
11 Tib. 202b, l. 6 marks here བམ་པོ་བཅུ་གཉིས་པ །

भूतपूर्वमानन्दातीतेऽध्वन्यसंख्येयकल्पैरसंख्येयतरैर्विपुलैरप्रमाणैरचिन्त्यैरतुल्यैरमाप्यैरपरिमाणैर्यदासीत्तेन कालेन तेन समयेन रत्नपद्मचन्द्रविशुद्धाभ्युद्गतराजो नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्संबुद्धो लोक उदपादि विद्याचरणसम्पन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवमनुष्याणां[1] च बुद्धो भगवान्। तेन खलु पुनरानन्द[2] समयेन तस्य भगवतो रत्नपद्मचन्द्रविशुद्धाभ्युद्गतराज्ञ[3]स्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य नवति[4]-कल्पकोटीनियुतशतसहस्राण्यायुष्प्रमाणमभूत्। सर्वत्र च दिवसे [5]नवतिकल्पकोटीशतसहस्राणि सत्त्वानामवैवर्तिकतायां बुद्धधर्मेषु प्रतिष्ठापयति[6] [स्म]। तेन खलु पुनरानन्द समयेन तस्य भगवतो रत्नपद्मचन्द्रविशुद्धाभ्युद्गतराज्ञ[7]स्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य परिनिर्वृतस्य चरमिकायां पञ्चाशति[8] सद्धर्मान्तर्धानकाल[9]समये सद्धर्मविप्रलोपे वर्तमाने[10] इम एवंरूपाः सूत्रान्ता बहुजनजुगुप्सिता

1 A & B देवानां च मनु०
2 A & B add कालेन तेन
3 A ०राजस्य त० ; B राजो तथा०
4 A & B नवनवति०
5 A दिवसे दिवसे नवनवतिकोटीनियुक्तशत० ; B कोटीनियुत०
6 A & B & Tib. add प्रतिष्ठाप्य परिनिर्वाप्याप्रमेयानसंख्येयान् सत्त्वानास्रवक्षयायार्हत्त्वे प्रतिष्ठापयति स्म। प्रतिष्ठाप्य परिनिर्वाप्याप्रमेयानसंख्येयांश्च सत्त्वाननुत्तरायां सम्यक् संबोधावविनिवर्तनीयत्वे प्रतिष्ठाप्य परिनिर्वृतोऽभूत्।
7 A ०गतराजस्य तथा० ; B राजतथागत०
8 A & B चरिमिकायां पञ्चाशत्यां
9 B drops काल
10 A & B & Tib. add राजाभूच्छूरदत्तो नाम। तस्य चानन्द राज्ञः शूरदत्तस्याशीतिस्त्रीसहस्राण्यन्तःपुरमभूत्। सहस्रं चास्य पुत्राणामभूत् पञ्च च दुहितृशतान्यभूवन्। तेन चानन्द कालेन तेन समयेन राज्ञः शूरदत्तस्य रत्नावती नाम राज-

बहुजनविवर्जिता बहुजनविरुद्धा महाजनोत्सृष्टाश्चाभूवन्। महाभयभैरवकाले वर्तमाने महोपद्रवे अतिवृष्टिकालसमये अनावृष्टिकालसमये[1] वर्तमाने[2] व्याडकालसमये वर्तमाने विद्युत्पातकाल[3]-समये[4] दुर्भिक्षकालसमये मिथ्यादृष्टिकालसमये असम्यग्दृष्टिकाल[समये तीर्थिकमन्त्र]पर्येष्टिकालसमये बुद्धबोधेः प्रलुज्य[मान]-कालसमये वर्तमाने सप्त बोधिसत्त्वसहस्राणि ग्रामनगरनिगमराष्ट्रराजधानीजनपदेभ्यो निर्वासितानि। समन्तभद्रं नाम वनखण्डं तदु[प]निश्रित्य विहरन्ति स्म सार्धं सुपुष्पचन्द्रेण धर्मभाणकेन। यस्तेषां भिक्षूणां[5] धारणीधर्मपर्यायं[6] देशयति स्म[7] स खलु पुनः राजा[8] सुपुष्पचन्द्रो धर्मभाणक एको रहोगतः प्रतिसंलीनो दिव्येन

धान्यभूद् विपुला विस्तीर्णा चतुर्द्वारा वितर्दिनिर्यूहतोरणगवाक्षहर्म्यकूटागारप्रासादोद्यानसमलंकृता विचित्रा दर्शनीया अमरपुरप्रकाशा अप्रमेयानामसंख्येयानां सत्त्वानामावासभूमिरभूत। तेन चानन्द कालेन तेन समयेन

1 A adds अकालवृष्टिकालसमये 2 A drops वर्तमाने

3 Mss. विद्युत्कान्तारकल्पसमये Tib. 204a, l. 1: སྦྲུལ་འབྱུང་བའི་དུས་ཀྱི་ཚེ། ལྕེ་འབབ་བའི་དུས་ཀྱི་ཚེ། མུ་གེ་འབྱུང་དུས་ཚེ།

4 A & B add वर्तमाने 5 A भिक्षूणामिम ; B भिक्षूणां इमं

6 A adds धर्म

7 A & B & Tib. add :—०ति तच्चानन्द वनखण्डं सर्वकालोपदर्शकैः विचित्रपुष्पमञ्जरीलताफलोपेतैरिच्छातरुप्रतिमैर्नानाद्रुमवरैः संछन्नमनेकरूपवर्णैः सर्वबीजांकुरैरलङ्कृतं रुचिरविशालतुङ्गैर्नानापचालनिचयैः कनकपर्वतैरुपशोभितमभिरूपं सिद्धविद्याधरयक्षगन्धर्वकिंपुरुषर्षिकिन्नराधिवासं विविधवर्णरूपोदारैः शकुनिगणैरध्यासितमनेकबुद्धाध्युषितं नन्दनवनमिव समन्ततो भद्रकम्। तस्मिन् योगानुकूले समन्तभद्रे वनवरे योगानुयुक्तास्ते बोधिसत्त्वा विहरन्ति स्म।

8 A & B पुनरानन्द

शोभितललाटो नीलकुञ्चित[1]केशोष्णीषश्च। मा ते राजपुत्रा वा अन्ये वा तत्प्रतिमा[2] ईर्ष्यामात्सर्योपहतचे[3]]तसो जीविता-[द्व्यवरो]पयिष्यन्ति[4]। अथ खलु[5] सुपुष्पचन्द्रो धर्मभाणकस्तं[6] बोधिसत्त्वगणमेतदवोचत्। स चेन्मे आत्मारक्ष्यो भवेन्न मया अतीतानागतप्रत्युत्पन्नानां बद्धानां[7] भगवतां शासने आरक्षा कृता भवेत्। तस्यां च वेलायायिमा गाथा अभाषत[8]।

न आत्मसंज्ञाय वसित्व जातु[9]
शक्यं इहा[10] शासनि रक्ष कुर्वणा।
महाविताना[11]सुगतान बोधिः
प्रकाशना पश्चिमि कालि दारुणे ॥१॥

यो आत्मसंज्ञा प्रजहित्व[12] सर्वशः
सत्त्वानिमान् पुद्गलवादनिःश्रितान्।
रूपाणि शब्दांश्च रसांश्च[13] गन्धान्
स्प्रष्टव्यु वर्जेति स रक्षि शासनम् ॥२॥

1 B नीलकुण्डलाकुञ्चित०
2 B प्रतिसमा
3 B ०हत नलिनचे०
4 B ०ति
5 A & B एवमुक्ते
6 A & B add महान्तं
7 A drops बुद्धानां
8 A गाथामभाषत ; B मिमां गाथा अभाषत
9 A & B स्थिति जातु
10 B इहो
11 B महावियूहा ; Tib. 205b, l. 1 :· བཀོད་པ་ཆེན་པོ་ཡིན །
12 A drops 3 lines of stanza 1 from शक्यं upto प्रजहित्व
13 B शब्दा रसाश्च

बुद्धान कोटीनयुतान्युपस्थिहे-
दन्नेन पानेन[1] प्रसन्नचित्तः ।
छत्रैः पताकाभि दीपक्रियाभिः[2]
कल्पान कोटी यथ गङ्गवालिकाः[3] ॥३॥

यश्चैव सद्धर्म प्रलुज्यमाने
निरुध्यमाने सुगतान[4] शासने ।
रात्रिन्दिवं एक चरेय्य शिष्यान्[5]
इदं ततः पुण्यु विशिष्टु भोति ॥४॥

ये दानि ते[षां] पुरुषर्षभाणां
सद्धर्मि लुज्यन्ति[6] उपेक्षि भावयी ।
न तैर्जिना सतकृत भोन्ति केचिन्
न चो कृतं गौरवु नायकेषु ॥५॥

युष्मे भोथ सुखी स्वकार्थु[7] कु[रु]था गोपायथा आत्मनं
युष्मे भोथ इहाप्रमत्त विनये[8] मैत्रीविहारी सदा ।
शीलं रक्षथ उज्ज्वलं[9] अशबलं शुद्धं शुचि निर्मलं
येही रक्षितु शीलु भोति अमलं बुद्धेभि संवर्णितम् ॥६॥

1 A ०कोटीनियुतान्युपस्थिहे हस्तेन पादेन ; B ०स्थिहेदस्तेन

2 A & Tib. 206, l. 3 पताकाभि च दीपमालैः ; B च दीपमाल्यैः ।

3 A बालुकाः

4 A & B सुगतस्य

5 A एकरेय्या शिक्षामिदं ; B ०दिवसेकचरेय्य शिक्षा ; Tib. 205b, l. 4: ཉིན་མཚན་དུ་ནི་བསླབ་པ་གཅིག་སྤྱོད་པ །

6 B सधर्मि निरुज्यन्ति

7 A & B स्वकार्थं

8 A विषये

9 A उज्जकं

येही[1] सतक्रतु भोन्ति सर्वि सुगता यावन्त पूर्वे अभूत्[2]
तेहि त्रायितु भोन्ति सर्वजनता या बोधिसम्प्रस्थिता ।
तेहि उद्धरिता भवन्ति नरका सत्त्वा बहू पापकाः
येही रक्षितु भोन्ति शीलु अमलं बुद्धैः प्रशस्तं पुरा ॥७॥
दानं देथ [विशिष्टधर्मरतनं क्षान्तिं सदा रक्षथा-
रण्यं [चा]श्रयथा समाधिकुशला भावेथ चो मार्दवम्[3] ।
मा चो विग्रह सर्वथा विचरथा शिष्टां[4] शिवां चारिकां
गच्छामो वयु राजधानि नगरं सत्त्वान त्राणार्थिकाः ॥८॥
तस्मिन्नोतरती महामतिधरे सत्त्वाग्रसारे ऋषौ[5]
वर्तन्ती इमि अश्रुकाः सुकरुणं[6] पादे हि अन्ये पती ।
मा ही ओतरही महामति विदु[7] प्रेक्ष वने पादपान्[8]
मञ्जुगन्धमनोरमान्[9] सरुचिरानात्मान त्राणात्मकः[10] ॥९॥

1 A तेहो ; C येनो
2 A यावन्तस्त्वध्वे अभूवन् ; B यावन्ति पूर्वे अ॰
3 B मान्दवाः
4 A & B श्रेष्ठां
5 A ॰रेमृषौ ; C रिसो
6 A & B वर्तन्ती इमि अश्रुकाश्रुकरुणाम्
7 C मा हो ओतरतो धर विदू
8 B पादपा
9 A, B & Tib. मञ्जुघोष मनोरमा
10 Mss. ॰त्मजाः ; Tib. 206a, ll. 4-6:

བློ་གྲོས་ཆེ་འཆང་སེམས་ཅན་དམ་པའི་མཆོག །
དྲང་སྲོང་དེ་ནི་འགྲོ་བར་བྱས་པ་དང །
ཁ་ཅིག་རྐང་པ་ལ་ཡང་འཛུ་བར་བྱེད །
སྙིང་རྗེ་བར་ཡང་དུ་ཞིང་མཆི་མ་ཟག །
མཁས་པ་བློ་གྲོས་ཆེན་པོ་མ་བཞུད་པར །
སྨྲ་འཛམ་ཡིད་དུ་འོང་ཞིང་མཛེས་པ་ཡི །

तेऽपी पूर्व विनायका दशबलाः शान्तेन्द्रियाः सूरताः

गत्वा काननि शैलशृङ्गशिखरे बोधाधिगम्यां वराम् ।

श्रेष्ठां चारिक बोधिहेतु चरितास्ते[1] पुण्यज्ञानां वराः

तेषां शिक्षिहि कानने निवसतो[2] मा गच्छ त्वं सुव्रत[3] ॥१०॥

गात्रं चित्रितु लक्षणैः सुरुचिरैः केशाश्च नीलास्तवा

वर्णः काञ्चनसन्निभप्रभकरो ओभासते मेदिनीम् ।

ऊर्णा ते भ्रुमुखान्तरे[4] सुरुचिरा शङ्खन्निकाशप्रभा

[मा] ते ईर्ष्यु[5] जनित्व कायु विकिरी[6] राजानुराजे[7] तथा ॥

अथ खल्वानन्द[8] सुपुष्पचन्द्रो धर्मभाणकस्तं बोधिसत्त्वगणं गाथयाभ्यभाषत[9] ।

ཞིང་འདི་རྣམས་ལ་གཟིགས་ཤིང་རྟོག་བ་མཛོད། །

བདག་ཉིད་བསྲུང་བ་མཛོད་ལ་མ་བཞུད་ཅིག །

1 C ०चरतो त

2 A ०सहे ; B निवसही

3 C मा श्रोरुह्याते जवान् ; Tib. 206a, l. 7:

བྱང་ཆུབ་དམ་པ་དག་ནི་ཐུགས་སུ་ཆུད། །

བྱང་ཆུབ་རྒྱུར་ཡང་སྤྱོད་པ་དམ་པ་སྤྱད། །

དེ་དག་བསོད་ནམས་ཡེ་ཤེས་མཆོག་དང་ལྡན། །

དེ་དག་རྗེས་སློབས་ནགས་ཁྲོད་གནས་པར་མཛོད། །

བཏུལ་ཞུགས་བཟང་པོ་འདི་ནས་མ་བཞུད་ཅིག །

4 A ऊर्णा ते मुखान्तरे

5 B इर्षा

6 A & B विकरी

7 A & C राज्यानुराज्यं

8 A & B अथानन्द

9 A ०या प्रत्यभाषत ; B प्रभाषत

यावन्तः पुरिमेण आसि सुगताः सर्वज्ञ क्षीणास्रवाः
सर्वे तेऽथकरिंसु लोकि त्रिभवे बोधाधिगम्यां वराम् ।
श्रेष्ठां चारिक बोधिहेतु चरितास्ते[1] पुण्यज्ञानां वराः
तेषां शिक्षय बोधिसत्त्व नियुता[2]सत्त्वान त्राणार्थिकः ॥१२॥
सर्वे प्रदक्षिणं कृत्व ऋषिविदु पादानि[3] वन्दित्वना
घोरम् आश्वसतो स्वनन्ति करुणं क्रन्दन्त[4] आर्तस्वरम्[5] ।
अन्ये च्छिन्न प्रपात मेदिनि पती[6] मूर्च्छित्व सालो यथा
नो चा ते परिवर्ति पुण्यनिचितः[7] सत्त्वार्थकामो ऋषिः[8] ॥१३
पात्रं चीवरु गृह्य प्रस्थितु[9] ऋषी सिंहो यथा केशरी
नो चास्यो गुणदोष तत्र अकरी धर्मस्वभावे स्थितः ।
घने[10] काननि अस्मि लोकि[11]वसतः सत्त्वा अपाये पति[12]
सो भूयं[13] नगरं गमी पुरवरं सत्त्वान त्राणार्थिकः ॥१४॥

1 A & B चारिक्कहेतु चार० ; C चरतो तं
2 C तेषां शिक्षयतो तुहुनिषि सदा ; Tib. 206b, l. 4-5:
སྤྱད་པའི་དམ་པ་བྱང་ཆུབ་རྒྱུ་སྤྱད་དེ། །
དེ་དག་བསོད་ནམས་ཡེ་ཤེས་མཆོག་དང་ལྡན། །
དེ་ཡི་རྗེས་བསླབས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཡང་། །
སེམས་ཅན་ཁྲག་ཁྲིག་རྣམས་ཀྱི་སྐྱབས་བྱེད་འདོད། །
3 B पादान
4 A & B घोरं निस्वसत स्वनन्ति करुणां एतान्ति   5 B ०स्वरः   6 A पति
7 C परिवर्त पुण्यनिच्चियः ; B नो वा तेष निवर्ति   8 C रिषिः
9 C प्रष्ठितु ; B प्रतिस्थितु
10 B भामे ; C कामे ; Tib. 207a, l. 2: ནགས་ཁྲོད། །
11 C कालि   12 C सत्वान अद्योपति   13 Mss. भूत्तं

अथ खलु सुपुष्पचन्द्रो धर्मभाणको ग्रामनगरनिगमराष्ट्र[1]राजधानीरवतरित्वा सत्त्वानां धर्मं देशयति [स्म]। तेन पूर्वाह्णे अवतरित्वा सत्त्वानां[2] नवनवति[3]प्राणि[4]कोट्यो [अ]वैवर्तिकतायां[5] स्थापिताः अनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ। न च तां[6] रत्नावतीं राजधानीमनुप्राप्तः। सोऽनुपूर्वेण तां रत्नावतीं [राजधानीमनुप्राप्तः। स तस्यां रत्नावत्यां राजधान्यामुपसंक्रामित्वान्यतरस्मिन् प्लक्षसालमूले व्यहार्षीत्। स तस्या रात्र्या अत्ययेन तां रत्नावतीं राजधानीं प्राविशत्। प्रविश्य षट्त्रिंशत्प्राणिकोटीरवैवर्तिकत्वे स्थापयति बुद्धधर्मेषु। न च[7] तावद् भक्त[कृ]त्यमकार्षीत्। स भक्तच्छेदच्छिन्नो रत्नावत्या राजधान्या निष्क्रम्य येन भगवतो नखस्तूपस्तेनोपसंक्रम्य उत्थितक[8] एव रात्रिन्दिवमतिनामयति स्म। स तस्या रात्र्या अत्ययेन द्वितीये प्राग्भक्ते रत्नावतीं राजधानीं प्रविश्य त्रयोविंशतिप्राणिकोटीरवैवर्तिक[9]बुद्धधर्मेषु प्रतिष्ठापयति [स्म]। न च तावद् भक्तकृत्यमकार्षीत्[10]। स द्वितीयभक्तच्छेदच्छिन्नो रत्नावत्या राज-

1 A & B ०निगमजनपदराष्ट्र०

2 A & B drop सत्त्वानां

3 A ०नवतीः ; B & C ०ति'

4 A & B प्राण०

5 A वैवर्तिकत्वे ; B हवैवर्तिकत्वे

6 A न च तावतां

7 A drops च ; B धर्मेषु च

8 A & C संक्रम्यास्थितक ; B अनुत्करिठतक ; Tib. 207b, l. 1 : འགྲེང་བཞིན་དུ ། = standing.

9 A वर्तिक

10 A & B ०कृत्यं कृतवान्

धा[न्या निष्क्रम्य येन भगवतो नखस्तूपस्तेनोपसंक्रम्योत्थितक एव रात्रिन्दिवमति]नामयति [स्म]। स तस्यां रात्र्यामतीतायां[1] त्रिरात्रभक्तच्छेदच्छिन्नो रत्नावतीं राजधानीं प्रविश्य नवनवति[2]प्राणिकोटीशतसहस्राण्यवैवर्तिक-बुद्धधर्मेषु[3] प्रतिष्ठापयति [स्म]। न च तावद् भक्तकृत्यमकार्षीत्। स त्रिरात्रभक्तच्छेदच्छिन्नो रत्नावत्या राजधान्या निष्क्रम्य येन भगवतो नखस्तूपस्तेनोपसंक्रम्योत्थितक एव तृतीयां[4] रात्रिन्दिवमतिनामयति [स्म]। स तस्या रात्र्या अत्ययेन चतुर्थे प्राग्भक्ते रत्नावतीं राजधानीं प्रविश्य नवनवतिप्राणिशतसहस्राण्यवैवर्तिक-बुद्धधर्मेषु प्रतिष्ठापयति[5]। स चतुर्दिवसभक्तच्छेदच्छिन्नो रत्नावत्या राजधान्या निष्क्रम्य येन भगवतो नखस्तूपस्तेनोपसंक्रम्योत्थितक एव[6] रात्रिन्दिवमतिनामयति [स्म]। स तस्या रात्र्या अत्ययेन पञ्चमे दिवसे रत्नावतीं राजधानीं प्रविश्य राज्ञोऽन्तःपुरं [प्राविशत्। प्रविश्य चाशीतिं स्त्रीसहस्राण्यवैवर्तिकत्वेऽनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ प्रतिष्ठापयति स्म। तस्माच्च नगरात्[7] सर्वसत्त्वानवैवर्तिकतायां स्थापयति

1 A & B स तस्यां रात्र्या अत्ययेन तृतीये प्राग्भक्ते

2 B नवनवती ; C प्रविश्य नवतीं

3 C ०वर्तिकानि बुद्ध०

4 A & B drop तृतीयां

5 A & B प्राणिकोटिनियुतशतसहस्राण्यवैवर्तिकत्वे स्थापयति स्म। अनुत्तरायां सम्यक् संबोधौ न च तावत्भक्तकृत्यमकार्षीत्।

6 B drops एव

7 A & B add अप्रमेयानसंख्येयान् सत्त्वाननुत्तरायां सम्यक्संबोधौ प्रतिष्ठापयति स्म। न च तावद् भक्तकृत्यं कृतवान्। स पञ्चरात्र भक्तच्छेदच्छिन्नो रत्नावत्या

बुद्धधर्मेषु[1]। स तस्या रात्र्या अत्ययेन षष्ठे प्राग्भक्ते [रत्नावतीं राजधानीं] प्रविश्य सहस्रं राजपुत्राणामवैवर्तिकत्वे स्थापयति [स्म] अनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ। न च तावद् भक्तस्य कृत्यं करोति [स्म]। स षष्ठे भक्तच्छेदच्छिन्नो [रत्नावत्या राजधान्या निष्क्रम्य] येन भगवतो नखस्तूपस्तेनोपसंक्रम्य रात्रिन्दिवमतिनामयति [स्म]। स तस्या रात्र्या अत्ययेन सप्तमे पुरोभक्ते रत्नावतीं राजधानीं [2]प्रविश्याद्राक्षीच्छूरदत्तं राजानमुद्यानमभिनिष्क्रमन्तं[3] सुवर्णमयेन रथेन रूप्यमयैः[4] पक्षभि[5]रुरगसारचन्दनमय्या ईषया वैदूर्यमयैश्चक्रैः उच्छ्रितच्छत्रध्वज[6]समलङ्कृतेन[7] ईषापट्टावनद्धेन[8] दूष्यपट्टसंच्छादितेन। यत्राष्टौ शतानि कुमारीणां [9]रत्नसूत्रपरिगृहीतानाम्। यास्तं रथं वाहयन्ति[10] अभिरूपाः प्रासादिका दर्शनीयाः परम[या] शुभवर्णपुष्कलतया समन्वागताः प्रीतिकार्ये ओह्लिल्यकार्ये बालानां न पण्डितानां चतुरशीतिक्षत्रियमहासालकुलसहस्राणि[11]

निष्क्राम्य येन भगवतो नखस्तूपस्तेनोपसंक्रम्योत्थितक एव रात्रिन्दिवमतिनामयति स्म।

1 A & B drop सर्वसत्त्वानवैवर्तिकतायां स्थापयति बुद्धधर्मेषु

2 A & B प्राविशत् सोद्राक्षी॰

3 A & B ॰नभूमिमभिनि॰

4 C रथेन सुवर्णमयैः रथैः सुवर्णा॰

5 B वृदभ ; C पद्म ; Tib.208b, l. 1 : ཏྲེས |

6 A & B add पताका

7 A & B add रत्नवृत्त विचित्रेण

8 A & B ॰वद्धेन

9 A रथसूत्र॰

10 A ॰न्ति स्म

11 A drops कुल॰

पृष्ठतः समनुबद्धान्यभूवन्। चतुरशीतिब्राह्मणमहासालसहस्राणि चतुरशीतिगृहपतिमहासालसहस्राणि[1] पृष्ठतः पृष्ठतोऽनुबद्धान्यभूवन्[2]। पञ्च[3] च दुहितृशतानि रत्नमयीशिविकाभिरूढाः पुरतो निर्यान्ति स्म[4]। ताः सहदर्शनेनैव तस्य भिक्षोरवैवर्तिका अभूवन्ननुत्तरायां सम्यक्संबोधौ। अष्टषष्टिश्चान्तःपुरिकाशतसहस्राणि सहदर्शनेनैव तस्य भिक्षोरवैवर्तिकान्यभूवन्ननुत्तरायां सम्यक्संबोधौ। स च महाजनकायो मणिकुण्डलान्यपनीय पादुकाश्चापनीय[5] एकांसं चीवरं प्रावृत्य दक्षिणं जानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन स भिक्षुस्तेनाञ्जलिं प्रणम्य नमस्यमानः स्थितोऽभूत्। अथ खलु ता अपि कुमार्यः[6] पूर्वकैः कुशलमूलैः संचोदिताः समानास्ताभ्यः शिविकाभ्योऽवतरित्वा[7] एकांसं चीवरं प्रावृत्य दक्षिणं जानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन स भिक्षुस्तेनाञ्जलिं प्रणम्य गाथाभिरध्यभाषन्त[8]।

अवभासितमद्येवं रविणेव[9] समन्ततः।
भिक्षुणा प्रविशन्तेन जनकायश्च धिष्ठितः[10] ॥१५॥

1 B drops सहस्राणि चतुरशीतिं गृहपतिमहासालसहस्राणि ; B पृष्ठतः समनु०
2 B adds चतुरशीतिगृहपतिमहासहस्राणि पृष्ठत पृष्ठतः समनुबद्धान्यभूवन्।
3 A & B पञ्च राज्ञो दुहितृ०
4 A शिविका अभिरूढा पुरतो निर्याति स्म
5 C ०न्यपनीय पादुकानि चान्यपनीय
6 B कुमारीः
7 A & B अवतारित्वा मणिकुण्डलान्यपनीय पादुकानि चापनीय एकांसानि चीवराणि प्रावृत्य दक्षिणानि जानुमण्डलानि
8 B गाथाभिरध्यभाषत ; C adds स्म
9 A भासिदमद्य दुरविणे ; B रविशेषव
10 A जनकायोधिष्ठितः ; C विष्ठितः

रागदोषाः समुच्छिन्ना मोहाश्च विधमीकृताः ।
क्रोधो दोषश्च ईर्ष्या च सर्वं छिन्नं तदन्तरम्[1] ॥१६॥
न राजं[2] प्रेक्षते कश्चिन्न चैवमनुयात्यसौ ।
यो राज्ञः शूरदत्तस्य परिवारः सुतादिकः ॥१७॥
पूर्णमास्यां यथा चन्द्रो नक्षत्र[3]परिवारितः ।
एवं स शोभते भिक्षू राजपुत्रपुरस्कृतः ॥१८॥
स्वर्णबिम्बं यथा चित्रं कुशलेभिः सुचित्रितम् ।
पुष्पितः सालराजो वा एमेव[4] भिक्षु शोभते ॥१९॥
शक्रश्च[5] देवेन्द्र महानुभावः
सहस्रनेत्राधिपतिः पुरन्दरः[6] ।
सुमेरुमूर्ध्नि त्रिदशान ईश्वरो[7]
एमेव[4] भिक्षुः प्रविशतु[8] शोभतेऽयम्[9] ॥२०॥
ब्रह्मेव मन्ये[10] प्रतिष्ठितु ब्रह्मलोके[11]
सुनिर्मितो वाधिपति देवपुत्रः ।
सुयामु देवो यथरिव कामधातौ
एमेव[4] भिक्षुः प्रविशतु[12] शोभतेऽयम् ॥२१॥

1 A & B ईर्ष्या मानं च तुष्टा च सर्वे छिन्नदन्नदन्तर
2 A & B राज
3 A नक्षत्रैः
4 A एवमेव
5 B शक्रो च
6 C ०र्भुजङ्गमः
7 A त्रिदशेश्वरो वा
8 A & B प्रविशन्तु
9 B drops यम् ; C यत
10 A मन्यः
11 A बोधिसत्त्व
12 A प्रविशन्तु शोभते ; B drops this stanza.

सूर्यो वा मन्ये[1] प्रतपति अन्तरीक्षे
सहस्ररश्मिर्विधमिय[2] अन्धकारम् ।
ओभासयन्तो समुदिशता समन्ताद्
एमेव भिक्षुः प्रविशतु शोभतेऽयम् ॥२२॥

दानं ददित्वा सुविपुल नन्तकल्पान्
रक्षित्व शीलं अशबलु नित्यकालम् ।
भावेत्व क्षान्ति[3]मसदृश सर्वलोके
सो लक्षणेभिः[4] परिवृतु एव शोभी ॥२३॥

जनयित्व वीर्यं अरियजनप्रशस्तं[5]
सेवित्व ध्याना[6] चतुरि अलीनचित्तः ।
उत्पाद्य प्रज्ञां निहनिय[7] क्लेशजालं
तेनैष भिक्षुः प्रतपति सर्वलोके ॥२४॥

ये बुद्धवीरा असदृशसत्त्वसाराः
समतीतशूरा विकिरिय धर्मश्रेष्ठान्[8] ।

1 A अन्ये ; B सूर्यो व अन्ये ; Tib. 209b, l. 3-4:
ཉི་མ་བཞིན་དུ་བར་སྣང་ལྷན་ནེར་བགྲིས། ।
འོད་ཟེར་སྟོང་ལྡན་མུན་ནག་རབ་དུ་སེལ། ।
ཕྱོགས་རྣམས་ཀུན་དུ་སྣང་བར་བགྱིད་པ་ལྟར། ।
དེ་བཞིན་དགེ་སློང་བྲོན་པ་མཛེས་པར་གྱུར། ।

2 B विसिर्य ; C विधसिय

3 C त्तान्ती०

4 A & B ०शोभी

5 A अरियंजन० ; B अरियज्ञगणप्रस्त

6 A ध्यानंश्चतुरि ; B ध्यानश्चतुरि

7 B निहनि

8 B विधरीय धर्मश्रेष्ठाः

येऽनागतेऽध्व तथरिव प्रत्युत्पन्ने
तेनैष[1] पुत्रो वशगानु धर्मराज्ञः[2] ॥२५॥
मा[3] ते अनित्यं भवतु[4] कदाचि भिक्षो
यद् रूपतैवं प्रतपसि सर्वलोके ।
संपश्य तेजो सुरुचिर शब्दघोषो[5]
राजान तेजो[6] न तपति सुष्ठु भूयः[7] ॥२६॥
धर्मो यथायं अधिगन्तु आत्मना ते
बुद्धानुज्ञातो विचरसि[8] सर्वलोके ।

1 B तेनैषु

2 A drops from विक्रिरिय to धर्मराज्ञः ; B बोधिराजा ; C वशग' तु धर्मराज ; Tib. 209b, l. 7:

སངས་རྒྱས་བསྟན་པ་མཚུངས་མེད་སེམས་ཅན་སྙིང་པོ་སྟེ །
དཔའ་བོ་འདས་པས་ཆོས་མཆོག་དག་ཀྱང་རབ་ཏུ་བཤད །
མ་འོངས་དུས་དང་དེ་བཞིན་ད་ལྟར་བྱུང་བ་ཡི །
ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་དབང་བརྙེས་རྣམས་ཀྱི་སྲས་དེ་ལགས །

3 A drops from मा ते अनित्य' to सुरुचिर

4 C भवति

5 A बोधिशब्दघोषा ; B ०घोष

6 A drops ०न तेजो ; B राजान राज तेजो

7 Tib. 210a, l. 1:

དགེ་སློང་ཁྱོད་ནི་མི་རྟག་ནམ་ཡང་མ་གྱུར་ཅིག །
གཟུགས་ནི་འདི་ལྟར་འཇིག་རྟེན་ཀུན་ན་རབ་ཏུ་ལྷན །
གཟི་བརྗིད་ཆེ་ཞིང་དབྱངས་སྒྲ་ཤིན་ཏུ་སྙན་པར་གདའ །
རྒྱལ་པོའི་གཟི་བརྗིད་ཤིན་ཏུ་ལྷམ་མེ་སྣང་མི་བགྱིད །

8 C विचरति

एमेव सर्वे विजहिय इस्त्रिभावं
सर्वेऽपि यामो यथरिव एष भिक्षुः ॥२७॥
त अञ्जलीयो दशनख कृत्व[1] सर्वे
भाषित्व गाथाः क्षिपिंसु पिलन्धनानि[2] ।
सोवर्णमाला तथपि च मुक्तहारा[3]-
नवतंसकानी[4] तथपि च कर्णनिष्कान्[5] ॥२८॥
राजा वै यथ चक्रवर्ति बलवान् सर्वान् विपश्यी मही
पुत्रसंज्ञ उपस्थपेति विचरन् द्वीपानि चत्वारि मे[6] ।
श्रेष्ठी क्षत्रिय ब्राह्मणां गृहपती ये कोट्टराजा[7] स्वका-
नो तेषामतिरेकु स्नेह जनयी सर्वेषु[8] प्रेमं स[मम्]॥२९॥
एवं शिक्षित[9] धारणी वशगतो भिक्षू अयं सूरतो
बोध्यङ्गा बल इन्द्रियान् विभजती[10] मार्गं च अष्टाङ्गिकम्
चन्द्रो वा यथ रात्रिये प्रतपति तारागणैर्मध्यगो[11].
सूर्यश्चो[12] यथ मण्डलं प्रतपते[13] वैरोचनस्तेजवान् ॥३०
सर्वान् बुद्धान्नमस्यामो दशबलाञ्छान्तेन्द्रियान् सूरतान्
येषां वर्णनु कश्चिदुत्सहि नरो कल्पाशतैः क्षेपितुम् ।

1 C क्रित्व ; B नखन कृत्व
2 A त्विपिन्सुपि निबन्धनानि ; B गाथां त्विपिंसु नत्वनानि ; C पिनिन्दनानि
3 A & B सौवर्णमालां बहुविधरत्नहारां
4 C ०नवरत्नयनानी
5 C कराठपिलन्धनानि
6 A विचरन् चत्वारि द्वीपानि
7 A राजाः
8 A & B सर्वेष
9 B शित्तितु
10 A विजयते ; B विभजति ; C विजयती ; Tib. རྣམ་པར་འབྱེད ।
11 A तारागणे मध्यगः
12 B सूर्यश्च
13 A & B यत मराडली उदयते

कल्पा[1]कोटिसहस्र भाषितु बहून् नो चेद् गुणा क्षेपितुं[2]
नो चो वर्ण क्षिपेय[3] लोकप्रवरे एकस्य रोमस्य हि[4] ॥२१॥
येनो चक्र प्रवर्तितं असदृशं ज्ञानोपदं देशितं[5]
निपुणं धर्म प्रभाषितस्य विरजं[6] नो चास्य दृश्यं क्वचित्[7] ।
श्रमणा ब्राह्मण[8] देवनाग [असुरैर्मारैः सब्रह्मादिभि-
र्नो शक्तो गुण आर्णवः प्रकथितुं बुद्धस्य सर्वज्ञिनः[9]] ॥२२॥
वन्दामो जिनवैद्यराजुमसमं यस्येदृशा औरसाः
भाषित्वा इमि गाथ सर्वि मुदिता राज्ञः कुमार्यस्तदा[10]
स्वर्ण[11] काञ्चनचूर्णकांश्च प्रकिरी[12] चैलानि च प्रस्तरी ।
चूडानाञ्च मणीन् सहाररुचिरा कोटीशतामूलिका[13]
तं भिक्षुम् अभिछादयित्व मुदिता बोधाय संप्रस्थिताः ॥२३॥

1 A drops ०कोटि० ; B कल्पकोटि०

2 A बहूनो वा गुणु क्षेपेणो ; B नो चो गुणै क्षेपणो

3 A वा वर्ण क्षेपेय ; B क्षेपेतु ; 4 B ०स्यापि

5 B ज्ञानोपदेशितं 6 B प्रकाशितस्य विरजा

7 Tib. 210b, l. 4-5:

ཞིབ་ཅིང་རྡུལ་བྲལ་ཆོས་རྣམས་བཤད་པ་མཛད། །
དེ་ནི་གང་ནའང་སྣང་བར་འགྱུར་བ་མེད། །

8 A श्रामण्यैर्ब्राह्मण ; B श्रमणो ब्राह्मण 9 A adds ब्रह्मेण वा

10 A ०स्तथा 11 A & B सुवर्ण 12 B प्रकरी

13 A & B add :—चूडैश्चापि मणीभिर्हाररुचिरैः कोटीशतामूलीकैः
मन्दारैः सुगन्धनिचयैः पुष्पैस्तथा चन्दनैः
फुल्लैर्वार्षिकैर्मनोरमगुणैः पद्मैः प्रफुल्लैस्तथा
रत्नैश्चाग्रहता प्रभासरुचिरैर्नानाप्रकारैर्वरैः

Variant readings in B : मान्दारवैः कुसुमैः सुगन्धिनिचयैः पुष्पैस्तथा चम्पकैः

अथ खलु राज्ञः शूरदत्तस्यैतदभवत् । विप्रतिपन्नं वतेदमन्तःपुरं जनकायश्च व्युत्थितः । स च जनो[1] मणिकुण्डलान्यपनीय[2] एकांसं चीवरमावृत्य दक्षिणं जानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य[3] येन स भिक्षुस्तेनाञ्जलिं प्रणम्य नमस्यति [स्म] । स च राजा शूरदत्तस्ता[वत् प्रासादिकोऽ]भूत् तावद्दर्शनीयो न च[4] तावदभिरूपो यावदभिरूपः स भिक्षुः । स राज्यहेतोरुत्त्रस्तोऽभूत् । रूपकायपरिनिष्पत्तिं [च] तस्य भिक्षोर्दृष्ट्वा अतीव रोषमकार्षीत् । तस्य च भिक्षो राजमार्गस्थस्य[5] राज्ञश्चक्षुर्भ्यां प्रविष्टः[6] । तस्यैतदभवत् । संयुक्तचित्तेनैतेन भिक्षुणा ममान्तःपुरं दृष्टम् । अक्षिभ्यां चानेन सङ्केतः कृतः । तस्यैतदभ[वत् ।] क इदानीमिमं भिक्षुं[7] जीविताद् व्यवरोपयिष्यतीति । अथ राज्ञः

Tib. 210b, l. 7-211a, l. 1:

གསེར་དང་གསེར་གྱི་དག་ཀུང་འཕྲོར་བར་བྱེད།
གོས་རྣམས་ཀུང་ནི་རབ་ཏུ་འདིང་བར་བྱེད།
གཙུག་གི་ནོར་བུ་དོ་ཤལ་མཛེས་པ་དག།
རིན་ཐང་བྲེ་བ་ཕྲག་ནི་བརྒྱ་རི་བས།
དགེ་སློང་དེ་ལ་མངོན་པར་གཡོགས་ནས་ནི།
དགའ་ནས་བྱང་ཆུབ་ཕྱིར་ཡང་རབ་ཏུ་ཞུགས།

1 A drops जनो
2 A adds पादुकाश्चापनीय
3 A प्रतिष्ठाय
4 A drops च ; B ०दभूत् न च तावद्दर्शनीयः । न ता०
5 A मार्गस्थितस्य च ; B ०मार्गस्थरयश्च०
6 A राजश्चक्षुषोः प्रविष्टं ; B प्रविष्टं
7 A & B इदानीमेतं भिक्षुं ; C ०मिमं न भिक्षुं

शूरदत्तस्य पृष्ठतः पुत्रसहस्र[1]मनुबद्धमभूत् । स तानामन्त्रयति[2] [स्म] । व्यवरोपयध्वं कुमारा एतं भिक्षुं जीवितादिति ।

अथ खलु ते[3] कुमारा राज्ञः शूरदत्तस्य प्रतिवहन्ति स्म[4] । तस्य भिक्षोः कृतशः[5] । तस्यैतदभवत् । पुत्रा अपि मे आज्ञां न कुर्वन्ति । एक एवाहं स्थापितः अद्वितीयः । [क] इदानीमिमं[6] भिक्षुं जीविताद्व्यवरोपयिष्यति । अथ राज्ञः शूरदत्तस्य नन्दिको नाम[7] वध्यघातकोऽभूत् चण्डः साहसिको रौद्रः[8] । अथ राजा [9] शूरदत्तस्तुष्ट उदग्रः आत्तमनाः[10] [एवं चिन्तयामास] अयं नन्दिक एतं भिक्षुं जीविताद् व्यवरोपयिष्यति । अथ खलु नन्दिको वध्यघातको येन राजा शूरदत्तस्तेनोपसंक्रामत्[11] । अथ खलु[12] राजा शूरदत्तस्तमाह[13] । शक्ष्यसि त्वं नन्दिक एतं भिक्षुं जीविताद् व्यवरोपयितुम् । महान्तं तेऽभिच्छादं[14] दास्यामि । नन्दिक आह । सुष्ठु देव यथाज्ञापयसि अथैनं भिक्षुं

1 A पुत्रशतस०
2 A स पुत्राना० ; B स तानामन्त्रय वेदिते
3 A drops ते
4 Tib. 211b, l. 1: སླར་ཟློག་གོ །
5 Tib. Ibid. སྙམ་དུ་སེམས་ཏེ །
6 A & B ०मेतं
7 B drops नाम
8 A adds शूरदत्तस्य नातिदूरे स्थितोऽभूत् ; B साहस रोद्रः
9 A स तं दृष्ट्वा ; B स राजमार्गे
10 A adds प्रमुदितः प्रीतिसौमनस्यजातः एवं चिन्तयामास ।
11 A ०संक्रान्तः ; B drops 3 lines from अथ राजा up to संक्रामत् ।
12 A drops खलु ; B drops अथ खलु
13 A स्तं नन्दिकमेवमाह ; B राज्ञः सूरदत्तस्तं नन्दिकमेवमाह
14 A महान्तं निच्छादं प्रदास्यामि इति ।

जीविताद् व्यवरोपयिष्यामि[1]। तेन हि नन्दिक यस्येदानीं कालं मन्यसे। तीक्ष्णमसिं गृहीत्वा एतं भिक्षोर्हस्तपादं[2] छिन्द कर्णनासां[3] छिन्द। अनेन मे संरक्तचित्तेनान्तःपुरं प्रेक्षितमतोऽस्य [4]सन्दंशेनाक्षिणी उत्पाटय। अथ नन्दिकेन वध्यघातकेन[5] तस्यामेव वेलायां तीक्ष्णमसिं[6] गृहीत्वा तस्य भिक्षोर्हस्तपादाश्छिन्ना[7] अक्षिणी चोत्पाटिते[8]। ततोऽसौ महान् जनकायो रुदन् क्रन्दन् परिदेवमानः पुनरपि रत्नावतीं राजधानीं प्रविष्टः।

अथ [खलु] राजा शूरदत्तः सप्ताहस्यात्ययादुद्यान[9]गतो [न रमते] न क्रीड़ति न परिचारयति। स उद्यानान्निवृत्तः सप्ताहस्यात्ययेन[10] रत्नावतीं राजधानीं प्राविशत्। सोऽद्राक्षीत्तं भिक्षुं राजमार्गे छोरितं[11] सप्ताहमृतकम्[12] अविवर्ण-

1 A & B ०ताद्व्यवरोपयामि। राजाह। एतस्य

2 A & B ०पादां 3 A ०नासे ; B नासो

4 B सन्दसेनाक्षिण्युत्० ; A & C सन्दर्शनमक्षिणी ; Tib. 212a, l. 1: སྐམ་པས།

5 A & C वध्यघातेन

6 A तीक्ष्णं शस्त्रं 7 A भिक्षोः शिरःकर्णनासाहस्तपादा

8 A & B ०पाटिते। अथ खलु तस्य भिक्षोः शिरःकर्णनासाकरचरणनयनेषु छिद्यमानेषु अनेकानि रश्मिकोटीनियुतशतसहस्राणि निश्चरित्वा अनेकानि च क्षीरधाराणि दशदिशो चाहिण्ड्य पुनरेव तस्य भिक्षोः कायेऽन्तर्हितान्यभूवन्। छेदे श्रीवत्सस्वस्तिकवज्राद्याश्चान्तर्गताः द्वात्रिंशन्महापुरुषलक्षणानि संदृश्यन्ते स्म। अथ खलु महान् जनकाय इत्यागच्छमानस्ततोऽसौ महाजनकायस्तं भिक्षुं राजमार्गे छिन्नं दृष्ट्वा दुःखितो दुर्मना आश्चर्यप्राप्तश्च रोदन् क्रन्दन् परिदेवमानः पुनरपि तां रत्नावतीं राजधानीं प्रविष्टोऽभूत्।

9 A & B ०द्यानवर गतो ; A न रमते स्म न क्रीड़ते स्म न परिचारयति स्म।

10 A ०स्यात्यये 11 A च्छोरितकं 12 A ०मृतम्

शरीरम् । तस्यैतदभूत् । यथायं भिक्षुरविवर्णशरीरो [निःसंशय-मेष[1]] भिक्षुरवैवर्तिको भविष्यत्यनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । पापं मया कर्म कृतं महानरकसंव[र्तनीयं] क्षिप्रमेव [मया महानिरये] प्रतिपत्तव्यं भविष्यति । तस्यैवं चिन्तयतः उपर्यन्तरीक्षे चतु-रशीतिभिर्देवपुत्रसहस्रैरेकरुतस्वरघोषशब्द[मुदी]रितम्[2] । ए[वमे]-तन्महाराज[3] यथा वदसि । अवैवर्तिक एष भिक्षुरनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । तस्य तावद्[4] भूयस्या मात्रया भयं च त्रासं च स्तम्भितत्वं च[5] रोमहर्षश्चोत्पन्नो विप्रतिसारश्चाभूत् । अथ राजा शूरदत्तो दुःखितो दुर्मना विप्रतिसारी तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत[6] ।

राज्यं त्यजिष्ये तथ[पि च] राजधानीं
हिरण्यसुवर्णं[7] [तथ] मणिमुक्तरत्नान्[8] ।
घातेयमात्मा[9] स्वय शस्त्र[10] गृह्य
निर्ही[नकर्मास्मि]ह बालबुद्धिः ॥३४॥
सुपुष्पचन्द्रोऽयमिह[11] भिक्षुरासीद्
द्वात्रिंशता कवचितु लक्षणेभिः ।

1 B निसंशयेन एष
2 A & B ०रेकस्वररुतरवितशब्द० 3 A & B ०जैवमेतद्
4 A & B drop तावद् and add अन्तरीक्षे देवताशब्दं श्रुत्वा
5 A ससंभीतं
6 A & B वेलायां महाक्रन्दमकार्षीत् एवमाह ।
7 B ०सुवर्णं चन्द्रो अयमिह 8 A & B रत्नं
9 A & B घातेय्य आत्मा 10 A स्वयं सुद्ध शास्त्रं; B स्वय हस्तस्थं
11 B अयमिह; C स पुष्पचन्द्रो इहमिम

ओभासयन्तो प्रविशति राजधानीं
नक्षत्रराजो यथरिव पूर्णमास्याम्[1] ॥३५॥
अहं च हीन प्रलुडितु[2] कामभोगे
[3]नारीगणेना प्रमुदितु निष्क्रमामि ।
रथाभिरूढः परिवृतु क्षत्रियेभिः
अयं च एती सु[रभि सु]नेत्र भिक्षुः ॥३६॥
तं दृष्टु[4] भिक्षुं प्रमुदितु नारिसङ्घो[5]
[सौ]वर्णुमालानवसिरि प्रेमजाता[6] ।
सर्वे गृहीत्वा दशनखु अञ्जलीयो
गाथाभिगीतैस्तमभिस्तविंसु भिक्षुम् ॥३७॥
ते गीतशब्दाः प्रशमित सर्वि राज्ञः
स रथाभिरू[ढः] परिवृतु क्षत्रियेभिः ।
अयं च एती सुरभि सुनेत्रो भिक्षु-
र्महानुभाव सुगतवरस्य पुत्रः ॥३८॥
मम चैव[7] चित्तं परम निहीनुमासी-
दीर्ष्यां च क्रोधं च तत्र[8] जनेमि मूढः ।

1 A पूर्णमास्याः ; C यथ परिपूर्ण०   2 B प्रलङ्ङित
3 B drops नारीगणे ; A & B ०ना प्रमुदितु निष्क्रमाणि ; C गणेना परिवृत्तु : see Tib 213a, l. 1.
4 B दृष्ट्वा   5 B संघः
6 A जाताः ; B ०जात ; C दाता
7 A ममैव ; C चैतु
8 A कोप तु तत्र ; B ईर्षा च क्रोधं तत्र

मुदितं विदित्व सुविपुल नारिसङ्घो[1]
आलोक्य[2] भिक्षुं [3]प्रविशतु राजधानिम्[4] ॥३९॥
अतिघोररूपा अहु[5] गिर भाषि
तत्र पुत्रसहस्रं भणमि तत् क्षणस्मिन् ।
गत्वान[6] भिक्षुं प्रकुरुत खण्डखण्डा[7]-
मेषो[8] हि मह्यं परम अमित्र घोरः[9] ॥४०॥
ते कुमार सर्वे परम सुशीलवन्तो[10]
स्वहितैषिचित्ता[11] अभिरत येन भिक्षुः ।

1 A & B ०संघं
2 A प्रेक्षन्ति ; B पक्षन्ति
3 A प्रविशत राजधानी ; B प्रविशति राजधानीः
4 A adds ओभासितेनाचतुर्दिशता समन्ताच्चान्द्रेण वा राहुविमुक्तिशोभिना ।
प्रामोदयन्ते प्रमुदितु नारिसंघा तमालोक्य भिक्षुं प्रविशत राजधानिम् ॥
Variant readings in B: ... ... शोभिता ।
दयन्तो प्रमुदितु नारिसंघा आलोक्य भिक्षुं प्रविशत राजधानिम् ॥
Tib. 213a l. 7 follows A & B.
5 A & B आह ; C बहु
6 A गृहाण
7 A खण्डखण्ड ; B खगडखण्डं ; C repeats here the four lines from आलोक्य to खण्डा
8 A & B एषो
9 A परम अरिघोररूपः ; Tib. 213b, l. 1 : འདི་ནི་ང་ཡི་དགྲ་མཆོག་མ་རུངས་པ།
10 A सर्वे सुमधुर० ; B ते कुमारा सर्वे सुमधुरशील० ; Tib. 213b, l. 2: གཞོན་ནུ་ཐམས་ཅད་མཆེན་ཞིང་ཚུལ་ལྡན་དེ།
11 A ०स्ते हि ; B स्तहितैर्षिचित्ता ; Tib. 213b, l. 2: བདག་ལ་ཕན་སེམས།

आणंति[1] देवा[न्न] करिय एवरूपा[2]
शोकाभिभूतो अहमभु तस्मि काले ॥४१॥
इमु भिक्षु दृष्ट्वा परम सुशीलवन्तं
मैत्र्या उपेत[3] पितरमिव प्रवृत्तम् ।
सुदुष्टुचित्तो अवसिरि घातनार्थं[4]
[पतितो] अवीचौ अहु [प]श्च[5] काले ॥४२॥
यन्नन्दिकोऽयं इह स्थितु राजमार्गे
अतिरौद्रकर्मा दुःख[6]करु मानुषाणाम् ।
आणंति[7] तेना मम कृत एवरूपा[8]
मालागुणो वा अयमिह च्छिन्न भिक्षुः ॥४३॥
समन्तभद्रे वनवरि प्रेमणीये
द्विजाभिकीर्णे कुसुमित[9]मञ्जुगन्धे ।
सो चापि अन्यः सुविपुल भिक्षुसङ्घो
माला विहीनो यथरिव एकपुत्रकः[10] ॥४४॥
उत्तिष्ठ भिक्षो प्रतिवस काननस्मिन्
कृतो ते अर्थः सुविपुल मानुषाणाम् ।

1 A आमन्ति

2 A & B करिम एवरूपां ; Tib. 213b, l. 2:
རྒྱལ་པོ་འདི་འདྲའི་བཀའ་བཞིན་བགྱིར་མི་རུང་ །

3 A & B उपेतां

4 B सुदुष्टचित्तो अवशिरि घाटनार्थं

5 B पतितौ अविचौ तपि अहु पश्च ; C ० चौ तपिष्यहु पश्च

6 A द्रुग्ध०

7 A आनर्त्ति ; B आनन्दि

8 A ०रूपो

9 A ०मितु

10 A & B एकपुत्रः

यद्राजधानीमिमु तद आगतोऽसि[1]
एष्यन्ति भिक्षु सुकरुण क्रन्दमानाः ॥४५॥
पुष्पध्वजानि इम कृत[2]दक्षिणेना
वामेन अन्ये सुरुचिरदर्शनीयाः ।
प्रज्ञप्तमार्गः स्फुटकृत चीवरेभि[3]
उत्तिष्ठ भिक्षो[4] प्रतिभण[5] धर्मश्रेष्ठम्[6] ॥४६॥
चिर प्रविष्टो[7] तुहु इह[8] राजधान्या-
मेष्यन्ति भिक्षु सुकरुणु क[न्द]मानाः ।
मा अन्तरायो भव सिय जीवितस्य[9]
[प्रलोपकाले] जिनवर[शासन]स्मिन् ॥४७॥

1 A & B ०मिमु तनु आ० ; C आगतोऽस्मि
2 A & B ०नी इमु कृतु
3 A ०ट्ट कृतु चीवरेभी ; B ०ट्ट कृतु चीवरेही
4 A भिक्षोः ; B भिक्षुः 5 B प्रतिभेण
6 Tib. 213b, l. 7-214a, l. 1:

ལག་པ་གཡས་པས་མེ་ཏོག་རྒྱལ་མཚན་ཐོགས། །
གཡོན་པ་ཡིས་ཀྱང་བལྟ་སྡུག་མཛེས་པ་གཞན། །
ལམ་ཡང་སྤྲངས་ཤིང་གོས་ཀྱིས་ཁེབས་པར་གཡོགས། །
དགེ་སློང་བཞེངས་ལ་ཆོས་མཆོག་བཤད་པ་མཛོད། །

7 A ०ष्टा 8 A & B इह तुहु
9 Tib. 214a, l. 2: ཁྱོད་ཀྱི་སྲོག་གི་བར་ཆད་འགྱུར་དུ་དོགས། །

यथै[व कश्चित्] पुरुष महानुभावो
दिक्षु [विदिक्षु] सततु विघुष्टशब्दः ।
महाप्रपातं प्रपतति वसुन्धरायां
सर्वाभिभूय [त्रि]भवमिमं[1] समन्तात्[2] ॥४८॥
[एमेव भिक्षुरिह पतितो धरण्यां
सुरूपरूपो भूषितु लक्षणैर्वरैः ।
अदोषदुष्टो मय कृत पापबुद्धिना
सुपुष्पचन्द्रो तिष्ठति खण्डखण्डः ॥४९॥]
[भिक्षु इहो दुःखहत सर्व एव[3]
अप्रीति [4]जातास्तथपि [च] शल्यचित्ताः[5] ।

1 A सर्वाभिभूय विमिमं ; B सर्वाभिभूय त्रिभविमि; C सर्वाभिपथ

2 Tib. 214a, l. 3:
སྲིད་གསུམ་འདི་ཀུན་ཐམས་ཅད་ཟིལ་མནན་ནས །
གཡངས་ཆེན་པོར་མཆོངས་ཏེ་སར་ལྷུང་ལྟར །

3 A ते द्रग्धहत शल्य सर्वे ; B एमेव ते दुःखहत शल्य सर्वे

4 A & B अप्रीति जाताश्रुतिरिव कल्पताश्च

5 C एमेव ते शल्यदुःखहत सर्वमेते
प्रीतिश्च जाता अतिरिव शल्यता च ।
तस्यापि शोको श्रुणिय निरीक्षतो वा
उत्पन्न प्राप्त भविष्यति सर्वशोकः ॥

A & B & Tib. replace the above stanza of C by two stanzas nos. 49 & 50. A & B, however, retain the last two lines of C's reading thus:

तस्यापि शोको श्रुणिय निरीक्षतो व ।
उन्मत्तप्राप्तो भविष्यति सर्वशोकः ॥

In the Tibetan version there is no mention of these two lines.

भेष्यन्ति क्षिप्रं दृष्ट्विमु धर्मभाणकं
सुपुष्पचन्द्रं हतु पतितं पृथिव्याम् ॥५०॥]
सुपुष्पचन्द्रो यथरिव शैलराजो
द्वात्रिंशतीभिः कवचितु लक्षणेभिः ।
मालागुणेव[1] प्रमदगणे[न] गृह्य
क्षणे विकीर्णं कृतु खण्डखण्डम्[2] ॥५१॥
कृतस्मि[3] कर्मं परम सुघोर[4]रूपम्
अवीचि ग[मि]ष्ये यमविषयमनाथो ।
बुद्धान भेष्ये परम सुदूरदूरे
स भिक्षुः कृतु इह खण्डखण्डम् ॥५२॥
न पुत्रत्राणं न पि[5] मम ज्ञातिसङ्घो[6]
नो चास्य मान्या न च भटपादमूलिकाः[7] ।
भेष्यन्ति त्राणं[8] नरकगतस्य मह्यं
स्वयं करित्व परम निहीन कर्म ॥५३॥
येऽतीत बुद्धास्तथपि च ये अनागता-
स्तिष्ठन्ति[9] ये चो दशसु दिशासु[10] केचित् ।

1 A & C ०गुणेवा
2 A कतु इह राजधान्याम् ; B कृतु इह राजधान्याः
3 C कृतं मि
4 C परमघोर०
5 A ०त्राणान्नपि
6 A & B ०संघा
7 A & B चापि माल्या न भटपादमूलिकाः ; Tib. 214b, l. 1 :
བློན་པོ་དང་ནི་ཞབས་འབྲིང་བཀུར་བ་ཡང །
8 A & B त्राणान्नरक०
9 A तिष्ठं
10 A ये दशसु दिशासु ; C ये चो दशदिशासु

ते सार्थवाहा[1] दशबलनिष्किलेशाः[2]

शरणम् उपैमी वज्रघन आत्मभावान्[3] ॥५४॥

दृष्ट्वान भिक्षुं कृतु इह खण्डखण्डं

क्रोशः प्रमुक्तः सुकरुण देवताभिः ।

गत्वान ते आरोचयि भिक्षुसङ्घे[4]

सुपुष्पचन्द्रो हतु इह राजधान्याम्[5] ॥५५॥

योऽसौ[6] विदु पण्डितु धर्मभाणको

महानुभावो दिशिविदिशासु घुष्टः ।

सो बोधिसत्त्वो प्रतिष्ठितु धारणीये

सुपुष्पचन्द्रो हतु इह राजधान्याम्[5] ॥५६॥

यो देति दानं विविधमनन्तकल्पान्

यो शील रक्षत्य[श]बलमसंप्र[वे]धिम्[7] ।

यो भावि क्षान्तीमसदृश[8] सर्वलोके

सुपुष्पचन्द्रो हतु इह राजधान्याम्[5] ॥५७॥

1 A & B तां सार्थवाहां

2 A & B ०लेशां

3 A उपेमो वर जिन घनात्मभावां ; B घनाभावत् ; C विप्रमुक्ताः ; Tib. 214b, l. 3 :

རྡོ་རྗེ་སྟུག་སྲ་སྐུ་མངའི་སྐྱབས་སུ་མཆི །

4 A गन्धान हिन्ते आरोचयति भिक्षुसंघ ; B गत्वान हिन्ते आरो०

5 B ०धान्याः

6 A यो सो

7 A & B रक्षत्यसर्वेलसंप्रवेधिं

8 A & B ०न्तिमसदृशु

[1]यो वीर्यवन्तः सततमनन्तकल्पान्
यो ध्यानु ध्यायी चतुरि[2] अलीनचित्तः ।
यः प्रज्ञा भावेति[3] किलेशघातकी[4]
सुपुष्पचन्द्रो हतु[5] इह राजधानिये[6] ॥५८॥

यः कायप्रेमं विजहित्व सर्वशो-[7]
नपेक्ष[8]भूत्वा तथ जीवितातो[9] ।
समन्तभद्राद्वनतोतरित्वा[10]
सुपुष्पचन्द्रो[11] हतु इह राजधानिये[12] ॥५९॥

ते राजधानीं प्रविशित्व सूरता
आर्तस्वरं क्रन्दिषु घोररूपम् ।
दृष्ट्वान[13] भिक्षुं कृतु [इह] खण्डखण्डं
मूर्च्छित्व सर्वे प्रपतित [ते] धरण्याम् ॥६०॥

राजान तं[14] सो अवचिषु भिक्षुसङ्घो[15]
किमापराद्धं[16] तव देव भिक्षुणा ।

1 A adds यो सो विदू पण्डितु धर्मभाणको ; B योऽसौ विदू पण्डितु धर्मभाण

2 C चतुरी

3 A विभावेति

4 B घाटकी ; C यावनी

5 C हत

6 A & B राजधान्यां

7 A प्रजहित्व ; B व्रजसित्व

8 A & B अनपेक्षि

9 A तथापि च जीविता ; B तथपि व जीविता वो

10 C ०नतोत्तरित्वा

11 A ०चन्द्रं वधितमनापराधिं

12 B adds आक्रन्द श्रुत्वा सकरुण देवतानां ते भिक्षु सर्वे परमदुःखभिभूताः ।
द्रष्टुं समग्राः पुन पूरि प्रविष्टा सुपुष्पचन्द्रं वधितमनापारधिम् ॥

13 B drops न

14 B राजानु तस्मा

15 A अवचिषु धर्मसंघो

16 C किमापराधं

अच्छिद्रशीलेन सुसंवृतेन
यः पूर्वजातीं स्मरते अचिन्तियाम्[1] ॥६१॥
एषो वशी [2]धारणिज्ञानपारगो
एष प्रजानातिह शून्य संस्कृतम् ।
एषोऽनिमित्तं जगतो निदर्शयी[3]
प्रणिधानसंज्ञां इति सर्व[4] वर्जयी[5] ॥६२॥
एषो मुंचि मनोज्ञघोषरुचिरं शान्तेन्द्रियः सूरतो
एषो पूर्वनिवास-पारमिगतो[6] लोकस्य अभ्युद्गतः ।
एषो बुद्ध स्वयंभु ज्ञानवृषभो लोकस्य[7] चित्रीकृतः
शुद्धा[8] चक्षुष प्रेक्षिषू वितिमिरो अत्यर्थ-मैत्री-कृपः[9] ॥ ६३॥

1 B ०जातीस्मर तेन यः पूर्वजाति स्मरते अचिन्तियाम् 2 A धारणी

3 A जगदोस्य देशयी ; B जगतोस्य देशयी ; C जगती निदर्शया ; Tib. 215a, l. 5: འདི་ནི་འགྲོ་བ་དག་ལ་མཚན་མེད་སྟོན །

4 A & B इमु सर्वि 5 B वर्जयां

6 A निवासपारगमितो ; C निवासिपारमिगतो ; Tib. 215a, l. 6:
འདི་ནི་སྔོན་གྱི་གནས་ཀྱི་ཕ་རོལ་ཕྱིན །
འཇིག་རྟེན་ཐམས་ཅད་ལས་ཀྱང་མངོན་པར་འཕགས །

7 A ०वृषभां लोकेन ; B लोकेन ; Tib. 215a, l. 7:
འདི་ནི་སངས་རྒྱས་རང་བྱུང་ཡེ་ཤེས་ཀྱིས །
ཁྱུ་མཆོག་གྱུར་ཅིང་འཇིག་རྟེན་རི་མོར་བྱས །
དག་ཅིང་རབ་རིབ་མེད་པའི་མིག་གིས་ལྟ །
བྱམས་པ་དང་ནི་སྙིང་རྗེ་ཤིན་ཏུ་ཆེ །

8 B मूर्द्धा ; C बुद्धा

9 B अभ्यर्थ मैत्रीकृतः ; C अन्यर्थ मैतोत्यह

कामा हीनजघन्य दुःखजननाः स्वर्गस्य निर्नाशकाः[1]
कामान् सेवतु भोन्ति [2]श्रोत्रविकलाः प्रज्ञाविहीना नराः ।
कामान् सेवतु अन्धु भोति मनुजो मातापितृङ्घातयी[3]
कामान् सेवतु शीलवन्तु वधयी तस्माद्विवर्जेन्नरो[4] ॥६४॥

कामान् सेवतु राज[5]पार्थिववरा वर्जेत्व ऋद्धिमिमां
घोरान् गच्छति कर्कशान्दुख[6]करान्नारकान् भयानन्तकान्[7] ।
पापं [कर्म] करोति[8] ईदृश विदु भिक्षुं वधेती[9] सदा
तस्मात् पापु विवर्जितव्यु विविधं यो इच्छि[10] बोधिं शिवाम् ॥६५॥

रूपाणि शब्दान् रस तथ गन्ध श्रेष्ठान्
स्प्रष्टव्य धर्मान् त्यजति[11] अलीनचित्तः ।

1 A & C निर्नाशकः ; Tib. 215b, l. 1 :
འདོད་པ་ངན་ཅིང་གཅིག་ལ་སྡུག་བསྔལ་བསྐྱེད །
མཐོ་རིས་རྣམ་པར་མ་རུང་བྱེད་པ་སྟེ །
འདོད་པ་བསྟེན་ན་རྣ་བ་མེད་པར་འགྱུར །

2 B drops the words from श्रोत्र॰ to सेवतु

3 A कामां सेवितु भोन्ति अन्धु मनुजा मातापितृर्घातयी ; B घाटयो

4 A ॰द्विवर्जेन्नराः ; B ॰वन्तु वधमी तस्माद्विवर्जेन्नरो ; C ॰वर्जोन्नरो

5 B राज्ञ ; Tib. 215b, l. 3 :
ས་བདག་དམ་པ་འཁོར་པ་འདི་བོར་ནས །
མི་བཟད་སྡུག་བསྔལ་རྩུབ་བྱེད་སེམས་དམྱལ་ནས །
སེམས་ཅན་དམྱལ་བ་འཇིགས་པ་ཆེན་པོར་འགྲོ །

6 B दुःख॰ ; C दुखि॰

7 C ॰न्नरकान् मया नारकाः

8 B यं कर्म करोति ; C करोतु

9 B वधेति

10 A पाप विवर्जीतव्यु विविधा यो इच्छि

11 B धर्मास्तजती

कायं विदित्व यथरिव माय तुच्छं

चक्षु च श्रोत्रं तथरिव[1] घ्राण जिह्वाम्[2] ॥६६॥

दाने शिक्षितु[3] शीलि अप्रतिसमः क्षान्तिं च वीर्यं तथा

ध्यानं सेवतु [4]प्रज्ञपारमिगतः सत्त्वान अर्थंकरः ।

लोकः सर्वु सदेवकः समनुजः प्रेक्षन्ति मैत्र्या जिनं[5]

तेनो चक्षु महान्धकारगहने[6] बुध्यन्ति बोधिं शिवाम्[7] ॥६७॥

हस्ती[8] अश्वरथांस्त्यजन्ति मुदिता [9]अङ्गालम्बांस्तथा

शिविकां दोल्लिकयुग्ययानवृषभान्[10] ग्रामाणि राष्ट्राणि च ।

1 A श्रोत्रां तथ च ; B तथापि च 2 B ॰जिह्वाः
3 A & B शिक्षित्व 4 B ध्यानां सेव प्रज्ञा॰ 5 B जिनः
6 A चक्षुष अन्धकारगहने ; B तेनो चक्षुष अन्धकारगहनो ; C गहना
7 Tib. 215b, l. 7:

འཇིག་རྟེན་ལྷ་དང་མིར་བཅས་ཐམས་ཅད་ཀྱང་།
བྱམས་པས་རྒྱལ་བ་ལ་ནི་རབ་ཏུ་ལྟ།
དེ་ཕྱིར་མིག་ནི་མུན་ནག་གཏིབས་གྱུར་ཀྱང་།
བྱང་ཆུབ་ཞི་པཉིད་ནི་འཚང་རྒྱ་འགྱུར།

8 B & C हस्ति 9 B अङ्कोलगन्वग ; C इद्दल॰
10 A & C ॰वृषभाम् ; Tib. 216a, ll. 1-3:

རྟ་དང་པལ་གླང་ཡང་ཐོགས་ཁྲི་རྣམས་དང་།
ཁྱོགས་དང་སྤྱས་རྣམས་ཀྱང་ནི་དེ་བཞིན་ཏེ།
གླང་པོ་དག་དང་བཞོན་དང་དགལ་བ་དང་།
གྲོང་དང་ཡུལ་འཁོར་དགའ་བ་གཏོང་བར་བྱེད།
གྲོང་ཁྱེར་དང་ནི་རྒྱལ་སྲིད་ཡོངས་གཏོང་ཞིང་།
གསེར་དང་དངུལ་དང་ཤེལ་དང་བྱུ་རུ་དང་།

नगर राज्य त्यजित्व[1] स्वर्णस्फटिकां रूप्यं प्रवाडांस्तथा[2]

भार्या-प्रियपुत्र-धीत-स्वशिरास्त्याजि[3] बोधिप्रस्थिताः ॥६८॥

पूजां चो अतुलां करोन्ति मुदिताः पुष्पेभि गन्धेभि चो[4]

गृह्य च्छत्वध्वजा पताक विविधा[5] संगीति-भाण्डानि[6] च ।

नो चापी[7] अभिनन्दिषु भवगतिं[8] ज्ञात्वान शून्यान् भवान्

तेनो लक्षणचित्रिता दशबला भाषन्ति सर्वा दिशः ॥६९॥

न कामधातौ न च [9]रूपधाता-

वारूप्यधातौ च न ते निविष्टाः ।

त्रैधातुकं नाभि[नि]विष्टधर्मा

ये बोधिसत्त्वाः प्रतिष्ठितु धारणीये ॥७०॥

नो आत्मसंज्ञा न च [पुन] सत्त्वसंज्ञा

नो[10] जीवसंज्ञा पुद्गलसंज्ञ[11] नापि

नित्यं चरन्ता[12] अशबलु ब्रह्मचर्यं

ये बोधिसत्त्वाः प्रतिष्ठितु धारणीये ॥७१॥

དེ་བཞིན་གནས་དང་བུ་དང་བུ་མོ་དང་།

རང་གི་མགོ་ཡང་གཏོང་ཞིང་བྱང་ཆུབ་ཞུགས།

1 A & B नगरां राज्य त्यजन्ति 2 B सुवर्णस्फटिकारूप्य प्रवाडाम् स्तथा

3 A भार्या आत्मजपुत्रधीत ; B भार्या आत्मपुत्रधीत स्वशिरास्त्यजित्वा ; C सशिरा त्यजित्वा 4 A च ; B पुष्पेहि गन्धेहि चो

5 A ०ध्वजपताकविविधां ; B ०ध्वजपताकाविविधां

6 B भण्डानि 7 A चाभी ; B चापि

8 A & B भगवतो 9 B रूप्य०

10 C न च जीवसंज्ञा 11 A & B संज्ञा

12 B ०न्ति

न भावसंज्ञा [न च पुनरभावसंज्ञा]
न क्षेमसंज्ञा न पुनरक्षेमसंज्ञा[1] ।
नो सौख्यसंज्ञा[2] न पुनरसौख्यसंज्ञा
ये बोधिसत्त्वाः प्रतिष्ठितु धारणीये ॥७२॥
नो अस्तिसंज्ञा न पुनर्नास्तिसंज्ञा
नो इस्त्रिसंज्ञा न पुनः पुरुषसंज्ञा ।
न ग्रामसंज्ञा[3] न च नगरेषु संज्ञा[4]
नो राष्ट्रसंज्ञा न पि निगमेषु संज्ञा ॥७३॥
नो रागसंज्ञा न पुन विरागसंज्ञा
नो दोषसंज्ञा न पुनरदोषसंज्ञा ।
नो मोहसंज्ञा न पुनरमोहसंज्ञा
ये बोधिसत्त्वाः प्रतिष्ठितु धारणीये[5] ॥७४॥
नो इन्द्रियेभिर्न [6]पुन ते बलेभि-
र्बोध्यङ्गध्याने न च पुन ते निविष्टाः[7] ।

1 B च न रक्षेमसंज्ञा

2 A नो संख्यसंज्ञा न पुनरसंख्यसंज्ञा ; B नो सख्यु न पुनरसंख्य संज्ञा

3 A ०संज्ञा न पुन नगरसंज्ञा

4 A & B & Tib. add here ये बोधिसत्त्वाः प्रतिष्ठितु धारणीये ।

5 A & B & Tib. add here
न मानसंज्ञा न पुनरमानसंज्ञा नो विग्रसंज्ञा न पुनरविग्रसंज्ञा ।
नो दृष्टिसंज्ञा न पुनरदृष्टिसंज्ञा ये बोधिसत्त्वा प्रतिष्ठितु धारणीये ॥

6 B adds च

7 A ०ध्याने न पुन तेऽभिनिविष्टाः ; B ध्यान च पुन ते नि०

त्रैधातुके ते प्रजहित्व[1] दोष सर्व
ये बोधिसत्त्वाः प्रतिष्ठितु धारणीये ॥७५॥
नो रागरक्ता न च पुन दोषदुष्टा[2]
नो मोहमूढ़ा अशठ[3] भवन्ति नित्यम् ।
दृष्ट्वा च बुद्धा दशबल[4] सत्करोन्ति
नो चापि स्वर्गं मतिधर[5] प्रार्थयन्ति ॥७६॥
तेषां श्रुत्वा परत विशिष्टधर्मं[6]
नो भूय तस्मिन् भवति कदाचि काङ्क्षा[7] ।
तैलस्य पात्रं यथरिव अच्छ शुद्धं
[च्छेदा]च्छेदं पर-मत ते[भि] ज्ञातम्[8] ॥७७॥

1 B & C प्रविजहि ; Tib. 216b, l. 6:
ཁམས་གསུམ་ཉེས་པ་ཐམས་ཅད་རབ་སྤོང་ས །

2 दोष here as also in stanzas 74,77 mean द्वेष = ཞེ་སྡང ། But in stanza 75, it means "evil," see above Tib. rendering

3 B असत 4 B दृष्टा च पुनर्बुद्धान् , C बुद्धा नृबल

5 B स्वर्गा स्मृतिधर

6 A येषा श्रुणित्वा परम विशिष्ट धर्मा नो भयु ; B तेषां श्रुणित्वा पुरतु विशिष्टां नो भूय ; Tib. 216b, l. 7: སུ་དག་གཞན་ལས་ཆོས་མཆོག་ཐོས་ནས་ནི །

7 Tib. 216b, l. 7: ནེམ་ནུར །

8 B यथरिव अच्छ शुद्धस्य रमतु तेहि ज्ञातः। Tib. 217a, l. 1:
འབྲུ་མར་གང་བའི་སྣོད་གཞིན་དང་ཞིང་དག །
བཅད་དང་མ་བཅད་གཞིན་གྱི་བློ་ཡང་ཤེས །

स्नेहं कुर्वतु[1] जायते अनुनयः सोऽपी किलेशो महान्
दोषं कुर्वतु[1] जायतेऽस्य प्रतिघो वैरं[2] भयं पापकम् ।
द्वावेतौ विजहित्वना[3] मतिधरा बोधाय ये प्रस्थिताः[4]
ते भोन्ती[ह] नरर्षभा दशबला लोके समभ्युद्गताः[5] ॥७८॥
अध्यात्मं प्रजहित्व बाह्यमपि चो धर्मस्वभावे स्थिताः·
शीलस्कन्धु विशोधितो अशबलो अखण्ड अच्छिन्द्रितः[6] ।
ना वा तेषु[7] कदाचि शीलशवलं नो चापि कल्माषता
द्वावेतौ[8] परिवर्जिया मतिधरा बुध्यन्ति बोधिं शिवाम्[9] ॥७९॥

1 B कुर्वन्तु
2 A प्रतिघोरं
3 B प्रजहित्व
4 A बोधय संप्रस्थिताः ; B प्रतिस्थिताः
5 B सदाभ्युद्गताः
6 Tib. 217a, l. 4: རལ་བ་མེད་ཅིང་མ་འདྲེས་སྐྱོན་ཡང་མེད། །
7 B नो चो तेष
8 B द्वावन्तो
9 A & B & Tib. 217·8 add—अथ खलु राजा शूरदत्तो भिक्षुसंघसकाशात् सुपुष्पचन्द्रस्योदारोदारान् महागुणविशेषान् श्रुत्वा दुःखितो दुर्मनास्तस्यां वेलायां महाबोधिसत्त्वगणं गाथाभिः प्रत्यभाषत ।

समन्तभद्रं वनषण्डगह्वरं महानगाकीर्णं फलोपशोभितम् ।
सर्वर्त्तुकालापगु-पुष्पमण्डितं नानाविचित्रैर्विहगैर्निनादितम् ॥
रुचिरैश्च तुङ्गैश्च विशालपर्वतैरुपशोभितं किन्नरिणां च गीतैः ।
सुविधानयुक्तैश्च मनोज्ञवाद्यैः सदा सनृत्याभि च सिद्धकन्यकैः ॥
वनं च देवान यथैव नन्दनं सुरूपरूपोज्ज्वलवृक्षसंकटम् ।
विचित्रनानाविधपुष्पसन्ततं पद्मोत्पलैराचित वारिणा युतम् ॥
एतादृशं वनवरु प्रेमणीयं ऋषीण अनुकूल सदाधिवासम् ।
उत्सृज्य तं यत्सत्त्वहितार्थकामो आयातु राष्ट्रं मम पापराशेः ॥
एमेवयं गुणधर धर्मभाणको सुपुष्पचन्द्रो इह नगरीं प्रविष्टः ।
प्रविष्टु सन्तो मयि हतु पापकारिणा यदेतु हत्वा अहु निरयं गमिष्ये ॥
ये बोधिसत्त्वाः करुणबलेनुपेता विचरन्ति लोके सत्त्वहिताय शूराः ।
त्रायन्तु ते मामशरण पापकारिण शरणं च यामी तामहु बोधिसत्त्वान् ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत[1] ।

अहं स पूर्वे चरमाणु चारिकां
राजा अभूवं तद शूरदत्तः ।
रतनावती[2] नाम स राजधानी
उद्यानभूमिर्यतु[3] निष्क्रमामि ॥८०॥
रथाभिरूढास्तद दृष्ट्व[4] भिक्षुं
समन्त प्रासादिकु दर्शनीयम् ।
द्वात्रिंशता कवचितु लक्षणेभि-
रोभासयन्तं दश दिशता समन्तात् ॥८१॥

ये चापि प्रत्येकजिनाद्वितीया ये चापरे श्रावक ऋद्धिमन्तः ।
क्षीणास्रवा अन्तिमदेहधारिणस्त्रायन्तु ते मां दुःखितमवीचिंगामिनम् ॥

तत्र भगवान् पुनरपि आयुष्मन्तमानन्दमामन्त्रयते स्म । तस्मात्तर्ह्यानन्द कायजीविताऽनध्यवसितेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन भवितव्यम् । तत् कस्य हेतोः । कायजीविताध्यवसितानां ह्यानन्द सत्त्वानां अकुशलकर्माभिसंस्कारो भवति । तत्रेदमुच्यते ।

अध्यवसिता ये सत्त्वाः कायेस्मिं पुतिके सदा ।
जीविते चञ्चलेऽवश्ये मायास्वप्ननिभोपमे ॥
अतिरौद्राणि कर्माणि कृत्वा मोहवशानुगाः ।
ते यान्ति नरकान् घोरान् मृत्युयाने गताबुधाः ॥
फेनपिण्डोपमे काये जीविते बुद्बुदोपमे ।
निरपेक्षा ये मनुजास्ते यान्ति परमां गतिम् ॥

तत्र भगवान् पुनरप्यायुष्मन्तमानन्दमामन्त्रयते स्म । तस्मात्तर्ह्यानन्द बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनेमं समाधिमाकाङ्क्षता क्षिप्रं चानुत्तरां सम्यक् संबोधिमभिसंबोद्धुकामेन कायजीवितनिरपेक्षेण भूत्वा आदीप्तशिरश्चैलोपमेनारब्धवीर्येण सत्त्वानामन्तिके महाकरुणाचित्तमुत्पाद्य प्रविवेकसुखविहारारण्यप्रारण्यांश्चोत्सृज्य ग्रामनगरनिगमजनपदराष्ट्रराजधानीकर्वटकेष्ववतरित्वा सत्त्वानां तथा धर्मो देशयितव्यो यथा ते अवैवर्तिका भवेयुः । श्रावकबोधौ प्रत्येकबोधौ वा अविवर्तनीयाश्च ते भवेयुरनुत्तरायाः सम्यक् संबोधेरिति ।

1 A & B वेलायामायुष्मते आनन्दायेदमेव पूर्वयोगकथानिर्देशं भूयस्या मात्रया गाथाभिगीतेन विस्तरेण सम्प्रकाशयति स्म । 2 A & B रत्नावती
3 A ०मी यतु ; B ०मिं यतु ; यतु for यत्र 4 B ०रूढस्तद दृष्ट

सुपुष्पचन्द्रो दिशता सुविश्रुतो
हितानुकम्पी करुणाविहारी ।
सत्त्वानुकम्पी नगरं[1] प्रविष्टः
शिरीय तेजेन च शोभमानः ॥८२॥
अहं च रूपेण न तादृशोऽभवं[2]
मात्सर्यमुत्पन्नु सुभैरवं मे[3] ।
कामेषु गृद्धो ग्रथितश्च राज्ये
मा एष राज्यान्मम[4] च्यावयेत ॥८३॥
पुत्राण संपूर्ण सहस्र मह्यं
रथानुरूढा अनुयान्ति[5] पृष्ठतः ।
विचित्रमुकुटाभरणा[6] विभूषिता
यथ देव पुत्रास्त्रिदशेन्द्र यान्ति ॥८४॥
दुहितृण तस्मिञ्छत[7] पञ्च मह्यं
मणिपादुकारूढ सुदर्शनीयाः ।
[8]आबद्धमुकुटाभरणा विभूषिता-
स्ते [हे]मजालै रथु ते वहन्ति ॥८५॥
स्त्रीणां सहस्राणि अशीति मह्यं
प्रासादिकाः सर्व[9] सुदर्शनीयाः[10] ।

1 A सत्त्वे हितार्थं नगरं
2 B भवेत्
3 C ०मुने
4 B राजन् मम
5 A रथाभिरूढ् अनुयाति ; B रथाभिरूढा अनु०
6 B विचित्रमुक्ताभरणा
7 C पुत्राण तस्माच्छत
8 A & B आरब्धमुकुटा०
9 B सर्वि
10 A drops the four lines from आबद्ध to सुदर्शनीयाः

रथाधिरूढाः[1] समुदीक्ष्य भिक्षुं
प्रासादिकं मेरुमिवोद्गतश्रियम्[2] ॥८६॥
दृष्ट्वा च तासां पितृसंज्ञ जाता
उत्पादितं चित्त वराग्रबोधये।
समादयित्वा[3] तद ब्रह्मचर्यं
क्षिपिंसु तानाभरणान्मनोरमान् ॥८७॥
ईर्ष्या ममोत्पन्नु अभूषि[4] तत्क्षणं
व्यापाददोषश्च खिलं च दारुणम्।
ऐश्वर्यमत्तश्च वदामि पुत्रान्
घातेथ भिक्षुं स्थितु यः पुरस्तात् ॥८८॥
श्रुत्वाथ ते मह्य[5] कुमार वाक्यं
सु[दुः]खिता दुर्मनसो अभूवन्।
मा एव प्रव्याहर तात वाचं[6]
[न] घातयामो वय भिक्षुमीदृशम् ॥८९॥
यद्यङ्गमङ्गात्तु शरीर[7] छिद्येत्
कल्पान कोट्यो यथ गङ्गवालुकाः।
न त्वेव भिक्षुं वय हिंसयेम
तथाहि बोधाय उत्पन्नु चित्तम्[8] ॥९०॥

1 A & B रथाभि० 2 A मेरुमिवोर्ण्तश्रि० ; B ०को मेरुमिवोद्गतश्रियः
3 B & C समादनित्वा 4 A ०पन्नमभूषि ; B मनोत्पन्न अभूषि
5 A & C ते तस्य ; Tib. 219a, l. 6: ང་ཡི་ཚིག ། 6 A वाक्यं
7 A यद्यङ्गसगस्मि सरीरु ; B यद्यङ्गसङ्गंपि शरीरु ; Tib. 219a, l. 7:
བདག་ཅག་ལུས་དང་ཡན་ལག་བཅད་གཏུབས་ཀྱང །
8 B चित्त

श्रुत्वाथ राजा तद पुत्रवाक्यं
भृत्यं भणी रोषितु वध्यघात[क]म्[1] ।
आनेथ शीघ्रं इमु भिक्षु घातयी
स्थितु यः पुरस्तापि[2] अन्तःपुरस्य ॥९१॥

अथागमी पश्चि स[3] वध्यघातको
स रौद्रचित्तो[4] वसुनन्दिनामा[5] ।
असिं गृहीत्वान सतैलपाटं[6]
येनो कृतो भिक्षुण अष्टखण्डः[7] ॥९२॥

[कृत्वा त्वकर्मेति सुघोररूपं
निर्यातु उद्यानु गता क्षणेन[8] ।]
न तस्य क्रीडा च रती च जायते[9]
स्मरित्व भिक्षुं तद पुष्पचन्द्रम् ॥९३॥

1 B वध्यघातकः
2 A पुस्तामि ; B पुरस्तामि ; Tib. 219b, l. 1 : མདུན་འདུག་པ་ཡི །
3 A & B यश्च स वध्य० 4 B घातकः रौद्र०
5 B कृपुनन्दिनामा ; C ०नाम्ना
6 A & B गृहीत्वाथ स तैलपायितं ; C तैलपातं
Tib. 219b, l. 2 : འབྲུ་མར་དར་བདགས ། 7 C खण्डशः
8 A & B add :—न तस्य च्छिन्नादपि अङ्गमङ्ग रक्तास्रवी रश्मिसहस्र निश्चरी ।
श्रीस्वस्तिकाश्चक्रतु खण्डच्छेदेष्वन्तर्गता लक्षणा तस्य काये ॥
Tib. 219b, ll. 3-4 : བཅད་པའི་འཕྲོ་ནི་དཔལ་བེའུ་འཁོར་ལོ་དག །
མཚན་རྣམས་དེ་ཡི་ལུས་ཀྱི་ནང་ན་ཡོད །
ཤིན་ཏུ་མ་རུངས་ལས་ནི་བྱས་ནས་སུ །
སྐྱིད་མོས་ཚལ་དུ་དེ་ཡི་མོད་ལ་བྱུང །
9 A क्रीड़ासु च जायते मनः ; C क्रीड़ा व रती व जायते

ज्ञानप्रदीपं[1] करि[2] सवलोके
कस्मा[3] स मे घा[ति]तु कामकारणात्[4] ॥९८॥
यो धर्म प्रव्याहरती[5] प्रजानां
गम्भीर शान्तं निपुणं सुदुर्दशम् ।
यो बोधिमण्डस्य[6] वरस्य देशकः
सोऽयं मया घातितु कामकारणात् ॥९९॥
यो धर्मकोशन्धुरु नायकाना-
मन्धस्य लोकस्य प्रदीपभूतः ।
यो धारणी धारयि सूत्रराजं
स किं मया घातितु कामकारणात् ॥१००॥
असंकिलिष्टः सुविशुद्धज्ञानी
शान्तः प्रशान्तः सततं समाहितः ।
कामान्धभूतेन मयाद्य घातितो
येनातिकष्टं निरयं गमिष्ये ॥१०१॥
येऽतीत बुद्धाप्यथ ये[7] अनागता
ये चापि तिष्ठन्ति नरोत्तमा जिनाः ।

1 Tib. 220a, l. 3: ཆོས་ཀྱི་སྒྲོན་མ །

2 A करु ; B ०प करुणात्म० 3 Mss. कष्टं

4 A & B & Tib. 220a, ll. 3-4: add
यो वैद्यराजो इह सर्वलोके चिकित्सको सत्त्व सदा गिलानकाः ।
विरेचनस्यो अमृतस्य दायको भिक्षुर्मया घातितु कामकारणात् ॥

5 A धर्मु प्रव्याहरति ; B प्रभ्याहरते

6 Tib. 220a, l. 5: बोधिगर्भ=བྱང་ཆུབ་སྙིང་པོ །

7 A ०बुद्धास्तथापि च ये ; B येऽतीतबुद्धास्तथ ये

अनन्तवर्णान् गुणसागरोपमान्
उपैमि सर्वाञ्छरणं[1] कृताञ्जलिः[2] ॥१०२॥

1 B सर्वासरणं ; In Tib. 220b, ll. 1-2 appear here the words:
འཕགས་པ་ཏིང་ངེ་འཛིན་གྱི་རྒྱལ་པོའི་མདོ། བམ་པོ་བཅུ་གསུམ་པ།

2 A & B & Tib. 220-1 add here अथ खलु राजा शूरदत्तः सुपुष्पचन्द्रं धर्मभाणकं हतं मृतमविवर्णशरीरं पृथिव्यां प्रपतितं दृष्ट्वा दुःखितो दुर्मना विप्रतिसारी विह्वलीभूतस्तस्यां वेलायां भूयस्या मात्रया महाक्रन्दमकार्षीत्। एवं च तं सुपुष्पचन्द्रं धर्मभाणकं सद्भूतगुणसंस्तवं करुणायुक्ताभिर्गाथाभिरध्यभाषत।

तुहु वुच्यमानोऽपि बहुप्रकारं आर्येण संघेन समन्तभद्रे।
मा गच्छ रत्नावति राजधानी मा अन्तरायो भव जीवितस्य ॥१॥

त्वं भिक्षुसंघस्य अगृह्य वाक्यं नगरीं प्रविष्टोऽसि किमर्थं मार्ष।
यस्यार्थि अर्थाय तुहु प्रविष्टः करोषि तं अर्थ प्रदीपभूतः ॥२॥

तं दिव्यनानाङ्कुरभूमिमण्डितं सुरूपरूपामलवृक्षसंकुलम्।
वरसिद्धविद्याधररक्षितं च खगाधिपैर्नादित देवजुष्टम् ॥३॥

उत्सृज्य यं वनवरु ह्लादनीयं समन्तभद्रं सद बुद्धवासितम्।
कार्येण येनेह त्वमागतोऽसि तं कार्यु आख्याहि ममाद्य सूरता ॥४॥

करोमि ते आज्ञ वचो श्रुणित्वा उत्तिष्ठ आज्ञापय बुद्धपुत्रा।
हा किं करोमी सांप्रत देवदेवा गच्छामि तुह्यं अहु शरणमनाथः ॥५॥

सिंहो यथा मृगपतिरद्वितीयो त्यक्त्वा स्वयूथं वरभिक्षुसंघम्।
स्वजीवितं चोज्झिय आगतोऽसि सत्त्वाननन्ताननुकम्पमानः ॥६॥

छिन्नासि धीरा मयि तुहु खण्डखण्डं रागाभिभूतेन सुमत्सरेण।
यावन्त आयान्ति हि भिक्षुसंघा द्रष्टुं समग्रास्तव राजधानीम् ॥७॥

विज्ञप्तिमेकामर्हसि ताव कर्तुं यं विज्ञपेमी अहु तव भीत भीतः।
अभयं ददित्वा तुहु पुष्पचन्द्र उत्थेहि पूर्णो शशिरिव पूर्णमास्याम् ॥८॥

प्रसादवान् भोहि ममात्मसत्त्वनिर्मुक्तदोषात्तुहु धर्मभाणका।
करोहि मे अद्य प्रसादमेकं उत्तिष्ठ सूर्योपम भासयन्तः ॥९॥

घोरान् गमिष्ये निरयांश्च्युतस्य[1]
त्राता न तत्र प्रतिविद्यते मम[2] ।
कर्म[3] ह्यनिष्टं हि कृतं मयाद्य
यद् घातितोऽयं मय[4] धर्मभाणकः ॥१०३॥
धिक् पापचित्तं व्यसनस्य कर्तृ
धिग् राजभावं[5] मदगर्वितानाम्[6] ।
एकः प्रयास्यामि विहाय सर्वं
सारं न मे[7] किञ्चिदितो गृहीतम् ॥१०४॥
विशुद्धधर्मो[8] गतदोषमोहः[9]
प्रियंवदः कारुणिको जितात्मा ।
अदूषकः सर्वजनैकबन्धुः
कस्माद्धतो[10] मे वर पुष्पचन्द्रः ॥१०५॥
हा सुव्रता क्षान्ति तपोधनाढ्या
हा रूपदाक्षिण्यगुणैरुपेता ।

1 C घोरं गमिष्ये नरकं त्वित च युत
2 A त्रातारु नान्यो नु मे भविष्यति ; B त्रातारु न मे भविष्यति
3 A, B & Tib. 221a, l. 7 : पापं
4 A घातितो मे वर ; B समुद्घातितो मे वर ; C मम
5 B & C राजभावो
6 B मददर्पितानाः
7 A हो रत्न मे ; Tib.221b, l.1 :
འདི་ནས་བདག་གིས་སྙིང་པོ་ཅི་མ་བླངས །
8 A & C ०धर्मा
9 A, B & Tib. 221b, l. 1 : हतरागदोषः
10 B कस्माद्धतौ ; C क्वासहतो

हा निष्कुहा[1] श्रीघन निष्प्रपञ्चा
कुह प्रयातोऽसि[2] विहाय [3]मा त्वम्[4] ॥१०६॥

1 B हा निष्ठहा
2 A कहिं प्रयातो हि ; B कहिं प्रसासोध
3 B विहास मातरः ; C मातनम्
4 A, B & Tib. 221b-224 add

छियन्ति आर्या तव अङ्गमङ्गं त्तीरं स्रवी रश्मिसहस्र निश्चरी ।
आश्चर्यभूतो अयु सर्वलोको उत्थेहि आचार्य ममा विनायका ॥१॥

हा पुष्पचन्द्र कारुणिका सुदान्ता हा एहि मैत्रीकृपपुञ्ज पर्वता ।
हा धर्मगम्भीर सुदेशका वरा उत्तिष्ठ देवा अनुकम्पयाहि मे ॥२॥

हा एहि संपूर्णशशांकवक्त्रा हा एही भूमीषु दशासु सुस्थिता ।
हा उदगता दश वशितेहि वीरा कहिं गता सा वशिता तवायुषि ॥३॥

हा एहि वीरा मम देहि वाचं क सा गता ते करुणातिवीर्या ।
त्तान्ती त्वया भावित दीर्घकालं उत्तिष्ठ मैत्र्याधिक मुंच वाचम् ॥४॥

हा देव देवाधिक पूजनीया किं तिष्ठसे तूष्णिकु धर्मभाणका ।
हे उत्थि गेहं मम गच्छ पण्डिता देशेहि धर्मं पुरिनारिसंघे ॥५॥

न शक्नुते वा तव काय खण्डितुं सुरासुरैः किन्नरयत्तराक्षसैः ।
अभेद्यु तुभ्यं अयु कायु दिव्ये कुरुष्व मा माय त्वमद्य पण्डिता ॥६॥

किं तिष्ठसे माय करित्व देवा न शोभते मायवि बोधिसत्त्वः ।
उत्थेहि त्वं वर्जिय सर्व माया देशेहि धर्मं तुहि पुरि रत्नवत्याम् ॥७॥

हा एहि आर्या मम पुष्पचन्द्रा हा एहि त्रैधातुकि वीतरागा ।
हा एहि मातापितृभूतनायका पिधेहि द्वारं नरकाण मह्यम् ॥८॥

अपयोपपन्नानगतीपरायणो महा अवीचौ पतितान प्राणिनाम् ।
हा त्रायका एहि सुपुष्पचन्द्रा विवरेहि द्वारं मम संगतीनाम् ॥९॥

सप्ताहऽभुक्तोऽसि त्वमद्य नाथा उत्तिष्ठ गेहे मम भुक्ति भक्तम् ।
भुक्त्वा च भक्तं मम सत्त्वनेकां स्थपेहि धर्मे इह रत्नवत्याम् ॥१०॥

हा मह्य ताता वरधर्मकोविदा हा एहि सत्त्वेषु अवैरचित्ता ।
हा एहि देशस्व ममात्र धर्मं हा एहि प्रणिधानु तवाशु सिध्यतु ॥११॥

अद्यावगच्छामि महर्षिवाक्यं

हा नाथऽनाथोऽत्र साम्प्रत भिक्षुसंघो हा अन्धभूतो विह्वलशोकप्राप्तः ।
हा उत्थि शीघ्रं तुहु मम सत्त्वसारा उत्थाय चाश्वासय भिक्षुसंघम् ॥१२॥

हा एहि त्रैलोक्यप्रदीपभूता हा एहि गच्छाम समन्तभद्रम् ।
गत्वा च वनखण्ड-समन्तभद्रे शुद्ध देहि दर्शन हिताय प्राणिनाम् ॥१३॥

भो भो धर्मधरा महाद्भुतगुणा अश्वत्थपुष्पोपमा
भो भो वीक्षहि भिक्षुसंघ विमला प्रज्ञा कृपालोचना ।
भो भो देशय वाक्पथातिविगतं ता धारणीं भिक्षुणां
भो भो उत्थिहि पुष्पचन्द्र उदया चन्द्रोपमर्या इह ॥१४॥

भो भो मय्यनुकम्पका जिनसुता आश्वासकानुत्तरा
भो भो दण्डकशस्त्रताडन-महाक्षान्तीबला सूरता ।
भो भो कारुणिका सुपुष्पचन्द्र वरदा उत्थेहि त्वं नायका
भो भो उत्थिय देशया तुहु ममा या धारणी दुर्दृशा ॥१५॥

भो भो सर्वजगेव भासजनका प्रज्ञाप्रदीपोत्तमा
भो भो सत्त्वहितार्थ उद्यतरता करुणावरा नायका ।
भो भो उत्थिहि पुष्पचन्द्र विरजा सत्त्वान अर्थंकरा
भो भो उत्थिहि सत्त्वकोटिनियुतान् स्थापेहि शान्ते पुरे ॥१६॥

भो भो शीलधनेनुपेत मतिमान् शिक्षाधनाढ्या विदू
भो भो शीलव्रते स्थिता अभिरता धर्मद्रुमस्याङ्कुरा ।
भो भो रक्तकषायचीवरधरा नैष्कम्यतुष्टा सदा
भो भो सुप्रभ पुष्पचन्द्र वरदा उत्थेहि त्वं सुव्रता ॥१७॥

भो भो दान्त अदान्तसत्त्वदमका दमथेनुपेताः सदा
भो भो दान्त सुदान्तनामनुगताः शान्त-प्रशान्तेन्द्रियाः ।
भो भो सुप्त-प्रसुप्त-सत्त्व सततं बोधेहि धर्मस्वनैः
भो भो बोधयि सत्त्वकोटिनियुतां स्थापेहि यानोत्तमे ॥१८॥

भो भो नाव करित्व दानफलकैर्वीर्यैर्गुणैरन्विताम्
भो भो सत्त्व महार्णवे प्रपतितान् तृष्णाय उद्यातकान् ।
भो भो दशबला सुपुष्प कुशला उत्थेहि नावारुहा
भो भो आरुहियान नाव सुदृढामुत्तारयेही तु माम् ॥१९॥

भो भो वैद्यवरा व्रतेषु चरिता वैद्योत्तमा वेदका
भो भो ज्ञानविमुक्ति-पारमिगता सद्धर्मभैषज्यदा ।
भो भो सत्त्व-गिलान दृष्ट्व विविधरोगैः समभ्याहता
भो भो ज्ञानसुवैद्यराज अतुला ज्ञानोद्गता पारगाः ॥२०॥

कामा ह्यनित्या वधकाः प्रजानाम् ।

भो भो व्याधिचिकित्सका करुणया सत्त्वान अर्थंकरा
भो भो आतुरसत्त्व[लोक]निखिलं रागामयेनाहतम् ।
भो भो तेष प्रयच्छ उत्थिहि लघुं धर्मामयं भैषजं
येनो स[र्वे] विहरन्ति सत्त्व सुखिता निर्व्याधयो निर्वृताः ॥२१॥

भो भो आहनि धर्मभेरि विपुलां ज्ञाने[सदा] शिक्षिता
भो भो छिन्दहि सर्वसंशयलतां लोकस्य ज्ञानोदधेः ।
भो भो शुश्रुत धर्मधारि विरजा सूत्रान्तकोटीशतां
पर्षाया स्थितु आसने नरवरी प्रव्याहरी पण्डिता ॥२२॥

हे पुष्पचन्द्र वरलक्षणभूषिताङ्ग हे पूर्णशीति-अनुव्यञ्जन-चित्रगात्र
हे एहि तीर्णभवसागर निष्प्रपंच हे उत्थि मुंच भवचारकातः ।
हे भूत ब्रह्म वरज्ञानविदा हे पुष्पचन्द्र महाकारुणिका
हे उत्थि मैत्रकृप संजनिया सत्त्वान नाथ तुम अप्रतिमा ॥२३॥

हे पुष्पचन्द्र तव विज्ञपतीमा भिक्षुसंघ तुम मा उत्सृजाही
हे एहि संघ निकर्षयही हे उत्थि गच्छ वनखण्ड तहिम् ।
हे पुष्पचन्द्र चतुर्ध्यानरता हे मित्र[ामित्र]सम मैत्रस्थिता
हे उत्थि धारणिस्थिता असमा हे एहि उत्थि शुद्धज्ञानद्रुमा ॥२४॥

हे निष्प्रकम्प्या दृढमेरुसमा हे बुद्धपुत्र सत्त्व-सम-मना
हे पुष्पचन्द्र परिपूर्णव्रता हे उत्थि बोधिद्रुममूलि उत्तमा ।
हे दिव्यश्रोत्र वरधर्मधरा हे दिव्यचक्षु विदु ज्ञानविदा
हे उत्थि वीक्षि मम कारुणिका हे मह्य वाचे श्रृणु नन्तयशाः ॥२५॥

हे सर्वलोकहित अर्थंकरा हे पुष्पचन्द्र अतिदानरता
हे उत्थि आशु पुरि ममा खण्डखण्ड इह तिष्ठतु मा ।
नरनारिगणा इह ये नगरे त्वां दृष्ट्व सर्वि पतितं मृत्तिकं
कुर्वन्ति शोक हृदिशोषणकं वीक्षस्व तां सुकृपलोचनया ॥२६॥

यस्य कृतेन च विभावित मैत्री-प्रज्ञा-उपाय-बलं च निदानम्
करुणा-उपेक्ष-मुदितं च उदारं तं परिपूरय उत्थि सुपुष्पा ।
देवनाग असुरा महर्द्धिका यक्षराक्षसनराः सकिन्नराः
पुष्पधूपभरितांजलिपुटाः सर्वे एति स्थित दर्शनोत्सुकाः ॥२७॥

Six of the above-mentioned stanzas, viz., nos. 17-22 reappear in the text with a little variation, see infra, stanzas 51-52, 58-59. The reading of second line of stanza 18 which is supported by Tib. differs from that of stanza 52 of the text.

मनोज्वरा[1] दुर्गति-हेतवश्च
तस्मात् प्रहास्ये[2] एत कामचर्याम्[3] ॥१०७॥

यास्ये घोरमहं ह्यवीचिनिरयं त्राणं न मे विद्यते
पापं कर्म कृतं ह्यनिष्टमसुखं भिक्षुर्मया घातितः ।
मुक्त्वा राज्य हु ब्रह्मचर्यपरमः पूजां करिष्ये वरां
पुष्पैर्गन्धविलेपनैः सुरुचिरैः स्तूपं करिष्याम्यहम् ॥१०८॥

पुत्राश्चो दुहितृः स्त्रियो गृहपती ये चा अमात्या[4] मम
श्रेष्ठी नैगम[5] क्षत्रिया बहुविधाः सर्वेष भाषाम्यहम् ।
अगरु पद्मकु चन्दनं सुरुचिरं[6] गन्धाश्च ये शोभनाः
शीघ्रं [7]कुर्वथ मञ्जुगर्भशिविकां यद्भिक्षु ध्मायीय तु ॥१०९॥

श्रुत्वा पार्थिववाक्य सर्वनगरं गन्धां हरित्वा वरां
चितिकां[8] कृत्व मनोज्ञगन्धरुचिरामारोप्य भिक्षुं तहिम् ।

1 A & B मनोजला; Tib. 224b, ll. 4-5: ཡིད་ཀྱི་ནད་དུ ।

2 B प्रभोस्ये ; C प्रभाष्ये

3 B ०चर्याः

4 B & C दुहिती स्त्रियो गृहपतीन्ये ता ह्यमात्या मम

5 A निगाम

6 A सुमधुर ; B सुमधुरां

7 A ०गर्व० ; Tib. 225a, l. 1-2 :

ཀུར་དུ་སྦྲོམ་གྱི་སྙིང་པོའི་ཁྱོགས་ཆོས་ལ ।
དགེ་སློང་འདི་ནི་བསྲེག་པའི་ཚོགས་གྱིས ।

8 A & B शिविकां ; Tib. ཁྱོགས ।

अगरुं पद्मकु[1] चन्दनं सतगरं स्पृक्कां[2] तथा पाटलां[3]
पुष्पैर्माल्यविलेपनेन रुचिरैस्तैलेन प्रज्वालयी[4] ॥११०॥
द्रोण्यां तस्य कृतं शरीरमभवद् या मापिता[5] भिक्षुभि-
स्तेषां स्तूपु करित्व राज अवची पूजास्य कामाम्यहम्[6] ।
पुष्पं माल्य विलेपनं च ग्रहिय[7] च्छत्रान् पताकां ध्वजां-
स्तस्मिंस्तूर्यसहस्रकोटिनयुतां वादापयी पार्थिवः ॥१११॥
त्रैकाल्यं दिवसे व्रजी महिपति[8] भिक्षुस्य स्तूपं तदा
त्रिष्वप्यध्वसु[9] देशयी पुरिमकं यत्किंचि पापं कृतम् ।
वर्षा[10] कोटिसहस्रपञ्चनवतिं तं क्षेपयी[11] दुष्कृतं
शीलं [पश्चि] अखण्ड रक्षितु वरं शुद्धं शुची निर्मलम् ॥११२॥
वर्षा कोटिसहस्रपञ्चनवतिं पोषी तदा पोषधं
भिन्ने चो तद आत्मभावि पतितो घोरामवीचिं[12] पुनः ।
कृत्वा निर्घृणकर्म वेदयि दुखं कामं निदानं बहु
बुद्धा कोटिसहस्रपञ्चनवतिं[13] वीरागिता[14] ये मया ॥११३॥

1 A, B & Tib. अगरु चम्पक
2 A & C स्मृकां ; B स्पृच्यां ; Tib. 225a, l. 3: ཀྲུ་སྤྲོས་སྤྲི་ཀ །
3 A पातलां ; B पाटलाः ; Tib. प-त-ल
4 A रुचिरं तैलेन प्रज्वालमी
5 A व्या मापिता ; B या मापिभि०
6 B पूजा करिष्याम्य०
7 B गृह्णय
8 B व्रजी महीपति ; C प्रजा महिपति
9 A तिष्वप्यस ; B & C तृष्व
10 B वर्षकोटि'
11 B प्रक्षेपयी
12 B घोरमवीचि'
13 A drops पञ्चनवती
14 A वीरागता

वर्षा कोटिसहस्रपञ्चनवती अन्धोऽहमासं तदा[1]

द्वाषष्टीपि च कल्पकोटिनयुता नेत्रा मि भिन्ना[2] पुरा ।

नैका[3] कल्पसहस्रकोटिनयुतामुत्पाट्य चक्षुर्हृतं

हस्ता च्छिन्न अनन्तकल्पनयुतान् पादाश्च कर्णाः शिराः ॥११४

[मानुष्ये सति कल्पकोटिनयुतानन्यासु वा जातिषु]

दुःखा वेदन[4] वेदयामि च चिरं संसार-दुःखार्दितः ।

कृत्वा [पाप]कु कर्म दुःखनुभवी संसारमाणश्चिरं[5]

तस्मात् पापु न कुर्यु अध्वि त्रिभवे यो बोधिमिच्छेच्छिवाम्[6] ॥११५

देशेत्र कर्मं पुरिमकु राजश्रेष्ठो

नासौ विमुच्यी[7] पुरिमकु दुष्कृतातः[8] ।

कृत्वा च कर्मं पुरिमकु घोररूपं

स च च्यवित्व [9]गच्छेन्निरयमवीचि घोरम् ॥११६॥

हस्ता विच्छिन्नास्तथपि च [पाद]कर्णं[10]

नासा विच्छिन्ना बहुविध नन्तकल्पान्[11] ।

1 A ०संस्तदा ; B अन्धोमासं तदा०

2 Tib. 225b, l. 3: མིག་ཀྱང་བཅར་བར་གྱུར །

3 B नैकां कल्पकोटिनियुताद्युत्पाद्य चक्षुहृतः ; C नैका कल्पकोटि०

4 A दुःखं वेदने ; B दुःखां वेदन

5 B कृत्वा पापकुर्म दुःखमनुभवी सत्त्वाधर्मानश्चिरं ; C कृत्वा कुकर्म दुःखिनुभवी सत्त्वावमानश्चिरम्

6 B तस्मात् पाप कुर्यु अथि त्रिभवे सो इच्छि बोधिन् सिवाम्

7 A विमुच्यां 8 C संस्कृतातः ; B नासो विमुची परिमुक्त दुष्कृतातः

9 A गच्छ निरय ; B पुरिमुक्तघोररूपं स च्यवित्व गच्छौ निरये ; C चरित्व ;

10 A, B & Tib. 225b, l. 7: पि च पादकर्ण नास

11 C ०कल्पः

नेत्रा च मह्यं बलशो हृता क्षिपित्वा[1]
उ[त्]क्षिप्त[2]दण्डैर्विचरतु चारिकायाम्[3] ॥११७॥
त्यक्त्वा स्वकाये[4] शिर-कर बोधिहेतोः
पुत्राश्च दारान्नयन तथात्ममांसम्[5] ।
हस्तांश्च पादान् परित्यजि[6] हृष्टचित्तो
नो च क्षपेमी पुरिमकु पापकर्म[7] ॥११८॥
राजा अभूवं तद अहु[8] शूरदत्तो
ते पुत्र मह्यं चरिमक धर्मपालाः ।
पद्मोत्तरोऽयं[9] आसि सुपुष्पचन्द्रो
वसुनन्दि आसीद्दशबलु[10] शान्तिराजः[11] ॥११९॥

1 A नेत्राश्च मह्यं बलशा हृता त्तपित्वा ; B बलस हृदा त्तपित्वां ; C बलसह्यता
2 A drops प्त
3 A & B विचारिकायां ; C चाथ काप ; Tib. 226a, l. 1:
སྤྱོད་པ་སྤྱོད་ཚེ་མཚོན་ཆ་དབྱུག་ཐོགས་ནས། །
འདེབས་བྱེད་ནན་གྱིས་ང་ཡི་མིག་ཀྱང་ཕྱུང་། །
4 A स्वकाये ; B सकाये		5 B दारा नयन तथात्ममांसः
6 A हस्ताश्च पादा परित्यजि
7 A, B & Tib. insert here the last three stanzas, 121-3. See infra.
8 A अभूवन्नहुतस्तद ; B ०वन्नहु तद ; Tib. 226a, l. 6:
རྒྱལ་པོ་དཔལ་བྱིན་ཡིན=श्रीदत्त
9 C ०रोय
10 A, B & Tib. 226a, l. 6: यो नन्दको आसि स ; Tib. omits दशबलु
11 A, B & Tib. add
तथागतोऽभूद्द्विपदान[मु]त्तमो त्रिलोकशूरो जगदेकबान्धवः ।
कृत्वा च अर्थं विपुलं प्रजानां परिनिर्वृतो दीपु यथैव नायकः ॥

सो[1]नारिसङ्घो सुविपुल क्षत्रियाश्चो[2]
गृहपती ये बलपति ये[3] च मात्याः ।
श्रेष्ठी तथैव नैगम कोट्टराजा
सर्वेऽप्यभूषी दशबल निष्किलेशाः ॥१२०॥

कुमार एवाचरितमनन्तकल्पं
दृष्ट्वान बुद्धान् धुतगुण निष्किलेशाः ।
ते तेऽमि दुःखा तद अनुभूतपूर्वा
चरन्तु श्रेष्ठां इम वरबोधिचर्याम्[4] ॥१२१॥

यो बोधिसत्त्वः प्रतिष्ठित धारणीये
मैत्राविहारी अचलितु अप्रकम्पी ।
नासौ कदाचिद् व्रजति अपायभूमिं
पूजेत्व बुद्धान् धुत[गुण] निष्किलेशान्[5] ॥१२२॥

1 A नारिसंङ्घस्सुवि० ; B स नारिसङ्घो सुविपुलु 2 C चत्रियास्यो
3 A गृहपतो जनपति ये ; B गृहापती बलपति ते ; C गृहापती ये बलपति ते
4 A, B & Tib. आनन्द एवं चरत अनन्तकल्पान्
दृष्ट्वानु बुद्धां शिरिघन-अप्रमेयान् ।
ते ते मि दुःखा तद अनुभूत पूर्वां-
श्चरमाणु श्रेष्ठामिय वर बोधिचर्याम् ॥
5 A, B & Tib. ये बोधिसत्त्वा प्रतिष्ठितु धारणीये
मैत्रीविहारी अचलु [सदा]प्रकम्पी ।
नासौ कदाची व्रजति अपायभूमिं
पूजेत बुद्धां धूतरज देवदेवान् ॥

योे इच्छि बुद्धो कथमिह धर्मस्वामी
द्वात्रिंशतीभिः कवचितु लक्षणेभिः ।
सो शील रक्षी अशबल अप्रवेधा
देशेति धर्मं प्रतिष्ठितु धारणीये[1] ॥१२३॥

इति श्रीसमाधिराजे[2] सुपुष्पचन्द्रपरिवर्तः
पञ्चविंशतितमः[3] ॥२५॥]

1 A, B & Tib. यो इच्छि बुद्धा भविष्ये धर्मस्वामी
द्वात्रिंशताभि सज्जिता लक्षणेभिः ।
सो शीलु रक्षी अशबलु अप्रमादिं
देशेतु धर्मं प्रतिष्ठितु धारणीये ॥

2 B drops श्रीसमाधिराजे 3 B परिवर्तो नाम पञ्चविंशतितमः अध्याय

षट्त्रिंशपरिवर्तः

[1]तस्मात्तर्हि कुमार य आकांक्षेद्बोधिसत्त्वो [महासत्त्वः] किमित्यहं सुखमनुत्तरां सम्यक् संबोधिमभिसंबुध्येयमिति। तेन कुमार बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन[2] शीलस्कन्धे सुप्रतिष्ठितेन भवितव्यं सर्वबोधिसत्त्वेषु च शास्तृ-प्रेमसंज्ञा उपस्थापयितव्या। अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत।

यः शीलस्कन्धे प्रतिष्ठितु बोधिसत्त्वो
हितैषिचित्तो विचरति चारिकायाम्।
क्षिप्रं स गत्वा अभिरति[3]-बुद्धक्षेत्रं
क्षान्तिं लभित्वा भविष्यति धर्मराजः[4] ॥१॥

1 A, B & Tib. add : तत्र भगवान् पुनरपि चन्द्रप्रभं कुमारभूतमामन्त्रयते स्म।

2 B & Tib. insert here:—अयं सर्वधर्मस्वभावसमताविपञ्चितः रश्मिजालसमाधिः श्रोतव्यः उद्ग्रहीतव्यः धारयितव्यो वाचयितव्यो पर्यवाप्तव्यः प्रवर्तयितव्यः उद्देष्टव्यः स्वाध्यातव्यः अरणाभावनया भावयितव्यो बहुलीकर्तव्यः परेभ्यश्च विस्तरेण संप्रकाशयितव्यः शीलस्कन्धेन सुप्रतिष्ठितेन भवितव्यम्।

In A the above passage is inserted after उपस्थापयितव्यः।

3 B क्षिप्र स सत्वा अभिरति ; C अतिरति ; Tib. 226b, l. 7:

མངོན་དགའི་སངས་རྒྱས་ཞིང །

4 A भविष्य धर्मराजा ; B ०राजा

तस्मात् समग्रा भवथ अदुष्टचित्ताः[1]
सर्वे च भोग[2] सतत मनापकारी[3] ।
दृष्ट्वा च बुद्धाञ्छिरिघन अप्रमेयान्[4]
बोधिं स्पृशित्वा भविष्यथ धर्मस्वामी ॥२॥
तस्माच्छ्रुणित्वा इम वर आनुशंसान्[5]
दृष्ट्वा च भिक्षून्[6] परम सुशीलवन्ता[7] ।
निःशाठियेनो विदु सद सेवितव्याः
समाधिप्राप्ता भविष्यथ नो चिरेण ॥३॥
सचे[8]न्निधानापरिमिताप्रमाण
पूर्णा भवेयु मणिरतनेभि सप्तैः[9] ।
तथैव[10] भूयो रतनवराण पूर्णाः[11]
क्षेत्रा भवेयुर्वालिकगङ्गतुल्याः ॥४॥
दानाधिमुक्तो[12] भविय स[13] बोधिसत्त्व
एकैक रात्रिन्दिवमिह[14] दानु दद्यात् ।

1 A भवथ दुष्टचित्ताः
2 A भोगा
3 Tib. 227a, l. 1: ཐམས་ཅད་རྟག་ཏུ་ཡིད་དུ་འོང་བར་གྱིས །
4 A ॰मेयां ; B अप्रमेया
5 B इह वर आनुशंसा
6 A & B भिक्षु
7 A ॰वन्तं ; B वन्तां
8 C सचेनिधाना
9 A ॰रतनेहि सप्तभिः ; B सप्तभिः
10 B यथैव
11 A ॰यो मणिरतनान पूर्णाः
12 C दानादिभुक्ता
13 B भवेयं स ; C य
14 A ॰त्रिदिन॰

एवं ददन् सो बहुविध कल्पकोटीः
नो विष्ठित[1] स्याद् वालिकगङ्गतुल्याः ॥५॥
यश्चो समाधिं इमुमिह[2] बोधिसत्त्वो
श्रुत्वान धारेत सुगतवराण[3] गंजम्[4] ।
यः पुण्यस्कन्धो भवति गृहीतु तेनो
तत् सर्व दानं कलमपि नानुभोन्ति[5] ॥६॥
एषो वरो अनुपम पुण्यस्कन्धो
ज्ञानस्य कोश[6] अपरिमिताकरोपम ।
श्राद्धो[7] नरो यो इमु आनुलोमिकं
धारेय्य अग्रं इमु विरजं समाधिम् ॥७॥
धारेय्य एत विरज समाधि शान्तं
महाधनो भवति स बोधिसत्त्वः ।
महासमुद्रो बहुविधरतनस्य आकरो[8]
न तस्य पुण्यस्य प्रमाणमस्ति[9] ॥८॥

1 A अधिष्ठित ; B नाधिष्ठितः; C नो विस्थित ; Tib. 227a, l. 4:
དེ་བཞིན་བསྐལ་པ་གངྒཱའི་བྱེ་མ་སྙེད །
གྲུབ་མི་ཆད་པར་སྦྱིན་པ་བྱིན་པ་བས །

2 A समाधिमिदमिह ; B ०धिमिमं मिह 3 A धारे सुगतवराणं

4 B धर्मम् 5 A ०भोति ; B नावभोति

6 B ज्ञानकोसो ; C शुद्धो ; Tib. 227a, l. 6: ཡེ་ཤེས་མཛོད །

7 A & B श्राद्धा ; C श्रेष्ठा वरोयं चरु आनुलोमिकं यो

8 C ०समुद्रो च श्रुतस्य आगमो ; B ०समुद्रो व श्रुतस्य आकरो

9 B पुण्य प्रमाणु नास्ति

वरेहि धर्मेहि अचिन्तियेहि
संबृहितो[1] वुच्चति बोधिसत्त्वः ।
न तस्य बोधाय कदाचि संशयो
य उद्दिशेयाति[2] इमं समाधिम् ॥९॥

संस्थाप्य लोकाचरियं विनायकं[3]
[बुद्धं] महाकारुणिकं स्वयम्भुवम्[4] ।
यः पुण्यस्कन्धेन वरेणुपेतो[5]
अचिन्तियो यस्य प्रमाणु नास्ति ॥१०॥

न उत्तरो[6] तस्य च सत्त्व कश्चिद्
महासहस्राय कदाचि विद्यते ।
यः पुण्यस्कन्धेन समो भवेत
ज्ञानेन वासादृशाचिन्तियेन[7] ॥११॥

अन्यत्र यः श्रुत्व[8] समाधिमेतं
धारेय्य वाचेय्य पर्यापुणेय्या[9] ।

1 A सुसंवृतो ; C सुसंवृहितो   2 A उद्देशियाति ; B यद्दितससेयाति

3 B विनायकानां ; Tib. 227b. l. 2:
འཇིག་རྟེན་སྐྱོབ་དཔོན་སངས་རྒྱས་རྣམ་པར་འདྲེན། ।

4 B स्वयम्भुः

5 B स्कन्धनव रेणुपेतो ; C ०स्कन्धोन्धन वरेणय प्रेतो

6 C अनन्तर

7 A वा असदृश अचिन्तियेन ; B ज्ञानेन वा असदृश चिन्तियेन ; Tib. 227b, l. 3: མཚུངས་མེད་བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་ཡེ་ཤེས་ཀྱིས། ।

8 B श्रुत्वा

9 A धारेय्य पर्यवापुणेय्या ; B ०मेतद्धारेय्य वाचय पर्यापुणार्या

पर्येषमाणोऽतुल[1] बुद्धबोधिं
न तस्य ज्ञानेन समो भवेत[2] ॥१२॥
स चेत् कुमारा सिय अयु धर्मरूप[3]
यः पुण्यस्कन्धो उपचितु तेन भोति[4] ।
धारेत्व वाचेत्व इमं समाधिं
न सो विचेय्या[5] इह पृथु लोकधातुषु[6] ॥१३॥
तस्मात् कुमारेह[7] य बोधिसत्त्वो
आकाङ्क्षते पूजितु सर्वबुद्धान् ।
अतीत उत्पन्न तथागतांश्च[8]
धारेतु वाचेतु[9] इमं समाधिम् ॥१४॥
एषा [हि][10] सा बोधि तथागतानां
श्रद्धेहि मह्य वचनं कुमाराः ।
न भाषते वाचमृषां तथागतो[11]
न हीदृशाः सत्त्व मृषां वदन्ति[12] ॥१५॥

1 A माणो अतुलीय बुद्ध ; B ०माणो अतुलिय बुद्ध०
2 A ०बोधि समसमो ; B भवेत्
3 B कुमाराः सिय धर्मरूप ; C सिय आयु धर्मरूपी ; Tib. 227b, l. 5:
གཞོན་ནུ་ཇི་སྙེ་ཆོས་དེ་གཟུགས་ཡོད་ན །
4 A ०चितु न भोति ; B उपरितु तेन भोति
5 A न सा समेय्या ; B न सो समेर्या ; C चो ; Tib. 227b, l. 5:
ཤོང་མི་འགྱུར །
6 B लोकधातु
7 A कुमारेणेह य ; B कुमारे य ; C कुमारेण
8 A तथागतानां ; B तथा अनागतान्
9 C धारेत्व वाचेत्व
10 B एषो हि समाधिः
11 B ०गतौ च
12 C मृषां त्व कोटीन

यस्मिन्[1] मया शोधितु आत्मग्राहो
इतः पुरे[2] कल्पशतानचिन्तियान् ।
श्रेष्ठां चरन्तेन पि[3] बोधिचारिकां
पर्येषमाणेन इमां समाधिम् ॥१६॥

तस्मादिमं श्रुत्व अथ[4] धर्मगंजं
यः सूत्रकोटीनयुतान आगमः ।
यः पुण्यस्कन्धो विपुलो अचिन्तियो
येनो लघुं बुध्यति[5] [बुद्ध]ज्ञानम् ॥१७॥

सर्वेष सूत्रादिणमग्रसूत्र-
मचिन्तियस्यो कुशलस्य आकरम् ।
पर्यन्तु धर्माण न तेष लभ्यते
यां सो सदा निर्दिशते[6] विशारदः[7] ॥१८॥

छिन्दित्व भिन्दित्व महासहस्रं[8]
शक्यं गणेतुं[9] परमाणु-संचयः ।
न त्वेव ते सूत्रशता अचिन्तियान्
[प्रमातु यं] भाषति सो अविष्ठितः[10] ॥१९॥

1 B अस्मिन्
2 C अतः परे ; B इतः परे
3 A & B चरन्तेन मि
4 A & B तस्मादिद' श्रुत्वथ
5 A B & Tib. लभ्यति
6 A & C निर्दिश्यते
7 A drops st. 18
8 A & C महासहस्रां
9 B गणयतु'
10 Tib. 228a, l. 4 5: རྒྱུན་མི་ཆད་པར་དེ་སྟོན་བགྲང་མི་ནུས།

आश्वास प्रश्वास गणेतु शक्यं
सर्वेष सत्त्वानिह बुद्धक्षेत्रे[1] ।
पर्यन्तु [2]सूत्राण न तेष शक्यं
यान् भाषते सोऽत्र समाधिये स्थितः[3] ॥२०॥
बुद्धान क्षेत्रा यथ गङ्गवालिका
ये तेष सत्त्वा गति तेषूपपन्नाः ।
गणेतु ते[4] शक्यमथापि चिन्तितु[5]
न तेष सूत्राण य नित्यु भाषते[6] ॥२१॥
गणेतु शक्यमित कल्पकोटिभिः
महासमुद्रेष्विह यान्ति[7] वालिकाः ।
नदीषु कुण्डेषु ह्रदेषु तद्वद्[8]
अनन्त सूत्रान्त स यत् प्रभाषते ॥२२॥
शक्यं गणेतु बहुकल्पकोटिषु
य आपस्कन्धः सद तत्र[9] तिष्ठति ।

1 A omits the first two lines of st. 20 ; B drops सर्वेष सत्त्वानिह बुद्धक्षेत्रे

2 A सर्वेसूत्राण 3 B & C समाधिस्थितः

4 A drops ते

5 A शक्य तथा विचिन्तितु ; B तथापि चिन्तितु

6 Tib. 228a, l. 6-7:

ཏིང་ངེ་འཛིན་མདོ་སྡེ་དེ་དག་བསྒྲང་མི་ནུས། །

7 A यातु ; B यान्त ; C यान्ति

8 A ह्रदेषु तद्वदनन्त सूत्रान्त समग्र ; C ह्रदेषु तद्वनं सूत्रान्त समनन्तप्रभा॰

9 B आपश्च स्कन्ध स तत्र

शताय भिन्नाय[1] वालाग्रकोटियो

स्वरांग तेषां न तु श[क्यु] सर्वशः[2] ॥२३॥

शक्यं गणेतु बहुकल्पकोटिभि-

र्ये सत्त्व आसन् पुरिमेण तत्र[3] ।

य आत्मभावे विनिबद्धसारा

न तेष सूत्रान्त-निर्हार[4] जानितुम् ॥२४॥

गणेतु[5] शक्यं रुत सर्वप्राणिनां

ये सन्ति सत्त्वा दशसु दिशासु ।

न शक्यु सूत्रान्त गणेतु तस्य

यद् भाषतेऽसौ सततमविष्ठितः ॥२५॥

सवष धर्माण निदेशु जानति[6]

निरुक्ति-निर्देश-पदार्थ-कोविदः ।

विनिश्चये[7] भूतनयेषु शिक्षितो

विशालबुद्धिः सद हर्षप्रज्ञः[8] ॥२६॥

अभिन्नबुद्धि[9] र्विपुलार्थचिन्ती

अचिन्त्य[10] चिन्तेति सदा प्रजानति ।

1 A & B शताव भिन्नाव

2 A स्वरांगु तेषां न श० ; Tib. 228b, l. 1

བརྒྱ་ཚལ་སྐྲ་ཡི་རྩེ་མོས་བགྲང་ནུས་ཀྱང་ །

དེ་ཡི་དབྱངས་ཀྱི་ཡན་ལག་ཀུན་མི་བགྲངས །

3 A & C तत्ना

4 B जानितुः ; C निहारु

5 B गणाय

6 A ०ण विनिदेशु जानतीः ; B जानती

7 A & B विनिश्चितो

8 C सद पार्ष०

9 A & B अभिन्न०

10 B अचिन्त

घोषस्वभावं पृथु सर्व जानती
शब्दांश्च तान् निर्दिशतो न सज्जति ॥२७॥
असक्त[1] सो वुच्चति धर्मभाणको
न सज्जते सर्वजगस्य भाषतः[2] ।
प्रश्नान निर्देशपदेहि[3] कोविदः
तथा हि तेनो परमार्थु ज्ञातः ॥२८॥
एकस्य सूत्रस्युपदेशकोटियो
अचिन्तियां निर्दिशतो न सज्जति[4] ।
असंग-निर्देश-पदार्थ-कोविदो
भाषन्तु सो पर्षगतो[5] न सज्जते ॥२९॥
यः सुस्थितो भोति इहो समाधिये
स[6] बोधिसत्त्वो भवती अकंपियः ।
धर्मे बलाधानविशेषप्राप्तः
करोति सोऽर्थं बहुप्राण[7]कोटिनाम् ॥३०॥
यथैव मेरुरचलो[8] अकंपियः
सर्वेहि वातेहि न शक्य कंपितुम् ।

1 A अशक्यु ; B असंकु
2 B & C भाषतो
3 A, B & Tib. 228b, l. 6: शतेहि
4 A ०शतो न सज्जते ; B & C निर्दशती न सज्जति
5 C परिष तो ; B भाषन्ति सो
6 C एष ; B drops स
7 B प्राणि०
8 B मेरू अचलो

तथैव भिक्षुर्विदु धर्मभाणकं[1]
कंपेतु शक्यं न परप्रवादिभिः ॥३१॥
महासहस्रेष्विह[2] लोकधातुषु
ये पर्वता उक्त अकम्पनीयाः[3] ।
ते शक्य वातेन प्रकंपनाय[4]
न त्वेव धर्मे स्थितु शून्यि भिक्षुः ॥३२॥
यः शून्यतायां सततं प्रयुक्तो
बुद्धान एषो[5] नियतं विहारः ।
प्रजानती निश्चितु[6] [धर्मशून्यां
स] सत्त्व वादीभि[7] न शक्यु क्षोभितुम् ॥३३॥
अकंपियो भोति परप्रवादिभिः
सर्वप्रवादेहि अनाभिभूतः[8] ।
अनाभिभूतश्च अनिन्दितश्च
इमुमुद्दिशित्वान समाधि शान्तम् ॥३४॥
गतिंगतो भोति स शून्यतायां
सर्वेषु धर्मेषु न कांक्षतेऽसौ ।
अनन्तज्ञाने सद सुप्रतिष्ठितो[9]
इमुमुद्दिशित्वान समाधि शान्तम् ॥३५॥

1 A & B धर्मभाणको
2 C महासाहस्रे स्विह
3 A अकम्पियाः
4 A & B वातेन प्रकम्पितुं तदा
5 B येषो
6 C ०नति पश्यतु ; B निश्चित
7 C सर्ववादी हि ; B सर्ववादीभि
8 A ०देहिरना० ; B सर्वप्रवादिभि अना०
9 A प्रतिस्थितो ; B ज्ञाने सश्रुप्र०

बलानि बोध्यङ्ग[1] न तस्य दुर्लभा
प्रतिसंविदो ऋद्धिविधी अचिन्तिया ।
अभिज्ञ नो तस्य भवन्ति दुर्लभा
धारेत्व वाचेत्व इमं समाधिम् ॥३६॥
भवाभिवृत्तस्य[2] न तस्य दुर्लभम्
अनन्त ज्ञानेन जिनानु[3] दर्शनम् ।
संबुद्धकोटीनयुतानचिन्तियान्
सो द्रक्ष्यते[4] एतु समाधि धारयन् ॥३७॥
सर्वेष चो तेष जिनान अन्तिके[5]
[स] श्रोष्यते एतु समाधि शान्तम् ।
वरेण ज्ञानेन उपेतु भेष्यती
प्रतिसंविदासु वश[6]पारमिं गतः[7] ॥३८॥
सचेद् भवेन्मणिरतनान पूर्णा[8]
महासहस्रा इय लोकधातुः ।
ये दिव्य श्रेष्ठा मणिरतनाः प्रधाना[9]
हेष्टं उपादाय भवाग्रु यावत् ॥३९॥
यावन्त[10] क्षेत्रा बहुविध ते अनन्ता
जाम्बूनदासंस्तृत[11] पूर्ण सर्वे ।

1 C बलान्यबोध्यङ्ग
2 A निर्वृत्तस्य ; B निवृतस्य ; Tib. 229a, l. 7 :
སྲིད་པར་གྲུབ་པ་དག་ནི་རྙེད་མི་དཀའ ।
3 A & B ज्ञानीन जिनान 4 B संद्रक्ष्यते 5 A सन्तिके
6 A वशि 7 B गताः 8 A & C add स
9 A प्रभूताः ; B मणिरत्ना प्रभूता 10 A & B यावन्ति 11 A संस्कृत

दानं ददे जिनवरेषु सर्वे[1]
भूमीत[लादु]परि भवाग्र यावत् ॥४०॥
याव[न्ति] सन्ति[2] बहु विविधा हि सत्त्वा
दानं ददेयुर्विविधमनन्तकल्पान् ।
बुद्धान दद्युः सततमविष्ठिहन्तो[3]
बोध्यर्थिको चो ददितु दानस्कन्धम्[4] ॥४१॥
यश्चैव भि[क्षुरभि]रतु शून्यतायां
बुद्धान्नमस्ये दशनख-प्राञ्जलीयो ।
न स दानस्कन्धः पुरिमकु याति संख्यां[5]
यः शून्यतायामभिरतु बोधिसत्त्वः ॥४२॥
तं चो लभित्वा स हि नरु पुण्यवन्तो
दानं ददेती विपुलु जनेत्व[6] श्रद्धाम् ।
पर्येषमाणो अतुलिय बुद्धबोधिम्
औपम्यमेतं कृतु पुरुषोत्तमेन ॥४३॥
यश्चो समाधिमिमु वरु[7] श्रेष्ठ गृह्णे[8]-
च्चतुष्पदां गाथ स तु[ष्ट]चित्तः ।

1 B निह प्रवरेषु सर्वे 2 B यावन्त सन्ती
3 A ०मधिष्ठिहन्तो ; B बुद्धान दद्यु शततनधिष्ठिह
4 B ०र्थिका चो दद्मिमु दानस्कन्धः ; Tib. 229b, l. 4-5:
བྱང་ཆུབ་འདོད་ཕྱིར་བྱིན་པའི་སྦྱིན་ཚོགས་ལ །
5 B पुरिमकुर्याति संख्या ; C पुरिमकु तस्य संख्यां
6 A ददेती विपुलु जनेत्व ; C दानं दे विपुलु ज०
7 A & B मिम वर 8 B गृहेन्ते

यः पुण्यस्कन्धो उपचितु तेन भोति[1]
तत् सर्वदानं शतिम कला नु भोति ॥४४॥
न ताव शीघ्रं प्रतिलभि बुद्धज्ञानं
दानं ददेत् [सो हित]करु बोधिसत्त्वः ।
अश्रुत्व एतं विरजु[2] समाधि शान्तं
यथ श्रुत्व शीघ्रं लभति स बुद्धज्ञानम् ॥४५॥
यश्चो लभित्वा इमु वर शान्तभूमिं
श्रुतस्य गोत्रं इमु विरजं समाधिम् ।
पर्यापुणेय्या प्रमुदितु बोधिसत्त्वः
स शीघ्रमेतं प्रतिलभि बुद्धज्ञानम् ॥४६॥
योऽपी निधानं प्रतिलभि एवरूपं
क्षे[त्राननन्तान्] यथरिव गङ्गबालिकाः ।
[ते चो भवेयुर्मणिरतनान पूर्णा]
दिव्यान चो तथपि च मानुषाणाम् ॥४७॥
दुर्द्धर्षु[3] सो[4] भोति प्रभूतकोशो
महाधनो धनरतनेनुपेतः ।
यो बोधिसत्त्वो लभति इमं समाधिं
पर्यापुणन्तः सततमतृप्तु भोति[3] ॥४८॥
राज्यं[5] लभित्वा परमसमृद्धस्फीतं
न तेन तुष्टो भवति कदाचि विज्ञः ।

1 A & B भोती
2 A & B विरज
3 B दुर्द्धषो
4 Mss. नो
5 B राज

यथा लभित्वा इमु विरजं समाधिं
तुष्टो उदग्रो भवति स बोधिसत्त्वः ॥४९॥

ते ते धर्मधरा भवन्ति सततं बुद्धान सर्वज्ञिनां
धारेन्ती वरधर्मनेत्री[1] विपुलां क्षीणान्तकाले तथा[2] ।
धर्मकोशधरा [महा]मतिधराः सर्वज्ञ-गंजंधराः[3]
ते ते सत्त्वसहस्रकोटिनियुतांस्तोषन्ति[4] धर्मस्वरैः ॥५०॥

ते ते शीलधनेनुपेत मतिमान् शिक्षाधनाढ्या[5] नराः
ते ते शीलव्रते स्थिता अभिरता धर्मद्रुमस्याङ्कुराः ।
ते ते रक्तकषायचीवरधरा नैष्क्रम्यतुष्टाः सदा
ते ते सत्त्वहिताय अप्रतिसमाः सर्वज्ञतां प्रस्थिताः ॥५१॥

ते ते दान्त सुदान्त सत्त्वदमका दमथेनुपेताः सदा
ते ते शान्त सुशान्ततामनुगताः[6] शान्तप्रशान्तेन्द्रियाः ।

1 A नेति
2 Tib. 230a, l. 7:
ཟད་པའི་མཐར་ཐུག་དུས་སུ་གྱུར་པའི་ཚེ། །
ཆོས་ཀྱི་ཚུལ་མཆོག་རྒྱ་ཆེར་འཛིན་པར་འགྱུར། །
3 B सर्वज्ञगणैधरा 4 B ०तां यो स्तोषेन्ति 5 B धर्मधनाढ्या
6 B ते ते दान्त सुदान्ततामनुगताः ; see supra, p. 535 ;
Tib. 230b, l. 3-4:
དེ་དག་དུལ་བ་སེམས་ཅན་མ་དུལ་འདུལ། །
རྟག་པར་དུལ་བའི་གནས་དང་རྗེས་སུ་ལྡན། །
དེ་དག་དུལ་ཞིང་རབ་དུལ་རྗེས་སུ་སོང་། །
ཞི་བའི་དབང་པོ་རབ་ཏུ་ཞི་བ་ཡིན། །

ते ते सुप्त प्रसुप्त सत्त्व[1] सततं धर्मस्वनैर्बोधयी
बोधित्वा[2] वरश्रेष्ठ धर्मरतनैः सत्त्वान् प्रतिष्ठापयी ॥५२॥
ते ते दानपती भवन्ति सततं सद मुक्तत्यागी विदु[3]
ते ते मत्सरियैर्न संवसि महात्यागे रमन्ते सदा ।
ते ते सत्त्व दरिद्र दृष्ट्व दुखितान् भोगेहि सन्तर्पयी
ते ते सत्त्वहिते सुखाय सततं सर्वज्ञतां प्रस्थिताः ॥५३॥
ते ते आहनि धर्मभेरि विपुलां ज्ञाने सदा शिक्षिताः
छिन्दन्ती जन सर्वसंशयलतां ज्ञाने सदा प्रस्थिताः ।
ते ते सुश्रुत धर्मधारि विरजा सूत्रान्तकोटीशतान्[4]
पर्षायां स्थित आसने मति[धराः] प्रव्याहरी पण्डिताः ॥५४॥
ते ते भोन्ति बहुश्रुताः श्रुतिधराः सम्बुद्धधर्मन्धराः
कोशान् धर्म[मयान्] धरन्ति मुनिनां धर्मन्निधाने रताः[5] ।
ते ते भोन्ति विशालप्रज्ञ विपुलां प्रीतिं जनेन्ति सदा
देशेन्ता वरधर्म शान्त निपुणं नैर्याणिकं दुर्दृशम्[6] ॥५५॥

1 A & C drop सत्त्व   2 B बोधिसत्त्वा वर०

3 Tib. 230b, l. 5:

ཁོར་མོར་རྟག་ཏུ་གཏོང་ལ་བརྒྱང་བ་སྟེ །

4 A & C शतां ; see supra p. 536.

5 B कोसत्त्व धर्ममयश्चरन्ति मुनिनां धर्मन्निधाने रताः ; C धर्मं ;

Tib. 231a, l. 2-3:

ཆོས་ཀྱི་མཛོད་རྣམས་ཤིན་ཏུ་འཛིན་བྱེད་དེ །
ཐུབ་པའི་ཆོས་ཀྱི་གཏེར་ལ་དགའ་བ་ཡིན །

6 B निपुणान्नैर्याणिदृशः ; Tib. 231a, l. 3:

ཞིབ་ཅིང་འབྱུང་བར་འགྱུར་བ་བལྟ་དཀའ་བ །

ते ते धर्म[म]धर्म-ज्ञेय मतिमान् धर्मे स्थिताः सूरताः
धर्मराज्यि[1] प्रशासि अप्रतिसमा वरधर्मचारी सदा ।
ते ते भोन्ति विशिष्टधर्म[2]गुरुका गुरुगौरवे च स्थिताः
धर्मे नगवरे स्थिता मतिधरा धर्मध्वजोच्छ्रायिकाः[3] ॥५६॥
ते ते मत्त प्रमत्त सत्त्व सततं दृष्ट्वा प्रमादे स्थितान्
दृष्ट्वा चैव प्रनष्ट-उत्पथगतान् संसारमार्गे स्थितान् ।
तेषू मैत्र जनित्वुदार करुणा मुदिताप्युपेक्षा स्थिता[4]
तेषां[5] मार्गवरं प्रदर्शयि[6] शिवमष्टाङ्गिकं दुर्दृशम् ॥५७॥
ते तु नाव करित्व धर्म सुदृढा धारेन्ति[7] सत्त्वान् बहून्
उह्यन्तान् महार्णवेषु[8] पतितान् संसारस्रोतो गतान् ।
बोध्यङ्गा-बल-इन्द्रियैः कवचिताः सद्धर्मनावारुहाः[9]
तीरे पारमि क्षेम[10] नित्यमभये स्थापेन्ति सत्त्वान् सदा ॥५८॥
ते ते वैद्यवरा व्रतेषु चरिता वैद्योत्तमा वेदका
विद्याज्ञानविमुक्तिपारगमिता[11] सद्धर्मभैषज्यदाः ।
दृष्ट्वा सत्त्व गिलाननेकविविधै रोगैः समभ्याहतान्
तेषां धर्मविरेचनं ददति तद्धर्मैश्चिकित्सन्ति तान्[12] ॥५९॥

1 B ०राजि
2 B drops धर्म
3 B & Tib. धर्मे नगरवरे स्थिमतिधरा धर्मध्वजोच्छ्रायकाः
4 B तैष् मैत्र जनित्व दारकरुणां मुदिह्रूपेत्ता स्थिताः
5 B ते
6 A & C ०यि गिरं ; B अष्टाङ्गिकदृशः
7 B धर्म सुकृतान्तारेन्ति
8 B उध्वत्ता महतावषु
9 B कवचितां सधर्मनावारुही
10 A & C ०मि त्तामि
11 B पारमिगता
12 B ददति ते धर्मैश्चिकित्सन्निभां ; see supra p. 535.

ते ते वादि-अपवादिमथना[1] लोकेन्द्र वागीश्वराः
सर्वज्ञेय प्रभंकरा[2] मतिधरा वरज्ञानभूमिस्थिताः ।
शूरज्ञानबला बलप्रमथनाः संवर्णिता ज्ञानिभिः
ज्ञानेनो बहु सत्त्वकोटिनियुतांस्तोष्यन्ति धर्मे स्थिताः ॥६०॥
ते तेऽधिपति सार्थवाह विपदः सत्त्वान त्राणार्थिकाः
दृष्ट्वा सत्त्व प्रमूढ़[3] मार्गरतने सद मारपाशे स्थिताः[4] ।
तेषां मार्गवरं प्रकाशयि शिवं क्षेमं सदा निर्वृती
येन ज्ञानपथेन नेन्ति कुशलान्[5] बहु सत्त्वकोटीशतान् ॥६१॥
ते ते लेनु भवन्ति त्राणु शरणं चक्षुः प्रदीपंकराः
भीतानामभयप्रदाश्च सततं त्रस्तान चाश्वासकाः ।
तेऽतिदुःखितसत्त्व[6] ज्ञात्व परमान्[7] जात्यन्धभूतानिमान्
धर्मालोकु करोन्ति धर्मरतने[8] भूतनये शिक्षिताः ॥६२॥

1 Tib. 231b, l. 5:
དེ་དག་སྨྲ་བ་ཕ་རོལ་རྒོལ་བ་འཇོམས །

2 B प्रभकरी

3 B विशुद्ध Tib. 231b, l. 7:
སེམས་ཅན་རིན་ཆེན་ལམ་ལ་རྨོངས་གྱུར་ཅིང །

4 A & C स्थितान्

5 B नुत्तिकुशला ; A & C नन्ति

6 Mss. ते तु ; Tib. 232a, l. 3:
དེ་དག་སེམས་ཅན་ཤིན་ཏུ་སྡུག་བསྔལ་དང །
དམུས་ལོང་གྱུར་པ་འདི་དག་རིག་ནས་ན །

7 B ०खिता सत्त्व ज्ञान परमं

8 B करोन्ति धर्मरत्नै भूतेन

ये ये शिल्पवरा जगे बहुकराः सत्त्वान अर्थावहा
येभिः सत्त्व सदा भवन्ति सुखिताः शिल्पेषु संशिक्षिताः ।
शिक्षापारमितां गताः सुकुशला आश्चर्यप्राप्ताद्भुता[1]
ये बोधीनभिप्रस्थिता मतिधरा लोकस्य चक्षुर्ददाः ॥६३॥

नो ते तृप्त कदाचिदप्रतिसमा वरबुद्धधर्मश्रुताः[2]
शील-क्षान्ति-समाधिपारगमिता[3] गम्भीरधर्मश्रुताः ।
नो तृप्ताश्च[4] परेषु धर्मरतनं ते देशयन्तः शिवं
मोक्षोपायु प्रवर्षमाण वर्षं धर्मैर्नरांस्तर्पयी ॥६४॥

यावन्ती बहु सत्त्व तेषुपगता[5] धर्मार्थिकाः पण्डिताः
श्रोष्यामो वरधर्म-श्रेष्ठ-रतनं मार्गम् ऋजुम् अञ्जसम् ।
तेषां छिन्दिषु संशयान् मतिधरा धर्मेण सन्तोषयी
शील-क्षान्ति-समाधि-पारमिगता जानन्त सत्त्वाशयान् ॥६५

ज्ञानी ज्ञानवराग्र पारमिगताः सत्त्वाशये कोविदाः
जानन्तः परसत्त्व-चित्तचरितं येषां कथा यादृशी ।
ये ये ज्ञानकथाय सत्त्व नयुता वरधर्मचक्षुर्लभाः[6]
ते ते ज्ञानविशेषपारमिगता मार्गोपदेशंकराः ॥६६॥

मारो कोटिसहस्र तेष विदुषां चित्तं पि नो जानिषु
आकाशे यथ पक्षिणां पदगतिं ज्ञातुं न शक्या क्वचित् ।

1 B गताः कुशला आश्चर्यप्राप्ता जगै   2 B ० श्रुतैः
3 B पारमिगताः
4 B नोत्तप्ता च परेषु धर्मरत्नं ते देशयन्तः शिवां ; A & C नोत्तप्ताश्च
5 B तेषु गताः   6 B ०र्लभी

शान्ता-दान्तप्रशान्तज्ञानवशिनो[1] आर्येस्मि ज्ञाने स्थिताः
सर्वान् मार निहत्य[2] शूर वृषभो बुध्यन्ति बोधिं शिवाम् ॥६७
ऋद्धि-पारमिप्राप्त[3] भोन्ति सततं गच्छन्ति क्षेत्रान् शतान्
पश्यन्ती[4] बहुबुद्धकोटिनियुतान् गंगा यथा वालिकाः ।
चक्षुस्तेष न सज्जते दशदिशे पश्यन्ति रूपान् बहु[5]
ये चो सत्त्व[6] दशद्दिशे भवस्थिताः सर्वेष ते नायकाः ॥६८॥
ते तस्यो भणि आनुशंस[7] सकलां कल्पान कोटीशतान्
नो चो पूर्वचरीय वर्ण क्षपये[8] प्रतिभानतो भाषतो ।
बुद्धानां धनमक्षयं सुविपुलं ज्ञानस्य चो सागरं[9]
यो एतं विरजं[10] समाधिमतुलं धारेय[11] कश्चिन्नरः ॥६९॥

इति श्रीसमाधिराजे शीलस्कन्धनिर्देशपरिवर्तः षट्-
त्रिंशतितमः ॥३६॥

1 B ज्ञानबलिनो आयस्मिं
2 B सर्वा मारान्निहत्य
3 B पारमिताप्राप्त
4 A & C ०न्ति
5 B पश्यन्त रूपां बहु
6 B & Tib. ये चो सत्त्व दशदिशे ; C ये बोधिसत्त्व दश०
7 B भणि आनुसंसा
8 B पूर्वचरी वर्णु क्षेपयेत्
9 B ०रां
10 B एता विरजी
11 B विपुलां पोरपर्या

सप्तत्रिंशपरिवर्तः

तत्र भगवान् पुनरपि चन्द्रप्रभं कुमारभूतमामन्त्रयते स्म। तस्मात्तर्हि कुमार बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनेमांश्चा[1]परिमाणानाश्चर्याद्भुतान् बोधिसत्त्वधर्मानाकांक्षता क्षिप्रं चानुत्तरां सम्यक् संबोधिमभिसंबोद्धुकामेनायं सर्वधर्मस्वभावसमताविपंचितः समाधिः श्रोतव्य उद्ग्रहीतव्यः पर्यवाप्तव्यो धारयितव्यो वाचयितव्यः प्रवर्तयितव्य उद्देष्टव्यः स्वाध्यातव्योऽरणाभावनया भावयितव्यो बहुलीकर्तव्यः परेभ्यश्च विस्तरेण[2] संप्रकाशयितव्यः क्षान्तिबलं चानेन भावयितव्यम्। क्षान्तिरासेवयितव्या[3] भावयितव्या बहुलीकर्तव्या। धर्मार्थिकेन च भवितव्यं धर्मकामेन[4] धर्मपरिग्राहकेण धर्मानुधर्मप्रतिपन्नेन बुद्धपूजाभियुक्तेन भवितव्यम्। तेन त्रिषु स्थानेष्वभियोगः[5] करणीयः। कतमेषु त्रिषु। यदुत क्लेशक्षयाय[6] पुण्यबलाधिपतये[7] बुद्धज्ञानमाकांक्षता कुशलमूलान्यवरोपयितव्यानि नो तु खलु लोकसुखस्पर्शाभिकांक्षिणा। एषु त्रिषु [8]स्थानेष्वभियोगः करणीयः।

1 B ०सत्त्वेन इमाश्चान्याश्चा
2 B drops विस्तरेण
3 B ०रासेवितव्या
4 B adds धर्मरतेन
5 B त्रिसाहस्रे षुष्टानेष्व०
6 B क्लेशयाय महापुण्य० ; Tib. 233b. l. 3: पुण्यच्चेत्त०
7 A, B & C add यत्तया
8 B drops स्थानेषु

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायां चन्द्रप्रभस्य कुमारभूतस्य[1] तमेवार्थमुद्द्योतयमान इममेव पूर्वयोगकथानिर्देशं गाथाभिगीतेन[2] संप्रकाशयति स्म ।

हन्त शृणोथ[3] ममेतु कुमारा
कल्पसहस्र यथा चरिता मे[4] ।
पूजित बुद्धसहस्रशतानि[5]
एषतु एतु समाधि प्रणीतम् ॥१॥
कल्प अचिन्तिय [6]एवमतीताः
क्षेत्रशतेषु ये वालिक अस्ति ।
एष[7] निदर्शनु कीर्तितु भोती
यं जिनु आसि गणेश्वरनामा ॥२॥
षष्टिरनूनककोटिसहस्रा-
ण्यासि गणोत्तमु तस्य जिनस्य ।
सर्वि अनास्रवि क्षीण-किलेशा
अष्टविमोक्ष-प्रतिष्ठित ध्यायी ॥३॥
तत्र च कालि इयमपि सर्वा[8]
क्षेम सुभिक्ष अनाकुल आसीत् ।

1 B ०भूतस्यैतदमेवार्थं०
2 B पूर्वयोगकथानिर्देशं भूयस्या मात्रया गाथाभिगीतेन विस्तरेण
3 B शृणो
4 B चरता मे ; C चरिताम्
5 B ·तानी
6 C एषम०
7 B एतु
8 B इयं मभि सर्वो ; C इयमभि

सौख्य समर्पित सर्वमनुष्याः
प्रीणित मानुषकेभि[1] सुखेभिः ॥४॥
पुण्यबलेन च सर्व उपेता
[2]दर्शनियास्तथ प्रेमणियाश्च ।
आढ्य महाधन सर्व[3] समृद्धा
दिव्यसुखेन समर्पितगात्राः[4] ॥५॥
सूरतु सुव्रत मन्दकिलेशाः
क्षान्तिबलाभिरता अभिरूपाः ।
देवपुरेषु यथा मरुपुत्राः
शीलगुणोपगता मतिमन्तः ॥६॥
तत्र [च] कालि महीपतिरासीद्
राजसुतो वरपुष्पसुनामा ।
तस्य च पुत्र अनूनकमासन्[5]
पंचशता स्मृतिमन्मतिमन्तः[6] ॥७॥
तेन च राजसुतेन जिनस्यो
षष्टि उद्यान सहस्रशतानि ।

1 B प्रणितमानुषकेभि ; C मानसकेभि ; Tib. 234a, l. 2:
མི་ཡི་བདེ་བ་དག་གིས་ཀྲུས་པར་གྱུར །

2 B दर्शनीयास्तथ

3 B सर्वि

4 Tib. 234a, l. 3:
ལུས་ནི་ལྷ་ཡི་བདེ་དང་ལྡན་པར་གྱུར །

5 B ०क)आसन्

6 B ०शता स्मृतिमांश्च

पुष्पफलप्रतिमण्डित सर्वे
तस्य निर्यातित कारुणिकस्य ॥८॥
विचित्र उद्यान सहस्रशता[1]
[2]चंक्रम-शय्य-निषद्यसहस्रैः ।
चीवरकोटिसहस्रशतेभिः
संस्तृत चंक्रमणाश्च निषद्याः ॥९॥
एवमनेकप्रकारसहस्रा
यात्तक श्रामणकाः परिभोगाः ।
राजसुतेन प्रसन्नमनेना
तस्य उपस्थापिताः[3] सुगतस्य[4] ॥१०॥
सो दशसु शुभकर्मपथेषु
राज प्रतिष्ठित साधु[5]जनेना ।
प्राण[6]सहस्रशतानयुतेभि-
र्गच्छि पुरस्कृतु नायकु[7] [द्रष्टुम्] ॥११॥
पुष्प-विलेपन-धूप गृहीत्वा
च्छत्रपताकध्वजांस्तथ वाद्यान्[8] ।
पूज करित्व स तस्य जिनस्य
प्राञ्जलिकः पुरत स्थित आसीत्[9] ॥१२॥

1 B ०तानी
2 A & C नाना चंक्रमशय्यनिषद्यसहस्रैः
3 B ०स्थपिता
4 A सुगतस्या
5 B प्रतिष्ठितु साधु ; C प्रतिष्ठितु सार्द्ध
6 A प्राणि
7 B नायक ; C नयुत
8 A adds साधु किं वक्ष्यति धर्मु नरेन्द्रः ; see stanza 13.
9 A आसन् ; B स्थितु आसन्

तुष्ट अभूत्तद भिक्षुसहस्रा
देवमनुष्यथ[1] यक्ष सुराश्च ।
व्याकरि किन्नु जिनो इमु पूजां
साधु किं वक्ष्यति धर्मु नरेन्द्रः[2] ॥१३॥

तस्य च आशय ज्ञात्व स्वयंभू
राजसुतस्य निरुत्तरु चित्तम् ।
पारगतो अधिमुक्तिपदेषु
तस्यिम[3] देशयि शान्तसमाधिम् ॥१४॥

याव[4] प्रमुक्त गिरा सुगतेना[5]
कम्पित मेदिनि सवनषण्डा[6] ।
पुष्प प्रवर्षि तदा गगनातः
पद्मशतापि च उद्गत भूमौ ॥१५॥

व्याकरि नायकु आशयु ज्ञात्वा
[अ]र्थपदेषु सुशिक्षित शास्ता ।
देशयि शान्तसमाधि नरेन्द्र-
स्तत्विमि[7] अर्थपदानि शृणोथः ॥१६॥

सर्वि भवा[8] अभवाः परिकल्पा-
स्तुच्छ मरीचिसमा यथ मायाः ।

1 B मनुष्याथ
2 B धर्मं मुनिन्द्रः ; Tib. 234b, l. 4:
རྒྱལ་བ་མཆོད་པ་འདི་ནི་ཟུང་སྟོན་དམ །
3 A तस्यमि ; B तस्मिमु
4 A याच
5 A सुगतेन
6 B वन्वन पर्णा ; C सद्वन०
7 A & B स्तत्वमि
8 A सर्वे ; B सर्विं भवाथे

विद्युत-मेघसमाश्चल शून्याः
सर्वि निरात्म निसत्त्व निजीवाः[1] ॥१७॥
आदितु शून्य अनागतधर्मा
नागत अस्थित[2] स्थानविमुक्ताः[3] ।
नित्यमसारकमायस्वभावाः
शुद्धविशुद्ध नभोपम सर्वे ॥१८॥
नैव च नील न पीत न श्वेता
नाम तु रिक्तकु घोषस्वभावाः ।
चित्तविविक्त अचित्तस्वभावाः
सर्वरुतापगताः क्षणिकत्वात् ॥१९॥
भाषतु अक्षरु संक्रमु नास्ति
नोपि अभाषतु संकरु भोति[4] ।
नापि च अक्षर देश व्रजन्ती[5]
नो पुनरक्षरु क्रान्ति कुतश्चित् ॥२०॥

1 A निर्जीवाः ; B सर्वि नीरात्म निःसत्त्व निजीवाः
2 A नोगतु अस्थितु ; C नो गत प्रस्थित 3 C विविक्ति
4 B भोती ; Tib. 235a, l. 4:
བཤད་པ་ན་ཡང་ཡི་གེ་འཕོ་བ་མེད། ।
མ་བཤད་ན་ཡང་ཡི་གེ་འགྲིབ་མི་འགྱུར། ।
ཡི་གེ་དག་ནི་ཕྱོགས་སུ་འང་མི་འགྲོ་སྟེ། ।
ཡི་གེ་གང་ནས་ཀྱང་ནི་འོངས་མ་ཡིན། ।
5 B ०क्षरु देश व्रजन्ति

सर्वगिरः स[1] प्रभाषति विज्ञो
नो च गिराय हरीयति चित्तम् ।
सर्वगिरो [2]गिरिघोषनिकाशो
तेन न सज्जति जातु गिराये ॥२५॥
याय गिराय स की[र्ति]तु धर्मः
सा गिर तत्क्षणि[3] सर्व[4] निरुद्धा ।
यादृशु लक्षणु तस्य गिराये
सर्विमि धर्म तल्लक्षणप्राप्तः[5] ॥२६॥
सर्विमि धर्म अलक्ष विलक्षाः
सर्वि अलक्षण [लक्षण]शुद्धाः ।
नित्य विविक्त विशुद्ध नभो[6] वा
संख्य[7] समास तु ते न उपेन्ति[8] ॥२७॥
संस्कृतासंस्कृत सर्वि विविक्ता
नास्ति विकल्पन तेषमृषीणाम्[9] ।

1 A drops स ; B सर्वगिरां सं
2 i. e. echo from a rock. 3 C त॰ क्षण॰
4 B सर्वि 5 A सर्वि धर्म तल्लक्षप्राप्ताः ; C प्राप्तिः
6 A नभा 7 B संखे
8 A उपेन्ती ; Tib. 235b, l. 3-4:
ཆོས་ཀུན་མཚན་གཞི་མེད་ཅིང་མཚན་གཞི་བྲལ །
ཐམས་ཅད་མཚན་མེད་མཚན་ཉིད་རྣམ་པར་དག །
རྟག་ཏུ་དབེན་ཞིང་གཙང་བ་ནམ་མཁའ་བཞིན །
མདོར་ན་དེ་དག་བགྲང་བར་ཉེར་མི་འགྱུར །
9 C तेष ऋशीणां

सर्वगतीषु[1] असंस्कृतप्राप्ता

दृष्टिगतेहि सदैव विविक्ताः[2] ॥२८॥

नित्यमरक्त अदुष्ट अमूढा-

स्तस्य स्वभाव समाहितचित्ताः[3] ।

एष समाधिबली बलवन्तो

यो इमु जानति ईदृश धर्मान् ॥२९॥

शैल-गुहा-गिरि[4]-दुर्ग-नदीषु

यद्व प्रतिश्रुत्क जायि[5] प्रतीत्य ।

एविमु संस्कुतु सर्वि विजाने[6]

मायमरीचिसमं जगु सर्वम् ॥३०॥

प्रज्ञ[7][बलं] गुण धर्मगतानां

ज्ञानबलेन अभिज्ञ ऋषीणाम् ।

1 B सत्त्वग०

2 Tib. 235b, l. 5:

འགྲོ་བ་ཀུན་དུ་འདུས་མ་བྱ་ཐོབ་པས།

ལྟ་བ་དག་ལས་ཁོར་མོད་པར་དབེན།

3 A ०रक्तमदुष्टममूढाः तस्य ; B नित्यमलत्त…स्तस्य ; Tib. 235b, l. 6:
དེ་ཡི་སེམས་ནི་རང་བཞིན་མཉམ་པར་བཞག།

4 A drops गिरि

5 A यद्वत् प्रतिश्रुक जायि ; B यद्व प्रतिश्रुक जायि ; C प्रतिश्रुत जायति

6 B विजानी

7 B प्रज्ञा

[वाच]-उपायकुशल्य निरुक्ता[1]
  यत्र प्रकाशितु शान्त समाधिः ॥३१॥
कल्पितु वुच्चति [2]कल्पनमात्रं
  अन्तु न लभ्यति संसरमाणे ।
कोटि अलक्षण या पुरि आसी-
  दपि अनागति प्रत्ययतायै[3] ॥३२॥
कर्म क्रियाय च वर्तति[4] एवं
  हीन उत्कृष्टतया समुदेन्ति[5] ।
विविक्त धर्म[6] सदा प्रकृतीये
  शून्य नि[रा]त्म विजानथ सर्वान् ॥३३॥
संवृति भाषितु धर्मु जिनेना-
  संस्कृत[7] संस्कृत पश्यथ एवम् ।
नास्तिह[8] भूततु[9] आत्म नरो वा
  एतकु लक्षण[10] सर्व जगस्य ॥३४॥

1 A प्रज्ञ उपाय ; B वाच उपायकुशला निरुक्ताः
2 A कल्पितु ; B कल्पित ; C कल्पान
3 Tib. 236a, l. 2 :
མ་འོངས་དུས་ཀྱང་ཤེས་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར། །
4 A वर्त्तित ; B कर्म क्रिया च प्रवर्त्तित ; C कल्प क्रियाय 5 A समुदेन्ती
6 A जातकु धर्मु ; B जद्दधर्म ; C जन्तुक ; Tib. 236a, l. 3 :
ཆོས་རྣམས་རྟག་ཏུ་དབེན་ཞིང་རང་བཞིན་སྟོང་། །
7 B drops संस्कृत
8 C नास्ति हि 9 B सूततु
10 A एतुकु लक्षणु ; B एत्ततु लक्षणु

कृष्णाशुभ च न नश्यति कर्म
[1]आत्मन कृत्व च वेदयितव्यम् ।
नो पुन संक्रम[2] कर्मफलस्य
नो च अहेतुक प्रत्यनुभोन्ति[3] ॥३५॥

सर्वि भवा अलिकावशिकाश्चो
रिक्तकु तुच्छ[4] फेनसमाश्च ।
माय[5]मरीचिसमाः सद शून्या
देशितु शब्दितु[6] ते च विविक्ताः ॥३६॥

एवं विजानतु मन्यन नास्ती
शीलवु भोति[7] अनिःश्रितचित्तः ।
क्षान्तिबलेन न कल्पयि किंचि
एवं चरन्तु समाहितु भोति ॥३७॥

यात्तक[8] धर्म विजानि स राजा
तात्तक[9] देशित तेन जिनेन ।
श्रुत्व नृपो इमु धर्म जि[न]स्यो
सपरिवारु समाददि शिक्षाम् ॥३८॥

राजसुतो इमु श्रुत्व समाधिं
आत्तमना मुदितो भणि वाचम् ।

1 B drops आत्म
2 A नो पुन संक्रमु ; B नो पुन संक्रम्य ; C नो चितु
3 A ०हेतु कर्म प्रत्यनुभोति
4 A रिक्तक तुच्छग फेन
5 B माया
6 A & C देशित शब्दतु
7 A शीलतु भोति ; B शीलव्रतो ति अनिश्रित० ; C अनिःसृत
8 A यत्तक ; C यातक
9 A तत्तक

सुष्ठु सुभाषितु एष समाधी
एष तवा चरणेषु पतामि[1] ॥३९॥
तत्र च [2]प्राणिसहस्र अशीतिः
श्रुत्विमु धर्मस्वभाव प्रणीतम् ।
भूतु अयं परमार्थ निर्देशो
ते अनुत्पत्तिकक्षान्ति लभिंसु[3] ॥४०॥
नास्ति उपादु निरोधु नरस्यो
एविमि धर्म सदा विविक्ताः ।
एव प्रजानतु नो परिहाणि
राज लभी अनुत्पत्तिकक्षान्तिम् ॥४१॥
राज तदा विजहित्वन राज्यं[4]
प्रव्रजि शासनि तस्य [जिनस्य] ।
तेऽप्यनुप्रव्रजिताः सुत राज्ञः
पञ्चशतानि[5] अनूनक सर्वे ॥४२॥
प्रव्रजितो यद राज[6] सपुत्रो
अन्य तदा बहु प्राणिसहस्राः ।
प्रव्रजिताः सुगतस्य समीपे
धर्म गवेषिषु तस्य जिनस्य ॥४३॥

1 A एव तवा चरणेसु पतामी ; B तवा चरणेषु प्रणामि ; Tib. 236b, l. 2: ཁྱོད་ཀྱི་ཞབས་ལ་བདག་ནི་ཕྱག་འཚལ་ལོ། །

2 C प्राण throughout

3 A लभेत् सु

4 B राज

5 A शता

6 A राज्ञ

विंशतिवर्षशतान् परिपूर्णान्
धर्म प्रकाशितु तेन जिनेना ।
राज सपुत्रकु तेन जनेना[1]
विंशतिवर्षशता चरि धर्मम्[2] ॥४४॥
अथ अपरेण[3] पुनः समयेन
सोऽपि जिनः परि[नि]र्वृतु आसीत् ।
ये जिनश्रावक तेऽपि [अतीताः]
सोऽपि च धर्मु परित्तकु[4] आसीत् ॥४५॥
तस्य च राजिन[5] पुत्र अभूषी
पुण्यमती सद श्राद्धु[6] प्रसन्नः ।
तस्य च भिक्षु कुलोपगु[7] आसीत्
सो इमु देशयि शान्तसमाधिम् ॥४६॥
सो अखिलो मधुरो च अभूषी
सत्कृतु प्राणिसहस्रशतेभिः ।

1 A ०कु सार्द्धं जनेन ; C तैन जिनना
2 A शतांश्चरि धर्मान् ; B ०शताश्चरि धर्मं
3 B अथापरेण
4 B परीत्यक्कु ; Tib. 237a, l. 1:
དེ་ཡི་ཆོས་རྣམས་ཀུན་ནི་ཉུང་བར་གྱུར། །
5 C राजनु
6 B ०मती तद श्राद्ध ; C तद राज ; Tib. 237a, l. 2:
བསོད་ནམས་བློ་གྲོས་དད་ཅིང་དང་བ་སྟེ། །
7 A ०कु ; B भिक्षुकुलापकु

देवत कोटिशतान्यनुबद्धा

वर्ण भणन्ति कुलान् प्रविशित्वा ॥४७॥

स स्मृतिमान् मतिमान् गतिमांश्चो

सुव्रतु सूरतु शीलरतश्च ।

सुस्वरु[1] अपरुष सो मधुरश्चो

धातुषु ज्ञानवशीवर[2]प्राप्तः ॥४८॥

चीवरकोटिशतान च लाभी

आसि स भिक्षु यशप्रभु नाम्ना[3] ।

तस्य च पुण्यबलं असहन्ता[4]

भिक्षुसहस्र तदा जनि ईर्षाम्[5] ॥४९॥

पुण्यबलेन च रूपबलेन

ज्ञानबलेन च ऋद्धिबलेन ।

शीलबलेन समाधिबलेनो

धर्मबलेन समुद्गतभिक्षुः ॥५०॥

हृष्टमनश्च प्रियश्च जनस्यो

भिक्षु-उपासक-भिक्षुणिकानाम् ।

ये जिनशासनि सत्त्व प्र[स]न्ना-

स्तेषमभीप्सित[6] पूजनि[या]श्च ॥५१॥

1 A अप्यरूषो ; B अपसरुषं ; C अपसरू Tib. 237a, l. 4:
དབྱངས་ཀྱང་སྙན་ཅིང་མི་རྩུབ་འཇམ་པ་སྟེ།

2 C पर

3 A यशःप्रभुनामा ; B यशप्रभुनामा

4 A असहन्ती

5 A ईष्या ; B ईर्ष्याः

6 A स्तेष अभीप्सितु ; B तेसमभीप्सितु ; C स्तेसमा०

यश्च स राजिनु पुत्रु अभूषी
पुण्यमती सद श्राद्धु[1] प्रसन्नः।
ज्ञात्व प्रदुष्टमनान् बहुभिक्षु[2]
रक्ष स कारयि आचरियस्य ॥५२॥

पंचहि प्राणिसहस्रशतेही
वर्मित खड्‌गगदायुधकेहि[3]।
तेहि सदा परिवारित भिक्षु-
र्भाषति भूतचरीमपर्यन्ताम् ॥५३॥

सो परिषाय प्रभाषति धर्मं[4]
शून्य निरात्म निर्जीवि[मि] धर्माः।
ये उपलम्भिक आत्मनिविष्टा-
स्तेष न रोचति यं भणि भिक्षुः ॥५४॥

उत्थितु भिक्षव शस्त्र गृहीत्वा
येष न रोचति[5] शून्यत शान्ताः।
एष अधर्म[6] प्रभाषति भिक्षुः
एतु हनित्व भविष्यति पुण्यम् ॥५५॥

दृष्ट्व च शस्त्र न भायति[7] भिक्षुः
शून्यक-[8]धर्ममनुस्मरमाणः।

1 A & B सदा श्राद्ध
2 C ज्ञातु प्रदुष्टमनाक् बहुभिक्षु
3 B ०केभिः
4 B सो पर्षाय प्रभाषति धर्मं ; C सो परिभाषय भाषति धर्मं
5 A रोच्यति
6 C एष सुधर्मु ; B एष धर्मं
7 B & C भाषति
8 C धर्म अनु०

नास्तिह सत्त्व नरो वापहत्यै[1]
कुडयसमा[2] इमि रिक्तकधर्माः ॥५६॥
भिक्षु करोति स अञ्जलि मूर्ध्ना
भाषति वाच नमोऽस्तु जिनानाम् ।
येन सत्येनिमि शून्यक धर्मा
भोन्तिमि शस्त्र मान्दारवपुष्पाः ॥५७॥
शीलव्रतोपगतस्य मुनिस्यो
भाषित[3] मात्र अनन्यथ वाक्ये ।
कम्पित मेदिनि सवनषण्डा
शस्त्र ते जात मान्दारवपुष्पाः ॥५८॥
भिक्षु अभूत्तद मंकुशरीरा
ये उपलम्भिक शस्त्रगृहीताः ।
भूयु नु शक्युपसंक्रमणाये[4]
त्रस्त अभूत सुमहाद्भुत[5]जाताः ॥५९॥

1 A & B नरो च य हन्ये

2 A & B कु असमा ; C कुन्यसमा ; Tib. 237b, l. 5:
འདི་ལ་སེམས་ཅན་སྐྱེས་བུ་གསོད་པ་མེད །
ཆོས་འདི་རྣམས་ནི་གསོབ་སྟེ་རྩིག་པ་འདྲ །

3 A & B भाषित मात्रि ; C भाषति मान्य

4 C भूय नु शक्क पसंक्रमणाये

5 C तत्र अभूत् सुमदादय जाताः ; Tib. 238a, l. 1:
སྐྲག་ཅིང་ཤིན་ཏུ་ངོ་མཚར་ཆེན་པོར་གྱུར །

ये पुन[1] श्राद्ध प्रसन्न मुनीन्द्रे
येषिह[2] रोचति शून्यत शान्ता।
तेहि हुङ्कारसहस्र करित्वा
दुष्यशतैरभिच्छादित भिक्षुः ॥६०॥

भिक्षु [3]जनित्वन मैत्र स तेषु
सर्वजनस्य[4] पुरस्त भणाति।
ये मयि सत्त्व प्रदोष करोन्ती
तेष कृतेनहु बोधि चरामि ॥६१॥

तेन च वर्ष अशीतिरनूना
भाषित शून्यत कोशु[5] जिनानाम्।
भिक्षुसहस्रप्रत्यर्थिक आसन्[6]
ये[7] च निवारित राजसुतेन ॥६२॥

सोऽपि तदा परिभूत अ[भू]षी
तस्य च भिक्षु परीत्तकु[8] आ[सन्]।
वा[च]मनिष्ट तदा श्रुणमानः
क्षान्तिबला च्युत नो च कदाचित्[9] ॥६३॥

1 A ये नच ; B ये नर
2 A येषिय ; B येषि'
3 C जनेत्व
4 B जगस्य
5 B ०कोश्रु ; Tib, 238a, l. 4:
སྟོང་པ་རྒྱལ་བ་རྣམས་ཀྱི་མཛོད་བཤད་དེ།
6 A & B ०सहस्रपलम्भिक श्रासीद्
7 Mss. येन
8 C परित्तकु ; B परीत्तक
9 C बलातु·च्युत नो कदा०

सोऽपरेण [च] पुनः समयेन[1]

प्राणिशतान करी महदर्थम् ।

शीलमखिलम[2]नुस्मरमाणः

पुण्यमतिस्य तदा भणि वाचम्[3] ॥६४॥

तत्र सगौरवु कृत्व उदारं

पुण्यमती अवची तद भिक्षुम् ।

मा मम केनचिदाचरियस्यो[4]

चेतसि किं[चि] कृतं अमनापम् ॥६५॥

सो अवची शृणु राजकुमारा

क्षान्तिबलेन समुद्गत-बुद्धाः ।

येन मि भाषिता वाचमनिष्टा-

स्तस्यिमि अन्तिकि मैत्र उदाराः ॥६६॥

येन स कल्पसहस्रशतानि

क्षान्ति निषेवित पूर्वभवेषु ।

सो अहु भिक्षु यशप्रभु आसं

शाक्यमुनिर्भगवान् भणि वाचम् ॥६७॥

येन यशप्रभु रक्षितु भिक्षुः

पुण्यमती[5] [तद] राजिनु पुत्रः ।

1 B ०ना

2 A, B & Tib. धर्ममचिन्त्यम० ; C शीलमच्छिलम

3 A, B & Tib. 238a, l. 6: पुण्यमती जनयी मह प्रेमं

4 B केन चि आचरियस्यो

5 C पुण्यावती

जातिसहस्र ममासि सहायः
सो मय व्याकृतु मैत्रकु बुद्धः ॥६८॥
येन गणेश्वर पूजितु शास्ता
येन तु कारित श्रेष्ठविहाराः ।
पूर्वमसौ वरपुष्पसुनामा
सो पद्मोत्तरु आसि मुनीन्द्रः[1] ॥६९॥
एव मया बहु कल्प अनन्ता
[2]धारयितामिमु धर्म जिनानाम् ।
क्षान्तिबलं[3] समुदानितपूर्वे
श्रुत्व कुमार ममा अनुशिक्षाः[4] ॥७०॥
निर्वृतिमप्यथ भेष्यति एवं
पश्चिमि [कालि सद्धर्मविलोपे[5] ।
भिक्षु व तीर्थमतेष्वभियुक्ता
ते मम धर्म प्रतिक्षिपि शान्तम् ॥७१॥
उन्नत उद्धत दुष्ट प्रगल्भा
पापसहायक भोजनलुब्धाः ।
चीवरपात्ररताः पटलुब्धाः
लाभ संनिश्रि]त ते क्षिपि धर्मम् ॥७२॥
दुष्टप्रदुष्टमना अकृतज्ञा
हीनकुलेषु[6] दरिद्रकुलेषु ।

1 A सो पदुत्त आसि नरेन्द्राः ; B सो पदुत्तम आसि नरेन्द्रैः
2 A अनन्तो धारयता० ; B धारयता 3 B क्षान्तिबलेन
4 A & B अनुशिक्षो ; C मना अत 5 A & B विलाये 6 B adds च

प्रव्रजिता इह शासनि मह्यं
तेऽपि प्रतिक्षिपि शा[न्तमु] धर्मम् ॥७३॥
मारमतेन च मोहित सत्त्वा
रागवशानुगताभिनिविष्टाः[1] ।
मोहवशेन तु[2] मोहित बाला
येष न रोचति शून्यत शान्तः[3] ॥७४॥
भिक्षु च भिक्षुणिका गृहिण[श्चो]
[ग्राहित] मोहित [4]पाप[मती]भिः ।
[तेष] वशानुगता सद भूत्वा
पश्चिमि कालि प्रतिक्षिपि [बोधिम् ॥७५॥
श्रुत्व कुमार इमा मम वाचं
भिक्षु अरण्यकुले वसि नित्यम् ।
येषिय रोचति शून्यत शान्ताः
तैरयु धारितु धर्मु जिनानाम् ॥७६॥
प्रव्रजि ते मम शासनि चरित्व[5]
भिक्षु-उपसंपद-पोषध-कर्मं] ।

1 C मारवशानुगता विनिविष्टाः 2 C रागवशेन तु

3 A येष न सव्रति शून्यत शान्तिं ; B ये जन सेवति शून्यत शान्ता

4 A सोप० ; B ग्रहीत मोहितमोप०

5 A प्रव्रजि ता मम शासनि चरित्व उपसंपद ; B सासनि तेभूभिक्षव सम्पद पो० ;
Tib. 239a, l. 5:

དེ་དག་ང་ཡི་བསྟན་ལ་རབ་བྱུང་ཞིང །
དགེ་སློང་བསྙེན་རྫོགས་གསོ་སྦྱོང་ལས་རྣམས་བྱས །

भुंजिमु पिण्डमसक्ता अदुष्टा[1]
ये इमु धारयिष्यन्ति समाधिम् ॥७७॥
जीवित काय अपेक्षि प्रहाया
शून्यता भावयथा सुप्रशान्ताम्[2] ।
युक्त-प्रयुक्तमना[3] च भवित्वा
सेव अरण्य सदा मृगभूताः ॥७८॥
नित्य करोथ च पूज जिनानां
छत्रध्वजर्द्धिय[4] माल्यविहारैः ।
चेतिय पूजयथा सुगतानां[5]
क्षिप्र लभिष्यथ[6] एतु समाधिम् ॥७९॥
स्तूप करापयथा सुगतानां
हेमविभूषित रूपिय लिप्तान्[7] ।
प्रतिम[8] सुनिष्ठित रत्नविचित्रा
बोधिनिदानु[9] ज[नित्वन] चित्तम् ॥८०॥

1 A असक्तमगृद्धा ; B भुञ्जितमु पिण्ड असक्तमगृद्धा ; Tib. 239a, l. 5:
ཟས་ལ་མི་ཆགས་མི་བརྐམ་ཟ་བ་ཡིན། ।

2 B ०शान्तः 3 A ०मनो

4 B ०ध्वजार्द्धिय ; C ०ध्वागृहाय

5 Mss. प्रतिमानां ; Tib. 239a, l. 7:
བདེ་བར་གཤེགས་པའི་མཆོད་རྟེན་མཆོད་པར་གྱིས། ।

6 A लभिष्यसि ; B ०ष्यति 7 C ०विभूषिय

8 B प्रतिमे

9 Mss. बोधिनिधातु ; Tib. 239b, l. 2:
བྱང་ཆུབ་ཕྱིར་ནི་ཡི་དམ་བཅའ་གྱིས་ལ། ।

यावति पूज जगेस्मि प्रणीता
दिव्यथ मानुषिका रमणीया।
सर्व गवेषिय बुद्ध महेथा
बोधिनिदानु[1] करित्व प्रतिज्ञाम् ॥८१॥

धर्म[त] पश्यथ सर्वि नरेन्द्रान्
यावत सन्ति दश दिशि लोके।
दृश्यति निर्वृति सर्व[2] जिनानां
धर्मतया स्थित संमुख बुद्धाः ॥८२॥

भोथ च सर्विषु त्यागाधिमुक्ताः
शीलविशुद्धगता स्थिरचित्ताः।
क्षान्तिरताः सद मैत्ररताश्चो
सर्वि प्रजानथ शून्यक धर्मान्[3] ॥८३॥

वीर्यु जनेथ अलीन अदीनाः
ध्यानरताः प्रविवेकरताश्च।
प्रज्ञा प्रजानथ प्रज्ञविशुद्धिं
भेष्यथ कारु[णि]का न चिरेण ॥८४॥

रागु शमेथ सदा अशुभा [ये]
दोषु निगृह्णथ [4]क्षान्तिबलेन।
मोहु निगृह्णथ प्रज्ञबलेना
प्राप्स्यथ बोधि जिनानु प्रशस्ताम् ॥८५॥

1 A & C निधानु
2 A & B सर्वि
3 A मैत्ररता करुणाया चरथ शून्यकधर्मा
4 B दोष निगृह्णथ मैत्र०

कायु विभावयथा यथ फेनं
दुःखमसारकु पूतिदुर्गन्धम् ।
स्कन्ध प्रजानथ रिक्तक[1] सर्वाँ-
ल्लप्स्यथ ज्ञानमनुत्तरु क्षिप्रम् ॥८६॥
दृष्टि म गृह्णथ पापिक जातु
आत्म अयं पुरुषो अथ[2] जीवः ।
सर्वि प्रजानथ शून्यक धर्मान्
क्षिप्र स्पृशिष्यथ उत्तमबोधिम् ॥८७॥
लाभ म कुर्वथ गृद्धो कदाचित्[3]
मा परितप्यथ पिण्डमलब्ध्वा[4] ।
निन्दित शंसित मा खु चलेथा
मेरुसमाश्च अकंपिय भोथा ॥८८॥
धर्म गवेषथ गौरवजाताः
श्रुत्व तदापि च तत्पर भोथ[5] ।
तिष्ठथ गोचरि सर्वजिनानां
यास्यथ क्षिप्र[6] सुखावति क्षेत्रम् ॥८९॥
सर्व जगे समचित्त भवित्वा
अप्रिय मा प्रिय[7] चित्तु करोथ ।

1 B ऋक्तक सर्वा लप्स्यथ
2 A drops अथ ; B ०षोथ च
3 A गृद्धु कदाचि
4 A ०थ निरयगतः
5 B तत्सम
6 A & B सर्वि
7 A & B अप्रियु मा प्रियु

मा च गवेषथ लाभु यशो वा

क्षिप्र भविष्यथ बुद्ध मुनीन्द्राः ॥९०॥

बुद्ध[गु]णांश्च प्रभाषथ[1] नित्यं

भूतगुणेहि[2] निरुक्ति[3]पदेहि ।

यान्[4] गुण श्रुत्विह सत्त्व[5] प्रसन्नाः

बुद्धगुणेषु स्पृहां जनयेयुः ॥९१॥

नित्य सगौरव चाचरियेषु[6]

मातु पितुस्तथ सर्वजगस्मिन् ।

मा पुन मानवशानुग भोथा

लप्स्यथ लक्षण त्रिंश दुवे च ॥९२॥

संगणिकां विजहित्व अशेषां

नित्यु विवेकरतापि च भोथ ।

सूरत नित्युपशोभन[7] शान्ता

आत्महिताः परसत्त्वहिताश्च ॥९३॥

मैत्रि[8] निषेवि तथा करुणां चो

[मु]दितुपेक्षरताः सद भोथ ।

शास्तुः प्रशासनु पश्यथ[9] नित्यं

भेष्यथ क्षिप्र हितंकरु लोके ॥९४॥

1 A & C प्रभाषति

2 C ०गुणेपि ; B भूतगुणेहिं

3 B निरुक्त०

4 A यां

5 B सर्वे

6 C आचर्येषु

7 A & B सूरत सूव्रत नित्युप० ; Tib. 240a, l. 7:

ངེས་ཤིང་བརྟུལ་ཞུགས་བཟང་ལ་རྟག་ཏུ་ཞི །

8 A मैत्र

9 B & C शास्त्र प्रकाशनु०

पापकमित्र म जातु भवेथ[1]
सेवथ मित्र ये भोन्ति उदाराः ।
येषिह्[2] रोचति शून्यत शान्ता
ये[3] अभिप्रस्थिता उत्तमबोधिम् ॥९५॥
श्रावकभूमि म शिक्षथ जातु[4]
मा च स्पृहेष्यथ[5] तत्र चरी ये ।
चित्तु म रिंचथ बुद्धगुणेषु
क्षिप्र भविष्यथ बुद्धजिनेन्द्राः ॥९६॥
सत्यगिरं सद भाषथ शुद्धां
मा मृष[6] भाषथ मा परुषां च ।
नित्य प्रियं मधुरं च भणेथा
लप्स्यथ वाच लोकाचरियाणाम्[7] ॥९७॥
कायि[8] अनर्थिक जीवित भोथा
मात्म उत्कर्षक मा परपंसी[9] ।
आत्मगुणान् समुदानयमानाः[10]
परचरियासु उपेक्षक भोथ[11] ॥९८॥

1 A ओजेथा ; B भवेथा
2 A & B येषिय
3 A कत ; B ते
4 A शिक्षिता जातू
5 A & B स्पृशेषथ
6 A मृषा च ; B मा परुषाश्च
7 A & C चरिकाणां
8 C नापि
9 A उत्कर्ष मा पुरुषंशी ; B आत्म उत्कर्षथ ; C परुपंसी
10 A ०माना ; C ०मान ; Tib. 240b, l. 5:
གཞན་ལ་སྨད་ཅིང་བདག་ལ་བསྟོད་མ་བྱེད། །
བདག་གི་ཡོན་ཏན་ཡང་དག་སྒྲུབ་ཀྱིས་ལ། །
11 A परिचरियासु उपेक्ष करोथा ; C परचर्यासु ; B कारोथ

शून्य विमोक्षरताः सद भोथा
मा प्रणिधान करोथ गतीषु ।
सर्वनिमित्त विवर्ज्य अशेषां
भोथ सदा अनिमित्तविहारी ॥९९॥

अन्त विवर्जयथा[1] सद कालं
[2]शाश्वतुच्छेदस्थिता म भवाथ ।
प्रत्ययता सद बुध्यत सर्वं
एव[3] भविष्यथ यादृश शास्ता ॥१००॥

कामरतीषु[4] रतिं विजहित्वा
दोषखिलांश्च मलान्[5] विजहित्वा ।
मोहतमो विजहित्वन[6] सर्वं
[7]शान्तरता नरसिंह भवाथ ॥१०१॥

नित्यमनित्य च पश्यथ नित्यं
सर्व भवा[8]सुखदुःख विमुच्य ।
अशुभमनात्मत आत्मशुभेषु
भावयमानु भवेय नरेन्द्रः[9] ॥१०२॥

1 B अन्त विवर्जयथा ; C विवर्जियथा ;
2 B & C शाश्वत उच्छेद
3 A सर्वं ; B सर्वमेव ; C सत्वं एष
4 B कामचरीषु
5 C दोषरतांश्चमलां
6 C ०हित्वसे सर्वं
7 A शान्ति
8 A & B ०भवाः
9 A नरेन्द्राः ; B मान भवेथ न०

लोकप्रदीपकरेभि जिनेभि-
येंषिह्[1] योनिशो[2] धर्म सुनीत[3] ।
तैरिह मारबलानि हनित्वा
प्राप्तमनुत्तरबोधिरुदाराः[4] ॥१०३॥

यात्तक[5] भाषित एति गुणा मे
ये च प्रकाशित दोषशता मे ।
दोष विवर्जिय शिक्ष[6] गुणेषु
भेष्यसि बुद्धु तदेह कुमार[7] ॥१०४॥

इति श्रीसमाधिराजे [8]यशःप्रभपरिवर्तः
सप्तत्रिंशतितमः ॥३७॥

1 A येषिय ; B पणिय
2 Mss. योनिशु ; Tib. 241a, l. l, 3:
འཇིག་རྟེན་སྒྲོན་མཛད་རྒྱལ་བ་རྣམས་ཀྱིས་ནི །
གང་ལ་ཚུལ་བཞིན་ཆོས་རྣམས་རབ་བསྟན་པ །
3 B धम्मु सुनीताः
4 A प्राप्त उदारा अनुत्तरु बोधिः ।
5 B यान्तिक
6 A & C शिष्य
7 A & B कुमाराः
8 A drops प्रभ

अष्टत्रिंशपरिवर्तः

[1]तस्मात्तर्हि कुमार कायसंवरसंवृतो भविष्यामीत्येवं त्वया कुमार शिक्षितव्यम्[2]। तत्र कुमार कतमः कायसंवरः। येन कायसंवरेण समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सर्वधर्मेष्व-संगज्ञानं प्रतिलभते। अयमुच्यते [कुमार] कायसंवर इति। येन कायसंवरेण समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो द्वात्रिंश-न्महापुरुषलक्षणानि प्र०[3]। अयमुच्यते[4]...इति। येन...महासत्त्वो[5] दशतथागतबलानि चत्वारि वैशारद्यानि अष्टादशावेणिकान् बुद्ध-धर्मान् प्र०। अयमुच्यते...इति। येन...महासत्त्वस्त्रीणि विमोक्ष-मुखानि प्र०। कतमानि त्रीणि। यदुत शून्यतामनिमित्तमप्रणि-हितम्। इमानि त्रीणि विमोक्षमुखानि। अयमुच्यते...इति। येन ...महासत्त्वश्चतुरो ब्राह्मान् विहारान् प्र०। कतमांश्चतुरः[6]। यदुत मैत्रीं करुणां मुदितामुपेक्षामिमांश्चतुरो ब्राह्मान् विहारान्। अय-मुच्यते...इति। येन...महासत्त्वश्चतस्रः प्रतिसंविदः। कतमा-श्चतस्रः। यदुतार्थप्रतिसंवित् धर्मप्रतिसंवित् निरुक्तिप्रतिसंवित्

1 A & B add तत्र भगवान् पुनरपि चन्द्रप्रभं कुमारभूतमामन्त्रयते स्म।

2 B सदा शिक्षि०

3 प्र०=प्रतिलभते

4 अयमुच्यते...इति। येन...महासत्त्वः = अयमुच्यते कुमार कायसंवर इति। येन कायसंवरेण समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः

5 B adds ०सत्त्वः अशीत्यनुव्यञ्जनानि प्र०। अयमुच्यते...इति। येन...महासत्त्वो दश०

6 B ०चत्वारो महाब्रह्मविहारान्। कतमानि स चतुरः। महामैत्रीं महाकरुणां महा-मुदितां महोपेक्षामिमांश्चत्वारो महाब्रह्मविहारान्

प्रतिभानप्रतिसंविदिमाश्चतस्रः प्रतिसंविदः । अयमुच्यते[1]...इति । येन...महासत्त्वः सप्तत्रिंशद्बोधिपक्षान् धर्मान् प्र० । कतमान्[2] सप्तत्रिंशत् । यदुत चत्वारि स्मृत्युपस्थानानि । चत्वारि सम्यक् प्रहाणानि । चतुर[3] ऋद्धिपादान् । पञ्चेन्द्रियानि । पञ्च-बलानि । सप्त बोध्यङ्गानि । आर्याष्टाङ्गिकं मार्गम्[4]। इमान् सप्तत्रिंशद्बोधिपक्षान् धर्मान् । अयमुच्यते...इति । येन... महासत्त्वो महाकरुणाविहारं प्र० । महोपेक्षाविहारं प्र०[5] । क्षेमांश्च वितर्कान् प्र० । प्रविवेकांश्च धर्मान्[6] प्र० । अयमुच्यते कायसंवर इति ।

पुनरपरं कुमार येन कायसंवरेण समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्राणातिपातात् प्रतिविरतो भवति । अदत्तादानाद्-ब्रह्मचर्यान्मृषावादात् पिशुनवचनात् परुषवचनात् संभिन्नप्रलापा-दभिध्यायाद्[7] व्यापादान्मिथ्यादृष्टेः प्रतिविरतो भवति । तुला[8]-

1 See p. 589, fn. 4.

2 B कतमानि

3 C चत्वार

4 A & B अष्टाङ्गमार्ग

5 A & B add महासत्त्वो महामैत्रीविहारं प्र०...महामुदिताविहारं प्रः । Tib. 242a, l. 6, follows C and does not mention these two terms.

6 Mss. वितर्कान् ; Tib. 242a, l. 7:

བདེ་བའི་རྣམ་པར་རྟོག་པ་སྤོབ་པ། རབ་ཏུ་དབེན་པའི་ཆོས་རྣམས་སྤོབ་པར་འགྱུར་བ།

7 A अभिध्यायाः

8 Tib. 242b, l. 2:

སྲང་ལ་གཡོ་བྱེད་པ།

कूटा[न्मानकूटा][1]त्कांस्य[2]कूटात् [3]कर्षणबन्धनरोधनताडन[4]च्छेदन-भेदनविपरामोषालोपसाहसेभ्यः प्रतिविरतो भवति[5] । न हस्तलोलः न पादलोलो हस्तपादसंयतः। तस्य सर्वं काय[वाङ्]मनोदौष्ठुल्यं प्रहीणं भवत्युच्छिन्नमूलं तालमस्तक[6]वदायत्यामनुत्पाद-धर्मि । अयमुच्यते [कुमार] कायसंवर इति । तदनेनापि [ते] कुमार पर्यायेणैवं वेदितव्यम् ।

1 Tib. 242b, l. 2:

ཚད་ལ་གཡོ་བྱེད་པ །

2 A & C वस्त्र ; B वस्तु ; cf. Bodhisattvabhūmi (Wogīhara), p. 28: कांसकूट-तुलाकूटादिभिः ; Tib. 242b, l. 3:

ནོར་ལ་གཡོ་བྱེད་པ །

3 Mss. कर्षणवर्धन॰ ; Tib. 242b, l. 3:

བརྡུང་བ་དང ། བཅིང་བ་དང ། བཙའ་བ་དང ། བརྡེག་པ་དང ། བསྡིགས་པ་དང ། བཅད་པ་དང ། དབུག་པ་དང ། ཞིལ་གནོན་པ་དང ། ཆགས་པ་དང ། མེར་སྣ་སྣངས་པར་འགྱུར་བ་དང །

4 A ताडनतर्जन

5 Cf. *Dīgha Nikāya*, 1. p. 5: तुलाकूट-कंसकूट-मानकूटा विरतो समणो गोतमो......छेदन-वध-बन्धन-विपरामोस-आलोपसहसाकारो पटिविरतो समणो गोतमो । A, B & C ॰परामर्श॰

6 C तालसप्तक ; Pāli तालवत्थुकतं ; Mahāvastu III, 360 l. 1.: (sic. का) तालवस्तु cf. *Aṅguttara Nikāya*, 1, p. 135: पहीनं होति उच्छिन्नमूलं तालावत्थुकतमनभावकतं आयतिमनुप्पादधम्मम् ।

Tib. 222b, ll. 4-5:

ད་ལ་འདི་མགོ་བཅད་པ་བཞིན་དུ་མ་འོངས་པའི་དུས་མི་སྐྱེ་བའི་ཆོས་ཅན་དུ་འགྱུར་བ །

भूतपूर्वं कुमारातीतेऽध्वन्य[संख्येये कल्पे अ]संख्येयतरे विपुले अप्रमाणे अचिन्त्ये[1] अपरिमाणे यदासीत्तेन कालेन तेन समयेन ज्ञानप्रभासो नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्संबुद्धो लोक उदपादि विद्याचरणसंपन्नः सुगतो लोकविदनुत्तरः पुरुषदम्यसारथिः शास्ता देवानां च मनुष्याणां च बुद्धो भगवान्। तेन खलु पुनः कुमार कालेन तेन समयेन तस्य भ[ग]वतो ज्ञानप्रभासस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्य षष्टिवर्षकोट्यः आयुष्प्रमाणमभूत्। [2]षष्टिरर्हत्कोट्यः श्रावकसंघोऽभूत्। अप्रमेयाश्च बोधिसत्त्वा [महासत्त्वा] सद्धर्मपरिग्राहका अभूवन्। तेन च कुमार कालेन तेन समयेन राजाभूद्विशेषचिन्ती नाम।

अथ खलु राजा विशेषचिन्ती अशीत्या प्राणिकोटिभिः सार्धं तथागतमुपसंक्रान्तः। उपसंक्रम्य तस्य तथागतस्य पादौ शिरसाभिवन्द्य भगवन्तं त्रिः प्रदक्षिणीकृत्यैकान्ते न्यषीदत्। एकान्तनिषण्णश्च राजा विशेषचिन्ती तं तथागतं पर्युपास्ते। अथ खलु कुमार ज्ञानप्रभासस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्संबुद्धो राज्ञो विशेषचिन्तिनः सपरिवारस्याध्याशयं विदित्वा इतो धर्मपर्यायादिमं कायसंवरसमाधिमुखप्रवेशं गाथाभिगीतेन देशयति[3]।

यथान्तरीक्षं गगनं विशुद्ध-
मत्यन्तशुद्धं प्रकृतिप्रभास्वरम्[4]।

1 A अचिन्त्येऽतुल्ये 2 A & B षष्टिश्चार्हत्
3 A & B गीतेन विस्तरेण संप्रकाशयति स्म।
4 Cf. *Mahāyāna Sūtrālaṅkāra*, p. 88

एमेव शुद्धो अयु कायसंवरो
न शक्यु घोषेण कदाचि देशितुम् ॥१॥
विविक्तु शून्यो अयु कायसंवरो
एतादृशे[1] ते उभि कायलक्षणे ।
[2]अलक्षण[ास्ते] यथ अन्तरीक्षं
तल्लक्षणो देशितु कायसंवरः ॥२॥
यो जानती[3] संवरमेवलक्षणं
न तस्य जातु[4] भवती असंवरः[5] ।
ये चाप्रवृत्ताः कुतु तेष[6] गोचरो[7]
अनास्रवस्यो[8] उपपत्ति नास्ति ॥३॥
न शक्यु[9] कामान् प्रतिसेवमानै
रूपेषु भोगेषु जनित्व[10] तृष्णाम्[11] ।
भवेषु दोषानविजानमानै
न शक्यु[9] ज्ञातुमयु कायसंवरः ॥४॥

1 B एका दृश्यते
2 B drops अलक्षणा॰
3 A जानी ; B जानाती
4 A & B जातू
5 Mss न संवर
6 A & B ये चापि वृत्ताः कुतु तेषु ; Tib. 243b, l. 3
मི་འཇུག་དེ་ཡི་སྤྱོད་ཡུལ་ག་ལ་ཡིན། ।
ཟག་པ་མེད་པ་ལ་ནི་སྐྱེ་བ་མེད། ।
7 B गोचरा
8 A & B अनाश्रविस्या
9 A & B न चक्षु
10 Mss जह्नित्व
11 B तृष्णाः

अनास्रवं संवरु यः प्रजानते[1]
न तस्य भोती उपपत्ति जातु ।
अर्हन्तधर्मा इम एवरूपाः
न सुकरं जानितु[2] तीर्थिकेभिः ॥५॥

ये सर्व[3] त्रैधातुकि त्रस्तमानसा
न कामभोगेषु स्पृहां जनेन्ति ।
राज्येन[4] भोगैश्च न जातु अर्थिका
ज्ञास्यन्ति ते ईदृश कायसंवरः[5] ॥६॥

[6]अर्थो अयं वुच्चति कायसंवरो
[अर्थश्च शब्देन न शक्यु देशितुम् ।
यो जानती ईदृशु धर्मनेत्री
स संवरेऽस्मिन्[7] भवति प्रतिष्ठितः ॥७॥

अर्थे प्रयुक्तान मयार्थु देशितो
ये अर्थनेत्रीपरता[8] विचक्षणाः ।

1 A संवररूयः जानती ; B प्रजानती

2 A सूकरः यानितु तीर्थिकेहि ; B सूरकर' जानितु ; C जानित्व

3 A सर्वि

4 A राजा न

5 A न ज्ञास्यते ईदुशु ; B ईदृशं कायः

6 Tib. 243b, l. 6:

ལུས་ཀྱི་སྡོམ་པ་འདི་ནི་དོན་ཅེས་བྱ །
དོན་ནི་སྒྲ་ཡིས་བསྟན་པར་མི་ནུས་ཏེ །

7 C ०नेत्री स संवरस्मिन्

8 A & B धर्मनेत्री ; C ०रतना

अनर्थु[1] वर्जेन्ति य अर्थयुक्ता
ते संवरस्मिन् सततं प्रतिष्ठिताः ॥८॥
अर्थो य[2] उक्तो हि जिनान शासने
कथं स[3] अर्थो भवती विजानतो[4] ।
यो अर्थनेत्रीय स्वभावु जानति
प्रतिष्ठितः सोच्यति कायसंवरे ॥९॥
येनानिमित्तं भवती विजानितं
नैरात्म्यतः शून्यतु[5] तुच्छतो वा ।
न तस्य जातू भवती असंवर[6]-
स्तथाहि सो शिक्षितु भूतनिश्चये ॥१०॥
भावानभावानिति यः प्रजानति
स सर्वभावेषु न जातु सज्जते ।
यः सर्वभावेषु न जातु सज्जते
स आनिमित्तं स्पृशती समाधिम् ॥११॥
विज्ञात येनेह निरात्मधर्माः[7]
स्वभावशून्याः प्रकृतिप्रभास्वराः ।
न तस्य जातु भवती[8] असंवर-
स्तथाहि सो शिक्षितु[9] भूतनिश्चये ॥१२॥

1 A & B अनर्थ
2 Mss. क
3 Mss. च
4 A विजानीयो ; B विजानितो
5 A & B शून्यत
6 Mss. न संवर
7 A निरात्मभावी ; B निरात्मनिधर्मा
8 A & B सवुति
9 A निश्चि ; B सो निश्चिंत

यो जानती शून्यत[1] पञ्चस्कन्धान्
विदित्व नैरात्म्यस्वभाव-शून्यान् ।
न तस्य जातु भवती[2] असंवरो
यत् कर्म कायेन समाचरेत ॥१३॥

निमित्त-ग्राहिस्य असंवृतस्य[3]
[य] आत्मसंज्ञाय सदा प्रतिष्ठितः ।
रूपेषु आस्वादगतस्य जन्तुनः
प्रकुप्यते राग[4] असंवृतस्य ॥१४॥

ये भूतकोटीय भवन्ति शिक्षिता
गतिंगताः सूरत[5] शून्यतायाम् ।
न तेष रागः पुन जातु कुप्यते
असंवरो येन व्रजेत[6] दुर्गतिम् ॥१५॥

न शक्यु कम्पेतु[7] यथा सुमेरु
अचालियः सर्वपिपीलिकैर्महान् ।
तथा विदू भूतनयेषु[8] शिक्षितो
रूपेहि[9] दिव्यैरपि सो न कम्पते ॥१६॥

शक्येत रङ्गैर्गगनं विचित्रितुं
शक्येत चाकाश गृहीतु पाणिना ।

1 A & B शून्यक
2 A & B भवति
3 A असंवरस्य
4 A & B रागु
5 A & B शूरतु ; C शूरयः
6 C व्रजेय ; B व्रजेष दुर्गतिः
7 A कम्पेय ; B कर्मान् पेतु
8 C भूतनयैसु
9 A रूपैर्हि

न त्वेव शक्यं स विचालनाय
  रागेण दोषेण न [च] मारकोटिभिः ॥१७॥
प्रतिश्रुत्का[1] शक्यु गृहीतु[2] केनचि-
  च्छिला प्लवेद् [3]प्युदकस्य मध्ये
द्रष्टुं न शक्यं त्विह तस्य आशया[4]
  यः शिक्षितो ईदृशि कायसंवरे[5] ॥१८॥
यावन्त [6]शब्दाः पृथु सर्वलोके
  गृह्णित्व पेडागत[7] शक्य[8] कर्तुम् ।
न तस्य शक्यं [स्थितिर]स्थितिर्वा
  विजानितुं यः स्थितु कायसंवरे ॥१९॥
शक्यं प्रभा गृह्णितु सूर्यमण्डलात्[9]
  प्रगर्जतो मेघतु विद्युतो वा ।

1 Mss. प्रतिश्रुका
2 A & B ० ग्रहेतु
3 A दस्युदकस्य ; C ०प्लवेदह्युदक०
4 A विहतस्य ; B वितस्य आसयो ; C रिवनिहत्य आश्रयो ; Tib. 244b, l. 4:

དེ་ཡི་བསམ་པ་དག་ཀྱང་བལྟར་མི་ནུས། །

5 B ईदृशां कायसंवर
6 B यावन्ति Tib. 244b, ll. 4-5:

འཇིག་རྟེན་ཀུན་ན་སྒྲ་མང་ཇི་སྙེད་པ། །
བཟུང་སྟེ་སྒྲོམ་དུ་བཞུགས་པར་ནུས་གྱུར་ཀྱང་། །
ལུས་ཀྱི་སྡོམ་པའི་གནས་དང་མི་གནས་པ། །
སུས་ཀྱང་རྣམ་པར་རིག་པར་བྱེད་མི་ནུས། །

7 B गृह्णीत्व येडागतु
8 A ये तागति शक्यु
9 B गृह्णतु सूर्यमण्डं ; C ०मण्डली

न तस्य कायस्य स्वभाव ज्ञातु[1]
यः शिक्षितः स्यादिह कायसंवरे ॥२०॥
जालेन पाशेन च शक्यु बन्धितु
चतुर्दिशं वायति वातमण्डली ।
न शक्यमाजानितु तस्य कायः
प्रतिष्ठितो[2] यो इह कायसंवरे ॥२१॥
अगोचरोऽसाविह सर्वप्राणिनां
यत्र स्थितो यो विदु चित्तसंयमे[6] ।
यत्र स्थितो गोचरि कायसंवरे
न लिप्यते खमिव स लोकधर्मैः[4] ॥२२॥
शक्यं पदं पश्यितु[5] सर्वप्राणिनां
नभे चरन्तान पृथक् चतुर्दिशम्[6] ।
न तस्य कायस्य न चित्तगोचरो[7]
प्रमाणु ज्ञातुमिह शक्य[8] केनचित् ॥२३॥
एवं स्थितस्यो इह कायसंवरे
स[र्वे न भोन्ति विविधाः] किलेशाः ।
प्रहीण तस्येह [9]उपकिलेशा-
स्तथा ह्यसौ शिक्षितु कायसंवरे ॥२४॥

1 A स्वभावु जानितु ; B ज्ञातु
2 B प्रतिस्थितो
3 A & B स्थितो विदु कायसंवरे
4 ०धर्मैः
5 B पश्यतु
6 A नभे चरतो न पृथक् चतुर्दिशं ; C चं दर्शतुं
7 C गोचरे
8 A शक्यु ; B ज्ञातुमिह शक्यु
9 C उपे०

न तस्य अग्निः क्रमते न शस्त्रं
तथापि अग्राहुर[1] स तस्य कायः।
शा[न्त प्रशान्ते] स्थितु सो सम[ाधौ
तथा ह्य]सौ शिक्षितु कायसंवरे[2] ॥२५॥
एवं स्थितस्यो न भयं न त्रासो[3]
न क्षोभु चित्तस्यु न चेष्यु जायते।
मुक्तः स[4] सर्वेभिरुपद्रवेभि-
र्यः शिक्षितो तादृश[5] कायसंवरे ॥२६॥
विषस्य शस्त्रस्य न जातु भायति
न चाग्निमध्ये न जलस्य[6] मध्ये।
सर्वेहि मुक्तः स उपद्रवेहि[7]
यः शिक्षितो ईदृश कायसंवरे ॥२७॥
चौराण धूर्तान च पापकारिणा-
माशीविषा मध्यगतो न भायते[8]।
तथा[9]हि तस्यो विगतात्मसंज्ञा
संज्ञाविमुक्तस्य भयं न भोति ॥२८॥
भयैर्विमुक्तस्य न त्रासु जायते
असंत्रसन्तस्य[10] न भोति इञ्जना।

1 B अग्राह
2 A drops st. 25.
3 A त्रासं ; B न भयान्न त्रासो
4 A & C मुक्तस्य
5 A ईदृशि ; B ईदृशी
6 B drops ०स्य
7 A & B मध्ये। मुक्तः स सर्वेभिरुपद्रवेभि
8 A & B ०विषां मध्यगतो न भायति
9 A यथा ; C तत्रा
10 A अस्त्रस्य शस्त्रस्य ; B असस्त्रस्य न भोति

अनिंजमानस्य कुतोऽस्ति त्रासो[1]
न मारकोटीभिः स[2] शक्यु कम्पितुम् ॥२९॥
आचक्षितो देशितु संप्रकाशितो[3]
यो बोधिसत्त्वस्य[4] हिताय संवरः ।
यः शिक्षते ईदृश[5] कायसंवरे
सो भोति नो कम्पियु[6] मारकोटिभिः ॥३०॥
[सर्वेषु धर्मेषु असंज्ञ-ज्ञान
पूर्णा अशीतिरनुव्यञ्जनानि ।
द्वात्रिंश चो लक्षण चित्तशुद्धा
न दुर्लभा भोन्ति स्थितस्य संवरे] ॥३१॥
य इच्छते बुद्धितु[7] बुद्धधर्मान्
अचिन्तियान् येष[8] प्रमाणु नास्ति ।
स शिक्षितु ईदृशु[9] कायसंवरे
भविष्य ते चैतियु सर्वलोके ॥३२॥
य इच्छते धर्ममिमं महर्षिणां
दशो बलान् बुद्धबलानचिन्तियान्[10] ।
स शिक्षितु ईदृश[11] कायसंवरे
यः शिक्षितस्तस्य बला न दुर्लभाः[12] ॥३३॥

1 A रोषो
2 B drops स
3 B प्रकाशयतो
4 A ०सत्त्वान ; B ०सत्त्वोन
5 A यः शिक्षितो ईदृशि
6 A कम्पितु
7 C बुध्यतु
8 A चिन्तियान्येषु ; B अचिन्तियां येष ; C न चिन्तिया येस
9 B ईदृशि
10 A बलां बुद्धबलामचिन्तियां
11 A ईदृशि ; B ईदृशी
12 C ०स्तस्य न लाभ

ये चापि अष्टादश बुद्धधर्मा
आवेणिका येषु जिना प्रतिष्ठिताः[1] ।
ते चापि[2] तस्यो न भवन्ति दुर्लभा
यः शिक्षते ईदृश[3] कायसंवरे ॥३४॥

ये सप्त बोध्यङ्ग महा महर्षिणां
प्रतिसंविदश्चो तथ[4] ऋद्धिपादाः ।
ते चापि[2] तस्यो न भवन्ति दुर्लभा
यः शिक्षते ईदृश कायसंवरे ॥३५॥

ब्रह्माविहाराश्चतुरश्च ध्याना
विमोक्षद्वारास्त्रय संप्रकाशिताः ।
क्षेमा वितर्का अथ प्राविवेक्या[5]
न दुर्लभा भोन्ति स्थितस्य संवरे ॥३६॥

[करुणाविहारी तथुपेक्षलाभी
तथ ईर्यचर्यामिह मैत्रविराम् ।
हितु चिन्तु भोति च स सर्वजगे
यः कायसंवरि स्थितो भवति] ॥३७॥

स्मृती-उपस्थान प्रहाण सम्यक्
पञ्चेन्द्रियाः पञ्चबला महर्षिणाम् ।

1 C येसु जना प्रतिष्ठिता
2 C तेनापि
3 A ईदृशि ; B ईदृश
4 C तत्र
5 A & B प्राविवेक्का Tib. 245b, l. 7:
བདེ་བའི་རྣམ་རྟོག་རབ་ཏུ་དབེན་པ་ཡང་།

आर्य[1] आष्टाङ्गिकु मार्गश्रेष्ठो[2]
न दुर्लभो शिक्षितु[3] कायसंवरे ॥३८॥
ये चापि अन्ये वर बुद्धधर्मा
अचिन्तिया येष प्रमाणु नास्ति ।
ते तस्य सर्वे न भवन्ति दुर्लभा
यः शिक्षते ईदृश[4] कायसंवरे ॥३९॥
श्रुत्वा इहो ईदृश कायसंवरे[5]
विशेषप्राप्तो अभु राजपुत्रः[6]
तुष्टो उदग्रो अतुलीय प्रीतिया[7]
स प्रव्रजि तस्य जिनस्य शासने ॥४०॥
स प्रव्रजित्वा दश वर्षकोटी-
रचार्षि[8] शुद्धं वर ब्रह्मचर्यम् ।
भावेत्व ब्राह्मान्[9] चतुरो विहारा-
नर्थाय लोकस्य सदेवकस्य ॥४१॥
सुभाविता ब्रह्मविहार[10] कृत्वा
अद्राक्षि बुद्धान अशीतिकोटियः[11] ।

1 Mss. आश्चर्य आ०
2 A श्रेष्ठमार्गो ; B श्रेष्ठु मार्गो
3 A & B ०भो यः स्थितु
4 A ईदृशि
5 A & B श्रुत्वा इमं ईदृशु कायसंवर'
6 A & B राजकुञ्जरः
7 A अतुलीय प्रीतमानसः ; C ०प्रीतिये
8 A & B आचार्षि ; C रचार्षि
9 A ब्राह्मांश्च०
10 A सुभावितां ब्राह्म विहारु ; B अभावितां ब्राह्म विहार ; C स्वभाविता
11 A अद्राक्षु बुद्धान सहस्रकोटयः ; B अद्राक्षि बुद्धान सहस्रकोटियः

ततोत्तरे[1] यात्तिक गङ्गबालिका
इदं चरं सो वर ब्रह्मचर्यम्[2] ॥४२॥
सर्वेष चो शासनि प्रव्रजित्वा[3]
आचार्षि शुद्धं वर ब्रह्मचर्यम्।
भिक्षु अभूषी वर धर्मभाणको
बहुश्रुतश्चो[4] प्रतिभानवांश्च ॥४३॥
अखण्डशीलश्च अच्छिद्रशीलो
[विशुद्धशीलो] अकल्माषशीलः।
आर्ये च शीले स अनास्रवे स्थितः
प्रजानमानो इमु कायसंवरम्[5] ॥४४॥
सिया कुमारा तव अन्य सासीद्
विशेषचिन्ती तद राजकुञ्जरः।
न एव द्रष्टव्यमिहान्यु सोऽभू[6]-
[त्तदाहमासं[7]] चरमाणु चारिकाम् ॥४५॥
तस्मात् कुमारा मम शिक्षमाणाः
प्रतिष्ठिहेसी[8] इह कायसंवरे।

1 C तत्रोत्तरे
2 B ०चर्या
3 Tib. 246a, l. 7:
ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཡང་བསྟན་པར་རང་བྱུང་སྟེ། །
4 B बहुश्रुत्व श्चो
5 B संवरे
6 A अन्यु साभूद्; B अन्य सोभूद्
7 B drops तदाहमासं
8 C प्रतिष्ठपेसी

अन्येष चो देशय प्राण[1]कोटिनां
न चिरेण त्वं भेष्यसि यादृशोऽहम्[2] ॥४६॥

[3]तस्मात्तर्हि कुमार परिशुद्धकायसमाचारो[4] भविष्यामीत्येवं त्वया[5] कुमार[6] शिक्षितव्यम्। तत् कस्य हेतोः। परिशुद्धकायसमाचारो[4] हि कुमार बोधिसत्त्वो महासत्त्वो न निरयेभ्यो बिभेति। न तिर्यग्योनेर्न यमलोकान्न सर्वदुर्गतिभ्यो बिभेति। नोदकाद् बिभेति[7]। न शस्त्रतो न सिंहेभ्यो[8] न व्याघ्रेभ्यो न ऋक्षेभ्यो[9] न हस्तिभ्यो नर्षभेभ्यो न मनुष्येभ्यो बिभेति। परिशुद्धकायसमाचारः कुमार[10] बोधिसत्त्वो महासत्त्वः इममपि त्रिसाहस्रं महासाहस्रं लोकधातुं करतले कृत्वा तालमात्रं द्वितालमात्रं त्रितालमात्रं [11]चतुस्तालमात्रं पञ्चतालमात्रं षट्तालमात्रं सप्ततालमात्रमुत्क्षिपेद् यावन्तं वा पुनराकांक्षेत्तावन्तमेवोत्क्षिपेत्[12]।

1 A अन्येष चोदेमु प्राणि॰ ; B अनेष चो देशय प्राणिं ; C अन्ये च सो देशयि
2 B adds here श्रीसमाधिराजे कायसंवरे परिवर्त अष्टत्रिंशतितमः। This does not appear in A, C & Tib.
3 A & B add तत्र भगवान् पुनरपि चन्द्रप्रभं कुमारभूतमामन्त्रयते स्म।
4 A & B ॰कायसमुदाचारो
5 A drops त्वया
6 B adds सदा
7 A & B add नाग्नितो बिभेति न विषतो
8 C न हिंस्रेभ्यो
9 C रिक्षेभ्यो
10 A स खलु पुनः कुमार ; B समुदाचारः खलु पुनः कुमार
11 A चतुष्कताल॰
12 A यावत्तं पुनराकाक्षंस्तावतमेवो॰ ; B ॰मुत्क्षिप्येद् यावत्तु वा पुनराकांक्षेत्तावन्तमेवाक्षिपेत

[पुनरपरं] परिशुद्धकायसमाचारः कुमार बोधिसत्त्वो महासत्त्व ऋद्धिप्रातिहार्ये परमपारमिप्राप्तो[1] भवति। स ऋद्धि[पादवि]पाकविशुद्धः पुण्यपरिगृहीतो विवेकविविक्तः सर्वत्रानुगतः। एतत् समाधिप्रतिलब्धः अनास्रवपुण्यपरिनिष्पन्नः। सर्वलोकधाताव[2]प्रतिहतचक्षुः। एवंरूपैः ऋद्धिप्रातिहार्यैः समन्वागतो भवति। तत्र कतमा ऋद्धिः। यया ऋद्ध्या प्रार्थनासमृद्धि[3]परिनिष्पत्तिरियमुच्यते ऋद्धिरिति। तत्र कतमद् ऋद्धिप्रातिहार्यम्। यया[4] ऋद्ध्या समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः अनेकविधानृद्धिविषयान् प्रत्यनुभवति। एकोऽपि भूत्वा बहुधा भवति बहुधापि भूत्वैको भवति। आविर्भावं तिरोभावमपि प्रत्यनुभवति। तिरःकुड्यं तिरः-[प्राकारं तिरः]पर्वतमप्यसज्जमानो गच्छति। आकाशेऽपि क्रमते तद्यथापि नाम[5] पक्षी शकुनिः। पृथिव्यामप्युन्म[ज्जन-निम]ज्जनं करोति तद् यथापि नामोदके। [उदकेऽ]प्यभिद्यमानो [गच्छति] तद् यथापि नाम पृथिव्याम्[6]। धूमायत्यपि प्र[ज्वल]त्यपि तद् यथापि नाम महानग्निस्कन्धः। [7]इमावपि

1 A & B ऋद्धिप्रातिहार्यै परमपारमिताप्राप्तो ; C ऋद्धिमाप्नोति हार्ये परम०

2 A & C ०लोकधात्वप्र०

3 A ०द्धिर्यदुत यायर्ध्यता प्रार्थनासमृद्धिः ; B तत्र कतमा ऋद्धिप्रतिहार्याणि ऋध्यभिना प्रार्थनासमृद्धिः

4 B या

5 B drops नाम

6 B महापृथिव्यां

7 A, B & Tib, add स्वकायादप्यनेकानि महावारिधारा उत्सृजति तद् यथापि नाम महामेघो याभिर्वारिधाराभिरयं त्रिसहस्रमहासाहस्रलोकधातुरादीप्तः संप्रज्वलितः अग्निना प्रतिज्वालीभूतो निर्वाप्यते।

आसन्न[1] सो जानति ब्रह्मलोकं
ब्रह्माण कोटीन[2] स धर्म देशयी ॥४९॥
यदा च आकांक्षति धर्म भाषितु[3]
महात्रिसाहस्र[4] स विज्ञपेति ।
आकांक्षमाणो बहुक्षेत्रकोटिषु
देशेति धर्मं बहु[5]सत्त्वकोटिनाम् ॥५०॥

[6]तस्मात्तर्हि कुमार परिशुद्धकायसमुदाचारो[7] भविष्यामीत्येवं त्वया कु[मा]र शिक्षितव्यम्[8]। तत् कस्य हेतोः। परिशुद्धकायसमुदाचारो हि कुमार बोधिसत्त्वो महासत्त्वो दिव्येन श्रोत्रधातुनातिक्रान्तमानुषकेण शब्दान् शृणोति दिव्यान्मानुष्यकांश्च। नैरयिकानामपि तिर्यग्योनिगतानामपि। यामलौकिकानामपि। ये दूरे अन्तिके वा। देवानां च मनुष्याणां वा दूरावचराणां वा अन्तिकावचराणां वा[9]।

1 C आसान्नि
2 A सर्वेष लोकान
3 B देशितुः
4 A ०साहस्रि
5 A & B ०प्राणि०
6 A adds तत्र भगवान् पुनरपि चन्द्रप्रभं कुमारभूतमामन्त्रयते स्म।
7 C ०कायसमाचारो
8 B सदा शिक्षित०

9 A & B omit the words from देवानां to अन्तिकावचराणां वा। and add पुनरपरं कुमार परिशुद्धकायसमुदाचारो भविष्यामीत्येवं त्वया कुमार शिक्षितव्यम्। तत् कस्य हेतोः। परिशुद्धकायसमुदाचारो हि बोधिसत्त्वो महासत्त्व आसन्ननिषण्णो दिव्येन घ्राणेन्द्रियेण यावन्तस्त्रिसाहस्रे लोकधातौ दिव्यमनोज्ञधर्मगन्धस्तान् सर्वान् घ्रायति ये दूरे अन्तिके वा। तत्र भगवान् पुनरपि चन्द्रप्रभं कुमारभूतमामन्त्रयते स्म।
तस्मात्तर्हि कुमार etc.

तस्मात्तर्हि कुमार परिशुद्धकायसमुदाचारो भविष्यामीत्येवं त्वया कुमार शिक्षितव्यम्। [तत् कस्य हेतोः।] परिशुद्धकायसमुदाचारो हि कुमार बोधिसत्त्वो महासत्त्वः परसत्त्वानां परपुद्गलानां चेतसैव चेतःपरिवितर्क[1]चरितानि यथाभूतं प्रजानाति। सरागं चित्तं सरागं चित्तमिति यथाभूतं प्रजानाति। वीतरागं चित्तं वीतरागं चित्तमिति यथाभूतं प्रजानाति। पेयालं। सदोषं[2] वीतदोषं समोहं वीतमोहं[3] सोपादानमनुपादानं[4] संक्षिप्तं विक्षिप्तं विपरीत[मविपरीतं] संक्लेशं निष्क्लेशं महद्गतममहद्गतं प्रभास्वरमप्रभास्वरं सप्रमाणमप्रमाणं सोत्तरमनुत्तरं समाहितमसमाहितं विमुक्तमविमुक्तं साङ्गणं चित्तं साङ्गणं चित्तमिति यथाभूतं प्रजानाति। अनङ्गणं चित्तमनङ्गणं चित्तमिति यथाभूतं प्रजानाति।[5] इति हि सर्वसत्त्वानां परपुद्गलानां चेतसैव चेतःपरिवितर्कं[6] यथाभूतं प्रजानाति[7]।

परिशुद्धकायसमुदाचारः कुमार बोधिसत्त्वो महासत्त्वः साकारं सोद्देशमनेकविधं पूर्वेनिवासमनुस्मरति। एकामपि जातिमनुस्मरति। द्वे [तिस्रः] चतस्रः पञ्च दश विंशतिः त्रिंशत् चत्वारिंशत् पञ्चाशत् जातिशतमप्यनुस्मरति। जाति-

1 A & B परिवितर्काणि ; C परिचितक०
2 A & B सदोषचित्तं वीतदोषचित्तं
3 A & B add सतृष्णं वीततृष्णं
4 A & B वीतोपादानं
5 Cf. Majjhima Nikāya, 1, pp. 34, 59, 69, 495; Dīgha Nikāya, 1, p. 80.
6 C परिचित्तकं
7 A & B drop the words from इति हि to प्रजानाति

सहस्रमप्यनुस्मरति। जाति[शत]सहस्रमपि यावदनेकान्यपि कल्पकोटिनयुतशतसहस्राण्यनुस्मरति। संवर्तकल्पमप्यनुस्मरति। विवर्तकल्पमपि यावदनेकानपि संवर्तविवर्तकल्पाननुस्मरति। कल्पमप्यनुस्मरति कल्पशतमपि कल्पसहस्रमपि कल्पशतसहस्रमपि यावदनेकान्यपि कल्पकोटीनयुतशतसहस्राण्यनुस्मरति। यावत् पूर्वान्तकोटीमप्यनुस्मरति। अमुत्राहमासमेवंनामा एवंगोत्र एवंजात्य एवंवर्ण एवमाहार एवमाजीव एवमायुष्प्रमाण एवंचिरस्थितिक एवंसुख[दुःख]प्रतिसंवेदी। ततश्च्युतः अमुत्रोपपन्नः। [सोऽहं] ततश्च्युत इहास्म्युपपन्न इति। साकारं सनिमित्तं सोद्देशमनेकविधं पूर्वेनिवासमनुस्मरति[1]।

परिशुद्धकायसमुदाचारः कुमार बोधिसत्त्वो महासत्त्वो दिव्येन चक्षुषा विशुद्धेनातिक्रान्तमानुषकेण सर्वान् पश्यति च्यवमानानुपपद्यमानान् सुवर्णान् दुर्वर्णान् सुगतान् दुर्गतान् हीनान् प्रणीतान् सुगतिमपि गच्छतो दुर्गतिमपि गच्छतो यथाकर्मोपगान् सत्त्वान् यथाभूतं प्रजानाति। इमे वत[2] सत्त्वा कायदुश्चरितेन समन्वागता वाग्दुश्चरितेन समन्वागता मनोदुश्चरितेन समन्वागता आर्याणामपवादका मिथ्यादृष्टिका मिथ्यादृष्टिकर्मसमादानहेतोः कायस्य भेदात् परं मरणादपायं दुर्गतिं विनिपातं निरयेषु उपपन्नाः। इमे पुनर्वत[2] सत्त्वाः कायसुचरितेन समन्वागता वाक्सुचरितेन समन्वागता मनःसुचरितेन समन्वागता आर्याणा-

1 Cf. Majjhima Nikāya, I, p. 34 etc.

2 Mss. भवन्तः; also in पञ्चविंशतिसाहस्रिका-प्रज्ञापारमिता, p. 87 but in Pali it is always वत।

मनपवादका: सम्यग्दृष्टिकर्मसमादानहेतोः कायस्य भेदात् परं मरणात् सुगतौ स्वर्गलोके देवेषूपपन्नाः। इति हि[1]

1 Ms. A replaces the subsequent portion from इति हि to p. 613, st. 10 by the following extract: सम्यग्दृष्टिसमादानहेतोस्तद्धेतुं तत्प्रत्ययं कायस्य भेदात् परं मरणात् सुगतौ स्वर्गलोके देवलोकेषूपपद्यन्ते। इत्येवं परिशुद्धकायसमुदाचार-बोधिसत्त्वो महासत्त्वोऽनेकप्रकारसुगतिदुर्गतिसमुत्पन्नसमाचारान् पश्यति।

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमां गाथामभाषत।

यो बोधिसत्त्वः परिशुद्धकायः
श्रृणोति [शब्दान् दूरे वान्तिके वा]।
देवान शब्दान् मनुजान शब्दान्
दैत्यान नागान तथ किन्नराणाम् ॥१॥

भूतान प्रेतान तथ गारुडानां
तिर्यग्गतानां तथ नारकाणाम्।
लोकान्तरीकेष्वपि ये च शब्दा-
स्तान् बोधिसत्त्वः सततं श्रृणोति ॥२॥

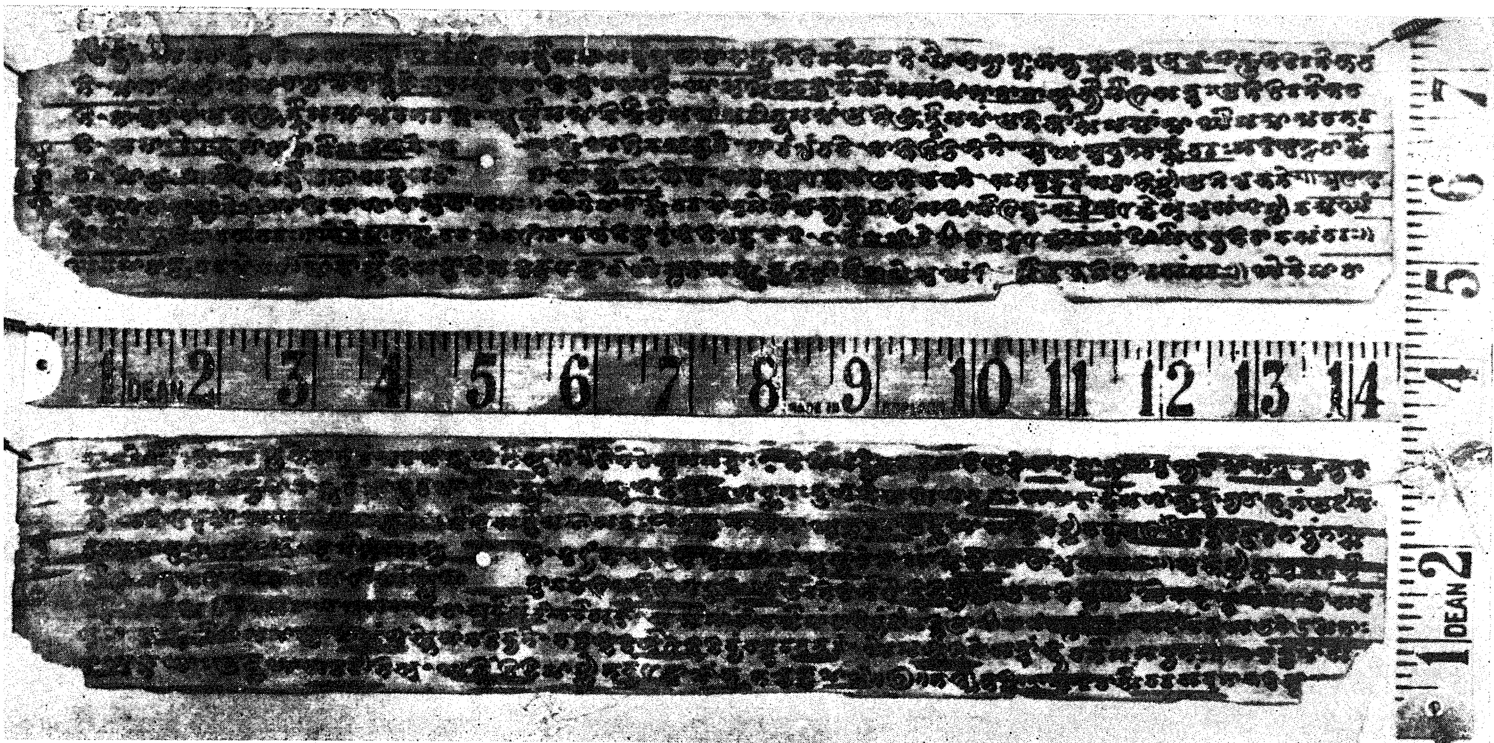
यो बोधिसत्त्वः परिशुद्धकायः
[गन्धान घ्रायति स] एव सर्वान्।
घ्राणेन्द्रियेणैव च दैवतेन
यावन्त एवं सुमनोज्ञगन्धाः ॥३॥

देवान गन्धा मनुजान गन्धा-
स्तिर्यग्गतानां तथ नारकाणाम्।
सर्वत्रिसाहस्रिक-लोकधातौ
तान् सर्वगन्धान् स विदु प्रघ्रायति ॥४॥

यो बोधिसत्त्वः परिशुद्धकायः
स शुद्धज्ञानी परचित्तवेदी।
सरागचित्तं खलु वीतरागं
जानाति सर्वं परचित्ततर्कम् ॥५॥

सदोषचित्तं किल वीतदोषं
समोहनिर्मोहं वितर्कितं च।
सतृष्णचित्तं परिवीततृष्णां
जानाति सर्वं तनुसंवरस्थः ॥६॥

[Vide pp. 614-616]

[Vide pp. 610-613]

दिव्येन चक्षुषा विशुद्धेनातिक्रान्तमानुषकेण सत्त्वान् पश्यति च्यवमानानुपपद्यमानान् सुवर्णान् दुर्वर्णान् हीनान् प्रणीतान् सुगतिमपि गच्छतो दुर्गतिमपि गच्छतो यथाकर्मोपगान् सत्त्वान् यथाभूतं प्रजानाति ।

सोद्ग्राहिचित्तं निरुपाग्रहीकं
संक्षिप्तविक्षिप्तकमानसत्वम् ।
परीत्तचित्तमपरीत्तचित्तं
जानाति भूतं तनुसंवरस्थः ॥७॥

महद्गतं वाप्यमहद्गतं च
प्रभास्वरं नैव प्रभास्वरं वा ।
प्रमाणभूतं परिविप्रमाणं
जानाति सर्वं परिशुद्धदेहः ॥८॥

समाहितं चाप्यसमाहितं च
निरुत्तरं सोत्तरमेव चित्तम् ।
विमुक्तकं चाप्यविमुक्तकं वा
जानाति सर्वं यथभूतमेव ॥९॥

अनंगणं चैव हि सांगणं चा
ससंगिकं वापि निसंगिकं च ।
परैर्यथा तर्कितमेव सर्वं
जानाति कायोत्तमसंवरस्थः ॥१०॥

यो बोधिसत्त्वस्तनुसंवरस्थो
नानाविधं पूर्वनिवासजातिम् ।
सोद्देश साकारमनेकरूपं
सोऽनुस्मरन् भोति च जातिवेत्ता ॥११॥

यः सत्त्वकायोत्तमसंवरस्थः
स दिव्यचक्षुर्लभते विशुद्धम् ।
तेनैव नेत्रेण सुनिर्मलेन
संपश्यते लौकिक सर्व वृत्तिम् ॥१२॥

परिशुद्धकायसमुदाचारः कुमार बोधिसत्त्वो महासत्त्वः एकक्षणसमायुक्तया प्रज्ञया यत् किंचिज् ज्ञातव्य[1]मधिमोक्तव्यं विकुर्वितव्यं तत्सर्वं यथाभूतं प्रजानाति शृणोति पश्यते बुध्यते ।

ये लोकधातौ विचरन्ति लोकाः
केचिच्च्युता येऽप्युपपद्यमानाः ।
हीनाः प्रणीताः खलु मध्यमा ये
केचित् सुवर्णाः खलु ये विवर्णाः ॥१३॥

सद्धर्मचर्या विचरन्ति केचि-
द्धर्मार्थकामान् परिसेवमानाः ।
श्रद्धान्विता ये शुभपुण्यकामाः
संपश्यते तान् परिशुद्धकायान् ॥१४॥

अधर्मचर्यासु चरन्ति केचि-
दश्रद्दधानाः शुभवर्णवृत्तौ ।
आर्यापवादाशुभकर्मरक्ताः
संबोधिज्ञानं नभिवन्द्यमानाः ॥१५॥

केचित् पतन्ति नरकेषु तिर्यग्-
योनौ च प्रेतेषुपयन्ति दुःखम् ।
तांश्चैवमेवं सकलांश्च लोकान्
संपश्यते कायिकसंवरस्थः ॥१६॥

स प्राणिनो हन्ति न चैव जातु
नासंप्रदत्तं [च] समाददाति ।
न चैव मिथ्याभिरतिं स भुङ्क्ते
यः शिक्षते प्रोत्तमकायसंवरे ॥१७॥

तस्मात् कुमार प्रतिशुद्धदेहं
शुभेषु धर्मेषु चरध्वमेवम् ।
यथा चरन्तो न चिरेण बोधिं
प्राप्स्यन्ति धर्मानुपदेशयन्तः ॥१८॥

इति श्रीसमाधिराजे कायसंवरपरिवर्तो नामाष्टत्रिंशतिमः ।

1 A, B & Tib. 250b, l. 1 : ज्ञातव्यं द्रष्टव्यं श्रोतव्यं बोधिमभिसंबोद्धव्यं विकुर्वितव्यं

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ।

अभिज्ञाक्रमनिर्दिष्टो[1] बोधिसत्त्वान तायिनाम् ।
समाधीय स्थिहित्वान बोधिसत्त्वोऽधिगच्छति[2] ॥५१॥
श्रोत्रं च ते विशोधेन्ति दिव्यं श्रोत्रमचिन्तियम् ।
येन शृण्वन्ति ते धर्मान् सर्वबुद्धेहि भाषितान्[3] ॥५२॥
सरागमसरागं वा सदोषं वीतदोषकम् ।
समोहं वीतमोहं वा चित्तं जानन्ति प्राणिनाम्[4] ॥५३॥
पूर्वेनिवासं जानन्ति[5] यत्र ते उषिताः पुरा ।
कल्पकोटीसहस्राणि सङ्ख्स्तेषां न विद्यते ॥५४॥
चक्षुश्च [ते] विशोधेन्ति दिव्यं चक्षुरनुत्तरम् ।
[अनु]पश्यन्ति ते[6] सत्त्वांश्च्यवतोऽ[प्यु]पपद्यतः ॥५५॥
एकक्षणसमायुक्त[7]प्रज्ञया सर्वजातिषु ।
यत् किञ्चिदिह ज्ञातव्यं धर्माणां भूतलक्षणम् ॥५६॥

[तत्र भगवान् पुनरपि चन्द्रप्रभं कुमारभूतमामन्त्रयते स्म]। तस्मात्तर्हि कुमार वाक्संवरसंवृतो भविष्यामीत्येवं बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन शिक्षितव्यम्[8] । तत्र कुमार कतमो वाक्संवरः । येन वाक्संवरेण समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः

1 B ०क्रमु निद्दष्टो
2 B ०ति बुद्धति
3 B ता धर्मा सर्वबुद्धेहि देशितान् and then adds
महात्रिसाहस्त्रिय लोकधातौ ये गन्ध दिव्या धर्म सन्ति सर्वो ।
दिव्येन घ्राणेन यथा निषण्णो तां घ्रायते सो विदु बोधिसत्त्वो ॥
4 B चित्त जानाति प्राणिनाः
5 B जानाति ; Tib. प्रजानाति
6 B पश्यति ता ; C ये पश्यन्ति
7 B युक्तयाः
8 A & B ०ष्यामीत्येवं त्वया कुमार [सदा B] शिक्षितव्यम् ।

षष्ट्याकारसमन्वागतमसंगबुद्धस्वरघोषमचिन्त्यं प्रतिलभते[1]। अयमुच्यते [कुमार] वाक्संवरः। येन वाक्संवरेण समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः आदेयवाक्यतां प्र०[2]। अयमुच्यते[3]....वा०। येन....महासत्त्वः द्वात्रिंशन्महापुरुषलक्षणानि प्र०।[4] दश तथागतबलानि चत्वारि तथागतवैशारद्यानि अष्टादशावेणिकान् बुद्धधर्मान् प्र०। अयमुच्यते....वा०। येन....महासत्त्वस्त्रीणि विमोक्षमुखानि प्र०। चतुरो ब्रह्मविहारान् प्रतिलभते। अयमुच्यते ....वा०। येन....महासत्त्वश्चत्वारि स्मृत्युपस्थानानि प्रतिलभते[5]। चत्वारि सम्यक्प्रहाणानि चतुर ऋद्धिपादान् पञ्चेन्द्रियाणि पञ्च बलानि सप्त बोध्यङ्गानि आर्याष्टाङ्गं मार्गं प्र०। अयमुच्यते ...वा०। येन....महासत्त्वो[6] महाकरुणाविहारं प्र०। महोपेक्षाविहारं प्र०। क्षेमांश्च वितर्कान् प्र०। प्रविवेकांश्च वितर्कान् प्र०। अयमुच्यते कुमार वाक्-संवर [इति]।

पुनरपरं कुमार वाक्संवर उच्यते ये[न] वाक्संवरेण समन्वागतो बोधिसत्त्वो[7] महासत्त्वो मृषावादात् प्रतिविरतो भवति। पशुन्यात् पारुष्यात् संभिन्नप्रलापात् प्रतिविरतो भवति। मातापितृणामाचार्याणां चान्तिके असत्यां[8]

1 A सर्वसंसारिकधर्मेष्वसंगज्ञानतां प्रतिलभते ; C सष्टीकारसमन्वागत०

2 प्र० = प्रतिलभते

3 अयमुच्यते...वा०। येन...महासत्त्वः = अयमुच्यते कुमार वाक्संवरः। येन वाक्संवरेण समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः

4 B & Tib. 251a, l. 7 add ०सत्त्वः अशीत्यनुव्यञ्जनानि प्रतिलभते

5 A & Tib. add चतस्रः प्रतिसंविद्

6 B adds महामुदिताविहारं प्रतिलभते

7 Tib 252a, l. 6 adds प्राणातिपातात्

8 Mss. असभ्यां but not in Tib.

वाचं [न] निश्चारयति। या अपि तदन्या दोषोपसंहिता वाचस्ताभ्यो बोधिसत्त्वः प्रतिविरतो भवति। ताश्च वाचः प्रतिश्रुत्कोपमा अवतरति। स्वप्नोपमा निर्मितोपमा मरीच्युपमाः प्रतिश्रुत्कोपमाः प्रतिभासोपमा मायोपमा अवतरति। स तामेवंभूतां वाचं नोपलभते न कल्पयति न मन्यते नावलम्बते नाभिनिविशते। अयमुच्यते [कुमार] वाक्संवरः। परिशुद्धवाक्संवरो[1] हि कुमार बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सर्वापायेभ्यो न बिभेति सर्वबुद्धधर्मान्[2] प्रतिलभते। सर्वबुद्धर्द्धिं सर्वाभिज्ञां प्रतिलभते।

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत।

येनेह वाक्संवरणेनुपेतो
लभत्यवश्यं स हि बोधिसत्त्वः।
सर्वेषु धर्मेषु असंगज्ञान-
मयं हि सो[3] उच्यति वाचसंवरः[4] ॥५७॥

येनेह वाक्संवरणेन धीरा
लभन्ति द्वात्रिंशति[5] लक्षणानि।
दशो बलावेणिक-बुद्धधर्मा-
नयं हि सो उच्यति वाचसंवरः ॥५८॥

1 B ०द्धकायसमुदाचारो हि

2 A drops from परि० to धर्मान्

3 B सो च्यति वाक्०

4 A, B & Tib. 252b, l. 7 add

येनेह वाक् संवरणेन धीमाल्लभते षष्ठांगसमानयुक्तम्।
असंगस्वरमचिन्त्यघोषमयं हि सो उच्यति वाचसंवरः॥

5 B धीमान् लभेत द्वात्रिंशते लक्षणानि।

येनेह वाक्संवरणेन धीमान्
प्राप्नोति सर्वानिम[1] बुद्धधर्मान् ।
ये पूर्वमस्मिन् परिकीर्तिता मे
अयं हि सो उच्यति[2] वाचसंवरः ॥५९॥

येनेह वाचावरणेन[3] धीमान्
लभेद्विहारान् प्रतिसंविदश्च ।
अत्यद्भुतान् धर्म अचिन्तियांश्च[4]
अयं हि सो उच्यति[5] वाचसंवरः ॥६०॥

येनेह वाचावरणेन[3] धीमान्
स्मृत्युपस्थानानि सम्यक्प्रहाणा[6] ।
तथर्द्धिपादान् [7]बल इन्द्रियाणि
लभत्ययं सोच्यति[8] वाचसंवरः[9] ॥६१॥

येनेह वाक्संवरणेन धीमान्[10]
महा उपेक्षां लभते[11] विशारदः ।
महाकृपा शुद्धविहारतां च
अयं हि सो उच्यति वाचसंवरः ॥६२॥

1 A धीमानाप्नोति हि सर्वानिह ; B धीमान् आप्नोति सर्वानिह बुद्धधर्मान् ; C प्राप्नोति सत्त्वानिम
2 A सो वुच्चति ; B drops this line.
3 A, B & Tib. वाक्संवरणेन
4 A अत्यद्भुतं धर्म अचिन्तियं च
5 A सो वुच्चति
6 A & B स्मृती उपस्थान प्रहाणसम्यक्
7 B तथ ऋद्धिपादान् बलइन्द्रियानि C ते अथर्द्धि पादान् बल इन्द्रियाणां
8 A सोच्चति ; B स उच्चति
9 B वाक्यसम्बरः
10 A ०वरेण समन्वागतो बोधिसत्त्वो
11 A लभतो ; B महानुपेक्षानुलभते

येनेह वाक्संवरणेन धीमान्
क्षेमान्[1] वितर्काल्लँभते विशुद्धान् ।
तथा वितर्कान् प्रविवेकशान्ता-
नयं हि सो[2] उच्यति वाचसंवरः ॥६३॥

येनेह वाक्सं[व]रणेन धीमान्
मृषा[3] न भाषी पिशुनाश्च वाचः[4] ।
संभिन्नप्रलापं परुषां च वाचम्[5]
अयं खु सो उच्यति[6] वाचसंवरः[7] ॥६४॥

येनेह वाक्संवरणेन धीमान्
सद्धर्मक्षेपं[8] न करोति जातु
न बुद्धसंघं च अभ्याचक्षेत[9]
अयं खु सो उच्यति[6] वाचसंवरः ॥६५॥

येनेह वाक्संवरणेन धीमान्
मातापितृष्वाचरियानमन्तिके[10] ।
असत्यवाचं पुरतो न भाषी[11]
अयं खु सो उच्यति[6] वाचसंवरः[7] ॥६६॥

1 A क्षेमान् वितर्कान् प्रविवेक शान्तं । मैत्रीविहारं लभते सुराणि अयं
2 B अयं खु सौ
3 A & B मृषां
4 A °षी परुषां च वाचं ; C °षी पिशुनाच वाचा
5 A संभिन्नवाच पिशुनां च वाणीं ; B परुषश्च वाणीम्
6 A वुचति
7 B वाक्यसम्बरः
8 B क्षेपां ; C क्षेमं
9 A न बुद्धसंघ च प्रतिक्षिपेत ; B न बुद्धधर्मसंघश्च प्रतिक्षिपेती ; C नबुद्धधर्मं
10 A & B चान्तिके
12 A & B भाषते

येनेह वाक्संवरणेन धीमान्
या[1] अन्यवाचो इह दोषसंहिताः ।
ताभ्योऽप्यशेषं विरतः स भोति
अयं खु सो उच्यति वाचसंवरः ॥६७॥

येनेह वाक्संवरणेन धीमान्
प्रतिश्रुत्क[2]-सन्निभतां पि[3] वाचम् ।
सुपिनोपमामोत्तरतो[4] विशारदो
अयं खु सो उच्यति वाचसंवरः ॥६८॥

निरात्म-निर्जीव-निरीहतां वा[5]
प्रतीत्युत्पन्नां[6] सुपिनोपमां मृषा[7] ।
यदेव वाचोत्तरि बोधिसत्त्वो
अयं खु सो उच्यति वाचसंवरः ॥६९॥

निरोध नित्य[8] सुपिनं यथैव[9]
स्वप्नस्वभावा[10] अथ निर्वृतिं[11] च ।
यदेव[12] वाचोत्तरि बोधिसत्त्वो
अयं खु[13] सो उच्यति वाचसंवरः[14] ॥७०॥

1 A drops from या अन्य to धीमान्
2 A प्रतिश्रुत्वता सन्निभतां च ; C प्रतिश्रुतकां 3 B च वाचः
4 A & B सुपिनोपमा सो भवती 5 A & B ०हताश्च वा
6 B प्रत्युतपन्नां 7 B मृषां 8 B & C सत्य
9 A तथैव 10 A स्वभावथ
11 B निर्वृतिश्च 12 A & B येनेह ; C येनैव
13 B अयं हि 14 C बोधिसत्त्व वाचसम्बरः

नो चापि[1] वाचं लभते स कांचि-
न्न कल्पयी नापि च मन्यते सः[2] ।
नालम्बते नाभिनिवेश[3] जातू
अयं खु सो उच्यति वाचसंवरः[4] ॥७१॥

[तत्र भगवान् पुनरपि चन्द्रप्रभं कुमारभूतमामन्त्रयते स्म ।] तस्मात्तर्हि कुमार मनःसंवरसंवृतो भविष्यामीत्येवं बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन शिक्षितव्यम् । तत्र कुमार कतमो मनःसंवरः । येन मनःसंवरेण समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो वज्रोपमं समाधिं प्रतिलभते । अयमुच्यते [कुमार] मनःसंवरः । येन मनःसंवरेण समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो ज्वलनान्तराभां[5] नाम रश्मिं प्रतिलभते । अयमुच्यते मनःसंवरः । येन[6]··· महासत्त्वोऽष्टाङ्गोपेतस्वरघोषसंपदं प्र०[7] । अयमुच्यते मनःसंवरः । येन···महासत्त्वो द्वात्रिंशन्महापुरुषलक्षणानि प्र० । दशतथागतबलानि चत्वारि वैशारद्यानि चतस्रः प्रतिसंविदः अष्टादशावेणिकांश्च बुद्धधर्मान् प्र० । अयमुच्यते मनःसंवरः । येन··· महासत्त्वः त्रीणि विमोक्षमुखानि प्र० । शून्यतामनिमित्तमप्रणिहितं विमोक्षमुखं प्र० । अयमुच्यते मनःसंवरः । येन···महासत्त्वश्चतुरो ब्रह्मविहारान् प्र० । महामैत्रीं महाकरुणां महामुदितां

1 A वापि 2 A ०ते सौ ; B च न सो सौ 3 A निवेखु

4 A & B add इति श्रीसमाधिराजे वाक्संवरपरिवर्तो नामोनचत्वारिंशतितमः ।

5 A ज्ञानोत्तरङ्ग

6 येन...महासत्त्वः=येन मनःसंवरेण समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः

7 प्र०=प्रतिलभते

महोपेक्षां प्र० । अयमुच्यते मनःसंवरः। येन...महासत्त्वश्चत्वारि स्मृत्युपस्थानानि प्र० । चत्वारि सम्यक् प्रहाणानि चतुर ऋद्धिपादान् पञ्चेन्द्रियाणि पञ्च बलानि सप्त बोध्यङ्गानि आर्याष्टाङ्गं मार्गं प्र० । अयमुच्यते मनःसंवरः। येन...महासत्त्वो महाकरुणाविहारं प्र० । महोपेक्षाविहारं प्र०[1] । क्षेमांश्च वितर्कान् प्र० । [प्रविवेकांश्च वितर्कान् प्र०] हितैषितां च ईर्यां च चर्यां च प्र० । अयमुच्यते मनःसंवरः ।

पुनरपरं कुमार मनःसंवर उच्यते। येन मनःसंवरेण समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो मिथ्यादृष्टिप्रहाणाय मिथ्यादृष्ट्या सार्धं न संवसति। अभिध्याप्रहाणाय अनभिध्यालुर्भवति। व्यापादप्रहाणाय व्यापादेन सार्धं न संवसति। कौसीद्यप्रहाणाय कुसीदेन सार्धं न संवसति। गुरूणामन्तिके मातापित्रोराचार्याणां चान्तिके शाठ्यचित्तं नोत्पादयति। रागद्वेषमोहचित्तं नोत्पादयति। न च तैः सार्धं संवसति। बोधिचित्तं नोत्सृजति। अध्याशयचित्तं च नोत्सृजति। ये चान्ये दोषोपसंहिता मनःसंकल्पास्तेभ्यः सर्वेभ्यः प्रतिविरतो भवति। न च तैः सार्धं संवसति। अयमुच्यते मनःसंवरः। तच्च मनो मायोपममित्यवतरति। स्वप्नोपममपि मरीच्युपममपि निर्मितोपममिति प्रतिभासोपममित्यवतरति। न कुतश्चिदागमनतोऽवतरति। स्वप्नोपमं सुख-

1 B महामैत्रीविहारं प्रतिलभते। महाकरुणाविहारं प्र० । महामुदिताविहारं प्र० । महोपेक्षाविहारं प्र० । क्षेमांश्च वितर्कान् प्र० । प्रविवेकांश्च वितर्कान् प्र० । अयमुच्यते कुमार मनःसंवरः। येन मनःसंवरेण समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः हितैषितां etc.

मवतरति। स्वप्नोपममनित्यतोऽवतरति। स्वप्नोपमं निर्जीवतोऽवतरति। स्वप्नोपमं शून्यतोऽवतरति। तच्च नोपलभते न कल्पयति न मन्यते ना[व]ल[म्बते नाभिनिवि]शते। अयमुच्यते, कुमार मनःसंवरः।

[1]परिशुद्धमनःसमुदाचारो[2] हि कुमार बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सर्वक्षणांश्च[3] वर्जयति। अचिन्त्यांश्च सर्वबुद्धधर्मान् प्रतिलभते। [सर्वबुद्धेभ्यश्च] [4]सर्वबुद्धाभिज्ञां अकोप्यां च चेतोविमुक्तिं प्रतिलभते। अयमुच्यते मनःसंवरः।

अथ[5] खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत।

श्रृणोथ[6] सर्वि[7] अविक्षिप्तमना
मम भाषतो[8] मनःसंवरणम्।
श्रुत्वा च तत्र प्रतिपद्यथा मे[9]
यदीच्छथा लघु विशोधनताम्[10] ॥७२॥
मनःसंवरेण लभि[11] येन विदु
परमप्रशान्त विपुलानचलान्।

1 A & B add तत्र भगवान् पुनरपि चन्द्रप्रभं कुमारभूतनामन्त्रयते स्य। तस्मात्तुह कुमार मनःसमुदाचारो भविष्यामीत्येवं कुमार त्वया शिक्षितव्यं। तत्र कस्य हेतोः।
2 C मन समाचार
3 A & B सर्वालक्षणान् विवर्ज०
4 B drops सर्व०
5 B तत्र
6 C निश्रृणोथ
7 A drops सर्वि
8 A भाषते मनस सम्वर ; B मन भाषितो
9 B श्रुत्वा च तस्य प्रतिपद्यथ मे ; C प्रतिपद्य
10 A यदिच्छेत स्यानु लघुविबोधनतां ; B यदिच्छ स्वस्त्यलघु
11 A मनसम्बरेण लघु येन

जिनधर्म चिन्तिय तथाद्भुततां[1]

मनःसंवरुच्यति विशुद्ध अयम् ॥७३॥

मनःसंवरेण लभि येन[2] विदु

चेतोविमुक्तिमचलां सततम् ।

वज्रोपमं[3] तथ समाधिवरं

मनःसंवरूच्यति हि श्रेष्ठ अयम् ॥७४॥

निष्पादयत्यपि च येन विदु

उपचाररश्मिं[4] विपुलार्थकरीम् ।

आर्याष्टांगुपेतस्वर[5] येन लभी

मनःसंवरूच्यति विशुद्ध अयम् ॥७५॥

मनःसंवरेण विदु[6] येन वरां

द्वात्रिंशलक्षण[7] लघू लभते ।

दश चो[8]बलान्यखिलबुद्धगुणान्

मनःसंवरः कथितु श्रेष्ठ अयम् ॥७६॥

मनःसंवरेण लभि येन विदु

प्रतिसंविदस्तथ विशारदताम्[9] ।

1 B ०ता

2 A लभि ये ; B ०णा भि न येन

3 A ०पम ; B ०पमां

4 C ०पचार०

5 A षष्ठंगुपेत स्वरु ; B दृष्टागुपेतस्वरु ; see above, p. 619.

6 B मनसम्वरेणापि

7 B ०लक्षणाश्च

8 B दशवचो

9 C ०रदता ; B प्रतिसंविदं तथा विशारतां

परमाद्भुतान्[1] गुण अचिन्त्य तथा
मनःसंवरः कथितु श्रेष्ठु अयम् ॥७७॥
मनः[सं]वरेण लभि येन विदु[2]
स्मृत्युपस्थान चतु[3] ऋद्धिपादान् ।
सम्यक् प्रहाण बल इन्द्रिय[4] चो
मनःसंवरः कथितु श्रेष्ठ अयम्[5] ॥७८॥

1 A ०द्भुतां 2 A चतु
3 Tib 256b, l. 5 omits चतु 4 B चार ; Tib. l. 6 इन्द्रियबल पञ्च
5 A & Tib. add

मनःसंवरेण लभि येन विदु
ब्राह्मा विहार चतुरो निखिलान् ।
तथ शून्यतानिमित्ताप्रणिहितं च मुखं
मनःसंवरः कथितु श्रेष्ठ अयम् ॥
मनःसंवरेण लभि येन विदु
करुणाविहारु महुपेक्षु लभी ।
तथ ईर्य चर्य महमैत्रिवरां
हित चित्तु भोति स सर्व सत्त्व ॥
मनःसंवरेण युक्तो भवति

B adds
मनःसंवरेण लभि येन विदु
चतुर्ब्रह्मविहार चतुरो निखिलान् ।
शून्यानिमित्ताप्रणिहितं च मुखं
मनःसंवर कथितु श्रेष्ठ अयम् ॥
मनःसंवरेण लभि येन विदु
महुपेक्षता विहारण परम प्रवरम् ।
मनःसंवरेण विदु येन यतो
मिथ्याकुदृष्टि-सह नो वसती ॥
गुरुणां च शाठियु न स जनयी
मनःसंवरः कथितु श्रेष्ठ अयम् ।

मनःसंवरेण लघु[1] येन विदु
बोध्यङ्ग सप्त लभते विमलान्[2] ।
अष्टाङ्गिकं च तथ मार्गवरं
मनःसंवरः कथितु श्रेष्ठ अयम्[3] ॥७९॥

मनःसंवरेण लभि येन विदु
मद्रुपेक्षता[4] विहरणं प्रवरम् ।
करुणाविहारिममलं[5] च परं
मनःसंवरः कथितु श्रेष्ठ अयम् ॥८०॥

मनःसंवरेण लभि येन शिवान्[6]
क्षेमान् वितर्क विदु शुद्ध सदा[7] ।
लभते गुणाढ्यु प्रविवेककथां
मनःसंवरः कथितु श्रेष्ठ अयम् ॥८१॥

मनःसंवरेण विदु येन युतो[8]
मिथ्या कुदृष्ट्या सह न[9] वसति ।
व्यापादाभिध्या न च संजनयी
मनःसंवरः कथितु श्रेष्ठ अयम् ॥८२॥

मनःसंवरेण विदु येन युतः
कुहनां करोति न मुहूर्तमपि ।

1 B & Tib. 257a, l. 2: लभि
2 A विपुलां
3 B omits stanzas 79-82
4 C मद्रुपेक्षथा
5 A ०विहारमचलं
6 A शिवां
7 A शुद्धमनाः Tib. 257a, l. 3: shi-ba-dgaḥ-bai-yid
8 C सदा
9 A ०कुदृष्टि सह नो

गुरूणां च शाठियु[1] न संजनयी
मनःसंवरः कथितु श्रेष्ठ अयम्[2] ॥८३॥
मनःसंवरेण विदु येन युतो
रागथ द्वेष न जनेति मनः।
तथा मोह चित्तु न जनेति क्वचिन्
मनःसंवरः कथितु श्रेष्ठु अयम् ॥८४॥
मनःसंवरेण[3] विदु येन युतो
बोधाय चित्तु न[4] विनिःसृजति[5]।
अध्याशयं च न[6] विकोपयती
मनःसंवरः कथितु श्रेष्ठु अयम् ॥८५॥
मनःसंवरेण विदु येन युतो
ये चान्यदोष[7] विविधा मनसः।
सर्वेभि[8] सार्धं न [च] संवसती
मनःसंवरः कथितु श्रेष्ठु अयम् ॥८६॥
मायोपमं च मन ओतरती[9]
सुपिनोपमं तथ मरीचिसमम्[10]।

1 C करुणां च शाधियु ; see Tib. 257a, l. 6.
2 C रागेथ
3 A मनसंवरे
4 C चिन्तन
5 B ०ती
6 A न च ; C अध्याशयं मन
7 A & B चान्यि दोष
8 B सर्वेहि
9 A & C मन ओत्तरति ; B मन ओतेरति
10 B adds अथ खलु भगवान् पुनरपि चन्द्रप्रभकुमारभूतमामन्त्रयते स्म ।

प्रतिभास[1]लक्ष[ण]मथो सततं
मनःसंवरः कथितु श्रेष्ठु अयम् ॥८७॥
सुपिनोपमं च सुखमोतरती
तथनित्य शून्यत अशाश्वत[तः][2] ।
मन एव ओतरति[3] येन विदु
मनःसंवरः कथितु श्रेष्ठु अयम् ॥८८॥
निर्जीवमोतरति[4] निःसत्त्व मनो
उत्पन्नु प्रत्ययत चक्रसमम्[5] ।
न कुतश्चिदागतु न चापि [6]गतं
मनःसंवरः कथितु श्रेष्ठ अयम् ॥८९॥
न च तन्मन्ये[7] उपलभाति क्वचि
न च कल्पयत्यथ न म[न्य]त्यसौ[8] ।
नालंभते विनिविशति न चो[9]
मनःसंवरः कथितु श्रेष्ठु अयम् ॥९०॥

1 B प्रभास०
2 B असास्वततः
3 A एवमोत्तरति ; B एवमोतरि ; C उत्तरति
4 A निर्जीवतरि
5 A निर्जीवमोत्तरति निसत्त्वमना उत्पन्नु प्रभाय नलातचक्रसमं ; B नलात चक्रसमं ; Tib. 257b, l. 4: mgal. me. bskor. ba.
6 A क्वचिद्गतं
7 A तं मना ; C ततत्परो
8 A & B मन्यति सो
9 A & B नालंबते निविशाति न चो ; C ०शाति मनो

परमार्थसत्य[1] सुपिनेन समं
निर्वाण[2] स्वप्नसममोतरति[3] ।
मन एवमोतरति येन विदु
मनःसंवरः कथितु श्रेष्ठ अयम् ॥९१॥

[इति श्रीसमाधिराजे[4] कायवाङ्मनःसंवर-परिवर्तः
अष्टत्रिंशतितमः[5]] ॥३८॥

1 A ०सत्त्व
2 A निर्वाण ; C ०निर्वाहु
3 B स्वप्नसमोतरती ; C मोत्तरति
4 B drops इति श्रीसमाधिराजे
5 A मनसस्संवरपरिवर्तश्चत्वारिंशतिमः ; B कायवाक्मनःसंवरपरिवर्तो नाम चत्वारिंशतितमः। In MS. A, this chapter has been subdivided into three as कायसंवरः, वाक्संवरः and मनःसंवरः। Though MS. B followed MS. A in numbering the chapters, it, however, ended the chapter as indicated above.

ऊनचत्वारिंशपरिवर्तः

[1]तत्र कुमार कतमा कर्मविशुद्धिः। यदिदं[2] स्वप्नोपमं त्रिभवं दृष्ट्वा तत्र [3]विरागतामुत्पादयति। इयमुच्यते कर्मविशुद्धिः[4]। तत्र कतम [5]आलम्बनसमतिक्रमः। यदिदं मायोपमतां स्कन्धधात्वायतनानां बुद्ध्वा तेषां व्यवसर्गः। अयमुच्यते आलम्बन[5]-समतिक्रमः। तत्र कतमा स्कन्धपरिज्ञा। यदिदं मरीच्युपमतां स्कन्धानामवतरति[6]। तत्र कतमा धातुसमता। यदिदं निर्मितोपमानां धातूनां प्रतिनिसर्गः। तत्र कतम आयतनाप्रकर्षः[7]। यदिदं प्रतिभासोपमानामायतनानां प्रतिनिसर्गः। त०[8] तृष्णाप्रहाणम्। य०[9] सर्वधर्माणामनालम्ब[न]ता। त० अनुत्पादसाक्षात्क्रिया। य० सर्वधर्माणामनुपलब्धिः। त० क्रियावतारः। य० वीर्यसमुत्थितस्य दुःखस्याविप्रणाशः। त० हेतुदीपना[10]। य० प्रतिश्रुत्कोपमानां स्कन्धानामभिनिर्वृतिः[11]। त० फलाविप्रणाशः। य० स्वप्नोपमस्य कर्मफलस्याविप्रणाशः। त० धर्मदर्शनम्। य० सर्वधर्माणामपश्यना[12]। त० मार्गभावना। य०

1 A adds तत्र भगवान् पुनरपि चन्द्रप्रभं कुमारभूतमेतदवोचत्।

2 A यदुतेदं

3 A विरागमुत्०

4 A, B & Tib. इयमुच्यते कुमार कर्मपरिशुद्धिः

5 Mss. आरम्बण०

6 B स्कन्धध.त्वानामवतरति

7 Tib. 258a, l. 4: sel. va=अपनय

8 त०=तत्र कतरः or कतरा or कतमा or कतरत्

9 य०=यदिदं

10 A परिदीपना

11 B निवृत्तिः

12 B & C ०पश्यनता

सर्वधर्माणामनुपलब्धिभावना। त० तथागतसमवधानम्। य० सर्वबुद्धानां शिक्षा-प्रतिपत्तिः। त० तीक्ष्णप्रज्ञता[1]। य० सर्वधर्माणा[2]मनुत्पत्तिकक्षान्तिः। त० सत्त्वानुप्रवेश[3]ज्ञानम्। य० इन्द्रियपरापरज्ञताज्ञानम्। त० धर्मज्ञानम्। य० सर्वधर्माणामनुपलब्धिः[4]। त० प्रतिसंविदावतारज्ञानम्। य० यथाभूतधर्मनयप्रवेशः[5]। त० अक्षरप्रभेदज्ञानम्। य० त्रिमन्त्रप्रयोगज्ञानम्। आकारानाकारज्ञानम्[6]। त० वस्तुसमतिक्रमः। य० अवस्तुबुध्यना[7]। त० घोषपरिज्ञा। य० प्रतिश्रुत्कोपमावतारज्ञानम्। त० प्रामोद्यप्रतिलाभः। य० सर्वधर्माणामनुपलब्धिः। संसारात् दुःखस्य उत्सर्गो भारावहरणम्[8]। त० [धर्म][9]प्रीत्यनुभवनता। य० अववाद-सन्तोषणानुत्सर्गस्वयानानुशंसा[10]पश्यना। त० आर्जवता। य० आर्यसत्यप्रतिवेधः[11]। त० रिजुकता[12]। य० ईर्यापथस्याकल्पनता[13]। त० अपगतभ्रूकुटिकता[14]। य० दोषप्रहाणम्। त० सौशील्यता[15]। य० सुखसंवासता[16]। त० माधुर्यता। य०

1 A ०प्रज्ञा
2 A ०णामनुत्पाद०
3 A & B ०प्रवेशे ; C कतमस्मिन् वानुप्रवेशे
4 A सर्वधर्माणां यथाभूतविशुद्धिज्ञानं
5 A यदिदं सर्वसत्त्व यथाशयावबोधनं ज्ञानं ; B धर्मनयप्रतिवेधः
6 A & B अकाराकारज्ञानञ्च
7 A बुध्यतां ; B ०बुध्यना
8 A निःसाराद्दुःखस्य भारामहरणं ; C भारावपारणम्
9 Tib. 259a, l. 1 adds it.
10 A ०सर्गः स जानानुशंसा ; B ०सर्गः स्वयानानुशंसा पश्यना ; C सर्गस्य सानु०
11 A & B ०सत्यप्रतिवधः
12 A & B ऋजु०
13 A & B ०पथस्याविकल्प०
14 B ०टिमूलता
15 A तत्र स खिल्यते ; B साखिल्यता ; Tib. 259a, l. 3: dge. ba
16 C संचरता

परेषु हितवस्तुता । त॰ पूर्वालापिता[1] । य॰ एहि स्वागतवचनता[2] लघूत्थानता । त॰ गुरुगौरवता । य॰ गुरूणामन्तिके भयं च कल्याणमित्रता च । त॰ गुरुशुश्रूषा । य॰ गुरूणामुपस्थानावस्थानपरिचर्या । त॰ उपपत्तिसंतुष्टिः । य॰ सर्वोपपत्तिष्वनास्वादनता[3] । त॰ [4]शुक्लधर्मातृप्तता[4] । य॰ [4]शुक्लधर्माणां पर्येष्टिः किंकुशलमार्गणता च[5] ।

त॰ आजीवपरिशुद्धिः । य॰ इतरेतरसन्तुष्टिता अकूहणता[6] अनैषिकता । लाभेन लाभाचिकीर्षणता च[7] । त॰ अरण्यवासानुत्सर्गः । य॰ [8]अनिक्षिप्तधुरता कुशलेषु धर्मेषु प्रान्तशय्यासनाभिरतिर्वनगहनगिरिदुर्गगुहाकन्दरेष्वभिरतिः धर्मप्रीत्यनुभवनता च । असंसर्गः गृहिप्रव्रजितैरभिसत्कारश्लोके नाध्यावसानता तृष्णाप्रहाण-ध्यानप्रीत्यनुभवनता च । अयमुच्यतेऽरण्यवासानुत्सर्गः । त॰ भूम्यवस्थानज्ञानम्[9] । य॰ [10]श्रावकभूमिफलव्यवस्थानज्ञानं [प्रत्येकबुद्धभूमिव्यवस्थानज्ञानं बोधिसत्त्वभूमिव्यवस्थानज्ञान] च । त॰ स्मृत्यविप्रणाशः । य॰ अनित्यदुःखशून्या-

1 A पूर्वाभिलापिता ; B ॰भिलषिता
2 A & B स्वागतवादिता
3 A सर्वोपरिप्रसादता ; B ॰पत्तिस्थानास्वादनता
4 B शुरु॰
5 The Gilgit ms. C ends here. The subsequent portion is taken from Mss. A & B.
6 B adds अलपनता
7 A लाभाविकर्षणता ; cf. Mahāvyutpatti, 127.
8 B य॰ विक्षिप्त॰
9 A ॰नुभवन तावत् सुसंगी
10 B श्रावकफल॰

नात्मामनसिकारः। त॰ स्कन्धकौशल्यज्ञानम्। य॰ स्कन्ध-धात्वायतन-[1]प्रभेदज्ञानञ्च तत्र चानुपलब्धिः। त॰ अभिज्ञा-साक्षात्क्रिया। य॰ चतुर्णामृद्धिपादानां प्रतिलम्भः ऋद्धि-विकुर्वणता च। त॰ क्लेशापकर्षः। य॰ रागद्वेषमोहप्रहाणम्। त॰ [2]वासनानुसन्धिसमुद्घातज्ञानम्। य॰ पूर्वबालचरि-विजुगुप्सनता श्रावकप्रत्येकबुद्धभूम्यस्पृहणता च। त॰ विशेषगामिता। य॰ बुद्ध-वैशारद्यप्रतिसंविदां निष्पादनता च। त॰ भावनाभिनिष्यन्दः। य॰ अनुनयप्रतिघप्रहाणम्। त॰ आपत्ति-कौशल्यम्[3]। य॰ प्रातिमोक्ष-विनयसंवरः। त॰ पर्युत्थान[4]-विष्कंभणम्। य॰ [5]अत्ययदेशना आयतिसंवरश्चाकुशलानां धर्माणाम्। त॰ अनुनयप्रहाणम्। य॰ त्रैधातुकभवतृष्णालता[6]समुद्घातोऽसमुत्पन्नानां चाकुशलानां धर्माणामनुत्पादनता। उत्पन्नानां च कुशलमूलानां[7] धर्माणामविप्रणाशः। त॰ भवसमतिक्रमः। य॰ त्रैधातुकानुपलब्धिः। अमनसिकारता च। त॰ जातिस्मरता। य॰ पूर्वेनिवासज्ञानम्। त॰ कर्म-विपाकनिष्काङ्क्षणता। य॰ उच्छेदशाश्वतविवर्जनता। त॰ धर्म-चिन्ता। य॰ यथाभूतचिन्ता। त॰ श्रुतपर्येष्टिः। य॰श्रावकप्रत्येक-बुद्धपिटकस्य बोधिसत्त्वपिटकस्य च आधारणता भावनता च। त॰

1 C अभेद

2 B वासनासु सर्वि समु॰

3 Tib. 260a, l. 4: ལྟུང་བ་ལས་འབྱིན་པ་ལ་མཁས་པ །

4 B पर्यवस्थानविष्कम्भन-विष्कम्भन'

5 A सत्यापदेशना ; B मद्ययेदेशन

6 A तृष्णाभिलाष

7 B कुशलानां

ज्ञानतीक्ष्णता। य० स्वप्नोपममनुत्पादज्ञानम्। त० ज्ञानतृष्णा। य० ज्ञानपर्येष्टिः। त० ज्ञानावबोधः। य० अनुत्तरसम्यक्संबोध्यभिनिष्पादनता च। त० [1]आजानेयभूमिः। य० बोधिसत्त्वशिक्षास्थानम्। त० शैलोपमता। य० बोधिचित्तस्यानुत्सर्गः। त० अकम्पनता। य० क्लेशैरसंहार्यता। त० अचलनता। य० सर्वनिमित्तानाममनसिकारः। त० अवैवर्त्यलक्षणम्। य० षट्पारमितानामखण्डनता। [2]अन्यलोकधातुस्थितानां बुद्धानामभीक्ष्णदर्शनता च। त० [3]कुशलधर्माभिसम्पत्[4]। य० [5]आसन्नीभावोऽनुत्तरायाः सम्यक्संबोधेः। त० पापकर्मजुगुप्सनता। य० आयतिसंवरता चानुत्पादस्य पापस्य। त० क्लेशानामसमुदाचारः। य० अविद्याया भवतृष्णायाश्च क्रोधस्य चानुत्पादनता। त० शिक्षाया अपरित्यागः। य० [6]कर्मविपाक-पत्तीयनता[7] बुद्ध-गौरवता च। त० समाधिव्यवस्थानम्। य० चित्तचैतसिकानां धर्माणाम् अनुत्पादाव्ययकौशल्यं चित्तैकाग्रता च। त० सत्त्वाशयज्ञानम्। य० इन्द्रियपरापरज्ञताज्ञानम्। त० उपपत्तिविशेषज्ञानम्।

1 B आसनेय०

2 B अनेक० ; see Tib. 260b, l. 7.

3 A शुक्ल

4 Tib. 261a, l. 1: ཆོས་ཕུན་སུམ་ཚོགས་པ །

5 A आसन्नीभूतानुत्तरयाः सम्यक्संबोधिः

6 B adds पक्षानां गतीनां व्यवस्थानज्ञानम्.

7 Tib. 261a, l. 3. Cf. Sans. प्रतीयनता। See Infra, p. 633.

य० पञ्चानां गतीनां व्यवस्थानज्ञानम्। त० ज्ञानानन्तता[1]। य० लौकिकलोकोत्तरेषु शिल्पेष्वनाभोगज्ञानम्। त० वचन-प्रतिसन्धिज्ञानम्। य० तथागतसन्धाभाष्यानुबुध्यनता। त० गृहावासपरित्यागः। य० कायचित्तविवेकाभिनिष्क्रमः। त० त्रैधातुकेऽनभिरतिः। य० त्रैधातुक-यथाभूतदर्शनता। त० चित्तस्यानवलीनता। य० चित्तस्यापरित्यागः समापद्यमाना-परित्यागश्च। त० धर्मेष्वभिनिवेशः। य० सर्वस्नेहप्रहाणम्। त० धर्मपरिग्रहः। य० बुद्धबोध्यारक्षा। एषाञ्चैव सूत्रान्तानां प्रतीच्छनता। त० धर्मगुप्तिः। य० सद्धर्मप्रतिक्षेपकाणां सह[2]धर्मेण निग्रहः। त० कर्मविपाकपत्तीयनता। य० लज्जया पापकात् कर्मणो विरतिः। कुशलधर्मपर्येष्टौ चाभियोगः। त० विनयकौशल्यम्। य० प्रकृत्यापत्त्यनापत्ति[3]-बुध्यनता च। त० अधिकरणव्युपशमः। य० गणविवर्जनता। त० अविग्रहोऽविवादः। य० लौकिक-कथा-निरर्थिकता[4]। त० क्षान्तिभूमिः। य०कायचित्तपीडाधिवास-नता। त० क्षान्तिसमादानम्। य० परतो दुरुक्तानां[5] वचनपथानामध्युपेक्षा क्षान्त्यखण्डनता च। त० धर्मप्रविचयः। य० स्कन्धधात्वायतनानां प्रभेदः। संक्लेशव्यवदानपक्षस्य च प्रभेदस्तेषां चानुपलब्धिः। त० धर्मविनिश्चयकौशल्यम्। य० सर्व-

1 A आज्ञाच्छता ; see Tib. 261a, l. 6.

2 B सर्वे

3 B प्रकृत्यानापत्ति०

4 B ०कथानर्थिकता

5 A & B add दूरागतानां

धर्माणामनभिलापः[1] । त० धर्मपदप्रभेदज्ञानम् । य० सर्वधर्माणां व्यवस्थाननिस्तीरणता । त० धर्मपदनिर्हारकौशल्यम् । य० यथाभूतानां धर्माणां निर्देशः । त० अर्थानर्थसंभेदनिर्हारकौशल्यज्ञानम् । य० धर्म-प्रकृत्यनुतक्षेपाप्रक्षेपः । त० पूर्वान्तज्ञानम् । य० हेतुज्ञानम् । त० अपरान्तज्ञानम् । य० प्रत्ययज्ञानम् । त० त्रिमण्डलपरिशुद्धिज्ञानम्[2] । य० अतीतानागतप्रत्युत्पन्नानां धर्माणामनुपलब्धिः । अमनसिकारता च । त० चित्तावस्थानम् । य० चित्तानुपलब्धिः । त० कायव्यवस्थानम् । य० कायगतानुस्मृतिः । त० [3]ईर्यापथलक्षणम् । येयमार्यधर्मासंभ्रान्तता । त० ईर्यापथस्याविकोपनता[4] । य० [5]प्रच्छन्नकल्याणता । त० ईर्यापथस्याविकल्पनता । य० विगतपापेच्छता । त० [6]इन्द्रियप्रासादिकता । य० धर्मगत[7]मनसिकारता युक्तभाणिता[8] कालज्ञता यथाभूतानां धर्माणां भूतप्रकाशनता । त० लोकज्ञता । य० अतिक्रममसंप्रजानता । त० [9]मुक्तत्यागिता । य० सतां वस्तूनामग्रहणता[10] । अमात्सर्यता च । त० प्रततपाणिता । य० संविभागशीलता । त० अगृहीतचित्तता । य० श्रद्धानाविलता । त० [11]व्यपत्रापिता । य०

1 A ०लाषः

2 A drops from यथाभूतानां up to परिशुद्धिज्ञानम् ।

3 A ऐर्या०

4 A ०कोपरता

5 B प्रतिच्छन्न०

6 A omits इन्द्रिय

7 B धर्मगति०

8 A ०भणिता

9 A & B युक्ति

10 Tib, 262b, l. 7: དངོས་པོ་རྣམས་མི་སྡུད་པ །

11 A ह्री-व्यप० ; B ह्रियापणता

अमुखरता। त॰ ह्रियापणता। य॰ अनभिमुखता[1]। त॰ अकुशलचित्तजुगुप्सनता। य॰ बालधर्मबुध्नता तैश्चासमवधानम्। त॰ धूतानवसृजनता। य॰ दृढसमादानता। त॰ चारित्रसमवधानता। य॰ चर्यापथक्रम-संजानता। त॰ प्रीतिसमुदाचारः। य॰ कुशलानां धर्माणामनुशंसाचित्तता। त॰ गुरूणामासनप्रत्युत्थानम्। य॰ निहतमानता। अनालस्यता च। त॰ मानस्य निग्रहः[2]। य॰ आत्मनोऽनुपलब्धिरनालम्बनता च। त॰ चित्तस्य संग्रहः[3]। य॰ शुक्लधर्माणामविप्रणाश[4]-ज्ञानम्। त॰ चित्तोत्साहनता। य॰ वीर्यफलाविप्रणाशज्ञानम्। त॰ अर्थप्रतिसंविज्[5]-ज्ञानम्। य॰ यथाभूतसत्यप्रतिवेधज्ञानम्। त॰ ज्ञानानुबोधः। य॰ लौकिक-लोकोत्तराणां धर्माणामनुबुध्यनता। त॰ अज्ञानविगमः। य॰ यथाभूतानां धर्माणामध्यारोपविगमः। त॰ चित्त[6]प्रवेशज्ञानम्। य॰ उत्पादव्ययज्ञानम्। त॰ आहारनिर्हारकौशल्यज्ञानम्। य॰ तीक्ष्णप्रज्ञता। त॰ रुतरवितज्ञानम्। य॰ यथाभूतधर्मप्रकाशनता। त॰ व्यवस्थानज्ञानम्। य॰ यथाभूतस्यावतारज्ञानम्। त॰ अर्थविनिश्चयः। य॰ संस्कारस्कन्धोच्छेदः। त॰

1 A & B त॰ अपत्रपणता। य॰ अव्ययकृता; Tib. 263a, l. 1:
དེ་ལ་ངོ་ཚ་ཤེས་པ་གང་ཞེ་ན། འདི་ལྟ་སྟེ། མངོན་དུ་ཕྱུར་བའོ།

2 A & B विग्रहः

3 B संप्रग्रहः; Tib. 263a, l. 5: རབ་ཏུ་བཟུང་།

4 B adds सुरूपधर्माणामविप्रणाशज्ञानम्

5 A & B ॰प्रतिसन्धिज्ञानम्

6 B चित्तस्य प्र॰

[1]अर्थानर्थविवर्जनता। य० भवसमतिक्रमः। परेषाञ्च भवसमतिक्रमणावतारणता च। त० सत्पुरुषाश्रयः। य० बुद्धा[illegible]ता। त० सत्पुरुषसमवधानम्। य० बुद्धबोधिसत्त्वप्रत्येकबुद्धश्रावकसेवनता। त० असत्पुरुषवर्जनता[2]। य० उपालम्भिकानां कुशीदानां च विवर्जनता। त० ध्यानाभिरतिः। य० कामकण्टक[3]विवर्जनता ध्यानानामनुत्सर्जनता प्रीत्यविजह्रता[4] च। त० ध्यानेष्वनध्यवसानम्। य० त्रैधातुकसमतिक्रमणच्छन्दः सत्त्वपरिपाचनाच्छन्दः। उत्तरिप्रज्ञावभासच्छन्दश्च। त० अभिज्ञाविकुर्वणता। य० पञ्चस्वभिज्ञासु स्थित्वा दुर्विज्ञेयानां बुद्धधर्माणां परेभ्यः संप्रकाशनता। त० नामसङ्केतः। य० अपरिनिष्पन्नानां नाम्नाम[नु]बुध्यनता। त० प्रज्ञप्तिव्यवहारः। य० लोकव्यवहारः। त० प्रज्ञप्तिसमुद्घातः। य० [5]प्रव्याहारज्ञानम्। त० संसारनिवृत्तिः। य० संसारदोषप्रत्यवेक्षा। त० लाभानर्थिकता। य० भूताल्पेच्छता। त० लाभसत्कारानादेयता[6]। य० अनुत्कण्ठता[7] च विगतपापेच्छता च। त० [8]अवर्णै रमंकुभावता। य० स्कन्धधातुपरीक्षाज्ञानम्। त० भूतानां वर्णानामनधिवासनता। य० प्रतिच्छन्न[9]कल्याणता च लाभसत्कारस्य चान्तरायबुध्यनता। त० सत्कारेषूपेक्षा। य० कर्मविपाकबुध्यनता। त० असत्कारेष्वमंकु-

1 B omits अर्थ
2 B omits from ०षाश्रय to ०वर्जनता
3 B omits कण्टक
4 B प्रीति अविवर्जनता च
5 A & B प्रत्याहार०
6 A ०रादीनता; B ०रादीयनता
7 B अनुत्त्रणता च
8 B अवर्णो अमंकु०
9 Tib. 264b, l. 1: དགེ་བ་མི་སྒྲུབས་པ།

भावता। य॰ योगस्यानुत्सर्जनता। त॰ निन्दायामकुप्यनता। य॰ लौकिकधर्मप्रत्यवेक्षा। त॰ प्रशंसायामुपेक्षा। य॰ कल्याणधर्मपर्येष्टिनिष्क्रमणम्। त॰ अलाभेऽलीनता[1]। य॰ [2]स्वयंकृतानां धर्माणां प्रत्यवेक्षणता। त॰ गृहिभिः सार्धमसंस्तवः। य॰ आमिषकिंचित्[3]विवर्जनता। त॰ प्रव्रजितैः सार्धमसंस्तवः। य॰ अयुक्तविवर्जनता युक्तपर्येषणता च। त॰ अगोचरविवर्जनता। य॰ पंचानां [4]निवरणानां प्रहाणम्। त॰ गोचरप्रचारः। य॰ स्मृत्युपस्थानानां भावना। त॰ आचारसंपद्। य॰ परानुरक्षा। त॰ आचारविवर्जनता। य॰ आत्मनः कल्याणधर्मानुरक्षणता। त॰ कुलानामदूषणता[6]। य॰ [7]ज्ञात्वविवर्जनता[8]। त॰ शासनरक्षा। य॰ धर्मपर्येष्टिसमादानता धर्मानुधर्मप्रतिपत्तिश्च। त॰ अल्पभाष्यता। य॰ शमथप्रतिलम्भः। त॰ मार्दवता। य॰ विपश्यनाप्रतिलम्भः। त॰ प्रतिवचन-कौशल्यम्। य॰ उत्तरप्रत्युत्तरज्ञानम्। त॰ प्रत्यर्थिकनिग्रहः। य॰ यथाभूतानां धर्माणां

1 A अलामेऽलीनवता ; B अलामेऽनवलीयनतां ; Tib. 264b, l. 4:
དེ་ལ་རྙེད་པ་མེད་ཀྱང་སེམས་འགོང་བ་མེད་པ་གང་ཞེ་ན །

2 A & B पूर्वस्वयं॰

3 A & B कि चित् कर्मवि॰

4 A & B विवरणानां

6 A & B कुशलां ; Tib. 265a, l. 1:
དེ་ལ་རིགས་སུན་པར་མི་བྱེད་པ་གང་ཞེ་ན །

7 A ज्ञात्व॰ ; Tib. 265a. l. 2: ཤེས་ཀྱི་ཁ །

8 A adds आपत्तेरुपद्धरणता

प्रकाशनता[1] व्यवस्थापनता च। उपालम्भनिग्रहश्च। त॰ काल-प्रतिक्रमः[2]। य॰ कालज्ञता[2]। त॰ पृथग्जनेष्वविश्वासः। य॰ बालधर्मदोषदर्शिता। त॰ दुःखितानामपरिभवः[3]। य॰ सर्व-सत्त्वेषु समचित्तता। त॰ दुःखितानां धनानुप्रयच्छनता। य॰ लोकामिषदानम्। त॰ दरिद्राणामनवसादनम्। य॰ परेषामन्तिके कृपाबुद्धिता। त॰ दुःशीलानामनुकम्पना[4]। य॰ परेषामापत्ते-रुद्धरणता च शीलप्रतिष्ठापनता च। त॰ हितवस्तुता। य॰ परेषामुपकारकरणता। त॰ कृपाबुद्धिता। य॰ सत्त्वानामना-गतदुःखपश्यनता। त॰ धर्मानुग्रहः। य॰ परेषां यथाभूतधर्माव-तरणता। त॰ आमिषपरित्यागः। य॰ स्कन्धपरित्यागः। परेषां [5]चामिषानुग्रहः। त॰ असंनिचयस्थानम्। य॰ आमिष-जुगुप्सनता। आरक्षादोषदर्शनता च। त॰ शीलप्रशंसा। य॰ शीलफलानुबोधः। त॰ दौःशील्यजुगुप्सनता। य॰ दौःशील्य-दोषबुध्यनता। त॰ शीलवतामकम्प्यसेवनता[6]। य॰ शीलवत्सु दुर्लभसंज्ञाज्ञानम्। त॰ [7]सर्वास्तिपरित्यागिता। य॰ कल्याणा-शयता। त॰ अध्याशयनिमन्त्रणता। य॰ परेषां सुखार्थिकता।

1 A प्रभावता ; B प्रभावनता

2 B omits it.

3 Tib. 265a, l. 6: བརྙས་པ་མེད་པ། =अवज्ञा

4 B ॰कम्पनता

5 Tib. 265b, l. 4: གཞན་ལ་ཟང་ཟིང་གིས་ཕན་འདོགས་པའི།

6 A & B ॰वतासस्राध्यसे ; Tib. 265b, l. 6: གཡོ་མེད་པར།

7 A सर्वापत्ति॰

त॰ यथोक्तकारिता। य॰कल्याणाशयसम्पद्। त॰ अभीक्ष्ण-पर्युपासनता। य॰ कुशलगवेषणपरिपृच्छनता। त॰ प्रीत्यनु-भवनता। य॰ अधिगमज्ञानं चागमज्ञानं च। त॰ दृष्टान्त-ज्ञानम्। य॰ उपमाज्ञानमववादज्ञानञ्च। त॰ पूर्वयोगकौशल्यम्। य॰ जात्यनुस्मरणता श्रुतबहुलता च। त॰ कुशलमूल-पूर्वं-गमता। य॰ बोधौ तीव्रच्छन्दता च परेषां समुत्साहनता च। त॰ उपायकौशल्यम्। य॰ प्रतिदेशनानुमोदनाध्येषणा-कुशला-नाञ्च परिणामनाकौशल्यम्। त॰ निमित्तप्रहाणम्। य॰ स्वप्नो-पमानां धर्माणां बुध्यनता च वस्तुविभावनता[1] च। त॰ संज्ञाविवर्तः। य॰ विपर्यासोत्सर्गः। त॰ वस्तुलक्षणता। य॰ अलक्षणज्ञानम्। त॰सूत्रान्ताभिनिर्हारकौशल्यम्। य॰यथाभूतानां धर्माणां कुशला-कुशलानाम् उपमावदानैः सम्प्रकाशनता। त॰ सत्यविनिश्चयः। य॰ विज्ञाननिरोधो नामरूपानुत्पत्तिश्च। त॰ विमुक्तिसाक्षात्-क्रिया। य॰ वज्रोपमसमाधेरचलनता अकुप्यनता च। त॰ एक-प्रव्याहारः[2]। य॰ [3]तीर्थ्यायतनविजुगुप्सनता चानुत्पत्तिक-ज्ञानता च[4]। त॰ वैशारद्यप्रतिलम्भः। य॰ [5]बुद्धधर्मविबुध्यनता। त॰ शीलाधिष्ठानता। य॰ कायसंवरः प्रातिमोक्षसंवरश्च। त॰

1 Tib. 266a, l. 6: དངོས་པོ་རྣམ་པར་འཇིག་པའོ།

2 Tib. 266b, l. 3: དེ་ལ་གཅིག་ཏུ་བརྗོད་པ་གང་ཞེ་ན།

3 Tib. 266b, l, 3: མུ་སྟེགས་ཅན་གྱི་གནས་སྨད་པ།

4 A ०ज्ञानञ्च

5 B ध्यानबलाधानता

समापत्त्यवतारः। य० त्रैधातुकवैराग्यता। त० प्रज्ञाप्रतिलाभः। य० सामर्थ्यज्ञानं चानुपलब्धिश्च। त० एकारामता। य० संगणिकादोषविवर्जनता च शुक्लधर्मानुत्सृजनता। त० अल्पज्ञातसंतुष्टिः[1]। य० इतरेतरसंतुष्टिः। त० चित्तस्यानाविलता। य० निवरणानां विष्कम्भणता। त० दृष्टिकृतानां विवर्जनता। य० उपालम्भदृष्टिविवर्जनता। त० धारणीप्रतिलम्भः। य० यथादृष्टानां धर्माणां यथाभूतासंगसंप्रकाशनता। त० ज्ञानावतारः। य० प्रकृतिप्रवेशः। त० स्थानम्। य० शीलस्थानम्। त० अवस्थानम्[2]। य० चित्तावस्थानम्[3]। त० प्रतिष्ठानम्। य० श्रद्धाप्रतिष्ठानम्। त० प्रतिपत्तिः। य० मार्गप्रतिपत्तिः। त० हेतुः। य० अविद्या हेतुः संसारस्य। त० युक्तिः। य० विद्या युक्तिर्मोक्षस्य। त० नयः। य० तृष्णाप्रहाणम्[4]। त० द्वारम्। य० दोषप्रहाणम्। त० मार्गः। य० अनित्यदुःखशून्यानात्मज्ञानम्। त० भूमिः। य० दशाप्रणिहितभूमिः। त० जातिविगमः। य० जात्युपच्छेदः। त० ज्ञानभूमिः। य० असंमोहः। त० अज्ञानप्रहाणम्। य० मोहप्रहाणम्। त० ज्ञानप्रतिष्ठानम्। य० अप्रतिष्ठानम्। त० योगाचारभूमिः। य० सप्तत्रिंशतां बोधिपक्षिकाणां धर्माणां भावना। त० बोधिसत्त्वगोचरः। य० षट्पारमिता। त० सत्पुरुषसंसेवना। य० बुद्धाभिनिषेविता। त० असत्पुरुष-

1 A adds here य० उपालम्भदृष्टिविवर्जनता 2 Tib. मूलस्थानम्

3 A विभावस्थानं

4 A drops two lines from मार्ग० to तृष्णा-प्रहाणम्।

विवर्जनता। य० तीर्थिकानाम् उपालम्भदृष्टिकानां विवर्जनता। त० तथागतैराख्यातः। य० बुद्धबलेषु स्थित्वा प्रकृतिज्ञानेन मोक्षः। त० बुद्धभूमिः। य० सर्वेषां कुशलानां धर्माणां प्रतिलाभिता। त० पण्डितैरनुमोदिता। य० अतीतानागतप्रत्युत्पन्नैर्बुद्धैर्भगवद्भिः श्रावकैश्चानुमोदिता। त० बालैः प्रतिक्षिप्तम्। य० सर्वबालैर्दुर्विज्ञेयम्। त० श्रावकप्रत्येकबुद्धैर्दुर्विज्ञेयम्। य० बुद्धधर्माचिन्त्यता। त० अभूमिस्तीर्थिकानाम्। य० मिथ्यामानो योगिनाम्। त० बोधिसत्त्वैः परिगृहीताः। य० दुर्लभता च महाभैषज्यता[1] च। त० दशबलैरनुबद्धम्[2]। य० कृच्छ्रयोगेन। त० देवैः पूजनीयम्। य० सर्वसुखाहारकमुपादाय। त० ब्रह्मणा वन्दनीयम्। य० सर्वमोक्षाहारकयोगेन। त० नागैर्नमस्यनीयम्। य० सर्ववासना-[3]समुत्यागतामुपादाय। त० यक्षैरनुमोदनीयम्। य० सर्वदुर्गतीनां मार्गच्छेदनतामु०[4]। त० किन्नरैः स्तवनीयम्। य० सर्वमोक्षप्रामोद्याहरणतामु०। त० महोरगैः प्रशंसनीयम्। य० संसारोच्छेदनतामु[5]०। त० बोधिसत्त्वैर्भावयितव्यम्। य० सर्वज्ञानाहारिकमु०। त० पण्डितैः पर्यवाप्तव्यम्। य० अत्रैवर्त्यभूम्याहारित्रकमु०। त० धनमनुत्तरम्। य० देवमानुषिकायाः प्रजायाः सम्पत्तेराहारित्वकं चोपादाय मोक्षाहारित्रकमु०[6]। त० दानं निरा-

1 Tib. 268a, l. 2: རྗེ་ཆེན་པོར་གྱུར་བའོ།

2 Ibid. ཁོང་དུ་ཆུད་པ།

3 B वासनासमुच्छेदतामुपादाय

4 मु०=मुपादाय

5 A drops two lines from किन्नरैः to ०च्छेदनतामु०

6 B omits मोक्षहारित्वकं

त० मुद्रा [1]सर्वधर्माणाम्। य० पारादपारमवबुध्यनतामु०। त० असंहार्यता सर्वज्ञानस्य। य० सर्वाकुशलधर्मप्रहाणाय च संवर्तते सर्वकुशलधर्माहारणतायै च [2]सर्वसत्त्वमोक्षाहरणतायै संवर्तते। त० उद्यानं बोधिसत्त्वानाम्। य० सर्वप्रीतिप्रामोद्यात्मसु[खेन] सर्वसत्त्वसुखाहरणतामु०[3]। त० विद्रापणं मारसैन्यानाम्। य० सर्वबलाहारित्वकमु० सर्वक्लेशशमनं चोपादाय। त० विद्या[4] क्षेमगामिनाम्। य० सर्वोपद्रवक्षयाय संवर्तते। त० अर्थः सिद्धानाम्। य० [5]सर्वधर्मसम्पत्त्याहारित्वकमु०। त० परित्राणममित्र[6]मध्यगतानाम्। य० सर्वोपलम्भिकानां मिथ्यादृष्टिकानां पराजयतायै संवर्तते। त० सह धर्मेण तीर्थिकानां निग्रहः। य० सह धर्मेण तीर्थिकानां निग्रहमु०। त० सत्याकारो वैशारद्यानाम्। य० सर्वधर्माकोटितप्रत्याकोटितक्षेमतामु०[7]। त० भूतपर्येष्टिर्बलानाम्। य० अविपरीतयोगेन। त० पूर्वनिमित्तमष्टादशानामावेणिकानां बुद्धधर्माणाम्। य० सर्वशुक्लधर्माहरणतामु०। त० अलङ्कारः। य० द्वात्रिंशतां महापुरुषलक्षणानामाहारकमु०। त० रतिर्मोक्षकामानाम्। य० आदिमध्यपर्यवसानकल्याणतामु०। त० [9]प्रीतिर्ज्येष्ठपुत्राणाम्।

1 A omits सर्व   2 A सर्वमोक्ष०   3 A & B ०सत्त्वासुख सर्व०
4 A विमोक्षमा०   5 A omits धर्म   6 A अमित्राण०
7 Tib. 270a, l. 1-2 : དེ་ལ་མི་འཇིགས་པའི་བདེན་པའི་རྣམ་པ་གང་ཞེ་ན། འདི་ལྟ་སྟེ། ཆོས་ཐམས་ཅད་ཡོངས་སུ་བཏགས་པ་དང༌། ཕྱིར་བཏག་པ་བཟོད་པའི་ཕྱིར་རོ།
8 A यद्रुत   9 B प्रीतिप्रामोद्य०

य० पैतृकं धनं [1]बुद्धधनानुभावाहारकमु० । त० पारिपूरिर्बुद्धज्ञानस्य । य० सर्वशुक्लधर्मानुरक्षणतामु० सर्वशुक्लधर्मानन्यपोषणाहरणतामु० । त० अभूमिः सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानाम् । य० उदाराप्रमेयबुद्धधर्माहारकमु० । त० संविशुद्धिश्चित्तस्य । य० सर्वमलप्रहाणाय संवर्तते । त० परिशुद्धिः कायस्य । य० सर्व[2]ग्लानिप्रशमनतामु० । त० परिनिष्पत्तिः विमोक्षमुखानाम् । य० अनित्यदुःखशून्यानात्मशान्तप्रत्यवेक्षणतामु०[3] । त० असंक्लिष्टता रागेण । य० अमृतपदाहारिकमु० । त० विगमो दोषस्य । य० महामैत्र्याहारिकमु० । त० अभूमिर्मोहस्य । य० भूतधर्मालोकाहारकमु० । त० आगमः संज्ञानस्य । य० सर्वलौकिकलोकोत्तरकायज्ञानस्योत्पादमु० । त० उत्पादो विद्यायाः । य० सर्वयोनिशो मनसिकाराहरणतामु० । त० प्रहाणमविद्यायाः । य० सर्वयोनिशो मनसिकारविगमाय संवर्तते । त० तृप्तिर्विमुक्तिसाराणाम् । य० आर्यमाहात्म्याहरणतामु० । त० तुष्टिः समाधिसाराणाम् । य० सर्वसुखचित्तैकाग्रयाहरणतामु० । त० चक्षुर्द्रष्टुकामानाम् । य० अहंपश्यितामुपादाय । त० अभिज्ञा विकुर्वितुकामानाम् । य० अनावरणतामु० कामनीयधर्मतां चोपादाय । त० ऋद्धिरभिभवितुकामानाम् । य० सर्वधर्मविकल्पितज्ञानानावरणतामु० । त० धारणी श्रुतार्थिकानाम् । य० सर्वधर्मनिर्वाणसमतामु० । त० स्मृतेरसंप्रमोषः । य० निर्वाणालम्बनप्रकृतिव्युपशमतामु० । त० अधिष्ठानं बुद्धानाम् । य०

1 A बुद्धधर्मानु० 2 A ०ग्लान्य० 3 B ०वेक्षाहरणतामु०

अनन्ताहरणतामु० । त० उपायकौशल्यं नाथानाम्[1] । य० सर्वसुखक्षेमगमनतामु० । त० सूक्ष्मम् । य० निर्वाणालम्बनव्युपशमतामु० । त० दुर्विज्ञेयम् । य० दुःखप्रतिज्ञानतामु० । त० दुराजानताऽनभियुक्तैः[2] । य० अप्रतिलब्धपूर्वतामु० । त० विवर्तोऽक्षराणाम् । य० सर्ववाक्यकथानुपलब्धितामु० । त० दुर्विज्ञयो घोषेण । य० सर्वधर्माचिन्त्यतामु० । त० अज्ञातं विज्ञैः । य० रत्नमहार्थिकतामु० । त० ज्ञानं सुरतैः । य० सतकाराजानतामु० । त० वि[3]बुद्धमल्पेच्छैः । य० सत्काराजानतामु० । त० उद्गृहीतमारब्धवीर्यैः । य०अनिक्षिप्तधूरतामु० । त० धारितं स्मृतिमद्भिः । य० कृताविप्रणाशतामु० । त० क्षयो दुःखस्य । य० रागद्वेषमोहसंवर्तनतामु० । त० अनुत्पादः सर्वधर्माणाम् । य० सर्वविज्ञाननिरोधतामु० । त० एकनयनिर्देशः । य० सर्वभवगतिच्युत्युपपत्त्यायतनानां सर्वधर्माः स्वप्नोपमा इति सर्वधर्मानुत्पाद्यतामु० ।

अयमेषां त्रयाणां पदशतानां निर्देशो द्रष्टव्यः । अयं स उच्यते कुमार सर्वधर्मस्वभावसमताविपञ्चितो नाम समाधिः[4] ।

[इति श्रीसमाधिराजे एकोनचत्वारिंशतितमः परिवर्तः ॥३९]

1 A नामकानां ; B नामकायं ; Tib. 271a, l. 6:
མགོན་པོ་རྣམས་ཀྱི །

2 B ०जानता अभियु०

3 A प्रतिबिद्ध०

4 B adds पदं परिवर्त एकचत्वारिंशतितमः ।

चत्वारिंशपरिवर्तः

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायामिमा गाथा अभाषत ।

विपुला बुद्धधर्मा हि विपुलो देशितो नयः ।
विपुलं धर्मं देशित्वा विपुलाल्लँभते गुणान् ॥१॥

यथा विपुलमाकाशमेवं धर्माण लक्षणम् ।
रत्नानि विपुलान् यत्र तस्माद्वैपुल्यमुच्यते ॥२॥

विपुलाचरि सत्त्वानां विपुला तेषु देशिता[1] ।
विपुलो आगमो यस्य तस्माद्वैपुल्यमुच्यते ॥३॥

अस्मिन् खलु पुनः सर्वधर्मस्वभावसमताविपञ्चितसमाधिनिर्देशे धर्मपर्याये भाष्यमाणेऽप्रमेयैः सत्त्वैरनुत्तरायां सम्यक्संबोधौ चित्तान्युत्पादितान्यप्रमेयाश्च सत्त्वा अवैवर्तिका अभूवन्ननुत्तरायां सम्यक्संबोधौ । अप्रमेयाणाञ्च सत्त्वानां प्रत्येकबोधौ चित्तमुत्पन्नम् । अप्रमेयाणाञ्च सत्त्वानामर्हत्त्वफलसाक्षात्क्रियायां चित्तान्युत्पन्नानि। अयञ्च त्रिसाहस्रमहासाहस्रलोकधातुः षड्विकारं कम्पितः प्रकम्पितः संप्रकम्पितः । चलितः प्रचलितः संप्रचलितः । वेधितः प्रवेधितः संप्रवेधितः । क्षुभितः प्रक्षुभितः संप्रक्षुभितः । रणितः प्ररणितः संप्ररणितः । गर्जितः प्रगर्जितः संप्रगर्जितः । पूर्वा दिगवनमति पश्चिमा दिगुन्नमति । पश्चिमा दिगवनमति पूर्वा दिगुन्नमति । उत्तरा दिगुन्नमति दक्षिणा दिगवनमति । उत्तरा दिगवनमति दक्षिणा दिगुन्नमति । अन्तादवनमति

1 B देशना

मध्यादुन्नमति। मध्यादवनमति अन्तादुन्नमति। अप्रमेयस्य चावभासस्य लोके प्रादुर्भावोऽभूत्।

महच्च [1]दिव्यगन्धवर्षमभिप्रावर्षत्। देवताश्च महान्तं दिव्यं पुष्पवर्षमुत्सृजन्ति स्म। दिव्यानि च तूर्यशतसहस्राण्युपर्यन्तरीक्षे भ्रामयन्त्येवं च वाचमभाषन्त।

सुलब्धा लाभास्तेषां सत्त्वानां य इमं महाकरुणावतारं धर्मपर्यायं श्रोष्यन्ति। बहुबुद्धपर्युपासितास्ते सत्त्वा भविष्यन्ति य इमं सर्वधर्मस्वभावसमताविपंचितसमाधिं[2] पुनः पुनः श्रोष्यन्ति। श्रुत्वा च लिखिष्यन्ति उद्ग्रहीष्यन्ति धारयिष्यन्ति पर्यवाप्स्यन्ति अरणभावनया भावयिष्यन्ति बहुली करिष्यन्ति परेभ्यश्च विस्तरेण संप्रकाशयिष्यन्ति सर्वसत्त्वानां ते दक्षिणीया भविष्यन्ति।

अथ खलु भगवानायुष्मन्तमानन्दमामन्त्रयते स्म। उद्गृहीष्व त्वमानन्देमं धर्मपर्यायं धारयेत् वाचयेत् पर्यवाप्नुहि परेषाञ्च विस्तरेण संप्रकाशय। अथ खल्वायुष्माना-नन्दो भगवन्तमेतदवोचत्। को नामायं भगवन् धर्मपर्यायः। कथञ्चैनं धारयामि। भगवानाह। महाकरुणावतारो नामानन्द इदं सूत्रं धारय। सर्वधर्मसमताविपञ्चितो नाम समाधिरिति धारय। आनन्द आह। उद्गृहीतो मे भगवन्नयं धर्मपर्याय इति। इदमवोचद् भगवानात्तमनाश्चन्द्रप्रभः कुमारभूत आयुष्मांश्चानन्दस्ताश्चतस्रः पर्षदो भिक्षुभिक्षुण्युपासकोपासिका अनेके च

1 A दिव्यं गन्धवर्ष०   2 A omits विपंचित

शुद्धावासकायिका देवपुत्राः सदेवमानुषासुरगन्धर्वश्च लोको भगवतो भाषितमभ्यनन्दन्निति।

इत्यार्यसर्वधर्मस्वभावसमताविपञ्चितात् समाधेर्यथालब्धं
समाधिराजं नाम महायानसूत्रं परिवर्तो नाम
चत्वारिंशतितमं समाप्तम्[1] ॥४०॥

ये धर्मा हेतुप्रभवा हेतुस्तेषां तथागतो ह्यवदत्।
तेषां च यो निरोध एवं वादि महाश्रमणः[2] ॥

1 A परिवर्तो नामैकचत्वारिंश० ; B यथालब्धपरिवर्तो नाम द्वाचत्वारिंशतितमः समाप्तम्।

2 A adds यं देवनागनरकिन्नरदैत्यवृन्दश्चिन्तामणिं वृतमिवेति समाधिराजः।
कैवल्यदागुणमयैः कथिता मुनीन्द्रैः।
पायात्सारो विविधपुण्यनिधान वह्नीवल्लीम् ॥

ग्लौ-वह्न्यासन-नाग-विप्र-पति-गे-वै-हायने विक्रमे नेपालेव्जज दोर्म हङ्क मिलितगौरे नभोमासि च। वाताहारतिथौ कवे रहनि हंसे कर्कटेपाणिमे सान्ध्येयोगयुतेभामिथभूते गौर्यां शशिः संस्थते।

वाग्वजान्वय संभवस्य हृदमानन्दस्य प्रागात्मजो मैत्रो।
पूर्भावनोदभवोऽभमृतानन्दोपवर्गेप्सितः ॥
स्वार्थेयं हि समाधिराजमलिखन् नत्वा गुरुं श्रीघनं।
मात्राविन्दुविसर्गरेफमखिलं भ्रान्तिस्तशोध्यं सता ॥ शुभम् ॥

APPENDIX

(Vide Mahāvyutpatti)

अकुशलानि (दश)

[Ten evil deeds]

see कुशलानि

अक्षणाः (अष्टौ)

[Unhappy states]

१। नरकाः

२। तिर्यञ्चः

३। प्रेताः

४। दीर्घायुषो देवाः

५। प्रत्यन्तजनपदम्

६। इन्द्रियवैकल्यम्

७। मिथ्यादर्शनम्

८। तथागतानामनुत्पादः

अधिष्ठानानि (चत्वारि)

[Firm determination]

१। सत्याधिष्ठानम्

२। त्यागाधि०

३। उपशमाधि०

४। प्रज्ञाधि०

अप्रमाणानि (चत्वारि) (=ब्रह्मविहाराः)

[Extension of undernoted mental states to unlimited spheres]

१। मैत्री

२। करुणा

३। मुदिता

४। उपेक्षा

अभिज्ञानामानि (षट्)

[Superknowledge or superpowers]

१। दिव्यचक्षुः

२। दिव्यश्रोत्रम्

३। परस्य चेतःपर्यायज्ञानम्

४। पूर्वनिवासानुस्मृतिज्ञानम्

५। ऋद्धिविधिज्ञानम्

६। आस्रवक्षयज्ञानम्

इन्द्रियाणि (पञ्च)

[Predominating faculties]

१। श्रद्धेन्द्रियम्

२। वीर्येन्द्रियम्

३। स्मृतीन्द्रियम्

४। समाधीन्द्रियम्

५। प्रज्ञेन्द्रियम्

उपायकौशल्यम्

[Expedients resorted to by Buddhas and Bodhisattvas to impart training to the ignorant]

see पारमिता

उपोसथः

[Eight precepts observed by the laity on auspicious days]

see शिक्षापदानि

ऋद्धिपादाः (चत्वारः)

[Four means to attain miraculous powers. Exertions for concentration of intention, thought, energy and investigation]

१। छन्दसमाधिप्रहाणसंस्कारसमन्वागत-ऋद्धिपादाः

२। चित्तसमाधिप्र०

३। वीर्यसमाधिप्र०
४। मीमांसासमाधिप्र०
(cf Visuddhimagga xii)

कुशलमूलानि
[Roots of good deeds]
१। अलोभः
२। अद्वेषः (=अदोषः)
३। अमोहः

कुशलानि (दश)
[Ten good deeds]
१। त्रीणि कायसुचरितानि
प्राणातिपाताद्विरतिः
अदत्तादानाद्विरतिः
काममिथ्याचाराद्विरतिः
२। चत्वारि वाक्सुचरितानि
मृषावादात् प्रतिविरतिः
पारुष्यात् प्र०
पैशुन्यात् प्र०
संभिन्नप्रलापात् प्र०
३। त्रीणि मनःसुचरितानि
अभिध्यायाः प्रतिविरतिः
व्यापादात् प्र०
मिथ्यादृष्टेः प्र०

Opposites of these are दशाकुशलानि। See also शिक्षापदानि

तथागतबलानि
see बलानि

तथागतवैशारद्यानि
see वैशारद्यानि

धातुः (त्रिः)
[Three spheres of existence]
१। कामधातुः
२। रूपधातुः
३। अरूप(आरूप्य)धातुः

बोधिसत्त्वधारण्यः (द्वादश)
[Formula learnt by Bodhisattvas]
१। अभिषेचनी
२। ज्ञानवती
३। विशुद्धस्वरनिर्घोषा
४। अक्षयकरण्डा
५। अनन्तावर्ता
६। सागरमुद्रा
७। पद्मव्यूहा
८। असङ्गमुखप्रवेशा
९। प्रतिसंविन्निश्चयावतारा
१०। बुद्धालङ्काराधिष्ठिता
११। अनन्तवर्णा
१२। बुद्धकायवर्णपरिनिष्पत्त्यभिनिर्हारा

धूतगुणाः (द्वादश)
[Rigorous practices]
१। पांशुकुलिकः
२। त्रैचीवरिकः
३। नामन्तिकः (in Pali सपदानिको)
४। पैण्डपातिकः (पत्तपिण्डिको)
५। ऐकासनिकः
६। खलुपश्चाद्भक्तिकः
७। आरण्यकः
८। वृक्षमूलिकः
९। आभ्यवकाशिकः
१०। श्माशानिकः
११। नैषदिकः
१२। याथासंस्तरिकः

ध्यानानि (चत्वारि)
[Meditations]
१। स विविक्तं कामैर्विविक्तं पापकैरकुशलधर्मैः सवितर्कं सविचारं विवेकजं प्रीतिसुखं प्रथमं ध्यानमुपसम्पद्य विहरति।

२। स वितर्कविचाराणां व्युपशमात् अध्यात्मं संप्रसादाच्चेतसः एकोदीभावाद-वितर्कमविचारं समाधिजं प्रीतिसुखं द्वितीयं ध्यानमुपसम्पद्य विहरति।

३। स प्रीतेर्विरागादुपेक्षको विहरति स्मृतः संप्रजानन् सुखं च कायेन प्रतिसंवेदयति यत्तदार्या आचक्षते उपेक्षकः स्मृतिमान् सुखं विहरतीति निष्प्रीतिकं तृतीयं ध्यानमुप-सम्पद्य विहरति।

४। स सुखस्य च प्रहाणाद् दुःखस्य च प्रहाणात् पूर्वमेव सौमनस्यदौर्मनस्ययोरस्तं-गमाददुःखासुखम् उपेक्षास्मृतिपरिशुद्धं चतुर्थं ध्यानमुपसम्पद्य विहरति।

नामरूपम्

[lit. name and form-mind and matter]

see स्कन्धाः (पञ्चोपादानाः)

पारमिताः (षट्)

[Perfections)

१। दानपारमिता

२। शीलपा०

३। क्षान्तिपा०

४। वीर्यपा०

५। ध्यानपा०

६। प्रज्ञापा०

(अन्याश्चतस्रः)

७। उपायकौशल्यपा०

८। प्रणिधानपा०

९। बलपा०

१०। ज्ञानपा०

प्रतिसंविदः (चत्वारः)

[Analytical knowledge]

१। धर्मप्रतिसंवित्

२। अर्थप्र०

३। निरुक्तिप्र०

४। प्रतिभानप्र०

(For Mahāyānic exposition see chaps. xxiii, xxiv)

प्रातिहार्याणि (त्रीणि)

[Extraordinary powers]

१। ऋद्धिप्रातिहार्यम्

२। आदेशनाप्रा०

३। अनुशासनीप्रा०

बलानि (पञ्च)

[Powers to be acquired for spiritual perfection]

१। श्रद्धाबलम्

२। वीर्यब०

३। स्मृतिब०

४। समाधिब०

५। प्रज्ञाब०

see इन्द्रिय

(दश तथागतबलानि)

(Powers attained by the Tathāgatas)

१। स्थानास्थानज्ञानबलम्

२। कर्मविपाकज्ञा०

३। नानाधिमुक्तिज्ञा०

४। नानाधातुज्ञा०

५। इन्द्रियवरावरज्ञा०

६। सर्वत्रगामनीप्रतिपज्ज्ञा०

७। सर्वध्यानविमोक्षसमाधिसमापत्ति-संक्लेश-व्यवदानव्युत्थानज्ञा०

८। पूर्वनिवासानुस्मृतिज्ञा०

९। च्युत्युत्पत्तिज्ञा०

१०। आस्रवक्षयज्ञा०

(दश बोधिसत्त्वबलानि)

(Powers to be acquired by Bodhisattvas)

१। आशयबलम्
२। अध्याशयब०
३। प्रयोगब०
४। प्रज्ञाब०
५। प्रणिधानब०
६। यानब०
७। चर्याब०
८। विकुर्वणब०
९। बोधिब०
१०। धर्मचक्रप्रवर्तनब०

बुद्धधर्माः (अष्टादशावेणिक)

[Attaniments of a Buddha]

१। नास्ति तथागतस्य स्खलितम्
२। नास्ति रवितम्
३। नास्ति मुषितस्मृतिः
४। नास्त्यसमाहितचित्तम्
५। नास्ति नानात्वसंज्ञा
६। नास्त्यप्रतिसंख्यायोपेक्षा
७। नास्ति छन्दहानिः
८। नास्ति वीर्यहानिः
९। नास्ति स्मृतिहानिः
१०। नास्ति समाधिहानिः
११। नास्ति प्रज्ञाया हानिः
१२। नास्ति विमुक्तिहानिः
१३। सर्वकायकर्मज्ञानपूर्वंगमं ज्ञानानु परिवर्ति
१४। सर्ववाक्कर्मज्ञानपूर्वंगमं ज्ञानानुपरिवर्ति
१५। सर्वमनःकर्मज्ञानपूर्वंगमं ज्ञानानुपरिवर्ति
१६। अतीतेऽध्वन्यसंगमप्रतिहतं ज्ञानदर्शनं प्रवर्तते
१७। अनागतेऽध्वन्यसंगमप्रतिहतं ज्ञानदर्शनं प्रवर्तते
१८। प्रत्युत्पन्नेऽध्वन्यसंगमप्रतिहतं ज्ञानदर्शनं प्रवर्तते।

बोधिपक्षीयधर्माः (सप्तत्रिंशत्)

[Thirtyseven practices pertaining to perfect knowledge]

स्मृत्युपस्थानानि ४
सम्यक्प्रहाणानि ४
ऋद्धिपादाः ४
इन्द्रियाणि ५
बलानि ५
बोध्यङ्गानि ७
मार्गनामानि ८

बोधिसत्त्वधारणी

see धारण्यः

बोधिसत्त्वबलानि

see बलानि

बोधिसत्त्ववशिता

see वशिता

बोधिसत्त्व-वैशारद्यानि

see वैशारद्यानि

बोध्यङ्गानि (सप्त)

[Seven limbs of enlightenment]

१। स्मृतिसंबोध्यङ्गम्
२। धर्मप्रविचयसं०
३। वीर्यसं०
४। प्रीतिसं०
५। प्रस्रब्धिसं०
६। समाधिसं०
७। उपेक्षासं०

ब्रह्मविहाराः

see अप्रमाणानि

मार्गनामानि (अष्ट)

[Eightfold Path]

१। सम्यग् दृष्टिः

२ । स० संकल्पः
३ । स० वाक्
४ । स० कर्मान्तः
५ । स० आजीवः
६ । स० व्यायामः
७ । स० स्मृतिः
८ । स० समाधिः

लोकधर्माः (अष्टो)

[Mundane aims and objects]

१ । लाभः
२ । अलाभः
३ । यशः
४ । अयशः
५ । निन्दा
६ । प्रशंसा
७ । सुखम्
८ । दुःखम्

वशिता (दश बोधिसत्त्व-)

[Self-restraint to be acquired by Bodhisattvas]

१ । चित्तवशिता
२ । परिष्कारव०
३ । आयुर्व०
४ । कर्मव०
५ । उपपत्तिव०
६ । अधिमुक्तिव०
७ । धर्मव०
८ । प्रणिधानव०
९ । ऋद्धिव०
१० । ज्ञानव०

विमोक्षाः (अष्टौ)

[Meditational means leading to emancipation]

१ । रूपी रूपाणि पश्यत्ययं प्रथमो विमोक्षः ।

२ । अध्यात्ममरूपसंज्ञी बहिर्धा रूपाणि पश्यत्ययं द्वितीयो विमोक्षः ।

३ । शुभं विमोक्षं कायेन साक्षात्-कृत्वोपसम्पद्य विहरत्ययं तृतीयो विमोक्षः ।

४ । स सर्वशो रूपसंज्ञानां समतिक्रमात् प्रतिघसंज्ञानां अस्तंगमात् नानात्वसंज्ञानाम-मनसिकारादनन्तमाकाशमित्याकाशानन्त्यायत-नमुपसम्पद्य विहरत्ययं चतुर्थो विमोक्षः ।

५ । स सर्वश आकाशानन्त्यायतनं समतिक्रम्यानन्तं विज्ञानमिति विज्ञानानन्त्या-यतनमुपसम्पद्य विहरत्ययं पञ्चमो विमोक्षः ।

६ । स सर्वशो विज्ञानानन्त्यायतनं समतिक्रम्य नास्ति किञ्चिदित्याकिञ्चन्यायतन-मुपसम्पद्य विहरत्ययं षष्ठो विमोक्षः ।

७ । स सर्वश आकिञ्चन्यायतनं समतिक्रम्य नैवसंज्ञानासंज्ञायतनमुपसम्पद्य विहरत्ययं सप्तमो विमोक्षः ।

८ । स सर्वशो नैवसंज्ञानासंज्ञायतनं समतिक्रम्य संज्ञावेदितनिरोधं कायेन साक्षात्-कृत्वोपसम्पद्य विहरत्ययमष्टमो विमोक्षः ।

see समापत्तिनामानि

विमोक्षमुखानि (त्रीणि)

[Steps leading to emancipation]

१ । शून्यता
२ । अनिमित्तम्
३ । अप्रणिहितम्

see p. 407 : विमोक्षद्वार

वैशारद्यानि (चत्वारि बोधिसत्त्वानाम्)

[Absence of fear due to self-reliance]

१ । धारणीश्रुतोद्ग्रहणार्थनिर्देशवैशारद्यम्
२ । नैरात्म्याधिगमात् परविहेठना-निमित्त-

समुदाचारसहजानधिगतेर्यापथ-त्रिष्कर्म-
परिशुद्ध-महारत्नसम्पन्नवैशारद्यम्

३। सदोद्गृहीतधर्माविस्मरणप्रज्ञोपायनिष्ठा-
गतसत्त्वनिस्तारणप्रसादसंदर्शनशुभान-
न्तरायिकवैशारद्यम्

४। सर्वज्ञताचित्तासंप्रमोषान्ययानानिर्याण-
सम्पूर्णवशितासर्वप्रकारसत्त्वार्थसंप्रापण-
वैशारद्यम्

वैशारद्यानि (चत्वारि तथागतस्य)

१। सर्वधर्माभिसम्बोधिवैशारद्यम्
२। सर्वास्रवक्षयज्ञानवै०
३। अन्तरायिकधर्मानन्यथात्वनिश्चित-
व्याकरणवै०
४। सर्वसंपदधिगमाय नैर्याणिकप्रतिपत्-
तथात्ववै०

शिक्षापदानि (अष्टौ)

[Moral precepts]

१। प्राणातिपातविरतिः
२। अदत्तादानवि०
३। अब्रह्मचर्यवि०
४। मृषावादवि०
५। मद्यपानवि०
६। गन्धमाल्यविलेपनवर्णकधारणवि०
७। उच्चशयन-महाशयनवि०
८। विकालभोजनवि०

शिक्षापदानि (दश)

[The above eight and the following
two:]

९। नृत्यगीतवादितादिदर्शनविरतिः
१०। जातरूपरजतग्रहणविरतिः

see also कुशलमूलानि

समापत्तिनामानि

[Higher meditations]

see विमोक्षाः 4, 5, 6, 7

सम्यक्प्रहाणानि (चत्वारि)

[Four right exertions]

१। अनुत्पन्नानां पापकानामकुशलानां धर्माणामनुत्पादाय च्छन्दं जनयति।

२। उत्पन्नानां पापकानामकुशलानां धर्माणां प्रहाणाय च्छन्दं जनयति।

३। अनुत्पन्नानां कुशलानां धर्माणामुत्पादाय च्छन्दं जनयति।

४। उत्पन्नानां कुशलानां धर्माणां स्थितये भूयोभावतायै असंप्रमोषाय परिपूर्णाय च्छन्दं जनयति।

स्कन्धाः (असमसमाः पञ्च)

[Group of excellent practices]

१। शीलस्कन्धः
२। समाधिस्क०
३। प्रज्ञास्क०
४। विमुक्तिस्क०
५। विमुक्तिज्ञानदर्शनस्क०

स्कन्धाः (पञ्चोपादानाः)

[Group of constituents]

१। रूपस्क०
२। वेदनास्क०
३। संज्ञास्क०
४। संस्कारस्क०
५। विज्ञानस्क०

स्मृत्युपस्थानानि (चत्वारि)

[Four types of contem-
plation through awareness]

१। कायस्मृत्युपस्थानम्
२। वेदनास्मृ०
३। चित्तस्मृ०
४। धर्मस्मृ०

स्वराङ्ग नामानि (षष्टिः)

[Sixty kinds of sweet voices]

see Mahāvyutpatti xx

INDEX